

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN YENİDEN
TOPLUMSALLAŞMASINDA DİNİN ROLÜ
(İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı
Ceza İnfaz Kurumu Örneği)**

**Ercan ÇELİK
1240206010**

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Adem EFE**

ISPARTA 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Ercan ÇELİK
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Başlığı	Suçla Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü
Yeni Tez Başlığı (Eğer değişmesi önerildi ise)	Suçla Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü (İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği)

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Doktora Tez Savunma Sınavında Jürimiz 25/01/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Doktora tezi için;

☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ** kararlaştırılmıştır.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ** kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Prof. Dr. Adem EFE/Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Hüseyin CERTEL/Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR/Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Celalettin ÇELİK/Erciyes Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ahmet ONAY/Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN YENİDEN TOPLUMSALLAŞMASINDA DİNİN ROLÜ (İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği)**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Ercan ÇELİK
25/01/2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'e-Çelik', written over the printed name and date.

(ÇELİK, Ercan, *Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü (İzmir Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği*, Doktora Tezi, Isparta, 2019)

ÖZET

Çocuğun ve gencin suça sürüklenmesi, içinde bulunduğu dönemin koşulların yapısından kaynaklanır. Çünkü genç bu dönemde gelişim döneminin gereği olarak psikolojik, sosyal vb. birçok faktörün altında bocalamaktadır. Gençlerin büyük bir kesimi için ceza normlarına karşı çıkan davranışlarının, onların olgunlaşma ve uyum süreçleri çerçevesinde bir dönem olarak kaldığını düşündürmektedir. Din, toplumu oluşturan insanın davranışlarını denetim altında tutan bir etkidir. Weber'in çalışmalarından ortaya çıkan sonuca göre din ve din algısı, insanın hayatı ve dünyayı anlama, anlamlandırma biçimiyle çok yakın ilişki içindedir. Çocuk suçluluğu, tüm dünyada insanların dikkatini çeken toplumsal bir olaydır. Bununla birlikte çocuk suçluluğu neden bazı çevrelerde yoğunlaşmaktadır. Bu çocukların ailevi ilişkileri ne düzeydedir. Eğitim düzeyleri ile suça karışma oranları arasında ne tür bağıntılar vardır. Bütün bu faktörlerin yanında çocukların din algıları, kader anlayışları, suç ve suçu anlamlandırma ve suça iştiraklerinde ne tür bir etkiye sahiptir. Araştırmanın amacı, suça karışmış çocuklarda suç ve inanç esaslarına dair bilgi ve bu bilginin düzeyi, ibadetlere yaklaşım ve yerine getirme sıklıkları, dini tutum ve davranış arasında anlamlı düzeyde bir bağın olup olmadığını ve varsa bu bağın düzeyini ortaya koymaktır. Cezaevlerindeki çocukların dini tutum ve davranışlarının ve dini bilgi düzeylerinin çok düşük olduğu ve bu durumun onların suça sürüklenmesinde en büyük faktörlerden biri olduğunu öngörebiliriz. Aynı şekilde bu çocukların aile ve akran çevrelerinde de dinselliğin düşük seviyede olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla çocuklarda dinî tutum ve davranış ile suça sürüklenme arasında anlamlılık düzeyinde ilişki olup olmadığı konusu, cevaplandırılması gereken önemli bir sorudur. Araştırmamız, bu ilişkiyi ortaya çıkarma, anlama ve anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

Araştırma 1 Temmuz - 30 Aralık 2016 tarihleri arasında İzmir Aliaga Kapalı Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu ile İzmir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 12-21 yaş arası 296 erkek, 14 kadın suça sürüklenmiş tutuklu ve hükümlü çocuk ve gençlerle yapılan anket ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile elde edilen verilere dayanmaktadır. Bu çalışmada çocuk suçlarının bazı bağımsız değişkenlere göre, özellikle, dindarlık ve dinsellik bağlamında değişip değişmediği, suça karışmış çocuklarda suç ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı ve bu ilişkinin düzeyi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Genç, Suç, Çocuk Suçluluğu, Din, Aile, Anomi.

(ÇELİK, Ercan, *Reintegration Of Children Involved in Crime in The Role of Religion (İzmir Aliğa Closed Juvenile and Youth Execution Institution and İzmir Women Closed Criminal Execution Institution Case)*, Ph.D. Thesis, Isparta, 2019)

ABSTRACT

Children and young people in crime drift may result from the structure of the period. Because the young falter under many factors such as psychological, social, etc. during this period as a requirement of developmental stages. For a large part of the youth, their behavior, which contradicts with the norms of punishment, remains a period in the context of their maturation and adaptation processes. Religion is a factor that controls the behavior of the people that make up the society. According to the results of Weber's work, religion and the perception of religion is closely related to the way people understand life and the world making sense of it. Juvenile delinquency is a social event that attracts people all over the world. However, juvenile delinquency is concentrated in some circles. What is the family relationship of these children. What are the correlations between educational levels and the rate of crime involvement? In addition to all of these factors what kind of influence they have on their affiliates and on religion perceptions, understanding of fate, crime and , crime and their affiliates. The aim of the study is to reveal the knowledge and the level of this knowledge of the principles of crime and belief in children involved in crime and approach to worship and fulfillment of it, whether there is a significant relationship between religious attitudes and behaviors and the level of this link if any. It can be foreseen that the religious attitudes and behaviors and religious knowledge of children in prisons are very low and this situation is one of the biggest factors in their drift. Similarly, it is thought that the religiousness of the children is low not only in their family but also in their peer circles. Therefore, the question of whether there is a relation between religious attitudes and behaviors in children and the level of significance between crime is an important question that needs to be answered. Our research aims to reveal, understand and make sense of this relationship.

The research includes the findings obtained from semi-structured interview and survey conducted with 296 men and 14 women ages vary between 12-21 the juvelined and prisoner convicted child dragged into a crime in İzmir Aliğa Closed Juvenile and Youth Execution Institution and İzmir Women Closed Criminal Execution Institution between July 1 and December 30, 2016. In this study, it was found that whether child crime has changed in the context of religiosity and religiosity according to some independent variables, in particular whether there is a significant correlation between crime and religiosity in children involved in crime or not, and the level of this connection.

Keywords: Children, Young, Crime, Juvenile Delinquency, Religion, Family, Anomie.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	9
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	11
1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ VE VARSAYIMLAR.....	14
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI	15
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	17

İKİNCİ BÖLÜM SUÇUN TOPLUMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. SUÇ TEORİLERİN SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR	22
2.1.2. Klasik Akım.....	24
2.1.3. Pozitivist Akım	26
2.2. SUÇ OLGUSU	32
2.3. SAPMA, ANOMİ ve SUÇ İLİŞKİSİ	43
2.4. ÇOCUK SUÇLULUĞU	54
2.5. CEZAEVİ.....	62
2.6. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK	67
2.7. AİLE: EN GÜVENİLİR SİĞINAK	73
2.8. ŞİDDET VE ÇOCUK SUÇLULUĞU	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER.....	81
3.2. CİNSİYETE GÖRE KARŞILAŞTIRMALAR	120
3.3. HAYATIN ÇOĞUNLUĞUNUN GEÇTİĞİ YERLEŞİM YERİ TÜRÜNE GÖRE KARŞILAŞTIRMALAR	131

3.4. MAHKÛMİYETE VEYA TUTUKLANMAYA SEBEP OLAN SUÇLARA GÖRE KARŞILAŞTIRMALAR	142
SONUÇ	153
KAYNAKÇA	160
EKLER	166
ÖZGEÇMİŞ	178

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
Ark.	: Arkadaşları
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
Ens.	: Enstitüsü
Haz.	: Hazırlayan/lar
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
md.	: maddesi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
Sy.	: Sayı
TDHA	: Türkiye’de Dinî Hayat Araştırması
Ünv.	: Üniversitesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Ve saire
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan/lar
Yay.	: Yayınları
Yük. Lis. T.	: Yüksek Lisans Tezi
YYÜ	: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Bireysel Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	81
Tablo 2. Katılımcıların Aileleriyle İlgili Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	84
Tablo 3. Katılımcıların Doğdukları ve Yaşamlarını Geçirdikleri Yerleşim Yerleriyle İlgili Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	88
Tablo 4. Katılımcıların Beraber Kaldıkları Aile Bireylerine İlişkin Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	90
Tablo 5. Katılımcıların Tutuklanmalarına İlişkin Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	92
Tablo 6. Katılımcıların İman Konusundaki Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	93
Tablo 7. Katılımcıların İbadet Konusundaki Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	98
Tablo 8. Katılımcıların Kur'an Okuma ve Dua Konusundaki Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	102
Tablo 9. Katılımcıların Din ve Günlük Hayatla İlgili Bazı Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	104
Tablo 10. Katılımcıların Oruç İbadetine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	108
Tablo 11. Katılımcıların Dini Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	110
Tablo 12. Katılımcıların Kendileri ve Ailelerine Yönelik Dindarlık Algıları ve Dini Hassasiyet ve Evliliğe İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	113
Tablo 13. Katılımcıların ve Ailelerinin Zararlı Madde Kullanımı ve Katılımcıların Bu Maddelerin Kullanımının Dini Boyutu Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	115
Tablo 14. Katılımcıların Hırsızlık, Arkadaş Çevresinin Suç İşlemeye Etkisi Konusundaki Görüşleri, Ailelerinde Cezaevine Giren Olması Durumu, Evden Kaçma Durumları ve Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	118
Tablo 15. Katılımcıların Mahkûmiyetlerine Neden Olan Suçların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	120
Tablo 16. Katılımcıların “Allah Gerçekten Vardır ve Tekdir” Cümlesine Katılma Durumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması.....	121
Tablo 17. Katılımcıların Kur'an Okumayı Bilme Durumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	121
Tablo 18. Katılımcıların Dua Etme Sıklıklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	122
Tablo 19. Katılımcıların Topluma Göre Kendilerini Dini Yaşantı Açısından Nasıl Tanımladıklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması.....	123

Tablo 20. Katılımcıların Dini Yaşantının İnsanı Mutlu Edip Etmeyeceği Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	124
Tablo 21. Katılımcıların İnsan Hayatında İbadetin Gerekli Olup Olmadığı Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	125
Tablo 22. Katılımcıların Muska ve Nazarlığın İnsanları Kötülükten Koruyup Korumadığına Dair İnançlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	126
Tablo 23. Katılımcıların Eşinin Dindar Olup Olmamasının Öneminin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	127
Tablo 24. Katılımcıların Arkadaşlarını Seçerken Dindar Olup Olmamasına Verdikleri Önemin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	128
Tablo 25. Katılımcıların “Sizce Alkol İçin Aşağıdaki Cümlelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	129
Tablo 26. Katılımcıların “Sizce Hırsızlık İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	130
Tablo 27. Katılımcıların Mahkûmiyetlerine Neden Olan Suçların Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	131
Tablo 28. Katılımcıların “Allah Gerçekten Vardır ve Tekdir” Cümlesine Katılma Durumlarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	132
Tablo 29. Katılımcıların Kur’an Okumayı Bilme Durumlarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	132
Tablo 30. Katılımcıların Dua Etme Sıklıklarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	133
Tablo 31. Katılımcıların Topluma Göre Kendilerini Dini Yaşantı Açısından Nasıl Tanımladıklarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	134
Tablo 32. Katılımcıların Dini Yaşantının İnsanı Mutlu Edip Etmeyeceği Konusundaki Düşüncelerinin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	135
Tablo 33. Katılımcıların İnsan Hayatında İbadetin Gerekli Olup Olmadığı Konusundaki Düşüncelerinin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	136
Tablo 34. Katılımcıların Muska ve Nazarlığın İnsanları Kötülükten Koruyup Korumadığına Dair İnançlarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	137
Tablo 35. Katılımcıların Eşinin Dindar Olup Olmamasının Öneminin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	138
Tablo 36. Katılımcıların Arkadaşlarını Seçerken Dindar Olup Olmamasına Verdikleri Önemin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	139

Tablo 37. Katılımcıların “Sizce Alkol İçin Aşağıdaki Cümlelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması.....	140
Tablo 38. Katılımcıların “Sizce Hırsızlık İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması.....	141
Tablo 39. Katılımcıların “Allah Gerçekten Vardır ve Tekdir” Cümlesine Katılma Durumlarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	142
Tablo 40. Katılımcıların Kur’an Okumayı Bilme Durumlarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması.....	142
Tablo 41. Katılımcıların Dua Etme Sıklıklarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	143
Tablo 42. Katılımcıların Topluma Göre Kendilerini Dini Yaşantı Açısından Nasıl Tanımladıklarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	144
Tablo 43. Katılımcıların Dini Yaşantısının İnsanı Mutlu Edip Etmeyeceği Konusundaki Düşüncelerinin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	146
Tablo 44. Katılımcıların İnsan Hayatında İbadetin Gerekli Olup Olmadığı Konusundaki Düşüncelerinin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	147
Tablo 45. Katılımcıların Muska ve Nazarlığın İnsanları Kötülükten Koruyup Korumadığına Dair İnançlarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	148
Tablo 46. Katılımcıların Eşinin Dindar Olup Olmamasının Öneminin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması.....	149
Tablo 47. Katılımcıların Arkadaşlarını Seçerken Dindar Olup Olmamasına Verdikleri Önemin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	150
Tablo 48. Katılımcıların “Sizce Alkol İçin Aşağıdaki Cümlelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	151
Tablo 49. Katılımcıların “Sizce Hırsızlık İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması	152

ÖNSÖZ

Çocuk suçluluğu toplum için sorunlu bir alandır. Çocuklar toplumların geleceğidir. Bu yüzden toplumlar kendi geleceklerinin refahı ve emniyeti için gerekli tedbirleri almaktadırlar. Devlet bu bağlamda aile ve çocuğun yüksek menfaati için Anayasal çerçevede düzenlemelerde bulunmuştur. Yetişkinlere nazaran korumasız olan küçükler için suç, bağımlılık vb. tehlikelere karşı koruyucu tedbirlerin alınması gerekmektedir. Tedbirlerin alınma sürecinde, çocukların suça sürüklenmesinde ana etkenlerinin ortaya konması, daha sağlıklı tedbirlerin alınması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmamızda İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları özelinde, çocukların yeniden toplumsallaşmasında dinin rolünü araştırdık. Çocuk ve suç kavramlarını ele alırken toplumdaki dinsellik ve dindarlık boyutu göz ardı edilemez. Çalışmada bazı bağımsız değişkenlere göre çocuk suçluluğunun değişip değişmediğini, suç ve dindarlık arasında bir bağın olup olmadığını irdeledik.

Din ve suç arasında ne tür bir korelasyon vardır. Suçun, özellikle çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde dinin bir katkısı olabilir mi? Suç araştırmalarında dini, bağımsız bir değişken olarak düşünmek mümkün müdür? Bu tür soruların cevabının bulunması din ve suç arasındaki ilişkiyi anlamamız açısından önem taşımaktadır.

Çalışma başlıca üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde amaç, varsayım ve hipotez ve konunun problematiği ortaya konmuştur. Kapsam ve sınırlılıklar belirtilmiş, araştırmanın yöntemi üzerinde durulmuş, araştırmanın önemi vurgulanmıştır. İkinci bölümde teorik ve kavramsal çerçeve işlenmiş, suç ve suçluluk kavramları, suçu açıklamaya çalışan teoriler ve çocuk suçluluğu etrafındaki kavramlar üzerinde durulmuştur. Çocuk suçluluğu ile dini tutum ve davranış arasındaki bağlantılar işlenmiştir. Üçüncü bölümde ise elde edilen bulgular ortaya konmuş ve yorumlayıcı yöntemle değerlendirmeye alınmıştır. Literatür incelemesinden sonra, örneklem grubuna anket uygulanmış, daha sonra ankete katılanlarla yarı yapılandırılmış mülakat görüşmesi yapılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular tablolarla desteklenmiştir. Hipotez ve varsayımlar sınanmıştır. Ortaya çıkan neticelerle sonuç ve teklif kısmına gidilmiştir.

Araştırmamız Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 4245-D1-15 nolu proje ile desteklenmiştir.

Elde edilecek sonuçların, özellikle çocuk suçluluğunu engelleme konusunda atılacak adımlarda yol gösterici olması bahtiyarlık kabul edilecektir.

Bu süreçte gerekli izni veren Adalet Bakanlığı'na, her zaman desteğini gördüğüm danışmanım Prof. Dr. Adem EFE'ye, bu süreçte bana sabır gösteren sevgili eşim Arzu'ya, çocuklarım Muhammet Eren ve İbrahim Asaf'a teşekkürlerimi sunarım.

“Suç, ya ihtiyacın diğer adıdır
ya da bir hastalık belirtisi”
Halil Cibran
Kum ve Köpük

GİRİŞ

Evrenin tamamını insan açısından manidar bir varlık olarak kavramanın cüretkâr bir girişimi olan dinin¹ insanlığın sosyal hayatı, grupların ahengi, tutumların ve toplumsal kadroların farklılaşması ve evrimi, sosyal kurumların çöküşü üzerine olan etkisi², diğer toplumsal dinamiklerden daha fazladır. Dünyanın ve tarihin neresine gidilirse gidilsin bütün toplumlarda din gerçeğini bir davranış örüntüsü olarak buluruz. Tıpkı aile, ekonomi, siyaset ve eğitim gibi temel davranış örüntüleri gibi bütün toplumsal yapılarda din sosyolojik bir kurum olarak mevcuttur³. Din, toplumu oluşturan insanın davranışlarını denetim altında tutan bir etmendir. Weber’in çalışmalarından ortaya çıkan sonuca göre din ve din algısı, insanın hayatı ve dünyayı anlama, anlamlandırma biçimiyle çok yakın ilişki içindedir. Din ve toplumsal kurumları inceleyen sosyal bilimciler, din algısının toplumsal kabul gören değerlerin içselleştirilmesindeki katkısını kabul etmektedirler. Bazı bölgelerdeki suçluluğun, dinsel değerlerin önemini kaybetmesi veya dini inancın olması gerektiği gibi doğru algılanmayışı gibi din merkezli açıklamalarla ele alınması suç çözümlemelerinde din ve din anlayışının ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır⁴. Bunun için dindar kişilik tarafından suçun günah olarak değerlendirilmesi, suç işlemeyi belli ölçüde engelleyen bir faktör olduğu ifade edilmiştir⁵.

Modernleşme gündelik hayatını dinin çepeçevre kuşattığı bir zihniyet dünyasında sürdüren geleneksel toplumlar için bir şok, anomi ya da travma şeklinde sancılı bir süreç halinde gelişmiştir. Modernleşmenin özellikli koşullarında yaşanan

¹ Peter L. Berger, *Kutsal Şemsiye*, Çev: Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2000, s.67.

² Joachim Wach, *Din Sosyolojisi*, Çev: Ünver Günay, İFAV Yayınları, İstanbul, 1995, s.36.

³ Yasin Aktay, *Postmodern Kavşakta Din ve Sivil Toplum*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.50.

⁴ Tülay İçli, *Kriminoloji*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s.144.

⁵ Hüseyin Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009, s.26.

gelgitler, ciddi varoluşsal sorun ve tartışmaların kapısını açmış⁶, geleneksel toplumun stabil yapısını alt üst etmiştir. Modernite, refah, özgüven, bireysel mutluluk gibi kavramları ön plana çıkarmış ve güçlendirmiş olmasına rağmen medeni bir toplumun temellerini oluşturan evrensel ve kültürel değerleri ihmal etmiştir. Değer yargılarındaki değişim, dünya genelinde geleneksel kültürel değerlere önem veren toplumlarda, nesiller arası çatışmalara sebebiyet vermiştir. Bu sürecin günümüzdeki yansımaları huzursuz ve güvensiz toplumlar, mutsuz aileler, suça sürüklenmiş çocuklar ve insanlarla dolu cezaevleri olmuştur⁷. Sanayileşme ile birlikte büyük merkezlere göç, bu merkezlerde yoğun işçi mahallelerinin teşekkülü, bu muhitlerdeki olumsuz hayat şartları, anne babaların çalışma hayatına katılması neticesinde, çocukların aile ortamında alacağı destekten yoksun kalması, çocuk suçluluğunu tetikleyen unsurlar olmuştur.

Her geçen gün giderek bireylerin eğitim düzeyi yükselmesine ve ekonomik olarak ihtiyaçlarımızı daha kolay elde ediyor olmamıza rağmen, şiddet ve suç giderek yaygınlaşmakta ve daha küçük yaşlara doğru kaymaktadır. Bu nedenle şiddetin ve suçun kaynağında başka etmenlerin olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir⁸. Bu yüzden çocuk suçluluğu günümüzde küresel bir sorun haline gelmiştir. Çocukluk ve gençlik çağında işlenen suçlar, bütün dünyada en çok tartışılan toplumsal sorunlardan birisidir. Yapılan incelemeler, 18 yaşından önce işlenen suçların hızla yaygınlaştığını göstermektedir. Daha da önemlisi, suçluluk oranındaki yükseliş, genç nüfusun artış oranından hızlı olmaktadır. Suça yönelen gençlerin yaş ortalaması gittikçe düşmekte, topluca işlenen suçlar artış göstermektedir. Çocuk ve gençlerin yasadışı davranışları ve topluma karşı suçları, ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermekte ise de her yerde hırsızlık, soygun, yaralama ve saldırganlık başta gelmektedir. Bu suçların hızlı sanayileşme ve kentleşme ile paralel gittiği bilinmektedir. Bir bakıma uygarlık hastalığı gibi, gelişmiş ülkelerden geri kalmış ülkelere doğru yayılmaktadır. Başka bir deyişle gençlerin suça yönelmesinde toplumsal etkenler önemli bir yer tutmaktadır. Toplumdaki hızlı değişimler, siyasal çalkantılar, geleneksel değer ölçülerinin yıkılması, en önemlisi de

⁶ Necdet Subaşı, *Dini Sosyalteler*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.12.

⁷ *Ceza İnfaz Kurumlarında Değerler Eğitimi*, Haz: Komisyon, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Yetişkin Eğitimi Bürosu, Ankara, 2013, s.12.

⁸ Kurtman Ersanlı, “Şiddet Yıkım İçgüdüsünün Beslemesinin ve Yaşam İçgüdüsünün İhmalinin Sonucudur”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed: Adem Solak, Hegem Yayınları, Ankara, 2007, s.218.

toplumsal eşitsizlikler, suçluluğu büyük boyutlara ulaştırmaktadır⁹. Böylece kentleşme, hızlı sanayileşme, göç, sosyo-ekonomik vb. toplumsal sorunlar çocukların suça sürüklenmesinde önemli etkenler olmaktadır.

Kapsamlı bir sosyolojik din teorisine ve tanımlamasına sahip olacaksak, sadece ilkel dinleri değil, tüm dinleri göz önünde bulundurmalıyız. Ancak bu şekilde dinin temel özelliklerinden bazılarını anlamak mümkün olacaktır. Çünkü bilim ve teknolojiadaki gelişmeler transandantal birçok alanı devre dışı bırakırken, din devam etmekte ve sosyal rolünü daha da genişlemektedir¹⁰. Din sosyolojisinde, dinin yapılan tanımları genel olarak iki kategoride toplanır. Birinci kısımda din, muhteva olarak sahip olduğu aşkın, kutsal, ilahi ve tabiatüstü gibi anlam ve değerler manzumesine göre tanımlandığından bu tür tanımlara substansiyel (özel, aslî) tanımlar denir. İkinci gruba girenlerde ise din, birey ve toplum hayatında ne gibi fonksiyonları yerine getirdiğine bağlı olarak tanımlandığından, bunlara fonksiyonel tanımlar denmektedir. Din sosyolojisi, esas olarak, dinin özü, mahiyeti değil, daha çok onun toplum içerisindeki yeri ve diğer toplumsal kurumlar ile olan ilişkileri ve insanların dini mahiyet arz eden toplumsal davranışları ilgilendirmektedir¹¹.

Bu yüzden din sosyolojisinde birçok alan araştırmaları yapılarak, insanların toplum içindeki davranışlarının din ile olan ilişkisi anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu konuda insanların dikkatini çeken alanlardan birisi suçlu davranış ve din ilişkisidir. Türkiye’de din ve suç arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmalar sınırlıdır. Dolayısıyla bu ilişkiyi çözümleme ve anlamada ufuk açıcı çalışmaların ortaya konması önemlidir. Esasında Batı’dan mülhem bu çalışmaların, toplumun temel dinamiklerini ve değer yargılarını göz önünde tutması, sahici ve sağlıklı çözümler sunması açısından değerlidir.

Toplumu, onun dine ve dinin ona olan etkisi ve ilişkileri bakımından inceleyen araştırmacılar, dini motiflerin olumlu veya olumsuz bir etkiye sahip olduğunu bariz şekilde gözler. Onlar “yaparlar ve yıkarlar”. Ancak dinin yapıcı gücü, yıkıcı gücünü

⁹ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı –Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*, Özgür Yayınları, 26. Baskı, İstanbul, 2003, s.399-400.

¹⁰ Edward Evans-Pitchard, *Theories of Primitive Religion*, Oxford University Press, London, 1965, s.113.

¹¹ Adem Efe, *Dini Gruplar Sosyolojisi*, Dönem Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.27.

aşmaktadır. Dolayısıyla din toplumsal bütünleşmeyi sağlama eğilimindedir¹². Evans-Pritchard da, ilkel topluluklar üzerine yapmış olduğu *İlkelerde Din* adlı antropolojik çalışmasında, dinlerin kökeni hakkında sosyolojik perspektiften bakıldığında, dinin öneminin toplumun bütünlüğü ve devamına yapmış olduğu destekten kaynaklandığını belirtmekte, ayrıca dinin insanlığın gelişmesinde önemli bir işlev gördüğünü ifade etmektedir¹³. Toplumsal zeminin her karesinde dinin diyalektik etkisi yadsınamaz biçimde tezahür etmektedir. Bu etki paradoksal bir biçimde kamusal alandan çekiliyor denirken, yeniden ve daha derinlikli bir boyutta insanların ferdi ve toplumsal yaşam desenlerini ve zihinsel evrenlerini şekillendiriyor. 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesinin ve Pozitivizmin tüm olumsuz etkilerine, fizikötesi bir evreni kabule yanaşmayan tavrına rağmen, din bu süreçten başarı ile çıkmasını bilmiştir. Dinin bu tahdit edilemez olağanüstü gücü, fonksiyonelliği, dönüştürücülüğü, inşacı karakteri, din üzerinde düşünmeyi, zihinsel çıkarımlarda bulunmayı gerekli kılmaktadır¹⁴. Buradan yola çıkarak toplumsal sorunlarımızın ele alınıp çözümlenmesinde dinin bu karakterinin değerlendirmeye alınması gerekmektedir.

Toplumlarda görülen suç olgusunu anlamaya çalışırken, toplumun ahlaki yapısını, dindarlık ve dinselilik boyutunu göz önünde bulundurmanız gerekir. Swingewood'un aktardığına göre Durkheim, toplumun ahlaki niteliğinin zayıf olmasının toplumu çözülmeye götüreceğini söyler. Toplumun, ahlaki nitelikteki güçlü toplumsal bağlarla bir arada tutulması gerekir. Burada önemli olan nokta, toplumun bir organizma olduğu halde, kendiliğinden bir denge sağlayamamasıdır. Toplumun normal, sağlıklı olması, çeşitli öğelerinin uyum içinde olduğu bir durumdur, ama Durkheim, güçlü bir ahlakî merkez olmayınca, toplumun anarşi ve yıkıma sürüklenip çökmesinden kaçınılamayacağı kanısındadır. Bunun için toplumsal gerçeklik, ahlakî unsurlarla doludur. Toplumsal yaşam hiçbir zaman dinle ortaklaşa sahip olduğu bütün özelliklerinden kurtulamaz. Bundan dolayı ahlak ile din ayrılmaz biçimde iç içe geçmiştir. Toplumsal yaşam, dinsel değerler ve fikirler üstünde yükselen evrensel ön kabullerden oluşan bir ahlaki yapıdır¹⁵. Durkheim, dinin, toplumu koruyucu fonksiyonundan bahseder. Dinin

¹² Wach, *a.g.e.*, s.461.

¹³ Evans-Pitchard, *a.g.e.*, s.48.

¹⁴ Ercan Çelik, "Dinin Toplumsal Fonksiyonları", Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2003, s.4.

¹⁵ Alan Swingewood, *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Çev: Osman Akınhay, Bilim ve Sanat

olumlu etkisinin, dinsel kavramların kendine özgü doğasından kaynaklanmadığını, mesela din insanı intihara karşı koruyorsa, bunun insanın kendine saygı göstermesini buyurduğundan değil, dinin toplumsal bir olgu olmasından kaynaklandığını belirtir. Bu toplumsal olguyu yapan şey, tüm üyelerde ortak, geleneksel ve bundan ötürü de zorunlu olan birtakım inanışlar ve uygulamaların varlığıdır. Bu ortak durumlar ne kadar çok ve güçlü olursa dinsel toplum da o denli bütünleşmiş, çatlaksız ve koruyucu niteliği o denli üstün olur, diyerek dinin toplumdaki koruyucu fonksiyonuna işaret etmektedir. Hatta Protestanlığın diğer mezhepler kadar bu sağlamlığı oluşturamadığı için intihar üzerinde bu dizgini yerine getiremediğini belirtir¹⁶.

Toplum olaylarında neden-sonuç ilişkisi mekanik bir ilişki olmaktan uzaktır. Bu nedenle aynı ilişki çeşitli görüntüler altında karşımıza çıkabilmektedir. Bunun sonucunda ele alınan herhangi bir olay incelenirken, olayın koşul ve nedenlerini yakından bilmek gerekmektedir. Bütün bu bilgiler, yine de ele alınan olayda ilişkilerin ne gibi bir görüntüye yol açacağını kestirmeye yetmeyecektir. Her olayı ayrıca incelemek, araştırmak gerekmektedir¹⁷. Toplumsal sorunlar ele alınırken toplumdaki mevcut dini yapının da dikkate alınması gerekir. Toplumsal bir sorun olarak suç, özellikle de suça sürüklenen çocuk ve din ilişkisi ele alınırken, fotoğrafın daha net ortaya konması için tüm bu faktörlerin göz önünde bulundurulması izahtan varestedir.

Dinlerin en önemli işlevlerinden birisi, mensuplarını ortak bir inanç etrafında birleştirmeleridir. Din paylaşılan bir anlam sistemi oluşturduğu için insanların dünyayı, toplumu, tanrıyı ve kendilerini nasıl algılayacaklarına dair ortak bir anlayış ve algı sistemi oluşturur. Aynı inancı paylaşan insanlar dünyaya aynı pencereden bakarlar ve o pencereden aynı şeyleri gördüklerini düşünürler. Bu ortak anlam sisteminin paylaşımı, dünyaya dair derin bir düzenlilik ve anlamlılık hissi verir¹⁸. Hızlı toplumsal değişim ve bunun sonucunda oluşan yaygın kültürel yurtsuzluk ve anomi durumu altında toplumun üyelerine anlamlı bir kimlik sunması zorlaşmakta, bireyler kimlik karmaşasına tutulmakta ve yalnızlık, anlamsızlık, dağılma, yaygın endişe ve çöküntü

Yayınları, Ankara, 1998, s.137-139.

¹⁶ Emile Durkheim, *İntihar –Bir Toplum Bilim İncelemesi-*, Çev: Zühre İlkgelen, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2013, s.158.

¹⁷ Baykan Sezer, *Sosyolojide Yöntem Tartışmaları*, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1993, s.83.

¹⁸ Aktay, a.g.e., s.55-56.

hissetmektedirler¹⁹. Oysa geleneksel dünya görüşünde yüksek düzeyde bir hayatı kuşatıcılık vardır ve hayatın bizzat kendisi kutsaldır. Ancak bu görüntü modern dönemle birlikte esaslı bir şekilde sarsıntı geçirmiştir. Bu sarsıntı, geleneksel olandan ciddi bir kopuşu üretmiş ve günlük hayattaki mevcut dinselilik formlarını tartışmaya açmıştır²⁰.

Dünyevileşme, modern insan için tamamen yepyeni bir durum ortaya çıkarmıştır. Dinin meşrulaştırma gücü tarihte ilk kez, bireyler ve özellikle toplumlar için makul olma özelliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Neticede günlük hayatın gelişi güzel alışkanlıkları için bir “anlamsızlık” sorunu baş göstermiştir²¹. Türkiye’nin modernleşme tecrübesi ile birlikte, aktüel sorunlarına üretilen neredeyse bütün çözüm arayışlarında Batılı kodlar kullanılmaya çalışılmakta, melez kavramlar merkeze alınmakta, toplum için geçerli olan değerler dizisi bir yana bırakılmakta, bu da çözümden ziyade çözümsüzlükleri beslemektedir²². Modern dünyanın getirmiş olduğu seküler bakış açısı ile son iki asırdır Müslüman toplumların karşılaştıkları en büyük sorun, kendilerine, dinlerine, kültürlerine ve manevi değerlerine en bunaltıcı haliyle yabancılaşmış olmalarıdır. Bu tür yabancılaşmayı engellemenin yolu, insanın mensubu olduğu değerlere aidiyetini geliştirmektir. Aidiyet duygusunu geliştiren unsurlardan birisi kültür, diğeri de dindir. Belli bir değer sistemine mensup insan, bu değerlere göre hareket ederse, şahsiyet kazanır ve kimlik bunalımı yaşamaz. Bu durum insanın iç dünyasını güçlendirir ve özgüven geliştirir²³. Fakat günümüzde dinin geleneksel toplumlardaki kuşatıcı özelliği modern toplum yapısıyla birlikte parçalandığından dolayı insanlara bütüncül bir bakış açısı sunamamaktadır.

Her toplum farklı kategorilerde alt gruplar ihtiva eder. Toplumsal grubun ahengini arttıran fizyolojik ve biyolojik bağların yanında dikkate şayan bir de din bağı vardır. Doğal grupların üyelerinin hepsi aynı efsaneleri hikaye eder, aynı basit yahut karmaşık törenleri kutlar ve uluhiyetin aynı tercümanı ve geleneğin aynı muhafızının görüşlerine ve kılavuzluğuna tabi olurlar. Bu açıdan içerdiği her şeyiyle din yalnızca ek

¹⁹ Kemal Sayar, *Biraz Yağmur Kimseyi İncitmez*, Timaş Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2012, s.223-224.

²⁰ Necdet Subaşı, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.48.

²¹ Berger, *a.g.e.*, s.190.

²² Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yay., 7. baskı, Konya, 2017, s.55.

²³ Şaban Ali Düzgün, *Din, Birey ve Toplum*, Akçağ Yayınları, 3. basım, Ankara, 2013, s.51.

bir bağ değil, aynı zamanda ne psikolojik ne de biyolojik olmamakla birlikte en güçlü bağıdır²⁴. Dolayısıyla dinin en önemli fonksiyonlarından biri, içerisinde çeşitli nedenlerle ortaya çıkan sosyal farklılıklardan dolayı bölünüp parçalanmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunan toplumu birleştirmek, bütünleştirmek ve insanlarda oluşturduğu zihinsel yapıyla toplumda çıkması muhtemel karışıklık ve düzensizlikleri önlemektir. Dolayısıyla din, hem birey ile toplum ilişkisini, hem bireyle kurum ilişkisini ve hem de kurumsal ilişkileri düzenleme işlevi görür²⁵. Yapıcı'nın da belirttiği üzere; dindarlıkla ruh sağlığı ve sosyal uyum ilişkisini konu alan bilimsel araştırmalar, dindar insanların daha itaatkâr ve toplum düzenine daha fazla uyum gösterme eğiliminde olduklarını, dindarlığın bireyler arası tartışma ve münakaşaları doğrudan, kavgaları dolaylı olarak azalttığını, dindarların toplumca anormal ve anti sosyal sayılan davranışlardan uzak durma eğiliminde olduklarını, dinin olumsuz sosyalleşme ve uyumsuzluk riskine karşı koruyucu bir faktör olduğunu ve dolayısıyla dinin suçluların ıslahında önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Dindarlık suç işlemeyi hem dini inanç ve ibadetlerle doğrudan, hem de arkadaşlık tercihleri ile dolaylı olarak engellemektedir²⁶.

Birey ve toplumun hırslarının dizginlenmesinde inancın katkısı inkâr edilemez. Eğer bir toplum dinin getirmiş olduğu esasları ve mutlak değerleri dikkate almazsa, insanda ve gruplarda bulunan bu hırs neticesinde parçalanma ile karşı karşıya kalır. Nitekim bu sonuca maruz kalmış toplumların tarihi tecrübeleri bunun örneklerini bize sunmaktadır²⁷. Bundan dolayı, ahlaklı bir toplum oluşturmak için dine şiddetle ihtiyaç duyulduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz²⁸.

Araştırmamız başlıca üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın önemi, yöntem ve tekniklerinin neler olduğu belirtilmektedir. Araştırmaya sevk eden amaç(lar)ın neler olduğu, araştırmanın varsayımı, kapsam ve sınırlılıkları belirtilmiştir. İkinci bölüm ise araştırmanın teorik yönünü meydana getirmektedir. Bu bölümde suç olgusu hakkındaki teorilere, araştırmanın zeminini oturtacak kadar değindikten sonra suç ve özellikle çocuk suçluluğu etrafında şekillenen kavramlar ele alınmıştır. Daha sonra suç, çocuk suçluluğu ve bununla dini tutum ve davranış arasındaki bağlantılar ele

²⁴ Wach, *a.g.e.*, s.89-91.

²⁵ Ejder Okumuş, *Kur'an'da Toplumsal Çöküş*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s.34.

²⁶ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din*, Karahan Kitabevi, Adana, 2007, s.58-60.

²⁷ Roger Garaudy, *Endülüste İslam -Düşüncenin Başkenti Kurtuba-*, Çev. Cemal Aydın, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s.187.

²⁸ Düzgün, *a.g.e.*, s.122.

alınmaktadır. Üçüncü bölümde araştırmanın bulgular kısmı yer almaktadır. Burada uygulanan anket, yarı yapılandırılmış mülakat ve bunlardan elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve bunlar tablolarla desteklenmiştir. Son bölümde ise araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuçlara varılmış, daha önce öne sürülen hipotez ve varsayımlar sınanmıştır. Sonuç ve tekliflerle araştırma tamamlanmıştır.

Çalışmamız esnasında çocukların treatmentlarının sağlandığı ceza infaz kurumlarının koşullarının, çocukların dönemsel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlendiği, bunun için eğitim ve sağlık ihtiyaçlarına yönelik imkânların oluşturulduğu müşahade edilmiştir. Ayrıca kültürel faaliyetler için sinema salonu, açık ve kapalı oyun mekânları, hobi kurslarının mevcudiyeti, kurumun cezalandırmadan çok, ıslaha yönelik olduğu göstermiştir. Çocuklar için çok elverişsiz olan yetişkin ceza infaz kurumlarında kendilerine ayrılan bir koğuştan, çocukların ihtiyaçlarına yönelik düzenlenmiş, modern ceza infaz kurumlarına dönüşümü gözlemlemek, suça sürüklenen çocuklar açısından bir kazanç olarak görülmelidir. Koğuşların, çocukların günlük ihtiyaçlarını karşılayacak tv, buzdolabı vb. eşyalar ile donatıldığı, ferah ortak yaşam alanına sahip oldukları ve yatakhanelerinin tek kişilik olması da yine çocukların insan onuruna yakışır bir şekilde kurum içinde barındırıldıklarını göstermektedir. Buna gerek idari gerekse infaz memurlarının olumlu ve sıcak yaklaşımların da dahildir.

İlk dönemlerinden itibaren sosyolojinin hep pratik bir yanının olduğu düşünülmüş ve sosyolojinin bu özelliği, artan suç oranları, çocuk suçluluğu, alkolizm, fuhuş, aile bağlarının zayıflaması vb. belli başlı sosyal sorunların karşısında kendisinden çözüm noktasında beklentiler oluşturmuştur²⁹. Türkiye açısından baktığımızda, çocuklar hakkında açılan dava ve mükerrer suç sayıları yönünden İzmir ilk, Adıyaman son sırada olup, İzmir'in çocuk suçluluğunun en yoğun il olduğu anlaşılmaktadır³⁰. İzmir'in çocuk suçluluğu hakkındaki verileri, bu konuda daha derinlikli analizlerin yapılmasını gerektirmektedir. Bu açıdan çalışmamız, problematiğin ortaya konması açısından önem taşımaktadır.

²⁹ Bauman Zygmunt, *Sosyolojik Düşünmek*, Çev: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 11. basım, İstanbul, 2015, s.249.

³⁰ Adem Solak, *Türkiye'nin Suç Haritası "Çocuk Suçluluğu"*, Hegem Akademisi Yayınları, Ankara, 2011, s.21.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Suç, suça yatkınlık, yalnızca özgül toplumsal koşullarda söz konusu olur. Bunun için suçu toplumsal bir olgu olarak ele almak gerekir. Suç, bütün toplumlarda görülen bir olgudur ve tarih boyunca ve süreklilik arz etmiştir. Bu açıdan suçun olmadığı toplum neredeyse yoktur. Suç ve suçluluk biçim değiştirir, ama her yerde ve her zaman ceza baskısını üzerine çekecek biçimde davranan insanlar olur. Durkheim'ın ifadesi ile “suç normaldir, çünkü ondan yoksun bir toplumun var olması kesinlikle mümkün değildir.” Daha da önemlisi Durkheim, suçun sağlıklı toplumun bütünleyici bir parçası ve kamusal sağlığın bir ögesi olduğunu³¹ ileri sürerek onu, toplumsal bünyenin normal bir eylemi olarak görür. Bir toplumsal olgu, ya türün bir sonucu ya da türün özgül koşullara adapte edilmesi olarak gelişmesinin doğru aşamasında bulunuyorsa normaldir. Bunun için suç, istatistiki olarak modern toplumun her yerinde görülürken, kolektif tutumları, ahlak ve yasa şeklinde pekiştirerek dayanışmayı muhafaza etmeye katkıda bulunduğu için normal³² bir durumdur ve bu yönüyle işlevsellik arz eder.

Suç, özel bir güç ve açıklığa sahip bazı toplumsal duyguları zedeleyen davranışlardır³³ şeklinde bir tanımlama ile konuya giriş yapılabilir. Kişisel alanı aşırıp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal otoritenin müdahalesini gerektiren fiiller suç olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak suça sürüklenme ise, toplumun ahlaki bağlarının zayıflaması ve böylece bazı gençlerin suç işlemeye sürüklenmesiyle ortaya çıkan zemini ifade eder³⁴.

³¹ Emile Durkheim, *Toplum Bilimsel Yöntemin Kuralları*, Çev: Cemal Bali AKAL, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1995, s.82.

³² Swingewood, *a.g.e.*, s.139.

³³ Durkheim, *a.g.e.*, s.83.

³⁴ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, 1999, s.702-704.

Giddens'a göre, insan hem dönem dönem suç işleyen, hem de kurallara uygun davranışlar sergileyen bir yapıya sahiptir. Çünkü bu kuralları koyanlarda yine insanların kendileridir. Hiç kimse, bütün kurallara uymadığı gibi, bütün kuralları da bütünüyle ihlal etmez. Hiçbir toplum, normlara uymayanlar ile uyanlar arasındaki yalın bir bölünmeyle betimlenemez. Çoğu insan kimi durumlarda genel kabul gören davranış kurallarını çiğner. Yine Giddens'a göre, suç toplumun dayatmalarının ihlalidir. Kanunlar, hükümetler tarafından vatandaşların izlemek zorunda olduğu ilkeler diye tanımlanan biçimsel dayatmalardır. Kanunların olduğu yerde, suçlar da vardır, çünkü suç en kolay, bir yasayı çiğneyen herhangi bir davranış biçimi olarak tanımlanabilir³⁵. Nerede kurallar varsa orada suç da vardır. Çünkü kurallar olası yöneliş ve eylemleri önlemek için konur. Birilerinin istemediği davranışları göstermesi her zaman beklenen durumdur. Kurallara karşı gelen veya ters düşenleri toplum suçlu olarak ilan eder. Suçlara karşı biri toplumun, diğeri de devletin olmak üzere iki yönlü yaptırım vardır. Toplum, ahlak ve din normlarına ters düşüldüğünde tepkisini ayıplama, kınama ve dışlama şeklinde ortaya koyar³⁶. Devlet ise yetkesini göstermek, toplumda mevcut olan nizami işleyişi sağlamak adına, tüm otoritesiyle suça karşı tepkisini ortaya koyar. Dolayısıyla suç, toplumsal bir olgudur.

Araştırmamızın amacı, çocuk suçlarının bazı bağımsız değişkenlere göre, özellikle dindarlık ve dinsellik bağlamında değişip değişmediğini, suça karışmış çocuklarda suç ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı ve bu ilişkinin düzeyini ortaya koymaktır. Çocuk suçluluğu neden bazı çevrelerde yoğunlaşmaktadır. Bunların ailevi ilişkileri ne düzeydedir. Eğitim düzeyleri ile suça karışma oranları arasında ne tür benzerlikler vardır. Bütün bu faktörlerin yanında çocukların din algıları, kader anlayışları suç ve suçu anlamlandırma ve suça iştiraklerinde ne tür bir etkiye sahiptir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olarak çocuklar tarafından işlenen ve/ya çocukların dâhil oldukları suçlar olarak belirlenmiştir. Araştırmada etkisi incelenen bağımsız değişkenler olarak; dindarlık ve yaş grubu, eğitim durumu, yaşadığı yerleşim birimi, parçalanmış aile yapısı vb. durumlar belirlenmiştir.

³⁵ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Ayraç Yayınları, Ankara, 2000, s.182-184

³⁶ Adem Solak, *Suç ve Toplum, Toplum Yolunda*, Ed: Adem Solak, Hegem-Bilimadamı Yay., Ankara, 2004, s.49.

Türkiye’de güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeniyle 2017 yılında 92.849 erkek ve 15.135’i kadın olmak üzere toplamda 107.984 çocuk getirilmiştir³⁷. Çocuk ve gençlik kapalı cezaevlerinde ise 1003’ü hükümlü, 1825’i tutuklu olmak üzere 2828 suça sürüklenmiş çocuk ve genç bulunmaktadır³⁸. Bunların her birinin yetiştiği toplumsal çevre, aile yapısı, eğitim düzeyi farklı olmakla birlikte toplumda belli bir kategoriye oluşturmaktadırlar. Cezaevlerinde çocuklar, suç kategorilerine göre ayrılmakta ve aynı suçtan hüküm giyen veya tutuklu olanlar aynı koşullarda kalmaktadırlar. Çocuklardan bir kısmı ise tekerrüren suça iştirak etmiş ve birçok kez cezaevine girmiş çocuklardan oluşmaktadır. Diğer bir kısmı ise ilk defa cezaevine girmiştir. Bu iki grup arasında dini bilgi, tutum ve davranışlar açısından gözle görülür derecede farklılıklar vardır. Bu farklılığın din ve suç arasındaki bağlantı açısından değerlendirilmesi önemlidir.

Bu araştırmada dinin, toplumsal düzenin temin edilmesinde etkili olan sosyal kontrol araçlarından olduğu ön kabulünden hareket edilmektedir. Suça sürüklenmiş çocukların aile ve akran çevrelerinde de dindarlık boyutlarının ve dinselliklerinin düşük seviyede olduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla suça sürüklenen çocuklarla onların dini tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Çalışmada bu ilişkiyi ortaya çıkarma, anlama ve anlamlandırmaya çalışılacaktır. Şu sorular önceliğimiz olacaktır. Suça sürüklenmiş çocuklarda dindarlık düzeyi ne seviyededir. Almış oldukları din eğitiminin düzeyi nedir ve suç ile bir bağıntısı bulunmakta mıdır? Karışmış oldukları suç ile dindarlık düzeyleri arasında bir ilişki mevcut mudur? Suça sürüklenmiş çocuklarda suç, cinsiyet ve din arasında dikkate değer bir ilişki bulunmakta mıdır? Araştırmanın problemi, suça sürüklenmiş çocukların dindarlık düzeylerini ortaya koymaktır. Din, çocukların suça sürüklenmesinin engellenmesinde katkı sunmakta mıdır? Dinin bağımsız bir değişken olarak etkisi nedir? Çalışmamızda bu ve benzeri sorulara cevap aranacaktır.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Cezaevleri üzerine yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlar daha çok yetişkin mahkûmlar üzerine yapılan çalışmalardır. Özelde çocuklar üzerine yapılan çalışmalar bulunmakta ise de, bunlar çoğunlukla çocukların ve gençlerin ekonomik,

³⁷ Adalet İstatistikleri, <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (24.01.2019).

³⁸ Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, istatistikler, <http://www.cte.adalet.gov.tr>, (24.01.2019).

psikolojik, sağlık vb. sorunları üzerine odaklanan çalışmalardır. Bu meyanda Dönmezer 1943 yılında İstanbul’da 124 ocuk ve genç (21 yaşından küçük) zerine yapmış olduğu araştırmada, o günün şartları içinde ocuk suçluluğunun arttığını beyan etmektedir. Savaş döneminde genel manada suçluluğun artmasına eşit şekilde ocuk suçluluğunun arttığı da görülmüştür. Özellikle 1940-1941 yıllarında suçluluk oranlarının artışı bunu göstermektedir. Ayrıca bu çalışmasında Dönmezer, ocuklar için müstakil ceza infaz kurumlarının olmadığı, suça sürüklenen çocukların yetişkinlere ait cezaevlerinin kendilerine ayrılan koğuşlarında kaldıkları ve cezaevi koğuşlarının çok kötü durumda olduğunu belirtmektedir³⁹.

Gürler, 2009 yılında Manisa E tipi cezaevinde bulunan mahkûmlar üzerine yaptığı “Din ve Suç” adlı doktora çalışmasında, suç işlemede kişilerin din algılarının ne derece etkili olduğunu belirlemeye, suçta dinin pozitif veya negatif etkilerini ortaya çıkarmaya alıřmıřtır⁴⁰.

zdemir ise, yurtlarda kalan 697 ocuk üzerine yapmış olduğu “Korunmaya Muhtaç Gençlerin Din ğretimi İhtiyaçları”⁴¹ adlı doktora çalışmasında, yetiştirme yurtlarında kalan çocukların din eğitimi ihtiyaçlarını ortaya koymuştur. zdemir çalışmasında, gençlerin yeterli ve sağlam bir din öğretimine ihtiyaç duyduklarını, aynı zamanda bu çocukların velilerinin ve ğretmenlerinin de çocuklara dini bilgilerin verilmesini istediklerini ortaya koymuştur. Bu alışma çocuklar üzerine yapılmış olması nedeniyle, araştırmamız açısından önem arz etmektedir.

Certel, 2004 yılında 505 yetişkin mahkûm üzerinde yapmış olduğu “Suçlularda Dine Dönüş” adlı alıřmasında⁴²; dinin, mahkmlarda dine dönüş, tövbe ya da dine yönelmede etkili olup olmadığını araştırmıştır. Mahkûm psikolojisinin dine yönelişi desteklediğini gözlemiştir. Dinin, cezaevi şartlarında yaşanan sıkıntılar karşısında başa çıkma vasıtası olduğunu tespit etmiştir.

³⁹ Sulhi Dönmezer, 25/02/1943 tarihli konferans notları.

⁴⁰ Adem Gürler, “Din ve Suç”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi), Isparta, 2010.

⁴¹ Saadettin zdemir, *Korunmaya Muhtaç Gençlerin Din ğretimi İhtiyaçları*, Tuğra Ofset, Isparta, 2002.

⁴² Bkz. Certel, a.g.e.

Balcı, “Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri”⁴³ başlıklı çalışmasında, çocuk suçlarının işlenmesinde kentleşmeye dayalı sorunların etkilerini, suçların yoğunlaştığı bölgelerin ve bu yoğunlaşmanın sebeplerini belirlemeye ve meydana gelen suçların özelliklerini tespit etmeye çalışmıştır. Çocuk suçluluğu kendisini kentlerde daha fazla göstermektedir. Bilhassa çocukların kentlerde çevrenin olumsuz tesiri altına girdikleri ve suçlara sıklıkla karıştıkları görülmektedir. Balcı, göç, düzensiz kentleşme, gecekondulaşma, medya gibi faktörlerin olumsuz etkilerinin çocukların suça sürüklenmesine neden olduğunu ifade etmektedir.

Özbek ise⁴⁴ cinayet işleyen kadın mahkûmlar üzerine yaptığı araştırmasında, dinin mahkûmların kararlarına etki eden süreçler içinde bilgi ve etki alanı olarak yer almadığı ya da verimli bir yönlendirme gücünden mahrum olduğu, dini bilgilerin genel olarak yeterli kaynak ve sürede elde edilmediği sonucuna varmıştır.

Çalışmamızın zorluklarından birisi, bilgiye zorlukla ulaşılabilen, bazen imkân dâhilinde olmayan, devlet ve toplumların mahrem alan olarak gördükleri cezaevi ortamında gerçekleştirilmesi ve buradan bilim dünyasına katkı sunulmasıdır. Gerek kadın gerek erkek mahkûmlar üzerine ayrı ayrı çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, suça sürüklenmiş çocuklar hakkında bu meydana yapılan çalışmalar sınırlıdır. Ayrıca suça sürüklenen çocuklar hakkında, ekonomik, psikolojik, öğrenim durumları, ailevi yapı ve özellikleri, kriminoloji, medya vb. alanlarda çalışma yapılmış olmakla birlikte, din ile ilişkileri konusunda bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla şu ana kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bundan dolayı çalışmamız, alanında ilk olması açısından önemlidir. Araştırmamızda anket yöntemiyle yetinilmeyip, yarı yapılandırılmış mülakat ile desteklenmesi, araştırmaya katılanların dünyasına daha derinlikli inebilme imkânı sağlamıştır. Çalışmamız özgün bir çalışmadır. Suça sürüklenmiş çocuklar üzerine yapılan bu araştırma, başta Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve ilgili diğer kurumların, suça sürüklenen çocukların, özellikle dini alandaki sorunlarını tespit ve çözümü noktasında katkı sunacaktır.

⁴³ Hakan Balcı, “Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya, 2011, s.118.

⁴⁴ Belgizar Özbek, “Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı -Ankara Kadın Kapalı Cezaevi Örneği-”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011, s.182.

1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ VE VARSAYIMLAR

Suç, suçun faili ve mağduru kriminolojinin alanına girerken, kişiyi suça sürükleyen toplumsal morfoloji, sosyo-ekonomik düzey, toplumu bir arada tutan ahlaki değerlerin düzeyi sosyolojinin ilgi alanına girmektedir. Burada dinsel ve dindarlık boyutu göz ardı edilemez. Kişi özelinde her zaman olağan bir duruş kabilinden değerlendirilmesi gereken dinî ilgi ve yönelimleri dindarlık, toplumsalın sıradan gerçekliği içinde somutlaşan dinî hayatları ise dinsel olarak görmek gerekir. Böylelikle dindarlık, kişinin inanç ve amel dünyasındaki tecrübesine karşılık gelmekte ve gelenekte dindar birinin her şeyden önce yüksek ahlakî seciyelerle donanımlı olduğu akla gelmektedir. Dinsellikte ise daha çok toplumsal boyutta yansıyanlara atıf vardır⁴⁵. Geleneksel toplumsal bağların zayıflaması, suçun oluşmasında bir etken olarak kabul edilebilir. Bu noktadan hareket ettiğimizde din ile suç arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu ilişkinin boyutunu açıklamak, problematiği anlama ve ortaya koyma açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın hipotezlerini aşağıdaki şekilde belirtmek mümkündür:

1-Geleneksel toplumsal yapının çözülmesi, çocukların suça sürüklenmesini tetiklemektedir.

2-Suçta sürüklenmiş çocuklar ciddi manada aile desteğinden yoksundurlar.

3-Eğitim seviyesinin düşüklüğü çocukların suça sürüklenmesinde etkindir.

4-Kentleşme ve sanayileşme suç habitatu doğurmakta ve bu habitat çocukların suça sürüklenmesini kolaylaştırmaktadır.

Çocukların suça sürüklenmesi ile aile yapıları ve aile içi ilişkileri arasında önemli bir bağlantının olduğunu varsayabiliriz. Çocuklarda dindarlık düzeyinin yetişkinlerden farklı olduğunu, dönemsellik açısından bazı davranışların tam oturmadığını ifade edebiliriz. Suça sürüklenen çocuklarda sergilenen dini davranışların yüzeysel, dindarlıklarını destekleyen teorik düzeyin yetersiz ve içinde bulundukları sosyal sermayelerinin çocuk suçluluğunda önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

⁴⁵ Subaşı, *Dinî Sosyaliteler*, s.22-24.

Cezaevinde bazı çocukların dini tutum ve davranış açısından rehabilite edildikleri, yetişkin suçluluğundan farklı olarak, suça sürüklenen çocukların yeterli bir dini eğitimden sonra, tekrar suça sürüklenme ihtimallerinin önemli düzeyde düşeceği öngörülmektedir. İşlenen suçun türü ile dindarlık tutumları arasında farklılar olduğu, suçta mükerrerlik ve cezaevinde girme sayısı ile dindarlık tutumları arasında anlamlı bağlantıların olduğu varsayılmaktadır.

Cezaevlerindeki çocukların dini tutum ve davranışlarının ile dini bilgi düzeylerinin çok düşük olduğu ve bu durumun onların suça sürüklenmesinde en büyük faktörlerden biri olduğunu kabul etmek gerekir. Suça sürüklenen çocukların eğitim düzeyi ile suç arasında pozitif bir korelasyon olduğu ifade edilebilir. Aynı şekilde yaşanan coğrafi mekânların da suç oranları üzerinde etkisinin olduğu varsayılmaktadır. Nüfusun sabit olmadığı, aile ve çocukların evin dışında, çoğunlukla şehrin farklı yerlerinde meşguliyetlerinin olduğu, binlerce kişinin yaşadığı ancak tanışıklıktan öte gitmeyen zayıf ilişkilerin olduğu büyük şehirlerde, birincil grupların samimi ilişkileri zayıflar ve bu ilişkiden güç alan ahlakî düzen bozulmaya başlar. Şehir ortamının etkisi altında yerel bağlılıkların ve birincil grupların çöküşünden dolayı kısıtlama ve yasaklama gücünün zayıflaması, büyük şehirlerde artan ahlaksızlık ve suçun muhtemel en büyük sebeplerinden birisi olduğu kabul edilebilir⁴⁶. Özellikle şehirleşmenin yoğun olduğu yerlerde sosyal doku çözülmekte ve zayıflamaktadır. Sanayileşmenin de etkisiyle olumsuz etkiler katlanarak devam etmektedir. Böylece çocukların suça sürüklenmesinde yoğun kentleşme ve sanayileşmenin etkilerinden bahsedilebilir. Katılımcıların anket ve mülakat sorularını doğru ve samimi şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Toplumsal araştırmaların kapsamı ve sınırları araştırma konusunun özelliğine göre belirlenir. Bu çalışma da belli bir zaman diliminde ve belirli bir örneklem grubuyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızın kapsam ve sınırlılıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

⁴⁶ Robert E. Park, Ernest W. Burgess, *Şehir –Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler-* Çev: Pınar Karababa Kayalığıl, Heretik Yayınları, Ankara, 2015, s.62-63.

Ceza infaz kurumları toplumun mahrem alanlarıdır. Bu alanlarda araştırma yapmak, başta resmî izinlerin alınması dışında, birçok zorluğu da beraberinde taşır. Her şeyden önce alınan onay dahilinde yapılan çalışma, bir zaman ve mekanla sınırlıdır ve ulaşabileceğiniz tüm veriler bu sınırlılıkla kayıtlıdır. Ceza infaz kurumlarında yapılan alan çalışmalarının önündeki en büyük handikap bu sınırlılıktır. Kurum personelinin bakış açısı da çalışmaya etki eden bir başka faktördür.

Araştırmamız 1 Temmuz 2016 – 30 Aralık 2016 tarihleri arasında İzmir Aliğa Kapalı Çocuk ve Gençlik Tutukevi ile İzmir Kadın Kapalı Cezaevinde bulunan 12-21 yaş arasındaki suça sürüklenmiş tutuklu ve hükümlü çocuk ve gençlerle sınırlandırılmıştır. Türkiye’deki diğer ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Çünkü tüm ceza infaz kurumlarında kalan çocukları kapsayacak şekilde geniş tutulması, uygulama imkânın zorluğu açısından tercih edilmemiştir. Uygulanan ankete katılanların doğru ve samimi cevaplar verdikleri ve kişilerin değişen zamana ve mekâna göre dini tutum ve davranışlarının değişebileceğinden, verilen cevapların araştırmanın uygulandığı yer ve zamanla kayıtlı olduğu kabul edilmiştir. Çalışmada, çocukların dindarlık boyutları merkeze alınmış, bunun dışında ekonomik, psikolojik, sağlık, öğrenim durumları vb. konular kapsam dışı bırakılmıştır. Çünkü bu konularda daha önce çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca bu konuların her biri başlı başına bir araştırma konusunu teşkil etmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda sadece çocukların dindarlık boyutu ele alınmıştır.

Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı tarafından çalışmanın bilimsel etik kurallarına uygunluğu onaylanmıştır. Çalışmanın etik boyutu olarak araştırmanın İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda bulunan tutuklu ve hükümlü çocuklara uygulanabilmesi için Adalet Bakanlığından 29.06.2016 tarih ve E.569-81296 sayılı araştırma izni alınmıştır. Genel Müdürlükçe anket formu onaylanmış, içeriğine müdahale edilmemiştir. Ancak çalışmamız hain 15 Temmuz darbe girişi neticesinde aksamaya uğramış, Adalet Bakanlığının 31.10.2016 tarih ve E.895-123650 sayılı uygun görüşleri ile yeniden izin alınmış ve tamamlanabilmiştir. Cezaevinde bulunan çocuklara anket uygulanması, savcılık ve kurum idaresi ile görüşülerek gerekli bilgi verildikten sonra, çocuklara ise gerekli bilgi ve izin yazıları gösterilerek gerçekleştirilmiştir. Çocukların araştırmaya

katılıp katılmamaları serbest bırakılmış ve katılımcılara Onam formu imzalatılıp, onayları alındıktan sonra ankete dâhil edilmiştir. Bundan imtina edenler ise çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmaya 296 erkek 14 kadın katılmıştır. Araştırmamız kapsamına giren katılımcılar 12-21 yaş aralığındaki çocuk ve gençlerdir. Araştırmanın yapıldığı kurumlarda 12-18 yaş arasındaki kişiler çocuk, 18-21 yaş arasındaki kişiler ise genç olarak kabul edilmektedir. Seçtiğimiz örneklem grubunun araştırma evrenimizi yeterince temsil ettiğini kabul edebiliriz.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sosyal bilimlerde birçok yöntem vardır. Sosyolojide bu yöntemlerden başlıcaları olan pozitivist, yorumlayıcı (Hermenetik), eleştirel, feminist ve postmodern yaklaşımlardır. Toplumsal olguları analiz ederken pozitivist yöntemi kullanmak birçok açıdan insani ilişkileri mekaniksel olarak düşünmeye zorlamaktadır. Oysa insanlar arasındaki toplumsal ilişkiler çok katmanlı ve derinliklidir. Çalışmamızda görüşeceğimiz ve veri kaynağımız olan her bir çocuk tek ve biriciktir. Yetiştirdiği çevre, aile, okul, akran grubu ile birbirlerinden oldukça farklı bireyler oldukları bir gerçektir. Bunun için çalışmamızda daha çok yorumlayıcı (hermenetik) yöntemin bakış açısıyla verileri analiz ettik.

Açık ve kapalı uçlu sorular birbiriyle ters üstünlük ve dezavantajlara sahiptirler. Açık sorular araştırmadaki soruşturmanın yapaylığını azaltmakta ve yanıtlayıcıların tutum ve kanatlarının ardındaki saiklerin ve mananın daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Kapalı uçlu sorular ise uygulanması bakımından çok kolay olma üstünlüğüne sahiptir; sonuçların yorumlanması mesele teşkil etmemekte ve “kodlama” otomatikleşmektedir. Açık uçlu sorular gerek cevapların kaydedilmesinde gerekse yorumlanmasında subjektifliğe yol açmaktadır. Konu çoğu zaman açık sorular yüzünden aşılmakta ve araştırmacının yanıtlayıcılara yardım etmesi gerekmektedir⁴⁷.

Ceza infaz kurumlarında araştırma yapmanın zorlukları yanında kolaylıkları da bulunmaktadır. Bir araştırmacıyla konuşmak cezaevinde bulunanlar için bir değişiklik

⁴⁷ M. Duverger, *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*, Çev: Ünsal Oskay, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, Ankara, 1990, s.195-196.

yerine geçtiği ve böyle şeylere karşı çok istek duydukları için, kendileriyle kolay görüşülebilen kimselerdir. Fakat bu tip mülakatlarda ciddi iki güçlük vardır. Birincisi, mahkûmların kendileriyle yapılan mülakatın kendilerinin veya arkadaşlarının aleyhlerine kullanılabilecek bilgiler elde etmek için düzenlenmiş yeni bir soruşturma olduğu kanaatini edinmelerine meydan verilmemesi gerekmektedir. Mülâkatların sanıkların hüküm giymesinden sonra yapılması ve soruşturma personelinin bu konuda teminat vermesi de zorunludur: örneğin, mahkûmun soruşturma personeli ile görüşmeyi kabul edip etmemede serbest olması vb. gibi. Diğer yandan, mahkûm kendini haklı görme konusunda doğal bir eğilim beslemekte; verdiği cevaplar bu amaca uygun olacak şekilde verilmektedir⁴⁸.

Din bireyin hayatına etki eden dinamiklerdendir. Bu etkiyi tespit etmek için bazı ölçekler kullanılmaktadır. Dindarlık ölçekleri bireyin hayatında dinin etkisini tespit etmek için kullanılan ölçeklerdir⁴⁹. Bilindiği üzere din, fertlerin hayatı anlama ve anlamlandırma çabalarında etkin bir işleve sahiptir. Bu minvalden bakıldığında zaman, dünyayı değerlendirme şekli, büyük ölçüde kişilerin sahip oldukları dindarlık düzeylerine göre teşekkül etmektedir. Dolayısıyla bir kişinin zihniyet dünyasının ve davranışlarının şekillenmesinde, dindarlık önemli bir unsurdur. Fertlerin dindarlık düzeylerine göre olaylara bakış açısı önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Dolayısıyla kişilerin dindarlık düzeyleri veya durumlarını ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar önemlidir. Bu bağlamda tarihsel açıdan Batıda daha önce başlamakla beraber, son zamanlarda ülkemizde de kişilerin dindarlık düzeylerini, dini tutumların derecelerini ölçmeyi hedefleyen dindarlığın boyutlarına yönelik araştırmalar hız kazanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, Batıda geliştirilen dindarlık ölçeklerini ülkemizin toplumsal yapısını göz ardı ederek direkt uygulamak, bilimsel açıdan doğru bir yaklaşım değildir. Batı toplumlarının dinî ve sosyal yapısı dikkate alınarak hazırlanan bu ölçeklerin, bizim toplumsal ve dinî yapımızla ilgili hususları doğru bir şekilde ölçmesi mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla kendi toplumsal ve dinî yapımıza uygun dindarlık ölçeklerinin geliştirilip uygulanması gereklidir⁵⁰.

⁴⁸ Duverger, *a.g.e.*, s.259-260.

⁴⁹ M. Emin Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat –İzmir Örneği-*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1993, s.50.

⁵⁰ Kemalettin Taş, “Dindarlık Ölçeği: Dini Tutumlar Üzerine Bir Araştırma”, *Tabula Rasa Dergisi*, Yıl:3, Sy: 8, Isparta, 2003, s. 239-240.

Dine sosyolojik bir yöntemle bakmak her şeyden önce, din hakkında spekülâtif bir alandan olabildiğince kaçınmayı gerektirir. Dini kökeni veya dini iddialar hakkında neyin doğru neyin yanlış olduğunu sosyolojik olarak bilmek mümkün değildir. İnanç alanında sosyologa düşen insanların değerlerini yargılamak veya inançlarının doğruluk derecesini ölçmek değildir. Amaç, insanların zihninde dinin nasıl bir kavramsal yapıyla kurulduğunu bu din tanımlarının toplumsal süreçlere ne şekilde etki ettiğini bulmaya çalışmaktır. Bunun için de yapılabilecek çalışmalar için uygun yöntemsel araçlar, anket, katılımcı gözlem, derinlemesine mülâkat, yarı yapılandırılmış mülâkat, odak grup çalışmaları ve metin incelemeleri gibi yöntemlerdir⁵¹. Anket, araştırmanın amacına uygun olarak belirlenen değişkenleri ölçmek için hazırlanan soru formudur. Soru formu, katılımcılar tarafından cevaplandırılması gereken sorulardan oluşur. Araştırmacı tam olarak neyi elde etmek istediğini ve değişkenleri nasıl ölçeceğini biliyorsa anket en etkili veri toplama yöntemidir⁵².

Araştırmamızda bu çerçevede örneklem grubuna daha önceden hazırlanan anket formları uygulanmış ve bu anket neticesinde elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Anket soruları hazırlanırken, din sosyolojisi alanında ve yakın disiplinlerde hazırlanmış olan ölçekler de göz önünde bulundurularak, özgün bir dindarlık anket ölçeği hazırlanarak, uygulanmıştır. Anket sorularının güvenilirliği ile ilgili uzmanlarla görüşülmüş ve geçerliliği belirlenmiştir. Çalışmada likert tipi beşli derecelendirmeli “Dindarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, inanç, ibadet ve sosyal hayat boyutu olmak üzere üç faktörden meydana gelmiştir. Katılımcıların inanca yönelik tutumlarını ölçmek için “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde beşli seçenek ölçeği oluşturulmuştur. İbadet ve çeşitli dini tutum ve davranışları ölçmek için ise “hiçbir zaman”, “nadiren”, “bazen”, “sık sık” ve “her zaman” şeklinde beşli seçenek ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmalarda kullanılan mülakatlar yapılandırılma durumuna göre üç farklı biçimde ele alınmaktadır. Bunlar; yapılandırılmış mülakat, yarı yapılandırılmış mülâkat ve yapılandırılmamış mülakat olarak adlandırılmaktadır. Yapılandırılmış mülâkat, önceden belirlenmiş standart sorulardan oluşan anketlere dayanmaktadır. Her soru

⁵¹ Aktay, *a.g.e.*, s.79.

⁵² Ali Özdemir, *Yönetim Biliminde İleri Araştırma Yöntemleri ve Uygulamalar*, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s.124.

okunur ve kişinin cevapları genellikle önceden kodlanmış cevaplar olan standart çizelgeye kaydedilir. Yarı yapılandırılmış mülakatta görüşülecek konu ve sorulacak sorulara ilişkin bir liste vardır fakat bu liste mülâkattan mülakata değişebilmektedir. Mülâkat esnasında bazı sorular çıkarılabilir, soru eklenebilir ya da soruların sırası farklılaşabilir. Bu mülâkatlarda açık ve kapalı uçlu sorular sorulabilir. Araştırmacı mülâkat esnasında cevaplayıcının zorlandığı soruları değiştirebilmekte ve açık hale getirebilmektedir⁵³. Yapılandırılmamış mülâkatlar ilgilenilen genel bir alanda var olan bilgiyi detaylı olarak açığa çıkarmak üzere yapılır. Bu yöntemde önceden belirlenmiş soru listesi yoktur ve görüşülen kişinin istediği boyutlarda fikir belirtmesi söz konusudur. Araştırmada temel kural mülakatın yazılı belgeler üzerindeki incelemelerden sonra ve esas yarar tam olarak mülâkatlardan elde edilecekse, mülâkatların son aşamada yapılması gerekeceğinden⁵⁴, araştırmamızda anket ve yarı yapılandırılmış mülâkat uygulamasını teorik çerçeveyi çizdikten sonra gerçekleştirdik. Örneklem grubunun tahmin edilen eğitim ve algı düzeylerinden dolayı anketin yanında yarı yapılandırılmış mülâkatın uygulanmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızda farklı mülâkat biçimlerinden yüz yüze mülâkat tekniği kullanılmıştır. Objektifliği sağlamak için anket ve yarı yapılandırılmış mülâkat araştırmacının bizzat kendisi tarafından uygulanmış, uygulama öncesi katılımcılara araştırmanın amacı hakkında detaylı bilgi verilmiştir ve bu çalışmanın sadece ve sadece bilimsel bir çalışma olduğu, siyasi veya başka herhangi bir amacının olmadığı, verilerin sadece bu amaç için kullanılacağı açıklanmıştır.

Anket formuna açıklayıcı bir bilgilendirme yazısı konulmuş ve formlara, kimliği belli edecek herhangi bir açıklama ve işaret konmaması istenmiştir. Bu konuda tüm resmi izinlerin alındıktan sonra anketin uygulandığı belirtilerek, katılımcıların şüpheleri giderilmeye çalışılmıştır. Anketin analiz ve değerlendirilmesinde SPSS 22 programından istifade edilmiştir. Anket sorularının karşılaştırılması için çapraz tablolardan yararlanılarak Ki-Kare analizi yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak, daha önce din sosyolojisi alanda ve yakın disiplinlerde yapılmış olan çalışmalar taranmıştır. Yök Dökyümantasyon Sistemi, İSAM Makaleleri Veri Tabanı, akademik arama

⁵³ Özdemir, *a.g.e.*, s.135.

⁵⁴ Duverger, *a.g.e.*, s.252.

motorları taranmış, konu ile ilgili tezler incelenmiştir. Ayrıca konu ile ilgili kitap vb. yayınlardan faydalanılmıştır. Sosyal bilimlerde, alan araştırmalarına dair kaynak eserlerden istifade edilmiştir.

Çalışmamızda suça sürüklenen çocukların dine yönelik tutumları, empirik yöntemle tespit edilmeye çalışıldı. Örneklem grubuyla suça sürüklenen çocukların dindarlık düzeyleri ortaya konulmuştur. Araştırmamız öncelikli olarak literatür incelemesi, anket ve yarı yapılandırılmış mülâkat tekniğinden oluşmaktadır. Elde edilen veriler Hermenetik yöntemle yorumlanmış ve sonuç kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇUN TOPLUMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. SUÇ TEORİLERİN SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Suç, ancak 18. yüzyıl sonlarında bilimsel bir disiplin olarak gelişmeye başlamıştır. Bundan evvel suç, tabiatüstü açıklamalar ile izah edilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde suçlular tabiatüstü varlıkların etkisinde kalan kişiler olarak görülmektedir. 1764 yılında Cesare Beccaria'nın "Suçlar ve Cezalar Hakkında"⁵⁵ adlı eseri ile suç, mitoloji olmaktan çıkmıştır. Suçlu davranışın insanın irade bir eylemi olduğu anlaşıldıktan sonra bu eylemlerinden dolayı kişinin sorumlu tutulması gerektiği fikri kabul edilmiştir⁵⁶. Suç olgusu üzerinde duran akımlara bakmadan önce suç bilimi diyebileceğimiz kriminolojiyi tanımlamamız doğru olacaktır. Kriminoloji, suça etki eden biyolojik, psikolojik, ekolojik ve diğer faktörleri ve sebepleri araştırarak, suçun oluşumuna ilişkin tahminlerde bulunan ve önlenmesine ilişkin çözüm önerileri sunan bir bilim dalıdır⁵⁷. Bu bilim dalı suçu hukuki yönden değil, toplumsal olgu olması yönüyle ele almaktadır⁵⁸.

Suç teorileri, kriminolojik çalışmalar arasında suçun nedenlerini tespit etmeye yönelik ortaya konulan etiyolojik modellerdir⁵⁹. Kriminoloji, suç nedenlerini biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve sosyo-psikolojik teoriler olmak üzere genel olarak dört kategori altında inceler⁶⁰. Sosyal bilimlerde araştırılan olay tek bir paradigma ile açıklanamayacak kadar karmaşık olabilir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda birden fazla paradigmaya ihtiyaç olacaktır. Sosyal bilimlerin konusu olan sosyal olaylar, fen bilimlerinde olduğu gibi laboratuvar ortamında incelenemeyecek kadar karmaşık ve her

⁵⁵ Cesare Beccaria, *On Crimes and Punishments and Other Writings*, Ed: Richard Bellamy, Cambridge University Press, 1995.

⁵⁶ Abdullah Korkmaz - Bekir Kocadaş, *Toplumsal Sapma –Sapmanın Teorik Temelleri-*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2015, s.95.

⁵⁷ Osman Dolu, *Suç Teorileri, Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s.31.

⁵⁸ Mehmet Boynukalın, DİA, Suç, c.37, s.454.

⁵⁹ Dolu, *a.g.e.*, s.31.

⁶⁰ Sokullu, *a.g.e.*, s.153.

bir sosyal olayın benzersiz olması itibariyle de eşsizdirler. Bu nedenle sosyal bilimlerde ve özellikle de suç araştırmalarında pek çok paradigmaya (multiple paradigms) birden ihtiyaç vardır. Zira fiziksel olayların aksine, sosyal olayları izah için tek bir düşünsel çerçeve yeterli olmamaktadır⁶¹.

Suç davranışını açıklamaya çalışan yaklaşımları başlıca ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi; bireyi temel alarak suç nedenlerini açıklayan kuramlar, ikincisi ise; grubu, toplumsal yapıyı, toplumsal süreçleri ve ilişkileri temel alarak suç nedenlerini açıklamaya çalışan kuramlardır. Bireyi temel alan kuramlar, suçun açıklanmasında bireysel davranışlara, içgüdülere, duygu ve düşüncelere dikkat çekerler. Bireyin psikolojik ve biyolojik özellikleri, bu yaklaşımlarda ön plandadır. Dolayısıyla suç bireysel süreç ve farklılıklarla açıklanmakta, suçlu kişilik tipolojileri öne çıkmaktadır. İkinci gruptaki kuramlar ise, bireyin doğumundan itibaren yaşadığı farklı toplumsal çevrelere ve toplumsallaşma süreçlerine dikkat çekerler. Bu kuramların temel varsayımı, suç doğuştan gelen bir davranış ve eğilim değil, öğrenilen bir şeydir. Suç davranışı, toplumsal çevre içinde toplumsallaşma süreçlerinde öğrenilir⁶². Bundan dolayı suç olgusunu ve suçun oluşum sebeplerini anlayabilmek için kriminolojide önemli ekoller oluşmuştur.

Bunların başlıcaları, suçun nitelendirilmesinde Klasik ve Pozitivist akımlardır. Bunların yaklaşımları son derece önemlidir. Klasik akım, suçu hukuksal çerçeve içinde yapılması yasaklanmış iradi eylem bağlamı içinde sunarken, Pozitivist akım suçu, genel determinist eğilimine bağlı olarak psikolojik esaslı bir eylem olarak ele almaktadır. Klasik akım, bilme ve isteme ile suç arasında kurduğu bağlantı nedeniyle doğrudan sonuç açısından değerlendirme olanağı sunmaktadır. Pozitivist akım ise toplumu korumak amacıyla cezanın, suçluların iyileştirilmesi için bir araç olduğu görüşünü savunmaktadır⁶³. Şimdi bu okulların görüşlerine biraz daha yakından bakalım.

⁶¹ Dolu, *a.g.e.*, s.59.

⁶² Yelken, *a.g.e.*, s.184.

⁶³ Yasemin Işıktaç, Umut Koloş, *Hukuk Sosyolojisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2017, s.207.

2.1.2. Klasik Akım

Suçun nedenlerini kuramsal olarak açıklama girişimleri XVIII. yüzyıldan itibaren başlar. Bu kuramlardan ilki, “hedonistik psikoloji” üzerine kurulu olan Klasik akımdır. Bu görüşün öncüleri Jeremy Bentham ile Cesare Beccaria olmuştur. Hedonistik inanışa göre insan, davranışlarını zevk ve ıstırap prensibine göre ayarlar. Belirli bir hareketin vereceği zevk, aynı hareketin doğuracağı ıstırapla denge halindedir. Böylece, yasaya karşı gelmenin vereceği zevk, onun getireceği ıstıraptan fazla olduğu takdirde birey, bu davranışa yönelecektir. Suç ve cezaya hukuki açıdan bakan Klasik akım, suçlularda görülen bireysel farkları dikkate almadan değerlendirmenin yapılması gerektiğini öngörür. Bu ekole göre, ilk defa suç işleyenle sabıkalı, küçükle büyük, normal bir insanla zayıf akıllı bir insan eşdeğerdedir⁶⁴.

Aydınlanma çağı ile birlikte ortaya atılan akılcılık ve rasyonalite fikirleri temelinde yükselen ve suçu da rasyonel bir tercih olarak gören Klasik akım düşünceleri, Orta Çağ’ın suç ve suçluya bakışındaki geri kalmış, zalim ve barbar uygulamalarına bir tepki olarak, insan ve insan onurunu ön plana çıkaran yaklaşımın eseridir. Bu anlamda Klasik akım, suç ve cezaya bakış noktasında dünya çapında etkiler meydana getirmiş ve halen de etkileri devam eden güçlü bir düşünce sistemidir. Bu nedenle de, ortaya koyduğu güçlü mantıksal çerçevesi günümüzün gelişmiş demokrasilerinin ceza adalet sistemlerinin de temelini teşkil etmektedir⁶⁵.

Ortaçağın keyfi ve barbar uygulamalarına tepki olarak ortaya çıkan Klasik akım, suçun sebebi olarak, bireylerin almış oldukları kararları ve yapmış oldukları kişisel tercihleri görmüştür. Klasik akım düşünürleri insan doğasına ilişkin şu varsayımlarda bulunmuşlardır. İnsanlar kendi çıkarlarını düşünürler, bencildirler. Hedonisttirler, zevk için yaşarlar. Acılarını hafifletmek, sıkıntılarını azaltmak, zevklerini ve hazlarını arttırmak isterler. Rasyoneldirler. Kâr zarar hesabı yaparlar. Eylemlerinin sonucunda meydana gelebilecek olumsuz neticeler ile elde edecekleri menfaatleri değerlendirir, eğer elde edecekleri menfaatler daha ağır basarsa o eylemleri hayata geçirirler. Dolayısıyla, insanların, aynen diğer eylemleri gibi suçlu davranışlarından da yine kendilerinin sorumlu oldukları ve bu bağlamda suçun da

⁶⁴ Yavuzer, *a.g.e.*, s.233.

⁶⁵ Dolu, *a.g.e.*, s.82.

rasyonel tercihler neticesinde oluřtuđu iddia edilmiřtir. Klasik akım anlayıřı içinde suçun nedeni, insanların bencilliđi, kendilerini dűřűnmeleri, zevklerini arttırmak, acılarını ve sıkıntılarını da azaltmak için durmadan bir arayıř içinde olmalarıdır. İřte bu noktada, suç teřkil eden eylemler neticesinde elde edeceđi kazanç ve fayda, karřılıđında alacakları risk ve görmeleri muhtemel cezadan daha bűyűk olduđu durumda insanlar suç işlemektedir. Dolayısıyla suçları űnlemenin yolu, bireylerin iřledikleri suçlar neticesinde maruz kalacakları cezaları suçtan elde edecekleri faydalardan daha yűksek seviyelere getirerek suçu kűrlű bir eylem olmaktan çıkarmakta gűrűlűr⁶⁶.

Klasik akım ile birlikte, daha űnce hiç hesaba katılmayan insan iradesinin rolű vurgulanmıř ve suç rasyonel bir davranıř olarak ele alınmıřtır. Aydınlanma ađı űncesinde Kıta Avrupası'nda suça dođauřtű gűlerin, insan dıřındaki varlıkların, insan űzerindeki etkilerinin bir sonucu olarak bakılırken, Aydınlanma ađı ile birlikte gelen Klasik akım anlayıřı içinde suçun sorumlusu olarak insan iradesi gűrűlmű ve insanűstű varlıkların insanların, insanlara suç iřlettikleri yűnűndeki fikirler reddedilmiřtir⁶⁷.

Klasik akım ile birlikte insana onurlu bir varlık olarak yaklařılmıř ve hiçbir renk, ırk, dil, din ve sınıf farkı gűzetilmeksizin insanların temel haklara sahip olduđu, dolayısıyla her ne řekilde olursa olsun bu hakların ihlal edilmemesi, edilemeyeceđi anlayıřı uygulamaya konulmuřtur. Bu ereve, hiç kimsenin herhangi bir suçu kabul etmesi için zorlanamayacađı, her tűrlű iřkence, eziyet ve gayri insani muameleye maruz bırakılamayacađı savunulmuřtur. Cezalar insancıl olmalı, intikam ve ű alma hisleriyle sırf bireyi cezalandırma amacı gűtmeksizin yalnızca suçun űnlenmesi, bireyin ve toplumun suçtan caydırılması ve suçlunun ıslahı amacı tařımalıdır. Suçu ispat edilene kadar herkesin masum olduđu, kanunsuz suç, suç olmadan da cezanın műmkűn olamayacađı ortaya konulmuřtur. Ayrıca, herkesin kendisine yapılan suç isnadını bilmesi gerektiđi, suç isnadının bilinmediđi gizli ithamlar ve gizli duruřmaların kabul edilemez olduđu hususları da birer prensip olarak kabul edilmiřtir. Klasik akım, suçun oluřum sűrecinde bireysel tercihler ve kararların oynadıđı rolű olduđundan fazla bir řekilde sunmuř ve sosyal olayların etkilerini gűz ardı etmiřtir⁶⁸.

⁶⁶ Dolu, *a.g.e.*, s.86.

⁶⁷ Dolu, *a.g.e.*, s.108.

⁶⁸ Dolu, *a.g.e.*, s.108-109.

Klasik akım her ne kadar insan onurunu ön planda tutan bir yaklaşım sergilemekle daha insancıl bir ekol olsa da, bireylerin suç işleme sebebi olarak kâr zarar hesabı yaptıkları ve kârın cezadan çok olduğu durumlarda suç işlediklerini söylemekle, kişilerin suç işlemekte etken olan sosyal, ekonomik, psikolojik vb. birçok saiki devre dışı bırakarak sadece rasyonel bir tercihe indirilmesi suçun oluşum nedenlerini anlamada yetersiz görünmektedir.

2.1.3. Pozitivist Akım

Suç ve çocuk suçluluğunun nedenleri konusunda tatmin edici açıklamalara ulaşabilen teoriler, pozitif düşünceyi temel alan suç teorileridir. Suça biyolojik, psikolojik ve sosyolojik nitelikteki dışsal güçlerin sebep olduğu tezine dayanan pozitif akımın klasik akımdan ayrıldığı temel nokta, cezalandırmaya karşılık tedaviye odaklanmasıdır. Bu teoriler, daha erken dönemlerde suçu metafizik bir çerçeveye oturtarak açıklamaya çalışan düşünce sistemlerinin aksine, deney, gözlem ve istatistiksel analizleri temel alan teorilerdir⁶⁹.

Suçun oluşum nedenleri hakkında önemli açıklamalarda bulunan Klasik akımın suça etki eden biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenleri görmezden gelmesine karşılık Pozitivist akım, suçun biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve çevresel nedenlerden kaynaklandığını iddia ederek Klasik akımın ortaya koyduğu, suçun rasyonel bir tercih olduğu ve suçta insan iradesinin rolünü reddetmiştir. Pozitivist akımla başlayan süreçte suçlunun bir hasta veya bazen de yardıma ve rehabilitasyona muhtaç bir kişi olarak görülmesi anlayışı, 1960'ların sonlarında Klasik akım düşüncelerinin yeniden ortaya çıkacağı zamana kadar Batı dünyasının ceza adalet sistemleri üzerinde oldukça etkili olmuştur⁷⁰. Psikolojik suç teorilerini; psikanalitik ve psikodinamik yaklaşım, zekâ ve suç, genel kişilik özellikleri ve suç, ahlâki gelişim ve suç olarak dört başlık altında toplamamız mümkündür⁷¹.

İlk olarak fizyonomi ve prenoloji gibi kafatası ve yüz özelliklerinden hareketle suçlu davranışın tahmin edilmeye çalışıldığı Pozitivist akımda, daha sonra vücut tipleri (somatotype), kalıtım ve genetik faktörler, beslenme, suça ilişkin psikolojik, psikiyatrik

⁶⁹ Sezer Ayan, *Suçlu Kim? Türkiye'de Çocuk Suçluluğu*, Ütopya Yayınları, Ankara, 2011, s.20.

⁷⁰ Dolu, *a.g.e.*, s.91.

⁷¹ Dolu, *a.g.e.*, s.179.

ve psikanaliz gibi yaklaşımlar ile sosyolojik teoriler ve bu çerçevede psiko-biyolojik, psiko-sosyal teoriler, sosyo-biyolojik ve sonrasında suç ekolojisi çalışmalarıyla başlayan sosyolojik teorilerin kriminolojiye hakim olmaya başladığı⁷² görülür.

Sosyologlar suçlular hakkında bazı kuramlar geliştirmişlerdir. Bunların en önemli ikisi biyolojik görüş ve ruhbilimsel görüştür. Bu kuramlar genel olarak suçlular hakkında geliştirilmiştir. Suçu açıklamaya yönelik ilk çabalar, özünde biyolojik nitelikteydi. İtalyan kriminolog Cesare Lombroso, 1870’lerde, suçlu tiplerinin kafatasının biçimi ile belirlenebileceğine inanıyor ve toplumsal öğrenmenin suç davranışının ortaya çıkışını etkileyebileceğini kabul ediyordu, ancak çoğu suçlunun biyolojik bakımdan bozuk ya da kusurlu olduğunu düşünüyordu⁷³.

Suçlularla suçlu olmayanlar arasındaki biyolojik farklılıklara dikkat çeken Lombroso, fiziksel yapının bireyin davranış ve faaliyetini yöneten başlıca etken olduğunu ileri sürmüştür. İtalyan hapishanelerindeki hükümlüler üzerine yaptığı ölçümlere dayanarak Lombroso, “Born Criminal-Doğuştan Suçlu” kavramını getirmiştir. Lombroso “Atavizm” (soya çekim)e bağlı olarak benzer beden yapısındaki suçlu bireylerin özelliklerinin de aynı olduğunu savunurken, onları doğuştan suçlu olarak betimlemiştir. Suçluluğun kişinin fiziki eksikliğinden doğduğunu ortaya atan Lombroso, çalışmasının başlangıcında suçluluğu bireysel açıdan ele almış ve onu insan davranışının biyolojik yapısında aramıştır. Ona göre suç olan davranış, çeşitli türde bireysel etkiler altında kalır ve suç, bedensel koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkar. Bazı insanlar suçlu olarak doğarlar. Bu kimseler, vücutlarında bulunan “stigmata-damga” ve “anomaliler” ile ayırt edilebilirler. Bu anomaliler onları iradeleri dışında suç işlemeye yöneltirler⁷⁴.

Beden yapısı ile suç ilişkisi üzerinde duran William H. Sheldon ise, insanları beden yapıları bakımından üç gruba ayırmış ve bu üç beden tipine özgü karakterlerin varlığını savunmuştur. Bunlar endomorphy, mesomorphy ve ektomorphy’dır. Sheldon, suçluların çoğunlukla mesomorhic yapılı gruptan geldiğini belirtmiştir⁷⁵. Artık

⁷² Dolu, *a.g.e.*, s.146.

⁷³ Giddens, *a.g.e.*, s.185.

⁷⁴ Yavuzer, *a.g.e.*, s.235-236; Ayrıca Stigma konusunda Erving Goffman’ın “*Damga*” adlı eserine bakılabilir.

⁷⁵ Yavuzer, *a.g.e.*, s.237.

günümüzde atletik bedene sahip olanların suç işleme eğiliminde oldukları görüşü terk edilmiştir⁷⁶. Gerek Sheldon gerek Lombroso'nun biyolojik temelli görüşleri büyük eleştiri almıştır. Çünkü bedensel faktörlerin yanında suçluluğu tetikleyen ekonomik, psikolojik ve sosyal çevre gibi toplumsal birçok etmen vardır. Göç, savaş, şehirleşme ve bunların beraberinde ortaya çıkan toplumsal mobilité suç olgusunun ortaya çıkmasında birer etkindir. Dolayısıyla suç, bütün bu faktörlerin kesişme noktasında ortaya çıkmaktadır. Biyolojik suç teorilerinde suçu, beden yapılarındaki farklılıklara dayandırarak açıklayan görüşler artık pek tutarlı görünmemektedir.

Pozitivist akımda suçun nedenlerini açıklamaya çalışan psikolojik teoriler suçu, normal bir durum olmaktan çok, bireyde var olan birtakım patolojik durumlar sonucu ortaya çıkan anormalliklerin bir neticesi olarak görürler. Bu anormallikler suçlu bireyi diğer insanlardan daha farklı yapar. Bu fark bazen suçluların daha düşük bir zeka seviyesi, bazen daha az empati kabiliyeti, bazen kısa vadeli hazları ve zevkleri uzun vadeli daha güzel sonuçlar için öteleyememesi, bazen yaşadığı iç çatışmalar ve karmaşa dolayısıyla bir adım sonra ne yapacağını tahmin edilememesi, bazen de daha düşük bir ahlaki gelişmişlik seviyesine sahip olması şeklinde kendini göstermektedir⁷⁷.

Psikolojik teorilerin suçu anlamamız noktasında oldukça önemli katkıları olmuştur. Özellikle cezai ehliyet ve sorumluluğun belirlenmesi noktasında psikolojik çalışmaların faydası büyüktür. Bunun yanında suçun nedenlerini anlama hususunda psikolojik teorilerin kullandıkları örneklem ve yöntem açısından bazı problemleri bulunmaktadır. Alınan örneklem grubunun rastgele seçilmemesi ve temsil kabiliyetinin olmaması, ayrıca yapılan deneysel çalışmalarda kontrol grubunun bulunmaması çoğu zaman elde edilen bulguları genellenebilir olmaktan çıkarmaktadır⁷⁸.

Psikanalitik teori göre ise suç, önlenmiş bir kompleksin simgesi olarak düşünülmektedir. İçte itilen eğilimler bilinç alanına çıkıp, eylem haline gelmezler. Çoğunlukla kılık değiştirerek ya da yollarından saparak yeniden ortaya çıkarlar. İçte atılmış, bilinçaltında var olan kompleks, bireyde, onu çevreden gelen uyarılara belirli bir biçimde tepki göstermeye yönelir. Böylece suç, kompleksli kişi için bir tür güvenlik

⁷⁶ Sokullu, *a.g.e.*, s.161.

⁷⁷ Dolu, *a.g.e.*, s.177.

⁷⁸ Dolu, *a.g.e.*, s.198.

supabı olmaktadır. Psikanalitik teori, suçla sonuçlanan kişisel ruhsal çatışmayı, toplumsal bakımdan yasaklanmış olan şeye karşı gelmek olarak yorumlar⁷⁹.

Psikolojik teorilerin suçu bireyde meydana gelen bir patolojik sorun olarak görmekle birlikte bireyin sosyalleşme sürecini tamamlayamamış olması ve bu sebeple de kendisinden beklenen davranış ve tutumları sergileyememesi ve kendisini kontrol altında tutamamasının bir sonucu olarak gördükleri söylenebilir⁸⁰.

Suç hakkındaki psikolojik teoriler, aynen biyolojik teorilerde olduğu gibi suçun yalnızca kimi yönlerini açıklayabilir. Kimi suçlular, çoğunluğun gösterdiği farklı kişisel özellikler gösterebilirlerse de, suçluların çoğunluğunun aynı özellikleri taşımaları pek olası değildir. Her türden suç bulunmaktadır ve bunları işleyenlerin kimi özgül nitelikleri paylaştıklarını varsaymak pek anlamlı değildir⁸¹. Bununla birlikte insan kişiliğinin maddi temelini oluşturan ve doğuştan getirilen gizilgüçler, yetenek, zeka, huy, bedensel özellikler, insanın içinde geliştiği toplumsal ortamda anlam kazanarak⁸² bütün bu bileşenlerin neticesinde suç ortaya çıkmaktadır.

Suçluluğun anlaşılmasına yönelik teorilerden birisi de yaftalama teorisidir. Bu teoride sapkınlık bir birey ya da grubun özelliği olarak değil, suçlular ile suçlu olmayanlar arasındaki bir etkileşim sürecidir. Yaftalamanın büyük bölümü, kanun ile düzen güçlerini temsil eden ya da başkalarının geleneksel ahlakı üzerine tanımlamalar getirebilen insanlar gerçekleştirir. Suç kategorilerini tanımlayan yaftalar böylece, toplumdaki güç yapısını dile getirmektedir. Az çok, suçun kendilerine dayanılarak tanımlandığı kurallar, varlıklılar tarafından yoksullar, erkekler tarafından kadınlar, yaşlılar tarafından gençler, etnik çoğunluklar tarafından azınlıklar için düzenlenmişlerdir. Örneğin pek çok çocuk, başkalarının bahçesine girer, meyve çalar ya da okuldan kaçar. Varlıklı bir muhitte bu ve benzeri davranışlar, anne babalar, öğretmenler ve polis tarafından aynı biçimde masum çocuk oyunları diye görülebilirken, yoksul bölgelerde çocuk yaştaki hırsızlık eğilimleri diye görülebilir. Bir kez çocuğun boynuna suça eğilimli yaftası asıldı mı, ona suçlu damgası vurulur; bu çocuğun ileride çevresi tarafından güvenilmez diye görülme olasılığı yüksektir. Birey

⁷⁹ Yavuzer, *a.g.e.*, s.166-167.

⁸⁰ Dolu, *a.g.e.*, s.199.

⁸¹ Giddens, *a.g.e.*, s.186.

⁸² Yavuzer, *a.g.e.*, s.20.

bu durumda giderek suça daha fazla itilir ve geleneksel toplumsal uzlaşımlara giderek daha çok yabancılaşır. Yaftalama kuramı, yapısı gereği hiçbir edimin suç niteliği taşımadığı varsayımından yola çıkmaktadır. Suçun ve suçluluğun tanımları, güçlüler tarafından, yasaların düzenlenmesi ile polis, mahkemeler ve ıslah kurumları tarafından bunların yorumlanması yoluyla oluşturulur⁸³.

Yaftalama kuramı suçu ve suçluluğu belirleyen durumun, toplumdaki hâkim güç odakları olduğunu ifade etmektedir. Oysa suçu belirleyen sadece toplumdaki hâkim güçler değildir. Yaftalama kuramı, ferdi özellikleri, suça etki eden ekonomik yapıyı göz ardı edip, suçu sadece toplumdaki hâkim güçlerin diğer unsurları yaftalaması olarak görmesi, bizlere suç hakkında geniş bir perspektif sunmaktan uzaktır. Suçun belirlenmesinde önemli faktörlerden birisi de dindir. Bütün semavi dinler, hemen hemen bütün kültürlerde suç olarak görülen cinayet, hırsızlık vb. davranış örüntülerini yasak saymışlardır. Buna göre toplumda hangi davranışların suç olduğunu belirleyen toplumsal yargılar olduğu gibi, bu toplumsal yargıları şekillendiren din kurumu da göz ardı edilemez.

Suçun nedenlerini açıklamaya çalışan teorilerden bir diğeri de sosyal düzensizlik teorisi. Özellikle son asırda dünyada yaşanan hızlı değişim, savaşlar, yoğun nüfus hareketleri ve göçler, ekonomik bunalımlar ve gelir dağılımındaki adaletsizlikten kaynaklanan sorunlar nedeniyle toplumların homojen yapıları bozulmuş ve pek çok kültür, ırk ve ekonomik seviyeden insanın bir araya gelmesiyle daha karmaşık sosyal yapılar meydana gelmiştir. Bu kadar farklı kültürden insanın aynı coğrafyayı paylaşmasıyla birbirinden çok farklı değer sistemleri karşı karşıya gelmiş ve kültür çatışmaları yaşanmıştır. Sosyal hayatta gözlenen düzensizlik sonucu toplumları bir arada tutan sosyal bağlar zayıflamış, sosyal kontrol mekanizmaları etkisini yitirmiş ve bunun sonucunda da toplum, kanun tanımaz çetelerin ve ıslah olmaz suçluların pençesine düşmüştür⁸⁴.

Sosyal düzensizlik teorisinde sosyal yapının kendisi, suçu üreten ve suç işlenmesini kolaylaştıran bir mekanizmaya dönüşmüştür. Usta çırak mantığıyla, çocukların gençler, gençlerinde yetişkin suçlular tarafından yetiştirildiği, yeni gelenlerin

⁸³ Giddens, *a.g.e.*, s.188-189.

⁸⁴ Dolu, *a.g.e.*, s.203.

eski suçlular tarafından eğitildiği bir ortamda suç döngüsü durmadan yeni suçlar, suçlular ve suçlu nesiller yetiştirmeye devam eder. Bir yandan bir biriyle çelişen değerler sisteminin varlığı, bir yandan sokaklardaki suç gruplarının çocuklara kötü örnek oluşu, çocukların bunlara özenmesi ve bir yandan da ailelerin bu süreçte çocukları üzerinde kayda değer bir tesir icra edememesi sonucu bu bölgelerde suç eksik olmamaktadır. Bu bölgelerde suç, nesilden nesile aktararak varlığını hep devam ettirmiştir. Bu durum bize suçun herhangi bir etnik ya da ırka ait özelliklerin sonucu değil, belirli bir sosyal coğrafyada meydana gelen bir takım sosyal hadiselerin sonucu olduğunu söylemektedir⁸⁵.

1900'lerin başında Amerikan toplumu incelenerek ortaya konan sosyal düzensizlik teorisinin dünya çapında da doğruluk payı yüksektir. Zira suçun çok işlendiği ve suçlu batağı olarak görülen yerler hemen hemen her yerde vardır. Sosyal düzensizlik teorisi ile anlamamız gereken husus suçun mekân ile ve bu mekânın ürettiği sosyal ilişkiler ağıyla bağlantılı bir olgu olduğudur⁸⁶.

Suçun nedenlerini anlamaya yardımcı olan ekollerden olan ve Şikago Okulu olarak ün kazanan sosyolojik ekol, suçun nedenleri olarak biyolojik ve psikolojik faktörleri gösteren anlayışı reddetmiş ve aynen insanın bütün diğer davranışları gibi suçun da ancak bireyin içinde yaşadığı çevre ve sosyolojik değişkenlerle açıklanabileceğini iddia etmiştir. Şikago Okulu, suç ekolojisi kavramını ortaya atarak, suç ve çevre ilişkisini ele alan çalışmalarıyla o güne dek literatürde ağırlığını hissettiren biyolojik determinizm ve psikolojik eksenli suç teorilerine üstünlük sağlayarak kriminolojide, bir tür paradigma değişikliğine neden olmuştur. Suçun nedenleri daha önce bireyde ve bireyin biyolojik ve fizyolojik yapısında aranırken, Şikago Okulu ile birlikte suçun nedenleri bireyin dışında aranmış⁸⁷ ve suça sebep olan etkenlerin toplumsal faktörler olduğu⁸⁸ kabul edilmeye başlanmıştır.

Geleneksel sosyoloji kuramları çevrenin sosyal yapısına ve kültüre, suç ve suçluluğun en önemli nedenleri olarak vurgu yaparlar. Bu kuramlar, ilgilerini insanları suç işlemeye iten bireysel özelliklerinden sosyal özelliklere kaydırırlar. Bu teorilerde

⁸⁵ Dolu, *a.g.e.*, s.212.

⁸⁶ Dolu, *a.g.e.*, s.224.

⁸⁷ Dolu, *a.g.e.*, s.204-220.

⁸⁸ Sokullu, *a.g.e.*, s.205.

suçlu, suçlu olmayandan ayrı tutulur. Sosyal teorilerin getirdiği yenilik, suçlu insanları farklılaştıran kendi kişisel tutumları değil, içinde bulundukları sosyal koşulları ön plana çıkarmasıdır. Bu nedenle, bireylerin değiştirilmesinden çok, çevresel ve sosyal koşulların değiştirilmesi daha önemlidir⁸⁹.

Birey ve toplum arasındaki ilişkiye dair bilgimiz, suçluluğun kişisel bir problem olmaktan çok, bir grup problemi olduğunu göstermektedir⁹⁰. Suç olgusunun sebeplerini açıklamaya çalışan teorilerden anladığımız kadarıyla suçun çok faktörlü bir yaklaşım içinde biyolojik ve psikolojik faktörlerin, hem kendi aralarında hem de çevreyle olan etkileşimleri neticesinde⁹¹ meydana geldiğini ifade edebiliriz. Çünkü suç, öylesine çok çeşitli etkinlik biçimlerini kapsamaktadır ki, onu suç davranışının bütün biçimlerini dikkate alabilen tek bir teori ile açıklamak mümkün değildir⁹². Suç oldukça kompleks bir olgudur. Suç tek bir nedene dayandırılarak açıklanamaz. Örneğin parçalanmış bir aileye sahip olma, ebeveynler tarafından istismar edilme, ekonomik güçlükler, nörolojik bozukluklar, kötü arkadaşlara sahip olma, zekâ düzeyi, okul başarısı, anne baba disiplini, kız ya da erkek olma vb. özellikler kendi başına suçun nedeni olarak düşünülemezken, birinin varlığı başka olumsuzlukların da ortaya çıkma olasılığını arttıran ve bireyi suç işlemeye daha çok eğilimli hale getiren durumlar olarak değerlendirilebilir. Suçlu davranışın farklı varyasyonları, bireysel ve toplumsal pek çok faktörün birbiriyle değişen şekillerde etkileşiminin sonucu olduğunu ifade eder⁹³. Dolayısıyla bütün etkenleri göz önünde bulundurmaksızın suçun sebebi olarak tek bir faktörü görmek doğru bir yaklaşım değildir.

2.2. SUÇ OLGUSU

Suçun nedenlerini anlamamıza yardım eden kuramlardan ve bunların çözümlemelerinden bahsettikten sonra, suç olgusunun ne olduğunu ifade etmeye geçebiliriz. Suç, kişisel alanı aşır kamusal alana giren ve yasak olan, kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve

⁸⁹ Randall G. Shelden, *Radikal Müdahale Etmezlik Politikasını Yeniden Canlandırmak: Çocuklara Karşı Savaşmayı Bırakın*, Çev: Esra Demir, *Çocuklar ve Suç-Ceza*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.638.

⁹⁰ Park, *a.g.e.*, s.156.

⁹¹ Dolu, *a.g.e.*, s.171.

⁹² Giddens, *a.g.e.*, s.191.

⁹³ Ayan, *a.g.e.*, s.19.

kamusal bir otoritenin müdahalesini gerektiren⁹⁴, özel bir güç ve açıklığa sahip bazı toplu duyguları zedeleyen edimlerdir⁹⁵. Aynı şekilde töre ve ahlak kurallarına aykırı davranış ya da bir toplumda haksız sayılıp, yazılı yazısız kurallarla yasaklanan ve yaptırıma bağlanan eylem⁹⁶, olarak ifade edilebilir. Antropolog Malinowski, ilkel toplumlarda suçu geleneklere karşı koyma şeklinde algılamaktadır⁹⁷. İncelemiş olduğu Trobriand toplumunda suçu tanımlamak oldukça zordur. Kimi zaman tutkuların taşkınlığa dönüşmesi, kimi zaman kesin, belirli bir tabunun çiğnenmesi, bir kişiye ya da kişinin mülküne zarar verme (cinayet, hırsızlık, saldırı), kimi zaman, geleneklerin onaylamadığı, reisini ya da başka bir önemli kişinin hak ve ayrıcalıklarıyla çatışan, gereğinden fazla hırs ya da servet sahibi olma isteğine kendini kaptırmak suç sayılabilmektedir⁹⁸. Durkheim ise, toplumsal bir olgu olarak suçu ceza gerektiren bir hareket olarak görür ve suçu belirleyen toplumun ceza deneni tepkisine neden olan şey⁹⁹ olarak değerlendirir.

Birleşmiş Milletler Pekin Kuralları¹⁰⁰, kendi hukuk sistemleri çerçevesinde cezalandırılabilir nitelikte olan herhangi bir davranışı (eylem ya da ihtimali) suç saymaktadır¹⁰¹. Foucault da, suçu yasa ile ilişkilendirir ve suçluluğu yasa dışılığın biçimlerinden biri olarak tanımlar¹⁰². Toplumsal düzeni korumak için kanun koyucu tarafından konulan mevcut hukuk kurallarının ihlal edilmesi sonucu oluşan ekonomik, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik boyutları olan¹⁰³ suçu, kanunlarda açıkça yasaklanan, karşılığında bir ceza öngörülen ve toplumsal vicdanın tepki gösterdiği her türlü davranış olarak tanımlayabiliriz.

⁹⁴ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s.702.

⁹⁵ Durkheim, *a.g.e.*, s.83.

⁹⁶ Mehmet Boynukalın, DİA, Suç maddesi, c.37, s.453.

⁹⁷ Bronislaw Malinowski, *Crime and Custom in Savage Society*, Harcourt, Brace & Company, inc., New York, 1926, s. 63.

⁹⁸ Malinowski, *a.g.e.*, s.99.

⁹⁹ Durkheim, *a.g.e.*, s.108.

¹⁰⁰ Pekin Kuralları diye isimlendirilen “Çocuk Adaletinin İcrasına Dair Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları” Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 25 Kasım 1985 tarihli 96. oturumunda A-40 33 sayılı Genel Kurul Kararı ile kabul edilmiştir.

¹⁰¹ Feridun Yenisey, *Genç Ceza Hukukunun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Bazı Düşünceler*, Çocuklar Suç ve Ceza, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.51; Pekin Kuralları, http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararası/dsm_tavsiyekararlari/15.pdf, (4.6.2014).

¹⁰² Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu –Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak-*, Çev: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, 6. baskı, Ankara, 2015, s.401.

¹⁰³ Sezgin Kızılcıkel, Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Göksu Matbaası, Konya, 1992, s.403.

Suç kavramı, toplumun somut yaşama koşulları tarafından belirlenir, toplumsal algının değişmesiyle değişir ve bu yönüyle toplumun örgütlenmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Suç, bu yönüyle mutlak değil, görecedir¹⁰⁴. Suç bireysel bir eylem olabileceği gibi, örgütlü de olabilir. Çok değişik suç türleri vardır ve toplumdan topluma suçların nitelikleri değişebilmektedir. Toplum yapıları değiştikçe suçların özellik ve sayı olarak değişiklikler gösterdiği gözlenmektedir¹⁰⁵. Bu yönüyle suç olgusu için bütün yönlerini kapsayıcı bir tanım yapmak oldukça zor görünmektedir.

Başlangıçta suçu izah etmek çok kolay gözüktür. Suçlu davranışın, suç hukukunu ihlal eden davranış olduğu muhakkaktır. Fakat mesele o kadar basit değildir. Herhangi bir zamanda suç hukukunu neyin oluşturduğu hususunda anlaşmazlıklar vardır. Mesela, trafik suçlarının cezalandırılması hususunda anlaşmazlıkların olması gibi, birçok konuda ihtilaflar vardır. Suç hukuku aktüel şartlara bağlı olarak değişebilmektedir. Suçluluk, suç bilimciler ve siyasetçiler için farklı verilerle izah edilebilmektedir. Bu veriler bazen çağdaş kültürel değerler olabilirken, bazen de güvenlik endişesi olabilmektedir¹⁰⁶. Kuramlar üzerine yapılan bu değerlendirmeden çıkan sonuç olarak suç, bir bütün olarak sapkın davranışın yalnızca bir alt sınıfı olsa da öylesine çok çeşitli etkinlik biçimlerini kapsamaktadır ki, suç davranışının bütün biçimlerini dikkate alabilen bir kuram ortaya koyabilme olanağı pek yoktur¹⁰⁷.

Psikoloji bilimine göre suç, vicdan ile ilişkili bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç, vicdandaki bilinçsiz süreçlerin bir sonucu olarak kendini açığa vurmaktadır¹⁰⁸. Vicdan toplumsal yoldan elde edilen bir duygudur, dolayısıyla, toplumsallık duygusuna tümüyle yeteneksiz kişide vicdandan kaynaklanan duygulara haklı olarak rastlanmaz. Diğer yandan, toplumsallık duygusuna yetenekli olup vicdanındaki duygu ve dürtüleri hissedenden biri, toplumun yasalarına karşı gelse, işlediği suçu isterse kimse fark etmesin, sonunda uğrayacağı yalnızlığa sürekli olarak katlanamaz¹⁰⁹. Toplum yasalarını çiğneyen kimseye, vicdanı, kendini toplumundan çözüp kopardığı yolunda suçlamalar yönelir. Toplum, işlediği suçu bilmese, suçunu

¹⁰⁴ Yavuzer, *a.g.e.*, s.17-18.

¹⁰⁵ Solak, *a.g.e.*, s.50.

¹⁰⁶ Korkmaz - Kocadaş, *a.g.e.*, s.75-76.

¹⁰⁷ Giddens, *a.g.e.*, s.191.

¹⁰⁸ Hans Zulliger, *Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri*, Çev: Kâmuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996, s.171.

¹⁰⁹ Hans Zulliger, *Çocuk Vicdanı ve Biz*, Çev: Kâmuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996, s. 140.

çevreden gizlemeyi başarsa da, böyle biri yine de kendini toplumdan soyutlanmış hissetmesinden¹¹⁰ dolayı vicdan suçun engellenmesinde etkin rol oynayan bir unsurdur. Psikoloji bilimine göre suç, vicdan ile alakalı bir kavramdır. Vicdani duyguların gelişmiş olması veya aksi durum, suçluluğa etki etmektedir.

Çocukların sağlıklı şekilde gelişmelerinin önünde birçok engel göze çarpar. İnsan gelişim ekolojisinde; gelişen insan organizmasıyla, yaşayıp büyüdüğü çevre arasındaki etkileşim, aile ve akrabaları içeren ‘mikrosistem’; çocuğun aktif rol oynamadığı ancak onun yaşantısını ve gelişimini etkileyen kitle iletişim araçları, komşular, akranlar, sosyal hizmet, okul vb. eğitim kurumları, sağlık, sosyal güvenliğe ilişkin kurumlar ve bütün bu sistemlerin kendi içindeki bağlantılarını sağlayan ‘mezzosistem’; kurumların üst düzeyde sosyo-ekonomik politikaları ile ülkenin ve toplumun inanç, değer ve ideolojilerini içeren ‘makrosistem’ çocukların gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde değiştirebildiğinden¹¹¹, çocukların suça yönelmesinde etkilidir. Mülkiyet tutkusu ve mala sahip olma hırsı, suça, özellikle mala karşı işlenen suça yol açabilir.

Suçluluğun konusu kesin olarak belirlenebilir değildir ve sonuçta toplumun neyi kriminal olarak tanımladığı önem taşımaktadır. Gerçi –yaşama, beden bütünlüğüne, özgürlüğe, şerefe, mülkiyete ve mal varlığına yönelik suçlar gibi- çekirdek alanlar görece durağandır. Toplumdaki değer yargılarının değişmesi, teknik alanlardaki gelişmeler, ekonomi kısmen yeni suç işleme olanaklarına yol açmakta ve suç işlemenin önündeki engelleri azaltmakta ve hatta suç işleme eğilimi yaratmaktadır¹¹².

Bir toplumun suç olarak tanımladığı hareketler toplumsal kurgulara bağlı ve oldukça göreceli¹¹³ olduğu için suç ve suçluluk, toplumun genel davranış kural ve tarzlarına göre belirlenen bir olgudur. Sosyolojik anlamda suçun suç olarak tespit edilmesinde toplum büyük ölçüde belirleyici olmaktadır¹¹⁴. Zaman içindeki bu dönüşüme Foucault da dikkat çekerek şöyle demektedir: “Yasa ihlallerinin

¹¹⁰ Zulliger, a.g.e., s.145-146.

¹¹¹ İsmet Galip Yolcuoğlu, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Temmuz-Eylül 2009, Yıl:11, Cilt:5, Sayı:18, s.44-45.

¹¹² Wolfgang Heinz, *Çocuk ve Genç Suçluluğu –Ceza Yasa Koyucusunun Hareket Geçmesini mi Bekliyor-*, Çev: Mustafa Ruhan Erdem, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.238.

¹¹³ Marshall, a.g.e., s.703.

¹¹⁴ Ejder Okumuş, “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve İslam”, *İslâmîyat*, c:8, Yıl:2005, sayı:2, s.94.

tanımlanması, bunların ağırlık hiyerarşisi, hoşgörü sınırları, fiilen hoş görülen ve yasal olarak izin verilen şeyler kuşkusuz iki yüzyıldan bu yana büyük ölçüde değişmiştir. Birçok suç dinsel otoritenin belli bir kullanılış tarzına veya belli bir ekonomik hayat tarzına bağlı olduklarından dolayı suç olmaktan çıkmışlar, bazı suç değerlerinin de hafiflemesine tanık olmuşlardır. Yasalarca izin verilen ile yasaklanan, bir yüzyıldan diğerine belli bir sabitlikte kalmıştır. En önemli değişme ceza uygulamasının kendisine yöneldiği suç nesnesindeki derinlemesine değişimdir. Suçun tanımından çok niteliği, cinsi ve bir bakıma özü değişmiştir. Yasalar ise nisbî sabit kalmıştır. Suçlar ve kabahatler adı altında, hep yasa tarafından tanımlanmış hukuki nesneler yargılanmaktadır”¹¹⁵. Suç olarak kabul ettiğimiz şey, toplumun algısına bağlı olarak değişmektedir. Toplumun değer yargılarını oluşturan en önemli etkenlerden birisi din kurumu olduğu için, neyin suç olup olmadığını belirleyen unsurların başında din belirleyici olmaktadır.

Durkheim, toplumu birey karşısında öncelediğinden dolayı, suça verilen cezanın da orantılı olmasını ister. Bu yüzden toplumu çöküntüye sevk edecek suçların, direk bireye yönelik edimlerden daha ağır yaptırımlara tabi tutulması gerektiğini belirtir. Bu tür edimlere, meydana getirdiği toplumsal etkilerine göre değil de, daha çok hukuki açıdan bakıldığı için, bir edim toplum için yıkım getirdiği halde, cezasız kalabilmektedir. Burada Durkheim suç olgusunu irdeler ve “işleyene karşı ceza denilen özel bir tepkiye yol açan edim” tanımının uygun olmadığını belirtir. Çünkü “suç davranışının toplum için zararlı olduğu kuşku götürmemekle birlikte, verilen cezanın ağırlığı ile davranışın neden olduğu zarar arasında düzenli bir orantının bulunması gerektiğini” belirtir¹¹⁶.

Modern dönemin aksine klasik çağın hukukuna göre yasa ihlali muhtemel olarak yol açabileceği zararın ötesinde, hatta çiğnediği kuralın ötesinde, yasayı geçerli kılanın hakkına zarar verdiği için suç sayılmaktadır. Foucault suçu, muktedir olanın iktidar hakkına karşı işlenen bir saldırı olarak görür. Hukukun yasakladığı bir iş yapılırsa bu telafi edilmesi gereken bir suçtur, çünkü üst konumdakinin hukuku çiğnenmiştir ve bu, onun karakterinin yüceliğine yönelik bir hakarettir. Suç asıl kurbanın dışında,

¹¹⁵ Foucault, *a.g.e.*, s.51-52.

¹¹⁶ Durkheim, *Toplumsal İş Bölümü*, Çev: Özer Ozankaya, Cem Yayınevi, 1. basım İstanbul, 2006, s.101 102.

hükümdara da saldırmaktadır; ona kişisel olarak saldırmaktadır, çünkü yasa hükümdarın iradesi olarak geçerlidir; ona fizik olarak saldırmaktadır, çünkü yasanın gücü hükümdarın gücüdür. Demek ki hükümdarın müdahalesi iki hasım arasındaki bir hakemlik değildir, hatta herkesin haklarına saygı duyulmasını sağlamaya yönelik bir eylemden çok daha fazla bir şey olup ona karşı saldırıda bulunmuş olana doğrudan verilen bir karşılıktır¹¹⁷. Klasik çağda hükümdarın otoritesine karşı yapılan bir eylem olan suç, günümüzde toplumun manevi şahsına karşı yapılan bir eylemdir. Dolayısıyla suç toplumun hükmî kişiliğine karşı işlenmiş bir eylemdir.

Durkheim'e göre cezalandırma, suça karşı toplumsal bir tepkidir. Ceza yalnızca suç işleyeni cezalandırma işlevini yerine getirmek ve suçu önlemekle kalmaz; aynı zamanda ortak duyguların yoğunluğunu, modern işlevselcilerin paylaşılan değerler adını verdikleri değerleri (burada, suç işlemeye karşı olma) korumak gibi, genellikle bilinmeyen ama çok önemli bir işlevi de yerine getirir. Durkheim cezanın, bu duyguları aynı yoğunluk derecesinde korumak gibi faydalı bir işlevi vardır, çünkü bunlara karış yapılan saldırılar cezalandırılmaz ise, kısa zamanda bu duyguların zayıflayacağını ifade etmektedir¹¹⁸. Foucault, suçun toplumda yayılma istidadına vurgu yaparak sebep olduğu maddi zarar bir yana bırakılırsa suçun toplumsal bünyeye verdiği zararın, toplumun içine soktuğu düzensizlik, yol açtığı rezalet, verdiği örnek olduğunu belirtir. Eğer cezalandırılmazsa tekrarlanmasına yönelik teşviktir, kendinde taşıdığı genelleşme olanağıdır¹¹⁹. Durkheim'e göre suçu belirleyen husus, toplumu üyelerinin inanç ve duyguları olan ortak bilinçtir. Bu bilincin gücü, yaygınlığıyla eşdeğerdir. İlkel toplumlarda ortak bilinç bireysel varlığın büyük bölümünü kaplamakla kalmaz, birlikte hissedilen duygular yasakları çiğneyenlere karşı uygulanan cezaların sertliğiyle ortaya çıkan çok büyük bir gücü de ortaya koyar. Ortak bilinç güçlü oldukça, suça karşı öfke de o denli canlıdır. Ortak bilinç ne kadar yaygın, güçlü ve özelleştirilmiş olursa, suç olarak nitelenen hareket, doğrudan ortak bilince ters düşen hareket olacaktır.

Suç, sosyolojik olarak ortak bilincin yasakladığı harekettir. Bu hareketin birkaç yüzyıl sonrasının ya da başka bir toplumdan gözlemcilerin gözünde masum olmasının

¹¹⁷ Foucault, *a.g.e.*, s.91-92.

¹¹⁸ Ruth A. Wallance, Alison Wolf, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev.: Leyla Elburuz, Mehmet Rami Ayas, İzmir, 2004, s.27.

¹¹⁹ Foucault, *a.g.e.*, s.151.

hiçbir önemi yoktur. Suçun sosyolojik incelemesinde suç sadece dışarıdan ve söz konusu toplumun ortak bilinç durumuna göre tanımlanabilir. Birinin sosyolojik olarak suçlu olduğunu söylemek onu Tanrı ile ya da kendi adalet anlayışımızla ilişkili olarak suçlu saymamız anlamına gelmez. Suçlu *cite*'nin yasalarına uymayı reddeden kişi olarak karşımıza çıkar.

Suç işlevselcilik açısından da ele alınabilir. Suç olarak kabul edilen eylemin karşılığı olan cezanın suçtan caydırma fonksiyonu yanında toplumun diğer fertlerini korkutup caydırmak işlevi de bulunmaktadır¹²⁰. Bu açıdan fonksiyonalizm akımının temsilcilerinden olan Durkheim, suça verilen cezaya işlevsel açıdan yaklaşır. Ona göre, cezanın amacı sadece korkutmak ya da caydırmak değil, ortak bilinci doyuma ulaştırmaktır. Çünkü bu ortak bilinç topluluğun üyelerinden birinin yaptığı bir hareketle yaralanmıştır. Onarım ister ve suçlunun cezalandırılması herkesin duygularına sunulan bir onarımdır¹²¹. Suç, fert ve topluma karşı yapılmış ağır ve haksız bir tecavüzdür. Suçlunun cezalandırılması hem kendisinin ceza korkusuyla bir daha suç işlemesini önlemek, hem suç işlemek niyetinde olanları bu niyetlerinden vazgeçirmek, hem de suçun işlenmesiyle galeyana gelen halka suçu işleyeninin yanına kâr kalmadığını göstermesi açısından zaruri aynı zamanda faydalıdır¹²². Mekanik bir dayanışmaya yol açtığı için suç olgusunun yerine getirdiği işlev bakımından toplumsal yaşam için gereklidir¹²³. Foucault ise suçu, insanoğlunun baskı altına alınamaz doğasının bir tezahürü olarak bazı açılardan olumlu karşılar. Suçun varlığı, insan doğasının baskı altına alınamaz olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Suçu bir zayıflık veya bir hastalık yerine diklenen bir enerji, insan bireyselliğinin parlak bir itirazı olarak görmek gerekir. Zaten suçu cazip gösteren de bu yönüdür. Foucault, Batı dünyasındaki özellikle zenci grupların özgürlük için örgütlenmelerini, bu suçluluk ile ilişkilendirmektedir¹²⁴. Kısıtlı olarak bu yönüyle suç, toplumsal değişimleri tetiklemektedir. Bu açılardan bakıldığında zaman suç ve karşılığı olan ceza fonksiyoneldir. Böylece suça gösterilen tepki ve verilen ceza toplumdaki adalet duygusunu canlı tutmaktadır.

¹²⁰ Sokullu, *a.g.e.*, s.120.

¹²¹ Aron, *a.g.e.*, s.231-234.

¹²² Feyyaz Gölcüklü, *Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1962, s.1.

¹²³ Sokullu, *a.g.e.*, s.120.

¹²⁴ Foucault, *a.g.e.*, s.419.

Her birimizin içinde yer aldığı çevre, kalıtsal özellikler, bağlı olduğumuz toplumsal etkiler, bir bireyden ötekine değişir ve dolayısıyla, bilinçlerde çeşitlilik yaratır. Yalnızca, her birey kendine özgü organizmaya sahip olduğu ve bu organizmalar mekan içinde değişik parçalar işgal ettikleri için, herkesin birbirine benzemesi mümkün değildir. Bu nedenle, bireysel özgürlüğün çok az geliştiği aşağı halklarda bile, sözü edilen özgünlük yine de yok değildir. Böylece, bireylerin toplu tipten az çok ayrılmadığı toplum olamayacağına göre, bu ayrılıklar arasında, suç niteliği taşıyanların bulunması da kaçınılmazdır. Çünkü onlara bu niteliği kazandıran, özlerinde bulunan önemleri değil, ortak bilincin onlara yakıştırdığı önemdir. Öyleyse suç gereklidir ve toplumsal yaşamın temel koşullarına bağlıdır, bu nedenle de yerine getirdiği işlevler vardır; çünkü bağlı olduğu bu koşullarda, ahlakın ve hukukun normal evrimi açısından vazgeçilmez koşullar¹²⁵ taşımaktadır. Bundan dolayı Durkheim, suçu toplumsal bünyenin doğal bir tezahürü olarak görür.

Suç ve suçluluk tanımları toplumlardaki güç ve statü farklılıklarından kaynaklandığı ve güçsüz olanların davranışlarının suçluluk olarak etiketlenmesi daha olası¹²⁶ olduğundan suçun hukuksal bir tanımını yapmak yeterli olmayabilir. Belirli türden etkinliklerin suç diye görüldükleri ve yasa tarafından cezalandırıldıkları bağlamlar oldukça değişkenlik göstermektedir. Kişinin bir suç etkinliğine mi gireceği yoksa yalnızca suçlu diye mi görülmeye başlanacağı, toplumsal öğrenme ile toplumsal çevre tarafından belirlenmektedir¹²⁷.

Suçun doğasına ilişkin doyurucu nitelikteki herhangi bir yaklaşım, sosyolojik olmak zorundadır. Çünkü suçun ne olduğu bir toplumdaki kurumlara bağlıdır. Modern toplumlar, birbirinden farklı pek çok altkültür içermektedir ve belirli bir altkültürün normlarına uygun nitelikteki davranış, bu altkültürün dışında bir sapkınlık diye görülebilir. Örneğin, erkek çocukların oluşturduğu bir çetenin üyesi olan bir kişi üzerinde kendisini kanıtlamak için bir araba çalması yönünde bir baskı bulunabilir. Dahası, toplumda farklı gruplar için söz konusu olan fırsatları büyük ölçüde etkileyen önemli servet ve güç eşitsizlikleri vardır. Hırsızlık ve soygun, şaşırtıcı olmayan bir

¹²⁵ Durkheim, *a.g.e.*, s.84.

¹²⁶ Randall G. Shelden, *Radikal Müdahale Etmezlik Politikasını Yeniden Canlandırmak: Çocuklara Karşı Savaşmayı Bırakın*, Çev: Esra Demir, *Çocuklar ve Suç-Ceza*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.634.

¹²⁷ Giddens, *a.g.e.*, s.191.

biçimde, esas olarak nüfusun daha yoksul kesimindeki insanlar tarafından gerçekleştirilir. Beyaz yaka suçları ise belli ölçüde varlıklı insanlar ile sınırlıdır¹²⁸. Dolayısıyla suç sosyal yapı ile ilintilidir.

Durkheim, sosyal olguların doğal olgulardan farklı olduğunu düşünür. Doğanın yasasını çiğnemekle ardından gelen zarar arasındaki bağlantı otomatiktir. Toplum normunu çiğnemekle, normu çiğneyenlerin maruz kaldıkları yaptırım, doğal olguların aksine insan yapısıdır. O'na göre belli davranışlar, bizatihi failine zarar verdiği için değil, toplum onu mahkûm ettiği için cezalandırılır. Böylelikle, çalma hırsıza zarar vermez, hatta fayda bile sağlayabilir; eğer hırsız sonuçta ceza görürse, bunun tek sebebi sosyal duyguların hırsızlık karşısında ağır basması¹²⁹ olduğu söylenebilir. Durkheim bütün toplumların normal ve sağlıklı bir özelliği olan suçu, hem kollektif duyguları pekiştirmeyi hem de ahlakın ve hukukun normal evrimini kolaylaştırmayı sağladığı¹³⁰ için, normal hatta kaçınılmaz olduğunu, suçtan yoksun bir toplumun var olamayacağını¹³¹ düşünür. Bazı toplu duyguları zedeleyen bir edimden ibaret olan suçun sona erebilmesi için, zedeledikleri duyguların, istisnasız bütün bireysel bilinçlerde ve karşıt duyguların bastırılması için zorunlu olan güç derecesinde, bulunması gerekecektir. Oysa bu koşulun gerçekten yerine getirilebildiğini varsaysak bile bu yüzden, suç ortadan kalkmayacak, yalnızca biçim değiştirecektir; çünkü suçluluğun kaynaklarını böylece kurutacak olan nedenin kendisi, hemen yeni kaynaklar açacak¹³² ve suçluluk devam edecektir.

Durkheim'e göre hırsızlık da, dürüstlüğü aykırı davranış da, tek ve aynı duyguyu zedeler: Bir başkasının mülkiyetine saygı duygusunu. Ancak edimlerden biri aynı duyguyu, ötekine göre, daha az incitir; öte yandan bu duygu, bilinçlerin ortalamasında, iki saldırıdan daha hafifini canlı biçimde hissetmek için yeterli bir şiddete sahip olmadığından, hafif olan saldırı daha fazla hoşgörü ile karşılanır. İşte bu nedenle, dürüst olmayan sadece kınanırken, hırsız cezalandırılır. Ama aynı duygu, insanı hırsızlığa iten eğilimi tüm bilinçlerde susturacak kadar güçlenirse, o güne kadar kendisini yalnızca biraz rahatsız eden aykırılıklara karşı daha hassaslaşır ve böylece, onlara karşı daha

¹²⁸ Giddens, *a.g.e.*, s.186-187.

¹²⁹ Durkheim, *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*, s.83.

¹³⁰ Swingewood, *a.g.e.*, s.260.

¹³¹ Durkheim, *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*, s.82.

¹³² Durkheim, *a.g.e.*, s.83.

canlı bir tepki gösterir; söz konusu aykırılıklar, daha güçlü bir suçlamaya hedef olur, aralarından bazıları, basit ahlaksal kusurlar olmaktan çıkıp suç halini alır¹³³.

Bir kavram olarak suç, zaman ve topluma göre farklılıklar arz eder ve tüm toplumsal yapılarda gözlemlenir. Suçluluğun olmadığı toplum yoktur. Suçluluk sadece biçim değiştirir; suç diye nitelendirilen davranışlar, her yerde aynı edimler değildir; ama her yerde ve her zaman, ceza baskısını üzerine çekecek biçimde davranan insanlar vardır. En azından, toplumlar aşağı tiplerden daha yukarı tiplere geçtikçe, suçluluk oranı düşme eğilimi gösterseydi, suçun da normal bir fenomen olarak kalmasına rağmen, bu niteliğini giderek kaybetme eğilimi gösterdiği sanılabilirdi. Ama bu gerilemenin gerçekliğine inanmamızı sağlayacak hiçbir neden yoktur. Bir sürü olgu daha çok suçluluğun artması yönünde bir hareketin varlığını kanıtlar görünüyor. Nitekim suçluluk her yerde artmaktadır. Demek ki, normallığın tüm belirtilerini en tartışılmaz biçimde gösteren bir başka fenomen yoktur, çünkü her türlü toplu yaşamın koşullarına sıkıca bağlı olarak belirir. Suçu toplumsal bir hastalık saymak, hastalığın rastlantısal bir şey olmadığını, tam tersine, bazı durumlarda, canlı varlığın temel yapısından türediğini kabul etmek olacaktır; bu da, fizyolojik ile patolojik arasındaki tüm ayrımı yok etmektir. Kuşkusuz, suç da anormal biçimler alabilir; örneğin aşırı bir orana yükseldiği zaman olur. Gerçekten de, bu aşırılığın hastalıklı bir yapısı olduğu kuşkusuzdur. Normal olan şey sadece bir suçluluğun var olmasıdır; yeter ki, bu suçluluk belli bir düzeye ulaşmış, onu aşmışın¹³⁴. Bunun için Durkheim, toplumu bir organizma olarak telakki eder ve normal ile anormal arasında bir ayırım yapar. Bir toplumsal olgu, ya türün bir sonucu ya da türün özgül koşullara adapte edilmesi olarak gelişmenin doğru aşamasındaki bir toplumda bulunuyorsa normaldir. Dolayısıyla suç, istatistikî olarak toplumun her yerinde görülürken, kolektif tutumları ahlak ve yasa şeklinde pekiştirerek dayanışmayı muhafaza etmeye katkıda bulunduğu için normal¹³⁵ bir olgu olarak görülmektedir.

Durkheim, *The Rules of Sociological Method*'da suç olgusunu normal ve patolojik olarak ikiye ayırır. Ona göre suçu hastalıklı bir durum olarak görmek doğru değildir. Aksine bu durum bünyenin canlılığının bir göstergesidir. Suç, aşırı bir orana

¹³³ Durkheim, *a.g.e.*, s.83.

¹³⁴ Durkheim, *a.g.e.*, s.82.

¹³⁵ Swingewood, *a.g.e.*, s.139.

yükseldiği zaman anormal bir durum olarak kabul etmek gerekir. Suç normaldir, yeter ki toplum için yüksek düzeylere ulaşmasın. Çünkü suç, toplumsal yapı içinde normaldir, onun olmadığı bir toplum mevcut değildir¹³⁶. *Okumuş'un* da ifade ettiği gibi, burada suçun normal ve patolojik ayırımı önemli bir konudur. Sosyolojik anlamda normalle patolojik olanı ayırmanın skalası, toplumdan topluma, zihniyetten zihniyete, dinden dine hatta zamansal boyuta göre değişebilir. Durkheim'in kavramsallaştırması ile suçun toplumsal yapının bir gereği olması, suçun toplum için iyi bir şey olduğu manasını ifade etmez¹³⁷. Bu onun kaçınılmaz bir olgu olduğundandır. Her toplumda ve her zaman ahlak dışı hareketler görülür. Şu halde suç vardır, var olmaması söz konusu olamaz. Bundan ötürü de suç normaldir. Kaçınılmaz bir kusur, hastalık değildir. Yoksa her yerde kusur var diye hastalığı her yere serpiştirmek gerekir ki bu makul değildir. Bunun yanında suçun olması olağansa, buna mukabil, cezanın da olağan karşılanması gerektiğini ifade edebiliriz. Suç ve ceza bir madalyonun iki yüzü gibidir. Ancak burada bir dengenin olması gerekir. Çünkü yaptırımda olağandışı herhangi bir gevşeme, suçluluğu harekete geçirebilir¹³⁸. Suç olgusunun toplumsal yapı içinde normal görülmesi, suçun olumlu karşılanması manasına değil, bir vakıa olarak mevcut olmasının normal karşılanması gerektiğidir. Adeta bünyedeki bir hastalık gibi. Hastalığın olması bir olması açısından normaldir ama bununla mücadele etmek gerekir.

Hızlı değişen ve gelişen toplumlarda suçların artması, sosyal hareketliliğin ve statü değişikliklerine açık oluşun kaçınılmaz bir sonucudur. Siyasal düzenle, hukuk sistemiyle suçların niteliği ve niceliği arasında bağların olduğu da bir gerçektir. Din, ahlak ve törelerin sosyal düzeni sağlamada, hukuk kuralları yanında önemli bir etkisi vardır. Bu da suçların artması ya da azalmasında hukuk sisteminin yanında diğer sosyal kurumların etkili olduğunu açıkça göstermektedir¹³⁹. Toplumun normal ve sağlıklı olması, çeşitli öğelerin uyum içinde olduğu bir durumdur. Durkheim, güçlü bir ahlaki merkez olmayınca, toplumun anarşi ve yıkıma sürüklenip çökmesinin kaçınılamayacağı kanısındadır¹⁴⁰. Özellikle toplumumuzun İslâmiyetle olan derin bağları

¹³⁶ Durkheim, *The Rules of Sociological Method*, Ed: Steven Lukes, Tarns: W. D. Halls, The Free Press, New York, 1982, s.98-99.

¹³⁷ Durkheim, *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*, s.82.

¹³⁸ Emile Durkheim, *İntihar*, Çev.: Z. Zühre İlkelen, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2013, s.382-383.

¹³⁹ Adem Solak, *a.g.e.*, s.50.

¹⁴⁰ Swingewood, *a.g.e.*, s.137.

düşünüldüğünde, çocuk suçluluğunun önlenmesinin İslâmla bağlantılı olarak ele alınmasının önemi ortaya çıkmaktadır¹⁴¹.

Giddens, suçu toplumun dayatmalarının ihlali olarak görür. Kanunlar, hükümetler tarafından, vatandaşların izlemek zorunda olduğu ilkeler diye tanımlanan biçimsel dayatmalardır. Kanunların olduğu yerde suç da vardır. Çünkü suç, en kolay, bir yasayı çiğneyen her hangi bir davranış biçimi olarak ele alınabilir. Giddens'a göre insan kimi dönem suç işler, kimi dönem ise kurallara uygun davranır. Hiç kimse bütün kurallara uymadığı gibi, bütün kuralları da ihlal etmez. Hiçbir toplum, normlara uymayanlar ile uyanlar arasında yalın bir bölünmeyle betimlenemez. Çoğu insan kimi durumlarda, genel kabul gören davranış kurallarını çiğner¹⁴². Suçu her toplumda görülen olağan bir davranış olarak kabul etme yönünde Durkheim ile Giddens arasında bir paralellik olduğunu müşahade etmekteyiz. Bu ise suçun sosyolojik bir olgu olduğunu göstermektedir.

Suçun maliyeti para olarak ölçülemez. Suçun toplumda yaratmış olduğu huzursuzluk ve sisteme olan inancın sorgulanmaya başlanmasının yaratmış olduğu toplumsal zararın belirlenmesi oldukça zordur¹⁴³. Dolayısıyla suç ile mücadele etmek gerekir. Özellikle bu zarar, çocuklara yansiyorsa daha bir önem arz etmektedir.

2.3. SAPMA, ANOMİ ve SUÇ İLİŞKİSİ

Suç olgusunu daha iyi çözümlemek için sapma ve anomi kavramlarını da ele almamız gerekmektedir. Çünkü sapma, sapkın davranış ve anomi suçtan daha genel bir kavramdır. Suç ise daha özel durumlar için söz konusudur. Sosyalleşme, anomi karşısında en iyi yoldur. Toplumsal dünyada yaşamak, düzenli ve anlamlı bir hayat sürmektir. Toplum ferdin bilincini oluşturma konusunda düzen ve mananın koruyucusudur. Bu nedenle toplumsal dünyadan köklü bir uzaklaşma veya düzensizlik durumu olan anomi, fert için oldukça güçlü bir tehdit oluşturur. Fert anomik bir düzende duygusal tatmin bağlamını kaybeder. Dünyasız olmak duygusu içinde bunalımlı birisi

¹⁴¹ Okumuş, *a.g.m.*, s.92.

¹⁴² Giddens, *a.g.e.*, s.182-184.

¹⁴³ Sokullu, *a.g.e.*, s.57.

olup çıkar. Fert, düzeni başkası ile diyalog içerisinde sağladığı gibi, bu diyalogu kopardığında anomiye düşme ihtimali taşır¹⁴⁴.

Toplum belli başlı değerleri paylaşan ve belli sosyal kurallara uyan kişilerden oluşur. Kişiden hareketle toplumsal kurallara aykırı davranan her kişi *sapkın*, bu tür davranışlar ise *sapma* olarak değerlendirilir¹⁴⁵. Suç ile ilişkili bir kavram olan sapma, toplumsal normlar çerçevesinde öngörülen kabul edilebilirlik sınırları dışına taşan her türlü davranış olarak ifade edilebilir. Suçların karşılığında mutlaka cezaî bir müeyyide varken, sapma davranışının karşılığında toplumsal ayıplama ve tepki bulunur¹⁴⁶. Toplumun uyumu grup üyelerinin normlara uygun olarak hareket etmeleri ile mümkün olur. Toplum hayatında sosyalleşme süreci, insanların kendilerinden beklenen biçimde hareket etmelerini sağlamaktadır. Ancak toplum hayatında bazı kişiler, birtakım şartlar altında kendilerinden beklenen başka biçimde davranır, normların ve müesseselerin gereklerinden saparlar. Sapma, kişinin mensubu bulunduğu grubun normlarının belirlediği değerler ve fikirlerden veya davranışlardan ayrılma, uzaklaşma halidir. Böylece sapma sosyal normlara uyumlu davranma kavramının zıddıdır. Sapma eylemi de suç gibi göreceli bir kavramdır ve suç açık ve seçik sapkın eylem olarak kabul edilir¹⁴⁷.

Sapma ile suç arasında yakın bir korelasyon bulunmaktadır. Sapma suçtan daha geniş bir kavramdır. Marshall'a göre sapkınlık, suç işleme eğilimi, homoseksüellik, akıl hastalığı ve benzeri türden bir davranış türünde ya da insanda içkin bir özellik olarak görülmüştür. Aslında bu, sosyal patoloji kuramcılarının ilk yazılarında belirli bir güvene sahip olmuş ve bazı klinik ve kriminolojik araştırmalarda hala önem taşıyan bir tanımdır. Ne ki sosyologlara göre, en iyi sapkınlık değerlendirmesi, bunun bir kişilik tipi olması değil, tersine, toplumsal ortamların ve toplumsal sistemlerin formel bir özelliğini yansıtmasıdır. Sapkınlığın özü konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Sapkınlık, ister gelenek-norm ihlali çerçevesinde ister damga kurgusu çerçevesinde olsun durmadan değişen, muğlak ve uçucu bir kavramdır. Kesin olarak neyin ya da kimin sapkın olduğu, belli toplumsal bağlamlarda normların net bir şekilde

¹⁴⁴ Berger, *a.g.e.*, s.59.

¹⁴⁵ Erving Goffman, *Stigma –Notes on the Management of Spoiled Identity-*, Penguin Books, London, 1963, s.116.

¹⁴⁶ Dolu, *a.g.e.*, s.32.

¹⁴⁷ Sulhi Dönmezer, *Toplumbilim*, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul, 1999, s.257-258.

anlaşılmasına ve etiketlenme sürecine bağlıdır. İşlevselcilik ekolünün en önemli temsilcilerinden olan Durkheim, sapkınlığın da işlevsel olduğunu ifade etmektedir. Ona göre sapkınlık, bir toplumun var olma koşullarıyla bağlantılıdır. Sapkınlığın olmaması bir anormallik ya da kendi içinde patolojik bir şeydir ve her toplum sapkınlığa ihtiyaç duyar. Durkheim, sapkınlığın normallliğini ortaya koyan bu görünüşte paradoksal iddiayı çeşitli gerekçelere dayanarak ortaya koyar. Birincisi, genel bir istatistiki argüman vardır: Ampirik olarak bakıldığında bilinen tüm toplumların kendilerine özgü sapkınlıkları vardır ve sapkınlık oranı belli zaman dilimlerinde genellikle görece sabit kalmaktadır. Peki ama sapkınlık niçin evrenseldir? Durkheim, kendisinin daha genel işlevsel analiziyle uyum içinde, sapkınlığın bir dizi önemli işlevi yerine getirdiğini iddia eder. Socrates'ten aktararak bu işlevlerden birisinin değişimi gerçekleştirmek olduğunu savunur. Bugünün sapkınları yarının dünyasının habercileridir. Yalnız bu saptama her türlü sapkınlık için geçerli değildir; bazı sapkınlıklar savunmacı türdendir ve mevcut toplumsal düzene kolaylıkla uyum sağlarlar. Ama radikal, meydan okuyucu ve tehdit edici nitelikteki sapkınlıklar kesinlikle yarının işaretlerini taşıyan olgulardır, çünkü toplumsal dünyayla ilgili farklı bir bakışı, giderek şekillenmeye başlayan yeni dünyayı yansıtmaktadırlar. Öte yandan, değişimi kolaylaştırma işlevine karşıt olarak, sapkınlığın sağladığı, insanları ortak düşmana karşı birleştiren önemli bir dayanışma ve bütünlük işlevi olduğu da vurgulanmalıdır.¹⁴⁸

Toplumsal yaşam, kurallar ya da normlar tarafından yönlendirilmektedir¹⁴⁹. Normların varlığı ve bu normlara saygı iki farklı konudur. Herkesin kabul ettiği aşağı yukarı hiç kimsenin uymadığı normlar vardır. İşte bu noktada birbirinin karşıtı olan iki kavram ortaya çıkmaktadır. Uyum ve sapma. Uyum coşkulu bir olur olabildiği gibi, kabul ettirilmiş bir disiplin olgusu da olabilir. Toplum içinde yaşayanlar ya normlara uyarak davranırlar, ya da bu normlardan saparlar. Toplumdaki normlara uygun hareket etmeye uyum, normlara uymadan, normları dikkate almadan hareket etmeye de sapma denir. Toplumsal yaşamın sürmesi için, normlara uyum göstermek gereklidir veya en azından büyük çoğunluğun normlara uygun hareket etmesi gerekir. Buna karşın toplumun tüm üyeleri normlara uymak zorunda değildir. Toplumda normlarla ilgili belirli bir hoşgörü de söz konusudur. Sapma ölçüsü belirli bir düzeyi aştığında,

¹⁴⁸ Durkheim, *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*, s.82; Marshall, *a.g.e.*, s.639.

¹⁴⁹ Giddens, *a.g.e.*, s.182.

toplumun tepkisi başlar. Genellikle köy, mahalle, aşiret, kabile gibi topluluklarda toplumsal baskının hissedilir derecede fazla olması nedeniyle, sapanlara karşı hoşgörü yok denecek kadar azdır. Buna karşılık, kentlerde toplumsal baskı azalmakta, buna paralel olarak normlara uymama konusunda da hoşgörü artmaktadır. Bazı sosyologlara göre sapma, toplumsal gelişmenin en temel etkenlerinden birisidir. Bir toplumda normlara harfiyen uyanlara statükocu denir. Bunlar daha ziyade toplumsal düzenin aynı biçimde sürmesini arzu ederler. Sapanlar ise genellikle yeni normları ve yeni toplumsal düzeni savunurlar. Sapma nedenleri oldukça farklıdır. En başta fizyolojik nedenlerden kaynaklanan sapmalar ortaya çıkar. Belirli zamanlarda ortaya çıkmış bilginler, filozoflar, bilim adamları vb. içinde yaşadıkları toplumda sapanlar olarak değerlendirilirler. Yeni düşünce, moda akımlarını izleyenler da sapanlar kategorisi içinde değerlendirilirler. Her bireyin yaşamında hem uyum hem de sapma görülebilir. Uyum ve sapma özünde birbirine zıt görünseler bile, birbirlerini tamamlayan iki toplumsal olgudur¹⁵⁰.

Suçun karşılığında bir ceza öngörülürken, bir uyum eksikliği olan sapma karşısında bazen herhangi bir ceza öngörülmebilir¹⁵¹. Toplumdaki yasa koyucu gruplar ile yasayı ihlal eden gruplar arası fark pek açık seçik değildir. Bireyleri tam zamanlı profesyonel suçlulardan en dürüst yurttaşlara doğru bir süreklilik içine yerleştirebiliriz. Ama bu çizgi üzerinde en dürüst yurttaş olarak yerleştirilen pek çok kişi yine de düzenli olarak bazı yasa dışı etkinliklere katılabilir. Her kültür örüntüleşmiş yan çizme veya kurumsallaşmış sapmalar içerir. Bunlara beyaz yakalı suçlar da denir. Bu suçları işleyen pek çok dürüst vatandaş bulunur¹⁵².

Hiç kimse, bütün kuralları ihlal etmez, tıpkı kimsenin bütün kurallara uymadığı gibi. Hiçbir toplum, normlara uymayanlar ile uyanlar arasındaki yalın bir bölünmeyle betimlenemez¹⁵³. Sapma, suçtan daha fazlasını ifade eden bir olgu, suç ise sapma eyleminin belirli bir kısmına tekabül eden özgül davranışlar olarak karşımıza çıkar.

¹⁵⁰ Önal Sayın, *Sosyolojiye Giriş*, Üniversite Kitapları, İzmir, 1994, s.157-158; ayrıca bkz. Dönmezer, *a.g.e.*, s.257-259.

¹⁵¹ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir ?*, Çev: Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, s.225.

¹⁵² Fichter, *a.g.e.*, s.228-229.

¹⁵³ Giddens, *a.g.e.*, s.182-183.

Sapma anormallik ve düzensizlikle ilgilidir. Sosyal bilimciler “normal” terimini standartlaşmış, örüntüleşmiş, geçerli ve karakteristik olan şeyler için kullanırlar. Kuşkusuz bu, davranış ve yapı düzenliliklerinin sayesinde neyin “anormal” olduğunu keşfettiğimiz ve kanıtladığımız normlar olarak kullanıldığı anlamına gelmektedir. Normal davranışın toplumun onayı, anormal davranışın toplumun onaylamaması ile karşılandığı ve sapma incelemelerinin kültür değerleriyle ilişkili olduğu varsayımından hareket edilir. Sosyal kontrol, kişileri kültürün normal örüntülerine uygun hale getiren bir mekanizma, sapma ise kişilerin kültürün “kontrolünden kaçtığı” bir süreçtir. Normal tarzda davranmayan kişiler, yani beklenen, geçerli davranış düzenliliklerine uymayanlar anormal veya sapkın olarak adlandırılırlar. Bunlar normsuz veya anomik değildir. Her insan öznel düzeyde bir dizi davranış normları sergiler. Eğer bu öznel normlar kültürde ortaklaşa kabul edilen normlardan farklı ise, bu kişi bir sapkın olacaktır. Sosyolojik açıdan toplumdaki normal kişiler toplumun ortak inanç ve davranış örüntülerini paylaşan kişilerdir. Bu örüntülerden ayrılanlar sapkın olarak adlandırılırlar¹⁵⁴.

Sapmayı, olumlu ve olumsuz sapma olarak iki kategoriye ayırmamız mümkündür. Olumlu sapma, ideal davranış örüntüleri yönünde bir sapmadır. Toplumun yücelttiği ideal normlara ve kişilerin daha erdemli olarak nitelendirdiği davranış normlarına doğru yöneltilen bir uyumdur. Bu örüntüleri sergileyen kişi azizdir, kahramandır, örnek kişidir. Bu kişileri daha çok halk hikâyelerinde görürüz. Bazı siyasal ve dini devrimciler, sosyal reformcular ve yenilikçiler de olumlu birer sapkın olarak görülebilir. Çünkü bunlar yerleşik kural ve davranışlara karşı çıkan, onları değiştirmeye çalışan kişilerdir. Olumsuz sapma ise onaylanmayan, aşağı ve yetersiz davranış örüntüleri yönündeki sapmadır. Kültürdeki standart altı, gerçek örüntülerin aşağısında olan davranış tarzlarının sergilenmesi anlamına gelir. Standart altı davranış, sosyolojide tartışılan en yaygın sapma formudur. Bunlar toplumdaki kabul edilebilir davranış düzeyinden daha aşağıda yer alan davranışlardır. Sapkın kişi ve gruplar genellikle kendi toplumları tarafından aşağı sosyal statülere yerleştirilirler. Genelde sapkın davranış düşük sosyal değerlerle birlikte bulunur ve birkaç kişi tarafından sergilenir. Suç ve benzeri anti-sosyal davranışlar bu betimlemeye kolaylıkla uyarlar¹⁵⁵.

¹⁵⁴ Fichter, *a.g.e.*, s.219-220.

¹⁵⁵ Fichter, *a.g.e.*, s.220-221.

Sapkın kişiler ortalama kişi ve ortalama davranış çeşitleri ile karşılaştırıldıklarında farklı ve anormal olarak görülürler. Fakat her toplumda çeşitli derece ve biçimlerde anormallikler bulunur. Kişiler aşırı uyumsuz veya sadece orta düzeyde uyumsuz olabilirler. Fizikî, psikolojik, moral veya kültürel açılarından anormal olabilirler. Olumsuz sapma kategorilerinden birisini, zihinsel bir eksiklik ve psikolojik uyumsuzluğu olanlar oluşturur. Bunlar kendilerini toplumda normal olarak kabul edilen davranış tarzlarına uyarlamaya muktedir değildirler. Sapkın olarak adlandırılmaları moral veya etik bir yargılamamanın sonucuna dayanmaz. Diğer bir kategoriye ise fizikî olarak sorunlu kişiler oluşturur. Bunlar da toplumdaki normal yaşam örüntüsünü izleyemezler. Ancak psikolojik ve moral açıdan anormal olan sapkınlardan oldukça farklıdır. Sağır-dilsizler, kötürümler ve kronik hastalar. Kişisel yetenekleri ve eğitimleri sonunda belli derecelerde topluma ve kültüre katılmayı öğrenebilirler. Bağımlı sapkınlar üçüncü kategoriye oluşturur. Normal yapı içinde çok az bir sosyal statüye sahiptirler. Toplum içinde bulunurlar fakat toplumla tüm bağlarını koparmamışlardır. Terk edilmişler, dilenciler, sürgünde olanlar, kimsesiz çocuklar bu grubu oluşturur. Suçlu veya kabahatli sapkınlar, toplumda psikolojik, fizikî ve bağımlı sapkınlardan daha farklı yargı standartlarıyla değerlendirilirler. Suçlular, kültürün değer normlarını kasten bozan uyumsuzlardır. Bu nedenle de, hareketlerinden sorumlu oldukları için, toplum tarafından cezalandırılırlar. Bu kişilerin sapma davranışları hafiften ağır suçlara kadar, iyi bilinen suçlardan ender karşılaşılan suçlara kadar değişebilir¹⁵⁶.

Büyük şehirlerin gelişmesi, makineleşme sonrası emeğin sınırsız bölünmesi ve ulaştırma ve iletişim araçlarının çoğalmasından doğan hareket ve değişimle birlikte aile, muhit ve yerel topluluk tarafından temsil edilen eski kontrol biçimleri sarsılmış, etkileri büyük ölçüde yok olmuştur. Bu süreç fert açısından bireyselleşme olarak tarif edilebilirse de toplumsal açıdan düzenin bozulması olarak kabul edilebilir¹⁵⁷. Sanayileşmenin doğurduğu şehirleşmenin gelişmesiyle kültürel olarak birbirinden farklı insanların bir araya gelmesiyle birlikte bir norm bunalımı, yani anomi ortaya çıkmıştır¹⁵⁸. Normsuzluğu beraberinde getiren şehir hayatıyla beraber birincil grupların

¹⁵⁶ Fichter, *a.g.e.*, s.221-223.

¹⁵⁷ Park-Burgess, *a.g.e.*, s.152-153.

¹⁵⁸ Aktay, *a.g.e.*, s.119.

duygusal kontrollerinin azalması ile birlikte heterojenlik ve kültürel çatışmanın artması, sapma için daha uygun bir ortam ve fırsat üretmektedir. Böylece daha girift ilişkilerin olduğu şehir hayatının sapma ve suç eylemini tetiklediğini ifade edilebilir¹⁵⁹. Bu süreç sekülerleşme ile birlikte toplumun geleneksel bağlarının çözülmesi ile hız kazanmıştır.

Bize göre suç olgusu, anomi kavramı ile de yakın ilişki içindedir. Toplumdaki normların zayıflaması, alt üst oluşu veya tanınmaması şeklinde tanımlayabileceğimiz anomi, bir toplumun normlarının etkisizleşmesi, çöküntü, karışıklık ya da çatışma durumunu ifade eden bir terimdir. Klasik Yunan metinlerinde sık sık rastlanmakta olan *anomia* terimi “yasasız” anlamına gelen *anomos* sıfatıyla ilişkilidir¹⁶⁰.

Toplumsal dünyada yaşamak, düzenli ve anlamlı bir hayat sürmek demektir. Toplum, yalnız nesnel olarak kurumsal yapılarda değil, aynı zamanda öznel olarak ferdin bilincini oluşturma konusunda da düzen ve mananın koruyucusudur. Bu nedenle toplumsal dünyadan köklü bir uzaklaşma veya düzensizlik/anomi fert için oldukça güçlü bir tehdit oluşturur. Fert bu gibi durumlarda yalnızca duygusal tatmin bağlarını kaybetmekle kalmaz, hareket halindeki istikametini bile kaybeder. Olağanüstü durumlarda o realite ve kimlik duygusunu bile yitirir. Dünyasız olmak duygusu içinde bunalımlı biri olup çıkar¹⁶¹. Dolayısıyla anomi terimi, değerlerin ve kuralların yitirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Bu durum çoğunlukla hızlı sosyal değişim ve sosyal parçalanma dönemlerinde hem fert hem de toplum düzeyinde ortaya çıkabilir. Anomi halinde, olumlu sosyal rollerin yitirilmesi söz konusudur. Böyle bir ortamda birey kendisine anlamlı gelen ve toplumun değer verdiği bir hayat tarzıyla uyum sağlayamamaktadır. Olumlu sosyal rollerin yokluğunda ise, birey kişilik bozukluğu, kaygı yaşayabilmektedir¹⁶². Bu yüzden Berger, anomiyi toplum düzenine karşı kürek çekmek olarak görür¹⁶³.

¹⁵⁹ Celaleddin Çelik, *Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına*, Hikmetevi Yay., İstanbul, 2013, s.26.

¹⁶⁰ Marshall, *a.g.e.*, s.32; Yavuzer, *a.g.e.*, s.174.

¹⁶¹ Berger, *a.g.e.*, s.59.

¹⁶² Robert Frager, *Yabancılaşma ve Anomi –Anlam ve Cemaate Karşı Zihinsel Sıkıntı ve Potansiyel Çözümlerdeki Bazı Temel Sosyal Unsurlara Bakış-*, Habitat II, Kent Zirvesi, İBB Kültür İşleri Dairesi Bşk. Yay., İstanbul, 1997, C.II, s.47.

¹⁶³ Berger, *a.g.e.*, s.83.

Anomi terimi, sosyolojide en çok Durkheim ve Merton'un çalışmalarında ele alınmaktadır. Durkheim *Toplumsal İşbölümü*'nde anominin toplumun mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş sürecinde ortaya çıktığını söyler. İşbölümünün artması normal olarak organik dayanışma sayesinde toplumsal bütünleşmeyi getirmekte, fakat ekonomik değişimin ahlâki düzenlemelerin farklılaşması ile uzmanlaşmanın artışına ayak uyduramayacağı kadar hızlı olduğu yerlerde anormal veya anomik bir patolojik işbölümü görülmektedir. *İntihar* adlı çalışmasında bu kavramı işler. Eserinde de intihar olgusunu çözümlerken, intiharın alt tiplerinden birisinin *anomik intihar* olduğunu belirtir. *Anomik intihar* daha çok organik toplumlarda, özellikle ekonomik düzenlemenin gerilemekte olduğu iktisadi depresyon ya da patlama dönemlerinde gözlemlenir. Bu durumlarda insanlar toplum düzenine daha az bağlı kaldıklarından, temel arzuları sınırsız ve karışık boyutlara varabilir. Anomi işte bu noktada, Durkheim'in ilk başta tasarladığı gibi toplumun ve toplumsal düzenin yapısal bir özelliği olmaktan ziyade, hemen hemen psikolojik bir düzensizlik ve anlamsızlık durumudur¹⁶⁴. Böylece anomi ile intihar arasındaki bağı ortaya koyar ve Fransa'daki en yüksek anomi oranlarına sahip kitlelerin aynı zamanda en yüksek intihar oranlarına da sahip olduğunu belirtir¹⁶⁵.

Durkheim'a göre modern dünyadaki değişme süreçleri o kadar hızlı ve yoğundur ki, modern toplum yaşamının yol açtığı amaçsızlık ya da umutsuzluk duygusu olan anomiyeye bağladığı toplumsal sorunlar ortaya çıkar. Eskiden dinin sağladığı, geleneksel ahlâkî denetleme ve ölçütler, modern toplumsal gelişme tarafından büyük ölçüde parçalanmıştır. Bu da modern toplumlarda yaşayan birçok bireyi, kendi gündelik yaşamlarında anlam yoksunluğuna, amaçsızlık ve bunalıma itmektedir¹⁶⁶. Bunu için Berger, Dünyevileşme ile birlikte dini olarak tanımlanan dünyanın dışına adım atmayı, kaotik bir karanlığa, anomiyeye adım atmak olarak görür¹⁶⁷. Özellikle sanayi toplumlarındaki sosyal eğilimler, fert üzerindeki sosyal kontrolü azaltarak, boş vermişlik duygusuna ve normların değişmesine sebep olmuştur. Bireyselliğin artması ve yeni hayat tarzları, fertlere büyük ölçüde özgürlük kazandırırken aynı zamanda sapma davranışların artmasına zemin hazırlamıştır. Böylece geleneksel toplumlarda, ferdin

¹⁶⁴ Durkheim, *İntihar*, s.241-284; Marshall, *a.g.e.*, s.32-33.

¹⁶⁵ Frager, *a.g.e.*, s.48.

¹⁶⁶ Giddens, *a.g.e.*, s.9.

¹⁶⁷ Berger, *a.g.e.*, s.205.

gelenek, toplum ve aile bağlarına intibak etme çabaları, sosyal kontrolün sürdürülmesine hizmet ederken, modern toplumda, bireyselliğin gelişmesi önceki yapının bozulmasına sebep olmuştur¹⁶⁸. Toplumsal düzenin alt üst olma hali olan anomi karşısında din, içerisinde insanların günlük hayatlarını sürdürdükleri toplumsal olarak kurulu dünyanın gerçekliğini koruma işlevi görür¹⁶⁹. Dini desenlerle örülü kozmik kainat birey için büyük bir güven kaynağıdır. Böyle bir kainat anomiye karşı oldukça etkili barikatlar oluşturur. Bu elbette bireyi bütün korkulardan emin kılan bir durum değildir. Ancak ona bir anlam dünyası oluşturur¹⁷⁰.

Din gündelik hayatın en temel belirleyicileri arasına yer alır. Batı dışı toplumlarda modernleşme geleneksel toplumlar için bir şok dalgası, anomi ya da travma şeklinde tebarüz etmiştir. Özellikle Türk modernleşmesi dinin toplumsal hayattaki görünürlüğünü zayıflatma/baskı altına alma şeklinde tanımlanabilir. Böylece din üzerinden oluşturulan referans gücü alt üst olmuştur. Geleneksel tabiiyetin dinle kurduğu ilişki, kusurlu ve sorunlu bir alan olarak görülmüş, bu yeni dönemde dine işlevsel açıdan yaklaşılarak yaşama şansı tanınmıştır. Bunun için radikal adımlar atılmaktan çekinilmemiştir. Bu bağlamda gelenekselin temel değerleri, yeni koşullar içinde çoğunlukla reddedilmiştir¹⁷¹. Geleneksel toplumsal yapıdan modern dünyada organik yapıya doğru geliştikçe farklılaşan ve giderek parçalanma eğilimine giren toplumsal yapıyı bir arada tutan dinde de kaygı verici bir gevşeme baş göstermiştir. Bu da dinin eskiden olduğu gibi toplumu bir arada tutan bir tutkal işlevini yerine getirmeyi zorlaştırmıştır. Sanayi toplumu farklı kültürlerle ve inançlara sahip birçok insanı bir araya getirmiştir. Daha önce homojen bir çevrede yaşamakta olan ve bundan dolayı beraber yaşadığı insanlarla aynı anlam dünyasını paylaşan modern insan şehirde kendi inancını hiç tanımayan, o inançlara karşı tamamen kayıtsız insanlarla karşılaştıkça kendi inançlarına olan bağlılığında bir güvensizlik hissi oluşmaya başlamıştır. Durkheim'ın anomi dediği bu oluşum sanayi sonucu oluşan kentlerin tipik özelliğidir. Şehirdeki bu

¹⁶⁸ Korkmaz ve Kocadaş, *a.g.e.*, s.133.

¹⁶⁹ Berger, *a.g.e.*, s.86.

¹⁷⁰ Berger, *a.g.e.*, s.177-178.

¹⁷¹ Necdet Subaşı, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*, s.12-13.

ortam paylaşılan normların zayıflamasını doğurmuştur. Böylece bireyselleşme ve ortak değerlere bağlılıktaki gevşeme toplumda ciddi sorunlara yol açmıştır¹⁷².

Toplumda görülen anomiyi açıklayan teorilerden olan yapısalcılık, sosyal yapının sistem özelliğinden hareketle suç ve sapmayı izah etmeye çalışmıştır. Yapısalcı teoriler, yapısal-fonksiyonalist bakış açısıyla toplumu tahlil etmektedirler. Suç olgusunu bireyin psikolojik, biyolojik vb. kişisel yapısından değil, daha çok sosyal sistemin işleyişinden kaynaklanan bir olay olarak izah etmeye çalışır. Yapısalcı teorilerin ilham kaynağı Durkheim'dir. Durkheim, sanayi toplumlarının sosyal ve kültürel sorunlarından kaynaklı anomik bir ortam yaratacağını ileri sürer. Normsuzluk, toplumun işlevselliğini aksatan değişme sürecinin neticesi olabileceği gibi, aynı zamanda kurumsal yapının eksik işlevselliğinin sebebidir. Değişme sürecinin toplumun normatif yapısında yol açacağı problemler, bireyi normsuzluğa yöneltecektir. Bu normsuzluk hali hem toplumsal yapıdan hem de bireyden kaynaklı sebeplerle suç ve sapma için elverişli bir ortam oluşturacaktır. Yapısalcı bakış açısıyla suça ve sapmaya sebep olan süreç, iki bakımdan değerlendirilmektedir. Birincisi, sosyal ve kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk ve normatif yapının yol açtığı sorunlar. Bu yaklaşımdan Merton'un gerginlik teorisi ortaya çıkmıştır. İkinci olarak kültürel yapının heterojen özellik kazanması ve toplumda farklı kültür ve normların birlikte yaşamasından kaynaklanan alt-kültürel yaklaşımlardır¹⁷³.

Merton'un anomi teorisi, temelde alt sınıf üzerinde odaklanmasına rağmen, çoğunlukla sosyal yapının tüm katmanlarında görülen sapma olgusunu çözümlemeye çalışan geniş bir kullanım alanına sahiptir. Kuramın, özellikle sosyal ve ekonomik yönden aşağı sınıflar üzerinde ağırlıklı olarak durması, alt sınıfın daha çok sapkın tutum geliştirme durumunda olmasından kaynaklanmaktadır. Merton'un kuramı, suçlu bireyi ve suçluluğa neden olduğu düşündüğü toplumsal yapıyı ele alması bakımından ilgi çekici bulunmuş ve olumlu karşılanmıştır. Ancak toplumda sadece alt sınıfa mensup insanların suç işlediğini ifade etmesi, kuramın bir eksikliği olarak kabul edilebilir. Bir diğer nokta ise, toplumdaki çocuk ve yetişkin suçluluğunun bazılarını (zimmete para geçirme, vergi kaçakçılığı, sahtekârlık vb.) açıklayabilse de bütün suçları

¹⁷² Aktay, *a.g.e.*, s.90-91.

¹⁷³ Korkmaz ve Kocadaş, *a.g.e.*, s.131-132.

açıklayabilecek bir kapsayıcılığa sahip olmamasından kaynaklanmaktadır¹⁷⁴. Kuram uyum ve konsensüse fazlasıyla vurgu yaptığı, aşırı ve bütünleşmiş toplum ve aşırı toplumsallaşmış insanlar görüşü nedeniyle de eleştirilmiştir. Yine de bu kuramın, özellikle daha sonra ortaya çıkan suçluluk kuramlarında çok etkili olmuştur. Bu kuramda suçluluk, toplumsal yapıdaki bir gerginlik ya da anominin sonucu olarak görülmektedir¹⁷⁵.

Bu kurama göre, çocukların suça sürüklenmelerinin toplumdaki gerginlikten ve anomik yapıdan kaynaklandığını ifade edebiliriz. Öyle ise bu durumu engellemenin veya en aza indirmenin yolu anomik yapıyı engelleyici, toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayıcı yapıların, vasıtaların ortaya konmasıdır. Bu aşamada din olgusu devreye girmektedir. Berger'in ifadesi ile dinin insanlık tarihi boyunca anomiye karşı en etkin siperlerden birisi olduğunu ifade edebiliriz¹⁷⁶. Freyer da, dinin bireyleri, kişiliklerinin parçalanması tehlikesine karşı koruduğunu, onları kutsal ile bir araya getirerek kişiliklerinin birliğini sağladığını ve bir bütün haline gelmelerine yardım ettiğini belirtir¹⁷⁷.

Dinin referans gücündeki azalma ile birlikte toplumun stabil olan düzeni anomik yapı ile karşı karşıya kalmıştır. Neticede modernleşme ile birlikte birey, anlam arayışını yitirmiş, anomik durumlar karşısında tutunacağı geleneksel dayanaklarından yoksun kalmıştır. Böylelikle kişi suç ve sapma eylemlerine karşı savunmasız kalmıştır. Böyle bir toplumsal yapıdan en büyük zararı savunmasız konumda olan çocuklar görmüştür. Geleneksel toplumsal yapının çözülmeye uğradığı, sanayi ve kentleşmenin anoki durumu tetiklediği, iş bölümünün arttığı bu modern toplumsal yapı çocukların suça sürüklenmesinde bir faktör olmuştur.

¹⁷⁴ Hakan Balcı, *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri*, Yayınlanmamış Yük. Lis. Tezi, Dumlupınar Ünv. Sosyal Bilimler Ens., 2011, s.31.

¹⁷⁵ Marshall, *a.g.e.*, s.33-34.

¹⁷⁶ Berger, *a.g.e.*, s.144.

¹⁷⁷ Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, Çev: Turgut Kalpsüz, Yay. Haz. M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, 2. baskı, Ankara, 2016, s.177.

2.4. ÇOCUK SUÇLULUĞU

Bugün küresel toplumsal bir fenomen olan çocuk suçluluğu¹⁷⁸ son yüzyılda tüm toplumların dikkatle üzerine eğildiği bir olgudur. Özellikle modernleşme ile birlikte oluşan çocukluk algısı, bunun etrafında şekillenen uluslararası düzeyde çocuk hakları üzerine yapılan çalışmalar, bakışları çocuk suçluluğu üzerine çekmiştir. Ancak ülkemizde çocuk suçluluğu hakkında yapılan çalışmalar istatistikî olmanın ötesine geçememiştir¹⁷⁹.

Çocuk suçluluğu, özellikle suçlu çocuk kavramı tartışmalıdır. Kavramın tartışmalı olmasının kökeninde, çocuk/luk kavramının ne olduğu yatmaktadır. Çünkü suç denilen olgu, sorumlu tutulabilen bir özneye ilgilidir. İnsan ne zaman, hangi yaşta ya da hangi özelliklere eriştikten sonra sorumlu tutulabilir? Buna bağlı olarak da suç sayılan durumlarla ilgili suçlu ilan edilebilir. Bu bakımdan suçlu çocuk değil, suça itilmiş/sürüklenmiş¹⁸⁰, haksızlığa uğramış, istismar edilmiş, bastırılmış, duyguları örşelenmiş, isyankâr olmuş ve öfkesini kontrol edemeyen çocuk kavramı öne çıkmıştır ve bunlar kendilerini kolaylıkla suçun içinde bulurlar¹⁸¹. Bununla birlikte çocukluk algısı, toplumlara ve zamana göre, hatta aynı toplumda şehir ve kırsal bölgelere göre, ailelerin eğitim ve ekonomik durumlarına göre değişmektedir. Bazı durumlarda çocuk, hayatın zorlukları ile hemen karşılaşırken bazen daha geç dönemlerde çocukluk algısından çıkmakta ve yetişkin grubuna dâhil olmaktadır.

Çocuk suçluluğu tarihin her döneminde görülen ve yetişkin suçluluğundan farklı olarak ele alınan bir olgudur. Eski Roma Hukuku, yetişkinler için kesin surette idam cezasını kabul ettiği suçüstü hırsızlık ile ürün hırsızlığı küçükler tarafından işlendiğinde kendilerine daha hafif bir ceza tatbik ederdi. Bununla birlikte çocuk suçluluğu modern veçhesini 19. yüzyıldaki sanayileşme hamlesi ile almıştır¹⁸².

¹⁷⁸ Ejder Okumuş, *a.g.m.*, s.91.

¹⁷⁹ Bu konuda yapılan bazı çalışmalar hakkında bkz. Haluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013, s.51-53.

¹⁸⁰ Ramazan Yelken, “Çocuk Suçluluğunu Önlemenin Temeli Olarak Uluslararası Çocuk Sözleşmeleri ve Aileye Verilen Önem”, *Aile Sosyolojisi* içinde, Kadir CANATAN-Ergün YILDIRIM, Açılım Kitap yayınları, İstanbul, 2013, s.184.

¹⁸¹ İkrâm Çınar, “Okullarda Şiddet –Dağın İki Yamacını Görebilmek–”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed: Adem Solak, Hegem Yay., Ankara, 2007, s.5.

¹⁸² Paul Lutz, *Çocuk Suçluluğu*, Çev: N. Franko, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Seri, Sayı:5, Yeni

Park, çocuk suçluluğunu topluma uyum çerçevesinde değerlendirir ve belli bir dönem dâhilinde bunun normal karşılanması gerektiğini söyler. Çünkü bireyin hareketinin kaynağı, kendi dürtüleridir. Fakat bunları asıl yönlendiren kamuoyu, adet ve yasadır. Bunlar ailemizin, muhitimizin yani yakın çevremizin dışında yer alırlar. Toplum, bağımsız insanların herhangi bir zamanda oluşturduğu bir varlık olarak tanımlanır. Bu koşullar altında bireyin toplum içindeki yeri bir çatışmanın ürünüdür. Başka bireylerle ve kısmen, içinde bulunduğu grubun adetleri ve düzenleri ile çatışmanın. Bu durum, tüm insanlık için olduğu gibi, genç insan için daha fazla geçerlidir. Çocuğun doğal dürtüleri, kendisini içinde bulunduğu toplumun normlarına uymaktan –kaçınılmaz olarak- o kadar uzaktır ki cemiyetle ilişkileri neredeyse tamamen “sakın yapma” ikazından ibarettir. Bunun için, çocuk suçları, en azından belli yaş sınırları dâhilinde, sadece beklenebilecek, hatta normal bir davranış¹⁸³ olarak kabul etmek gerekir.

Genç insanların yetişkinlere göre daha yüksek bir suçluluk oranına sahip olması herkes tarafından bilinen bir durumdur. Birçok kriminolog bu bilginin evrensel geçerliliğinden hareket etmektedir¹⁸⁴. Sanayi toplumlarındaki sosyal eğilimler, fert üzerindeki sosyal kontrolü azaltarak, boş vermişlik ve normların değişmesine sebep olur. Ferdiyetçiliğin artması ve yeni hayat tarzları, fertlere büyük ölçüde özgürlük kazandırırken aynı zamanda sapma davranışların artmasına zemin hazırlar. Geleneksel toplumlarda, ferdin gelenek, toplum ve aile bağları sosyal kontrolün sürdürülmesine hizmet ederken, modern toplumda, ferdiyetçiliğin gelişmesi geleneksel yapının bozulmasına sebep olur¹⁸⁵. Bunun yanında sanayileşme, hızlı ve düzensiz kentleşmeyi beraberinde getirmekte, bunun ürünü olarak da işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, geleneğin sarsılması, özellikle çocuk ve genç nüfusun artışı¹⁸⁶ ayrıca toplumlardaki sosyal değişimlere paralel olarak meydana gelen göçler, medyanın etkisi

Cezaevi Matbaası, Ankara, 1965, s.5.

¹⁸³ Robert E. Park, Ernest W. Burges, *Şehir –Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler-*, Çev: Pınar Karababa Kayalığıl, Heretik Yayınları, Ankara, 2015, s.150-151.

¹⁸⁴ Heinz, *a.g.e.*, s.251.

¹⁸⁵ Korkmaz ve Kocadaş, *a.g.e.*, s.133.

¹⁸⁶ Atalay Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1984, s. 187’den naklen, Vecdi Bilgin, *Sosyal Çözülme ve Din*, Etüd Yayınları, Samsun, 1997, s.129.

ve benzeri sebeplerle genç suçluluğunda artış görülmektedir¹⁸⁷. Dolayısıyla çocuk suçluluğundaki artışın sanayileşme ve yoksullukla birlikte düşünülmesi daha doğrudur.

Yavuzer¹⁸⁸ çocuk suçluluğunu yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden en önemli özellik olarak, bu dönemin gelişmesinde problemlili evre ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlaması olarak görür. Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan mezzo sistemin yanında çocuk ve özellikle gençlerin içinde bulundukları ergenlik dönemindeki problemlilerle baş edememesi veya sosyal desteğinin az olması ya da olmayışı genci bu dönemde suç işlemeye yönelten¹⁸⁹ belli başlı nedenler olarak görülmektedir. Cevher ise, ergenlik dönemine vurgu yaparak, bu dönemin kişilik gelişiminde problemlili bir evre olduğunu ifade eder. Ergen kişi, ailesinin yasaklamalarına karşı koyar, yeterince olgunlaşmamış olmasının sonucu olarak ergende belirgin bir dengesizlik görülür diyerek bu kritik dönemde ergenin işlediği suçu, bu devrenin özelliklerinden soyutlayarak, ona sıradan bir suçlu gözü ile bakmanın doğru olmayacağını, dolayısıyla çocuk suçluluğunu yetişkinlik dönemi suçluluğundan ayırt edilmesi gerektiğini¹⁹⁰ söyler.

Pekin Kuralları, bir suç işlediği iddia edilen ya da bir suç işlemiş olduğu tespit edilen bir çocuk ya da genci *küçük suçlu* saymaktadır¹⁹¹. *Küçük suçlular* tarafından işlenen suçlar yetişkinler tarafından işlenen suçlardan nitelik bakımından farklılık gösterir. Suça sürüklenen çocuklar tarafından işlenen suçların niteliği, yetişkin suçlarına nazaran daha hafif, daha az zarara yol açan, daha kolay ortaya çıkarılan ve koğuşturulan suçlardır. Yetişkinler tarafından işlenen suçlar kural olarak daha az görülebilir, daha karmaşık ve bu yüzden de daha zor kontrol edilebilir nitelik taşımaktadır¹⁹².

¹⁸⁷ Yenisey, *a.g.e.*, s.19.

¹⁸⁸ Yavuzer, *a.g.e.*, s.30.

¹⁸⁹ Derya Seyhan, Handan Zincir, *Tutuklu-Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi*, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, Ekim-Aralık 2009, Yıl:11, C.:5, sayı:19, s.:12.

¹⁹⁰ Murat Cevher, *Suç Sürüklenen Çocuklar, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Ed: Adem Solak, Hegem Yay., Ankara, 2007, s.19-20.

¹⁹¹ Yenisey, *a.g.e.*, s.51.

¹⁹² Heinz, *a.g.e.*, s.253-281; Heinz, *Shakespear'den Bir Konu Üzerine Kriminolojik Versiyonlar*, Çev: Osman İsfen, İlker Tepe, *Çocuklar Suç ve Ceza*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.504.

Batılı toplumlarda çocuk suçları önemli ölçüde önemsiz nitelikteki suçlular olduğu görülmektedir¹⁹³. Suça sürüklenen çocukların suç yelpazesi geniş olmakla birlikte, ağırlıklı olarak mala karşı işlenen suçlar, yani hırsızlık suçu söz konusudur¹⁹⁴.

Çocukların grup halinde veya birkaç kişi ile suça karıştıkları görülmektedir. Grup suçluluğunun altında yatan psikolojik etken, başkalarını suça iştirak ettirerek, suçluluk duygusunun gücünde bir azalma sağlanmaya çalışılmasıdır. Kollektif bir nitelik kazanan suç, kişi açısından psikolojik olarak suç olmaktan çıkar. Bundan dolayı çocukların ve gençlerin tedirgin vicdanlarını yatıştırmak için çete kurmaları sık gözlemlenen bir durumdur. İçlerindeki bir dürtü, onlara kendilerinden biri gibi bakıp, onları ciddiye almadıkları için çocukları büyüklerden öç almaya zorlar; büyükleri aldatabilmek, özellikle yeni yetmeleri sevindirir, hatta öyle ki, bulûğ dönemine girenlerde rastlanan aşağılık duygusu için şifa verici bir merhem etkisi gösterir¹⁹⁵. Çoğunlukla suçun bir statü sorunu olduğu, grup içinde güç ve kuvvet gösterisi amacına matuf olduğu da görülür¹⁹⁶. Özellikle bazı gençlerin oluşturduğu çetelerin ana güdüsü, heyecan isteği ve boş zamanları doldurmasıdır¹⁹⁷. Çocukların bu isteklerinin giderilmesi, gençlik heyecanlarının tatmini, zamanlarının dönemin ihtiyaçlarına göre tanzimi, çocuk ve gençleri bu tür arayışlara yönelmekten alıkoyacaktır.

Genç suçluluğunun yüksek oranda grup suçluluğu olduğunu belirtmiştik. Bu nitelik gençlik döneminin yapısından kaynaklanır. Aynı yaş grubundaki pek çok genç arasındaki sıkı birliktelik anlayışı bunu doğurmaktadır. Genç fail, grup içinde suç işlerse, grup dinamizmi tüm sürece yansır. Büyük risk birlikteliklerinde, azaltılmış kişisel sorumluluk, cesaret denemesi, heyecan ve hareket içine girmek vb. faktörler rol oynar. 16-18 yaşlarından itibaren yaş ilerledikçe, tek başına suç işleme isteği ön plana çıkar¹⁹⁸. Avrupa'da çocuk suçluluğunun vasıflarından birisi çocukların çeteler halinde suça karışmalarıdır. Ülkemizde ise çocuklar genellikle tek başlarına suç işlemektedirler.

¹⁹³ Heinz, a.g.e., s.268.

¹⁹⁴ Heinz, *Çocuk ve Genç Suçluluğu*, s.281; Heinz, *Shakespear'den Bir Konu Üzerine Kriminolojik Versiyonlar*, s.504.

¹⁹⁵ Zulliger, a.g.e., s.151-157.

¹⁹⁶ Hana Permien, Gabriela Zink, *Sokakta Günlük Yaşam ve Suç*, Çev: Hakan Hakeri, *Çocuklar ve Suç Ceza*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.203.

¹⁹⁷ Fichter, a.g.e., s.228.

¹⁹⁸ Hans-Dieter Schwind, *Yaş ve Cinsiyete Göre Suçluluk*, Çev: Özlem Yener Çakmut, *Çocuklar Suç ve Ceza*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.366.

Bazı suçlarda görülen ortaklık, daha çok suça iştirak mahiyetinde¹⁹⁹ veya grup halinde uyuşturucu madde kullanımı ve bunun etkisi altında işlenen suçlar olduğu ifade edilebilir. Batı toplumlarında görüldüğü şekliyle ülkemizde çocuklar arasında çete halinde suça dâhil olmaktan bahsetmek zor görünmektedir. Ayrıca aile ortamından uzak ve çoğunlukla sokakta yaşayan/evsiz çocukları bir araya getiren unsur, suç işlemek için ortaya konan irade değil, güvenlik endişesidir. Korumasız bir çocuğun sokakta yalnız yaşaması ile bir grup dâhilinde sokakta yaşaması çocuğa verdiği güven açısından aynı değildir. Böylece kendilerine yönelecek herhangi bir tehlikeye karşı güvenlik kalkını oluşturmaktadırlar.

Genç suçluluğunun ayırıcı vasıflarından birisi de cinsiyet temelli olmasıdır. Erkeklerin suçluluk yükü, yaşlıları kızlara göre kat kat fazladır²⁰⁰. Bunda özellikle toplumumuzun cinsiyet bazında çocuklara karşı bakış açısının etkili olduğu ifade edilebilir.

Çocuk suçluluğundaki katılma oranının yüksek olması, çocuk suçluluğuyla oyun grubu arasındaki nedensellik ilişkisiyle açıklanabilir. Gerçektende, çocuğun içinde bulunduğu oyun grubu tarafından sosyal kabul görebilmesi ve bir “statü” sahibi olabilmesi için belli bir grup dayanışmasına gereksinimi büyüktür. Başlangıçta oyun grubu olarak ortaya çıkan beraberlik, ergenlik çağındaki gençlerin özellikleri nedeniyle giderek suçlu arkadaş grubuna dönüşebilmektedir. Artık ailenin kontrol ve çocuğa örnek oluşturma işlevi de arkadaş grubuna geçmiş olur. Otoriteye baş kaldırmada çetesiyle güç kazanan ergen, kuraldışı davranma, yasakları sık sık bozma yoluna kolayca kayabilmektedir. Suçlu arkadaş grubunun en önemli fonksiyonu, bir çocuğun kronik suçlu ya da kaçak olmasına yardım etmesidir²⁰¹. Bu dönem, çocuk suçluluğunda kritik bir eşiktir. Akran grubunun normları on beş-on sekiz yaş grubu çocuklar için büyük önem taşımaktadır. Arkadaş okuldan kaçmada, okulu bırakmada ya da başka ilişkiler kazanmada diğer birçok ilişkiye göre önemli bir etkindir²⁰². Ayan’ın²⁰³ çalışmasından elde edilen veriler, suça sürüklenen çocukların akranlarıyla ilişkilerinin suç işleme

¹⁹⁹ Gölcüklü, *a.g.e.*, s.20.

²⁰⁰ Heinz, *Çocuk ve Genç Suçluluğu –Ceza Yasa Koyucusunun Harekete Geçmesini mi Bekliyor-* , s.260.

²⁰¹ Yavuzer, *a.g.e.*, s.44-45.

²⁰² Pınar Uyan Semerci vd., *Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk: Çocuğun İyi Olma Halini Anlamak –İstanbul Örneği-*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s.147.

²⁰³ Ayan, *a.g.e.*, s.118.

davranışlarıyla yakından ilişkili olduğunu, hatta çoğunluğunun akran baskısı ya da akranlarına özenme vb. nedenlerle evden kaçtığı ve suç işlediğini göstermektedir. Bu dönemde artık ailenin çocuk üzerindeki otoritesi yavaş yavaş akran grubuna geçmektedir.

Suçlu çocuklarda farklı kişilik özellikleriyle bazı davranış bozukluklarına rastlandığı söylenebilir. Ancak bu özelliklerin suçluluğu oluşturan yegâne neden olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Kişilik kusurlarının yanı sıra, bu kusurları giderecek düzeyde zekâdan yoksun olan çocukların elverişsiz yakın çevre koşulları içinde suç işleme olasılıkları kuvvetlenmektedir²⁰⁴. Bireysel sebeplerin yanında suça sürüklenen çocukların problemli bir aile ve olumsuz unsurların yoğunlaştığı semt ortamından gelen çocuklar²⁰⁵ olması da problemin bir diğer veçhesidir.

Suça sürüklenen çocuklar genellikle çevresine uyum gösteremeyen, zorba, saldırgan, şiddete eğilimli ve suç işlemeye yatkın olan çocuklardır²⁰⁶. Bunun için çocuk suçluluğuyla savaşta temel kural, küçüklük çağında muhtemelen mazur görülebilecek asosyal yahut anti-sosyal davranışların zamanla bünyeye yerleşerek ikinci bir tabiat teşkil etmesine ve ileride daha vahim şekillerde kendini göstermesine engel olmaktır²⁰⁷. Bu süreçte çocuklara değerler eğitimi verilerek, dürüstlük, basit olan uyuşmazlık ve anlaşmazlıkları çözme becerileri, vicdan duygusunun gelişimi vb. değerler kazandırılabilir²⁰⁸. Bu değerleri kazandırmada dinî referanslar suça sürüklenen çocuklar için önemli bir katalizör olarak işlev görebilir.

Çocukluğunda basit hırsızlık eyleminde bulunmamış kaç kişi vardır? Ancak bu, çocukların gelecekte de suç işleyecekleri, suçlu olacakları anlamına gelmez. Gelişim süreci içinde çocukların büyük bir bölümü toplumsallaşmada ve çevreye uyumda denge sağlayacaktır. Çocuklar, hangi kurallara neden uyulacağını yeterince algılayamazlar, çünkü henüz asosyaldirler, toplumsallaşma tamamlanmamıştır. Çoğunlukla yetişkinler, onlara uyulacak kuralları nedenleriyle anlatmazlar. Aslında kurallar da çocukların doğal

²⁰⁴ Yavuzer, a.g.e., s.191.

²⁰⁵ Mustafa Ayyıldız, Suna Canlı, *Okullarda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Edebi-Estetik Çözüm Arayışları, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Ed: Adem Solak, Hegem Yay., Ankara, 2007, s.101.

²⁰⁶ Çınar, a.g.e., s.4-5.

²⁰⁷ Gölcüklü, a.g.e., s.90-91.

²⁰⁸ Hatice Odacı, “Çocuk Suçları ve Şiddet Olayları”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed: Adem Solak, Hegem Yay., Ankara, 2007, s.73.

dürtüleriyle çelişmektedir²⁰⁹. Bu yüzden çocuk suçluluğunda, olayların büyük çoğunluğunda ‘kriminal bir kariyer’e ulaşamamaktadır. Gençlerin büyük bir kesimi için ceza normlarına karşı çıkan davranışlar, onların olgunlaşma ve uyum süreçleri çerçevesinde bir dönem olarak kalmaktadır. Bunun için çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğunun başlangıcı olarak kabul etmek doğru değildir²¹⁰. Özellikle okul çağlarında tekrar eden çalmalar üzerinde daha önemle durulmalıdır. Çocuk ve aile yönünden nedenler araştırılmalıdır. Dayaklara, cezalara, ayıplamalara karşın süre giden çalma, önemli bir ruhsal sorundan ileri gelebilir. Çocukların ilk çalmalarında, ana babaların olduğu gibi okul yöneticilerinin de çok duyarlı ve bağışlayıcı davranmaları yerinde olur. Her çalmanın yinelenmesi gerekmez. Ancak, çocukların ilk suç deneyimlerinde, ki bunun ruhsal nedenleri vardır, ağır biçimde cezalandırılmaları, çalma eyleminin sürüp gitmesine sebep olabilir²¹¹. Tepkiselliğe meydan vermeden çocuğa rehberlik etmek, çocuğun suça sürüklenmemesi için önemlidir. Verilecek ceza alternatifler arasında en sonuncusu olmalıdır.

Çocuk suçluluğu ile mücadelede faydalı olabilecek enstrümanlardan birisi, çocuğun boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendirebilecekleri kurumların teşekkülü olabilir. Gölcüklü ve Okumuş’un belirttikleri gibi çocukların boş vakitlerinin değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu amaca yönelik kulüplerin oluşturulması, özellikle cami ve Kur’ân kursu gibi merkezlerin bu konuda yerine getirebileceği işlevler önemlidir. Böylece çocuk kendisini suça sürükleyecek ortamlardan uzaklaşacak ve suç eylemlerine fırsat ve vakit kalmayacaktır²¹².

Bireyin toplum değerlerine, inançlarına ve normlarına bağlılığı arttıkça, sapkın davranışlara katılma ihtimalinin azaldığını öngörebiliriz. Marshall’ın aktardığına göre David Matza, suçluluğun etkili determinist güçlerin sonucunda değil, tam tersine, toplumun ahlaki bağlarının zayıflaması ve böylece bazı gençlerin suç işlemeye sürüklenmesiyle ortaya çıktığını ifade eder²¹³. Değerlerin ve normların doğru ve gerekli olduğuna dair inançların zayıflaması, değerler dünyasına ve normatif yapıya bağlılığın azalmasına zemin hazırlar. Bu durum anti-sosyal kişiliklerin yaygınlaşmasına ve

²⁰⁹ Yavuzer, *a.g.e.*, s.29.

²¹⁰ Heinz, *Shakespear’dan Bir Konu Üzerine Kriminolojik Versiyonlar*, s.524.

²¹¹ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.338-342.

²¹² Gölcüklü, *a.g.e.*, s.67; Okumuş, *a.g.m.*, s.93.

²¹³ Marshall, *a.g.e.*, s.704.

suçluluğun artmasına sebep olur²¹⁴. Durkheim'in da kabul ettiği gibi, toplumu bir arada tutan şeylerin başında gelen gelenek²¹⁵ ve değerler alanındaki boşluk, toplumun birlik ve beraberlik içinde olması gereken en temel buluşma noktalarını ihmal etmektedir²¹⁶. Okumuş'un ifade ettiği gibi, dinin ortaya koyduğu mantıkla hareket eden toplum içinde sosyalleşen çocuğun suça meyletmesi çok zor görünmektedir. Dinin, çocuğun daha iyi sosyalleşmesinde ve suça meyletmemesinde etkili olduğu pekâlâ ifade edilebilir²¹⁷. Çünkü insan hayatında erken dönemdeki ahlak gelişimi, dini gelişim ile paralel yürür. Her iki süreç birbirini hem destekler, hem de olgunlaştırır²¹⁸. Bu yüzden çocuklarda sağlıklı ve erken dönemlerde ahlak ve değer eğitimi, suçun engellenmesi noktasında bizlere pozitif katkılar sunar. Bu konuda herhangi bir ihmal, suçla mücadele konusunda toplumda ağır zafiyetler oluşturur.

Durkheim, dinin insanları bir amaç etrafında topladığını ve böylece insanların toplumsallaşmasına katkıda bulunduğunu belirtir. Din, insanları, bir öğretiler bütününe bağlayarak toplumsallaştırır. Bu öğretiler bütünü ne derece büyük ve sağlam kurulursa, insanlar da o derece toplumsallaşırlar. Dinsel bir niteliğin damgasını vurduğu ne kadar çok davranma ve düşünme biçimi varsa yaşamın tüm ayrıntılarında Allah düşüncesi o kadar çok hazır bulunur ve bireysel istekler tek bir amaca yönelir. Durkheim, burada iki büyük hristiyan mezhebini karşılaştırarak intihar sayıları bakımından Protestanlığın Katoliklikten fazla olmasının, Protestanlığın Katoliklik kadar inanç bakımından bütünleşmemiş olmasına bağlar²¹⁹.

Çocuk suçluluğunun sebeplerinden birisi, hem gerçek toplumsal yaşamda hem de sanal ortamlarda zemin bulan suç kültürüdür. Yoksul ve yoksun çocukları gerçek toplumsal yaşamda şiddete itecek birçok etmen vardır. Çocuk suçluluğunun dramatikleşmesinin nedeni, medyanın şiddeti sanki doğal ve meşru bir dilmiş gibi sunması ve belki pazarlamasıdır²²⁰. Özellikle televizyon ve internetin çocuklar

²¹⁴ Korkmaz ve Kocadaş, *a.g.e.*, s.180.

²¹⁵ Giddens, *a.g.e.*, s.9.

²¹⁶ Necdet Subaşı, *Dini Sosyalteler*, Tezkire Yayınları, İstanbul, 2014, s.88.

²¹⁷ Okumuş, *a.g.m.*, s.95-96.

²¹⁸ Abdülkerim Bahadır, "Ergenlik Döneminde Din ve Ahlak Gelişimi", *Mehir Aile Dergisi*, Yıl:2001, Sayı:1, s.49.

²¹⁹ Emile Durkheim, *İntihar*, s.145.

²²⁰ Kemal İnal, "Türkiye'de Çocukluk Nereye", *Çocuk ve Medya* içinde, Ed: Selda İçin Akçalı, Ebabil Yay., Ankara, 2007, s.45-46.

üzerindeki kontrolsüz taarruzu, çocukların duygusal açıdan hazır olmadıkları suç ve şiddet sahneleri ile tanışmasına, suç ve şiddetin kanıksanmasına, daha ileri düzeyde de model olmalarına ortam hazırlamaktadır.

Suçlulukta biyolojik faktörlerden ziyade sosyolojik faktörleri önceleyen Gölcüklü, biyolojik noksanlıkları, çeşitli hastalıkları çocukların suça sürüklenmesini kolaylaştıran sebepler olarak görür. Fakat bunların hiçbirisi tek başına çocuk suçluluğunu izah edemez. İnsan hayatında çevrenin oynadığı önemli rol göz önüne alındığında çocuk suçluluğunda kişisel sebeplerle sosyal sebepleri bir arada düşünme zarureti vardır. Kişisel özellikler özgül suç sebebi olmaktan ziyade, çocukta suça müsait bir zemin hazırladığı için önemlidir. Bunun için çocuk suçluluğu daha çok sosyal bir problem olarak gözükmektedir²²¹. Yenisey'in ifade ettiği gibi çocuğun işlediği suç, genellikle içinde bulunduğu çevreden etkilenmiştir ve bu suçtan toplum da sorumludur²²². Dolayısıyla çocuklar açısından suç, öğrenilen bir hareket olup yaşı itibarıyla her şeyi öğrenme durumunda olan çocukların diğer birçok şey gibi suçu da öğrendiği bir gerçektir²²³.

Sonuç olarak diyebiliriz ki çocuğun suça sürüklenmesi, içinde bulunduğu dönemin yapısından kaynaklanabilir. Çünkü genç bu dönemde gelişim döneminin gereği olarak psikolojik, sosyal vb. birçok etkenin altında bocalamaktadır. Bu durumda suç, çocuğun kendini ifade biçimine dönüşebilmektedir. Suç, çocuğun içinde bulunduğu durumun ve çağın koşulları ile kayıtlıdır. Çocuğun karışmış olduğu suçtan, çocuk kadar toplumda sorumludur. Çünkü çocuk suçluluğunda sosyal yönü ağır basmaktadır.

2.5. CEZAEVİ

Adalet aygıtının içindeki en karanlık bölge olan ceza infaz kurumları²²⁴, özgürlükleri kanunla ve yetkili makam tarafından kısıtlanmış olan hükümlü ve tutukluların barındırıldıkları, mahkûmlar açısından kişiyi ıslah ederek sağlıklı bir şekilde topluma kazandıran, tutuklular açısından ise tedbir ve koruyucu nitelik taşıyan, daha ziyade disiplin ve güvenliğin ön planda olduğu kamu kurumlarıdır. Ceza infaz

²²¹ Gölcüklü, *a.g.e.*, s.23-24.

²²² Yenisey, *a.g.e.*, s.43.

²²³ Balcı, *a.g.t.*, s.119.

²²⁴ Foucault, *a.g.e.*, s.371.

kurumları, özgürlüklerin büsbütün kaldırıldığı değil, belli bir disiplin altına alındığı ve sınırlandırıldığı yerlerdir. Ceza infaz kurumlarının başlıca görevi, özgürlükleri kısıtlanan tutuklu veya hükümlülerin makul ve insani koşullar altında tutulmalarını ve tekrar topluma kazandırılmalarını sağlamaktır²²⁵.

On dokuzuncu yüzyılın başına gelmeden, suçlu cezalandırmak için hapsedme, ender olarak uygulanmaktaydı. On dokuzuncu yüzyıla kadar, suçlar için temel cezalandırma biçimleri, insanları zincirlemek, kamçılarla, kızgın demirle dağlamak ya da asmaktır. Bunlar genellikle halka açık olarak gerçekleştirilen cezalandırma biçimleriydi. On sekizinci yüzyıl boyunca hapishaneler, akıl hastaneleri ve hastaneler yavaş yavaş birbirinden ayrılmaya başladı. Bu süreçte reformcular, geleneksel cezalandırma biçimlerine karşı çıkmaya başladılar. Bireysel özgürlük ve haklar geliştikçe, cinayet en ciddi suç olarak görülmeye başlandı. Hapishanelerin, suçluların eğitildikleri yerler oldukları düşünüldüğünde, giderek insanları halka açık biçimde cezalandırma uygulaması ortadan kalktı²²⁶.

Hapsedme ise, yanlış yapanları cezalandırmak ve vatandaşları onlardan korumak için kullanılan bir cezalandırma biçimidir. Hapishane sisteminin altında yatan ilke, bireyi toplumun değerlerine uyum sağlayan ve uygun bir parçasına dönüştürmek için geliştirmektir. Ancak hapishanelerin bu fonksiyonunu yerine getirdiği tartışmalıdır. Hapishanede bulunan gerek hükümlüler gerekse tutuklular pek çok yoksunluk içindedirler. Yalnızca özgürlüklerinden değil, yeterli bir gelirden, aile ve eski dostlarıyla birlikte olmaktan vb. birçok imkândan uzaktırlar. Aşırı kalabalık ve gündelik yaşamlarını katı disiplin içinde geçirmek zorundadırlar. Bu koşullarda yaşamak, cezaevlerinde bulunanların davranışlarını dışarıdaki toplumun normlarına uydurmalarını sağlamaktan çok, onların dışarıdaki toplumdan kopmasına yol açmaktadır. Hapishanede öğrendikleri davranış ve tutumlar, edinecekleri varsayılan tutum ve davranışlara zıttır. Hatta daha önce hakkında pek az bildikleri suç becerilerini cezaevi ortamında edinirler²²⁷. Ceza infaz kurumları suçluluk oranını düşürmemektedir. Bu kurumlar istedikleri kadar yaygınlaşsın, sayıları artsın veya dönüşünler, suç ve suçlu sayısı sabit

²²⁵ Ahmet Taşkın, “Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personelinin Eğitimi”, *Hapishane Kitabı* içinde, Ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005, s.402-403.

²²⁶ Giddens, *a.g.e.*, s.197-198.

²²⁷ Giddens, *a.g.e.*, s.198-199.

kalmakta veya daha da kötüsü artmaktadır. Çünkü tutukluluk hali, yasa ihlalinin tahrik etmektedir. Hapishaneden çıktıktan sonra, buraya geri dönme ihtimali eskisinden daha fazla olmaktadır. Mahkûmların büyük bir bölümünü eski tutuklular oluşturmaktadır²²⁸. Tablo 5'e göre araştırmaya katılan katılımcıların %33,2'yi bulması bu görüşü desteklemektedir.

Othmani, hapishanenin ihlal ve farklılığı yönetmenin bir aracı olarak kullanılması gerektiğini söyler. Bu perspektiften bakıldığında hapse atma, toplumun güvenliği için tehlike teşkil eden şiddete eğilimli kişiler için doğru görülebilir. Özgür bırakıldığında hayatı tehlikeye girecek bir suçluyu korumak için de hapis çözüm olabilir. Hapishane, topluma sorun oluşturan herkesi dışlamanın, uzaklaştırmanın, sürgüne göndermenin modern bir biçimi olmamalı, ihlal ve farklılığı yönetmenin bir enstrümanı olarak kullanılmalıdır²²⁹.

Tarihsel sürece baktığımızda infaz sistemlerinde insanlık onurunu korumanın öne çıktığını ifade edebiliriz. Tarihsel izlekte cezalandırma eylemi, işkence ve idamdan başlayarak günümüzde özgürlüğünden alıkoyma ve rehabilitasyon aşamalarına gelmiştir²³⁰. Hapishane, insanlık gelişiminin kazanımlarından bir olarak görülmektedir. Çünkü halk önünde “bedene” yönelik “azap” cezalandırmasından, “ruha” yönelik tecrit edilmiş cezalandırma şekline yönelme, hem otorite için, hem toplum için ve hem de insana verilen değer açısından önemli bir adım olmuştur. İnsan açısından önemlidir çünkü her insan yaşam alanında, bir yandan diğer insanlarla, bir yandan otorite ile asimetrik ilişki içindedir. Bu ilişki kolaylıkla suç oluşturabilecek kırılganlığa sahiptir. Toplum açısından önemlidir, çünkü suçlu, toplumun bir parçasıdır ve suçluya yönelik cezalandırma, nereden bakılırsa bakılsın, topluma yönelik bir tehdit barındırmakta, toplumsal bağları içtenlik yerine korkudan kaynaklanan bir mücadeleler alanına çevirmektedir. Otorite için önemlidir, çünkü modern otoritenin egemenlik kaynağı toplumdur ve geçmiş dönemin cezalandırmaları, kolaylıkla bir ters işleve dönüşerek ayaklanmalar üretebilen, cezalandıranı da insanlık vicdanında mahkûm eden barbarlık

²²⁸ Foucault, *a.g.e.*, s.384-385.

²²⁹ Ahmed Othmani, *Hapishaneden Çıkış –Dünyadaki Cezaevi Sistemlerinde Reform Mücadelesi*, Haz: Sophie Bessis, Çev: Işık Ergüden, Metis Yay., İstanbul, 2003, s.58.

²³⁰ Halil İbrahim Bahar, “Hapishaneler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”, *Hapishane Kitabı*, s.45.

izlerine sahiptir. Otorite de bundan kurtulduğu için rahatlamıştır²³¹. Bu perspektiften bakıldığında günümüzdeki infaz sistemlerinin ve hapishane anlayışının insan onuru açısından olumlu bir gelişme olduğu kaydedilebilir.

Foucault, suç ve cezalandırmaya ilişkin yaygın olan açıklamaları “kriminolojik gevezelik” olarak tanımlamaktadır. Ona göre hapishanenin görünür başarısızlığı, başarı olarak değerlendirilmektedir. O, toplumların cezalandırmadan gözetlemeye geçiş anına vurgu yapar ve iktidar düzenine göre gözetlemenin cezalandırmadan daha etkili ve daha verimli olduğunun fark edildiğini öne sürer. Ona göre hapishane gözetleme biçimi altında olduğu andan itibaren kendi besinini yani suça eğilimliliği oluşturmaktadır²³². Othmani de aynı şekilde hapishanenin, mahkûmların toplum karşısındaki borçlarını ödedikten sonra topluma geri dönmelerini sağlamak yerine, çoğunlukla bir suç okulu, bir dışlama fabrikası olarak iş gördüğünü²³³ belirtir. Foucault da, bu görüşe katılarak hapishanenin suçlu imal ettiğini söylemektedir. Hapishanenin kendisine emanet edilenleri adeta kaçınılmaz olarak yeniden mahkemelere yönelttiğinin doğru olduğunu kabul etmek gerekir²³⁴. Zulliger de aynı şekilde cezaevinin bu yönüne dikkatimizi çekerek; ceza infaz kurumlarından salıverildikten sonra tutukluların işlediği suçların çoğunun cezaevinde tasarlandığını, cinayet şebekelerine mensup kişilerin çoğunlukla cezaevinde tanıştıklarını söyler²³⁵. Othmani²³⁶, cezaevlerini suçu yaratan bir okul olarak görmekte, bunun sebebinin de kaşarlanmış suçluların bir arada bulunması olduğunu söylemektedir.

Hapishane bir bütün olan adalet mekanizmasının parçasıdır. Mahkemelerin temel hedefi insanları hapse atmak değil, adaletin gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu yüzden sanıkların çoğunun hapse atılması gerekli değildir. Ancak toplum ya da kendileri için gerçek bir tehlike teşkil edenlere hapis bir alternatif olarak düşünülmelidir²³⁷. Günümüzde hapishane artık suçluların çok kötü koşullarda cezalarını çektikleri yerler olmaktan ziyade, rehabilite edildikleri yerlere dönüşmeye başlamıştır.

²³¹ Şener Aksu, *Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri, Hapishane Kitabı*, s.68.

²³² Halil İbrahim Bahar, *Hapishaneler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları, Hapishane Kitabı*, s.47.

²³³ Othmani, *a.g.e.*, s.101.

²³⁴ Foucault, *a.g.e.*, s.369.

²³⁵ Hans Zulliger, *Çocuk Vicdanı ve Biz*, Çev.: Kâmuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996, s.166-167.

²³⁶ Othmani, *a.g.e.*, s.73.

²³⁷ Othmani, *a.g.e.*, s.43.

Artık hapishanenin gerekçelerinden biri suçlunun korunmasıdır. Böylece toplum suçludan korunduğu gibi, suçlu kişide toplumun öfkesinden korunmuş olmaktadır.

Cezaevlerindeki insanlar pek çok yoksunluk içindedirler. Hapishanede öğrendikleri alışkanlık ve tutumlar, istedik davranışlardan oldukça farklıdır. Örneğin, sıradan insanlara kin duymaya başlayabilirler, şiddeti olağan bir davranış olarak görmeye başlayabilirler ve hatta daha önce hakkında pek az şey bildikleri suç becerilerini cezaevi koşullarında edinirler²³⁸. Bu meyanda hapishanenin hiçbir şeyi çözmediği, hapishanenin bir suç okulu olduğu, toplumun suça eğilimli bir hale gelmesine katkıda bulunduğuna²³⁹ dair tartışmalar dikkate değerdir. Suça sürüklenen çocuklar için cezaevinin fonksiyonu, onları cezalandırmaktan çok rehabilite etmek, topluma kazandırmaktır. Oysa yukarıda ifade edildiği gibi cezaevi şartların meydana getirdiği olumsuzluklar suça sürüklenmiş çocuklar için de geçerlidir.

Erken yaşta özgürlüğü kısıtlayıcı ceza verilen çocukların diğer çocuklara oranla ileriki yaşlarda daha kolay cezaevine girdikleri ve erken yaşta kapalı kurumda bulunmanın suç kariyerinde en belirgin etken olduğu tespit edilmiştir²⁴⁰. Yetişkin doğasına ters bir yapı olan cezaevinin, suça sürüklenen çocuklar için ne derece zorlayıcı ve olumsuzluklar içeren bir ortam²⁴¹ olduğu izahtan varestedir.

Cezaevlerinin yapısından kaynaklanan kendine göre hiyerarşik bir düzeni vardır. Adli mahkûmlar ile siyasi mahkûmlar arasında görülen itibar hiçbir zaman aynı olmamıştır. Adli mahkûmlara nazaran siyasi mahkûmlara gösterilen saygı daha fazla olmuştur²⁴². Yine bu kurumlarda ahlak ve güce dayanan bir ilişkiden söz edebiliriz. Cinsel suiistimal suçu ile buralarda bulunanların karşılaştıkları küçümseyici bakış açısı bazen diğer mahkûmlar tarafından cezalandırılma boyutuna varabilmektedir. Aslında bu toplumdaki bakış açısının cezaevindeki yansımasından başka bir şey değildir.

²³⁸ Giddens, *a.g.e.*, s.199.

²³⁹ Othmani, *a.g.e.*, s.45.

²⁴⁰ Uğur Tekin, “Çocuk Yargılanmasında Avrupa’daki Yeni Uygulamalar”, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.491.

²⁴¹ Murat Cevher, “Suça Sürüklenen Çocuklar –Çocuk Suçluluğuna Genel Bir Bakış-”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed:Adem Solak, Hegem Yay., Ankara, 2007, s.25.

²⁴² Othmani, *a.g.e.*,s.37.

Mahkûmlar arasında güce dayanan otorite anlayışı, cezaevlerinin şartları ne kadar da iyileştirilse yine de görülen bir durumdur²⁴³.

Yatırım giderleri, cari harcamalar ve personel giderleri dâhil olmak üzere bir hükümlünün veya tutuklunun devlete maliyeti önemli bir yekûn tutmaktadır. Ayrıca tutuklu ve hükümlü başına düşen personel sayısı da hesap edildiğinde, tutuklu ve hükümlüler toplum için ağır maliyetler getirmektedir. Kapalı mekânda rehabilitenin çocuğun yeniden suça sürüklenmesi açısından olumlu bir katkı sunması sınırlıdır. Cezaevi şartları suça sürüklenen çocuk için örseleyici olmaktadır.

2.6. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK

Çocuk ve genç kavramları, üzerinde durmamız gereken kavramlardandır. Çocukluk, 19. yüzyılın ikinci yarısında, belli bir zamanla sınırlı sosyal durum olarak tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak da psikoloji, eğitim bilimlerinin yanı sıra sosyoloji ve kriminolojide çocukluk dönemi farklı bir kategori olarak ele alınmaya başlanmıştır²⁴⁴. Yaşamın doğuştan ergenliğe kadar süren dönemini yaşayan²⁴⁵ çocukların içinde bulunduğu sosyal durum tarihsel dönemlere, kültüre ve toplumların yapısına göre değişim göstermiştir. ‘Çocuk’ terimi daha çok ya bir evlat, ya da bir toplumda yetişkinlerle aynı ölçüde tam bir ekonomik ve hukuksal statü kazanamamış birey anlamında kullanılmaktadır. Çocukluk oldukça muğlâk bir terimdir ve bu da onun sembolik işlevini arttırmaktadır. Bir yandan, çocuklar anne babaların üstüne titredikleri ve değerli varlıkları olarak görülürken, öbür yandan toplum için bir maliyet ve yük konumunda²⁴⁶ görülmüşlerdir.

Çocuk, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açılardan bir başkasının bakımına ve korumasına ihtiyaç duyan ve bu nedenle bir diğerine bağımlı, henüz kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek olgunluğa erişememiş birey olarak tanımlanır. Kendi içinde ilk çocukluk (2-7 yaş), son çocukluk (7-11 yaş), ve ergenlik (12-18 yaş) gibi aşamalardan oluşan çocukluk döneminde, çocuğun her bir aşamada farklı ihtiyaç ve

²⁴³ Bahar, *a.g.e.*, s.47-48.

²⁴⁴ Uğur Tekin, “Çocuk Yargılanmasında Avrupa’daki Yeni Uygulamalar”, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.487.

²⁴⁵ Mediha Akarslan, *Anahatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, s.6.

²⁴⁶ Marshall, *a.g.e.*, s.120.

beklentilerle bir başkasının bakım ve korumasına muhtaç olduğu görülür. Gelişimin ilk aşamalarında çocuğun ihtiyaçları, fiziksel ve psikolojik açıdan yeterince olgunluğa erişememiş olmaktan kaynaklanan ihtiyaçlardır. Belli bir fiziksel ve psikolojik olgunluğa erişen ergende ise bu ihtiyaçlar nitelik ve boyut değiştirir. Bir çocuktan ziyade bir erginin özelliklerine sahip olduğu bu dönemde çocuğun ihtiyaçları daha çok toplumsal yapıya uyum sürecinde yaşadığı güçlüklerden kaynaklandığı söylenebilir. Bu açıdan çocukluk gelişim aşamaları arasındaki büyük farklılıklar nedeniyle tek bir tanımlamayla açıklanamayacak bir dönemdir²⁴⁷. Çocuk kavramı, üzerinde mutabakata varılabilmış bir kavram değildir. Farklı disiplinlere, hukuki düzenlere ve farklı toplumsal yapılara, hatta şehir ve kırsal yaşam düzenlerine göre çocukluk kavramına yüklenilen anlamlar değişmektedir.

Doğumdan itibaren on bir yaşına kadar olan erken çocukluk dönemini bir kenara bıraktığımızda, çocuk terimiyle henüz reşit olmamış ergenler, 11-18 yaş grubu kastedilmekle²⁴⁸ birlikte uluslararası sözleşmelere baktığımızda, çocuğun tanımında daha net bir ifade kullanıldığını görmekteyiz. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre; çocuğa uygulanabilecek olan yasaya göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk²⁴⁹ sayılırken, Türk Ceza Kanunu'na göre; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi²⁵⁰ çocuk kabul edilmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması amacıyla çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, *daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi* çocuk kabul etmektedir. Suça sürüklenen çocuğu ise *Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen*²⁵¹ kişi olarak tanımlamaktadır. Lutz ise suça sürüklenen çocuğu, ceza kanununa göre suç teşkil eden bir cürüm veya kabahat işlemiş olan küçük²⁵² olarak tarif etmektedir.

²⁴⁷ Ayan, a.g.e., s.14.

²⁴⁸ Yavuzer, a.g.e., s.30.

²⁴⁹ Akarslan, a.g.e., s.47.

²⁵⁰ Türk Ceza Kanunu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

²⁵¹ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, (27/05/2015).

²⁵² Lutz, a.g.e., s.6.

Pekin Kuralları, kendi hukuk sistemleri çerçevesinde, işledikleri suç için yetişkinlerden farklı tarzda işleme tabi tutulabilen çocuk ya da genç kişiyi küçük saymaktadır²⁵³. Hukuk sistemimizde suçu işlediği sırada on iki yaşını bitirmiş olup, on beş yaşını bitirmemiş olanlar ‘çocuk’; suçu işlediği sırada on beş yaşını bitirmiş, fakat on sekiz yaşını bitirmemiş olanlar ‘küçük’ sayılmaktadır. Fiili işlediği tarihte on iki yaşını bitirmemiş olanlar hakkında ise ceza soruşturması ve kovuşturmasının yapılamayacağı ifade edilmektedir²⁵⁴. Böylece ceza hukuku açısından çocukluğun başlangıcı olarak on iki yaşını bitirmiş olmak kabul edilmektedir.

Dolayısıyla “çocuk kimdir?” sorusunu yanıtlamak güçlük taşımaktadır. Basit tanımlar bulmak kolay değildir. Basit bir tanımlama bulduğumuzu varsaysak bile, küçük bir inceleme kesinliği ortadan kaldırıyor ve yeni sorunları beraberinde getiriyor. Batılı çocuk tariflerini ele alacak olsak, ekonomik şartların çocukların küçük yaştan itibaren çalışmalarını gerektirdiği gelişmekte olan ülkelerdeki yaşamın acı gerçekleriyle karşılaştırıldığında, tarifi yeniden ele alınması gerekiyor. Çocuk deneyimlerinin çeşitliliği düşünüldüğünde, bu çeşitliliği yakalayacak basit formüller bulmanın pek kolay olmadığı görülmektedir²⁵⁵. Çocuğun tanımındaki bir diğer zorluk ise, çocuk kavramının tespitinde, toplumdan topluma değişen çeşitli ölçütlerin bulunmasıdır. Örneğin bazı toplumlarda yaş, bazılarında yasa, fizikî durum, bazılarında ise gelenek ve dinin ölçüt olarak²⁵⁶ kullanılması çocuğun tanımındaki belli başlı zorluklardır.

Uluslararası metinlerde de bu kavramsallaştırmanın zorluğu ile karşılaşmaktayız. Bu konuda çocuk hakları ile ilgili uluslararası üç önemli metin ortaya çıkmıştır. Birincisi Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924), ikincisi Çocuk Hakları Bildirgesi (1959), üçüncüsü ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesidir (1989). Diğer iki sözleşme gibi Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi de Batılı bir bağlamda kavramsallaştırılmıştır. Örneğin Sözleşmenin 1. maddesine göre, “on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”. Daha ilk maddede Sözleşme küresel sosyal gerçeklikle uyuşmamakta, tüm toplumları eşit bir çocukluk sürecine tabi tutmaya çalışmaktadır²⁵⁷.

²⁵³ Yenisey, *a.g.e.*, s.50.

²⁵⁴ Yenisey, *a.g.e.*, s.26.

²⁵⁵ Akarslan, *a.g.e.*, s.8-9.

²⁵⁶ Okumuş, *a.g.m.*, s.94.

²⁵⁷ Canatan-Yıldırım, *a.g.e.*, s.178.

Bu kavramsallaştırma ise, Batılı toplumlar dışındaki dünya gerçekliği ile uyuşmamaktadır.

İnal, çocukluğu geleneksel, modern ve postmodern olmak üzere üç kategoride ele almakta ve bunların çoğunlukla mekânsal olarak içi içe olabildiklerini ifade etmektedir. Orta ve üst sınıfların payına düşen modern ve postmodern çocukluk, çeşitli ileri/ayrıntılı dil kodları, gelişmiş eğitsel düzey, pahalı tüketim, medya dolayımıyla yüksek oranda görünürlük, reklam nesnesi gibi düzeylerle, hem devletin hem de sivil toplumun örnek gösterdiği çağdaş tip olarak sunulmaktadır. Geleneksel çocukluk tipini açıklamadan önce, modern ve post modern çocukluk kavramlarını açıklayalım. Modern çocukluk imgesinin tarihi, bir bakıma modern çocukluk paradigmasının tarihidir. 15. yüzyıldan itibaren kapitalizmin, feodal üretim biçiminin yerini almasıyla birlikte yavaş yavaş belirmeye başlayan modern çocukluk paradigmasına zemin oluşturan yeni aile, eş, çocuk ve toplumsal ilişki modellerine ilişkin düşünce, kuram ve uygulamaların ardında, burjuvazinin bir toplumsal sınıf olarak kendini ortaya koyması yatmaktadır. Postmodern çocuk tipi ve çocukluk imgesi, II. Dünya Savaşından sonra önemli toplumsal olaylar ve bilhassa 1980 sonrasındaki neoliberalizm ve 1990'lardaki küreselleşmenin neden ve sonuçlarına denk düşen karmaşık bir ilişkiler ağı içinde oluşan birey, aile ve toplum gerçekliği içinde değerlendirilmelidir. Eğer modern çocuk tipi ve çocukluk düşüncesi, liberal ulus-devlet modeli içinde bir gerçeklik kazandıysa, postmodern çocuk tipi ve çocukluk imgesi de neoliberal postmodern dönemin küreselleşme aşamasında biçimlenmiştir. Bu tip çocuğun belki de en ayırt edici yanı, toplumsal değerlerden ziyade bireyci değerlerle toplumsallaşmasıdır. Köy, gecekondu ve varoşların egemen çocuk tipi olan geleneksel çocukluk, modern ve postmodern çocukluğun aksine, temel ihtiyaçları karşılanamayan bir toplumsal kategoriyi temsil eder. Geleneksel çocukluğun en büyük sorunlarından biri, temel hak olan hayatta kalabilme, yani güvenliktir. Dayak, hor görülme, zorla çalıştırma, fuhuş ve hırsızlığa yöneltme, sokakta yaşamaya itilme, ölüm ve sakatlanma gibi sorunları yaşayan alt sınıflardan çocuklar için yaşam yeterince güvenilir değildir. Uyuşturucu, alkol, sigara gibi maddeler, en çok bu kategorideki çocukları vurmaktadır. Hırsız, tinerci, dilenci, katil, kapkaççı, madde bağımlısı, geleneksel çocukluk kategorisinde sık rastlanan durumlardır. Bu tip çocuk ve çocukluk, büyük ölçüde alt sınıflarda görülür. Sınıfsal pozisyonun içermeleri olan çeşitli olumsuz sosyolojik boyutlar, yoksulluk, yoksunluk,

düşük gelir, düşük statülü meslek vb. en çok bu kategorideki çocukları etkilemekte ve değişik sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır²⁵⁸.

İnal'ın bu kategorisi konumuz açısından önem arz etmektedir çünkü suça sürüklenen çocuklar, daha çok geleneksel çocukluk kategorisinden çıkmaktadır. Modern ve post modern çocukluk tanımlamasına uygun olan çocuklarda suçluluk ya çok az görülmekte veya tolere edilmektedir. Bu kapsamdaki çocuklar aile ve sosyal çevreleri tarafından koruma altına alınmaktadırlar.

Çocukluk kavramı, bugünkü toplum yaşamımızın birçok yönü gibi, yalnız geçmiş iki ya da üç yüzyıldan beri ortaya çıkmıştır. Geleneksel kültürlerde çocuklar, uzun bir bebeklik döneminden sonra doğrudan doğruya topluluk içindeki çalışma ortamına katılmaktaydılar²⁵⁹. XVIII. yüzyıldan itibaren modernleşmenin getirmiş olduğu paradigmatik değişimle birlikte Batı toplumlarında yeni bir çocuk imajı doğduğunu görmekteyiz. Çocuk hakkında sergilenen negatif bakış açısı, yerini sevgiye değer bir varlık olarak görmeye bırakmıştır²⁶⁰. Özellikle son yıllarda toplumda artan refah düzeyi, çocuğa bakış açısını da değiştirmiştir. Kırsal toplumlarda görülen bakış açısıyla çocuk bir sosyal güvenlik aracı olmaktan çıkmıştır. Özellikle kentleşme ile birlikte çocuk merkezli bir söylem gelişmiştir. Böylelikle çocuğun aile, toplum ve devlet için taşıdığı anlam, toplumsal dönüşüme paralel olarak değişmiştir²⁶¹. Çocuklara karşı bu özel ilginin artması, çekirdek ailenin ve okullaşmanın gelişimi ile paralellik gösterir. Çekirdek ailenin gelişimi ile geleneksel aile yapısının aksine çocuk artık duygusal bir yatırım aracına dönüşmüştür²⁶². Günümüzdeki çocukluk imgesinin okullaşma ile birlikte geliştiğini ifade edebiliriz.

Çocukların çalışma, okullaşma veya evlenme yaşı, reşit olma koşulları, hatta çocuk giyimi, tarihin her döneminde ve her toplumda farklılaşmaktadır. Çocukluk imgesi modern bir kurgudur. Modern toplumlarda çocuklara verilen değer artmasına bağlı olarak 'çocukluk' fikri daha güçlü bir kültürel kurgu olarak evrilmiş ve gelişmiştir. Bu süreç hâlâ devam etmektedir. Bir kültürel, sosyal ve fiktisel gerçeklik olarak tarihin

²⁵⁸ İnal, *a.g.e.*, s.13-37.

²⁵⁹ Giddens, *a.g.e.*, s.39.

²⁶⁰ Kürşat Bumin, *Batı'da Devlet ve Çocuk*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013, s.44.

²⁶¹ Selahattin Güven, *Medyada Çocuk ve Toplumsal Dönüşüm*, Orient Yayınları, Ankara, 2015, s.12.

²⁶² Cevat Özyurt, *Çocuk Sosyolojisi –Bir Giriş Denemesi-*, Ed.: Kadir Canatan, Ergün Yıldırım, *Aile Sosyolojisi* içinde, Açılım Kitap, İstanbul, 2013, s.156.

önemli bir bölümünde çocukluk kavramı dile getirilmedi. Ancak uzun bir evrimin sonunda ve özellikle çocukların bir değer olarak korunmaya başlaması ile çocukluk fikri ortaya çıkmaya başladı²⁶³. Dolayısıyla çocukluk kavramı modern bir tasavvurun ürünüdür.

XVIII. yüzyılın ortalarında Voltaire, Diderot ve Helvétius gibi düşünürler çocukluğu bir saflık dönemi olarak sunmaya çalışmaktadırlar. Çocukluk, Şeytan'ın üzerinden elini çekmediği, kötülüğe ve günaha sürekli bir eğilim dönemi olamazdı. XVII. yüzyılda çocukluk hakkındaki bu pesimist anlayış, yerini yavaş yavaş çocuk hakkında saflığı önceleyen bir anlayışa terk ediyor, çocuk ilk kez kendiliğinden gelişimi içinde sevlmeye çalışılıyordu. Kötülükler, kusurlar, çocuğun kendisinden, insan doğasından değil, içinde yaşanılan koşulların ürünüydü. Voltaire'e göre, moral değerlerden uzak, ne iyi ne kötü olarak doğan çocuk, içinde yaşadığı toplumsal koşulların etkisiyle suça ya da erdeme yönelmekteydi²⁶⁴. Böylece tarihsel süreç içinde çocuğa karşı bakış açısı değişmiştir. Kötülüğün kaynağı olarak görülen çocukluk hakkındaki olumsuz anlayış değişmeye başlamış ve kötülüğün kaynağı olarak çocukluk değil, içinde yaşanılan toplumsal koşullar kabul edilmiştir.

Rousseau'nun çocuk anlayışına uygun biçimde, A. S. Neill'e göre de çocuk doğuştan iyidir. Çocuk, toplum ve özellikle yetersiz ana baba tarafından yasaklarla kuşatılmayıp, doğal gelişmesine bırakılacak olursa, kendiliğinden dengeli bir insan olacaktır. Neill de iyimser şekilde çocukların günahsız doğduklarına, bütün kusurların ve sıkıntıların kendilerinden değil, toplumdan geldiğine ve çocukların topluma karşı savunulması ve korunmasının sorunları çözeceğine inanmaktadır²⁶⁵. Bu bakış açısı bütün olumsuzluğu toplumsal yapıya yüklemekte ve çocuğun bizzat kendisinden kaynaklanan sorunları göz ardı etmektedir. Oysa çocukların suça sürüklenmesinde toplumsal koşulların yadsınamaz etkisinin yanında, çocuktan kaynaklanan ferdi etkileri de birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Modernliğin, çocukluk fikrini vurgulamasına rağmen, çocukluk modernliğin tehdidi altındadır. Modernite ve modern toplumun araçları, çocukluğun dönüşümü

²⁶³ Semerci ve ark., *a.g.e.*, s.7.

²⁶⁴ Bumin, *a.g.e.*, s.47-48.

²⁶⁵ Bumin, *a.g.e.*, s.161-162.

yönünde olanaklar sunarken, diğer yandan çocukluğa dair pek çok şeyin kayboluşunu kolaylaştırmaktadır. Modern zaman, çocukluk fikrini büyük bir hızla terörize ederek, çocukluğa ilişkin değerlerin yitişini hızlandırmıştır²⁶⁶. Mahalleden, sokaktan çocukluğun çekilmesi ile beraber, çocuklar birden bire hayatın olumsuz gerçekleri ile karşı karşıya kalmışlardır.

2.7. AİLE: EN GÜVENİLİR SİĞINAK

Tarihi insanla birlikte başlayan ve onunla süren²⁶⁷ aile ve din arasındaki sembolik bağ, kuşkusuz, aslında çok eski zamanlardan kaynağını alan kadim bir bağlıdır²⁶⁸. Modern antropolojinin mevcut en küçük sosyal birlik olarak mülahaza ettiği aile kurumu²⁶⁹ anne baba ve çocuklar, bazen de kan bağı ile bağlı başka kişilerin sıkı bir hayat birliği kurarak birlikte yaşadıkları, toplumun temelini oluşturan doğal zümredir²⁷⁰. Bu açıdan aile bütün toplumlarda görülen temel bir sosyal ünedir²⁷¹.

Kişinin kendini saymazsak, münasebette bulunduğu en samimi ortam ailesidir. Aile, hayatın en erken ve basit durumlarından biri, daha geniş, tüzel bir kişidir. Modernleşme ile birlikte aile, modernleşme öncesi için söz konusu olan toplumdaki yüksek değerini kaybetmiştir²⁷². İnsanın en derin ve köklü, kısmen organik nitelikteki özelliklerine dayanan aile, evrensel sosyal bir kurum ve bu kurumlardan çevresi en dar olanıdır. Diğer sosyal örgütlenmelerin de çekirdeğini oluşturmaktadır. Aile, mensuplarından diğer hiçbir sosyal kuruluşun istemediği kadar bağlılık ve fedakârlık ister²⁷³.

Aile, toplumu meydana getiren en küçük parçadır. Gerçi birden fazla insanın meydana getirdiği her türlü grup toplumun bir hücresi sayılabilir ve aile bunların her zaman en küçüğü değildir. Fakat aile küçük sosyal gruplar içinde en sürekli ve en önemli olanıdır. En sürekli olanıdır, çünkü her insan -pek az istisnasıyla- doğduğu

²⁶⁶ Selda İçin Akçalı, Çocuk ve Medya, Ed: Selda İçin Akçalı, Ebabil Yayınları, Ankara, 2007, s.2-3.

²⁶⁷ Necdet Subaşı, *Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları*, Türkiye Günlüğü, Sy.:69, 2002, s.94.

²⁶⁸ Berger, *a.g.e.*, s.202.

²⁶⁹ Wach, *a.g.e.*, s.93.

²⁷⁰ Freyer, *a.g.e.*, s.65-66.

²⁷¹ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1998, s.239.

²⁷² Robert Ezra Park, Ernest W. Burges, *Şehir –Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler-*, Çev: Pınar Karababa Kayalığıl, Heretik Yayınları, Ankara, 2015, s.149-150.

²⁷³ Dönmezer, *a.g.e.*, s.195.

andan, hayatının sonuna kadar bir ailenin ferdi olarak kalır. Ailenin önemi ise, insan hayatının ve terbiyesinin dayandığı temel müessese oluşundan ileri gelmektedir. Ailenin sadece kadın, erkek ve çocuklardan ibaret olduğunu söyleyemeyiz. Modern toplumlarda *çekirdek aile* dediğimiz bu tipe doğru bir gidiş olmakla beraber, aile çok daha geniş bir sosyal birliği ifade eder²⁷⁴.

Aile, akrabalık bağlarıyla doğrudan birbirine bağlı olan ve yetişkin üyelerinin, çocukların bakımından sorumlu olduğu insanlardan oluşur. Akrabalık bağları, ya evlilik yoluyla ya da kan bağı yoluyla oluşturulmuş, mahrem ilişkilerle örülü, zaman içinde ayakta kalmayı ve değişikliklere uyum göstermeyi başarmış, çok esnek bir toplumsal birimdir. Evlilik, iki yetişkin insan arasında toplum tarafından tanınan ve onaylanan birliktelik olarak tanımlanabilir. İki insan evlendiklerinde, birbirlerine akraba olurlar; ancak evlilik bağı aynı zamanda, daha geniş olarak akrabaları da birbirine bağlar. Anne babalar, erkek ve kız kardeşler ve öteki akrabalar, evlilik yoluyla eşin de akrabaları haline gelirler. Aile ilişkileri her zaman, daha geniş akraba grupları içerisinde var olurlar. Hemen hemen bütün toplumlarda çekirdek aile, bir evde kendi çocukları ya da evlat edinilmiş çocuklarıyla yaşayan iki yetişkini ifade eder. Geleneksel toplumların çoğunda çekirdek aile, daha genel nitelikteki bir çeşit akrabalık bağının parçasıydı. Evli çift ile çocukların dışında yakın akrabalar aynı evde yaşadıkları ya da birbirleriyle yakın ve sürekli bir ilişki içinde olduklarında, geniş aileden söz edebiliriz. Geniş aile, büyük anne ve babaları, kardeşler ile onların eşlerini, teyze ve yeğenleri içerebilir²⁷⁵.

Aile, insanın bireysel psikolojik vb. ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İstatistikler, yalnız yaşayan, boşanmış ya da dul kişilerin, evlilere nazaran daha fazla oranda hastalıklara tutulmaya yatkın olduklarını ortaya koymaktadır²⁷⁶. Bunun için aile, oluşumuna gerekçe olan ve biyolojik boyutu aşan psiko-sosyal bir gerçekliktir. Eğer aile böyle bir gerçekliğe ulaşmasaydı kendi dışındaki beraberlik örneklerinden farklılaşarak çağlar boyunca insan toplumlarına temel olan etki ve gücünü sürdürmesi mümkün olmazdı. Bu ilk toplumsal ünite insanlar ya kendilerinden doğdukları, ya da kendilerinden doğan insanlarla yine insana özgü birlikteliği paylaşmaktadırlar. Ama bu

²⁷⁴ Erol Güngör, “*Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*”, Ötüken Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1998, s.206-207.

²⁷⁵ Giddens, *a.g.e.*, s.148; Marshall, *a.g.e.*, s.7.

²⁷⁶ Dönmezer, *a.g.e.*, s.195.

birlikteliğin biçimsel gerekçesi olan biyolojik boyutu aşan bir ilişkiler düzeni çevresinde gelişen etkileşim biçimlerine sahiptir. Toplumsal, ekonomik, kültürel ve bazı zamanlar siyasal nitelikleriyle aile küçük bir toplumdur. Toplumların temeli kabul edilen ailenin gerçekte insanlığın da sosyal gerçekliğinin belirlenmesinde temel ve vazgeçilmez bir unsur olduğu düşünülebilir. İnsanı hareket noktası kabul ederek, gruptan kitleye yönelen bir dizi toplumsal oluşumların ilk aşamasında mikro-sosyal çevre olarak aile bulunur. Coğrafi konum, kültür normları, üretim biçim ve koşulları ile inançlar, toplum üzerinde olduğu gibi aile üzerinde de etkiye sahiptir. Hiçbir şekilde bunların tümünden soyutlanmış, ancak yinede aile kalabilmiş topluluklardan söz edilemez. Toplumun en küçük ünitesi olarak aile, şekli ve hacmi ne olursa olsun her toplumda bulunur. Fransız sosyolog Le Play'in 'mikro-sosyal çevre' biçiminde toplumun en küçük ünitesi olarak nitelediği bu yaklaşımda aile küçük bir toplum kabul edilmektedir. Atomun madde için önemi ne ise, ailenin de toplum için önemi odur²⁷⁷.

Aile, çevre ile sıkı ilişkide olan bir kurum olarak, toplumun genel eğilimlerini ve eğitimdeki amacı bir sonraki kuşağa aktarmakla görevlidir²⁷⁸. Çocukların yetiştirilmesi, tartışmasız olarak en iyi biçimde aile yuvasında gerçekleşir. Bu bakımdan, aile en etkili eğitim kurumu olarak çalışır. Kişilik aile ortamında gelişir. Çocuğun, toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetişmesi, önce aile çevresinde sağlanır²⁷⁹. Bunun için Medeni Kanun, aile birliğinin mutluluğunu sağlamak ve çocukların bakımı, eğitim ve gözetim sorumluluğunu eşlere yani aileye vermiştir²⁸⁰.

Aile tipleri ve aileden beklenenler her kültürde farklı olmakla birlikte, her zaman ve her toplumda, ailenin değişmeyen bir takım temel fonksiyonları olmuştur. Bunlardan ilki, topluma yeni üyeler kazandırmaktır. Çocuk, ailesi sayesinde, toplumda bir mevki kazanır ve toplumun temel kıymetlerini de o vasıta ile öğrenir ve benimser²⁸¹. Bunun

²⁷⁷ İsmail Doğan, *Aile Kavramının Alanı*, Türk Aile Ansiklopedisi, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991, C.:1, s.23.

²⁷⁸ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.176.

²⁷⁹ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.125-126.

²⁸⁰ Türk Medeni Kanunu, Madde:185, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (24.01.2019).

²⁸¹ Güngör, *a.g.e.*, s.208.

için ailenin biyolojik, psikolojik, ekonomik işlevlerinin yanında sosyalleştirme, statü kazandırma özelliği de bulunmaktadır²⁸².

Aile ve din insanlığın tarihi kadar kadim ve bir biriyle sıkı ilişki içine olan iki kurumdur. Bütün semavi dinler, ailenin kuruluş, işleyiş ve sonlanmasında önemli ilke ve hükümler getirmişlerdir. Bundan dolayı dinin en fazla etki ettiği kurumlardan birisi ailedir. Bunun yanında din de kendisini en iyi aile yoluyla korumaktadır. Çünkü çocuklar doğduğu andan itibaren öğrenme sürecini çevreyi gözlemleme ve taklit yoluyla yapmaktadırlar. Dolayısıyla aile, çocuk için bir değer aktarım merkezidir²⁸³. Bu yüzden İslami düşüncede çocuk, fıtrat üzere doğmakta, inanç açısından şekillenmesi ise daha sonra ailesi tarafından sağlanmaktadır²⁸⁴. Aile, çocuk için küçük bir toplum demektir. Çocuk ilk çağlarında etrafında insan olarak sadece ailesindeki fertleri görür, onlarla sosyal münasebetlere girer ve sosyal davranışın kaidelerini böylece öğrenir. Şu halde, toplum hayatının temelini meydana getiren sosyal normlar, adetler, kıymetler, inançlar, çocuğa ailesi yoluyla geçer. Bu öğrenme, aile içinde okuldaki gibi formel bir şekilde yapılmaz. Çocuk ailesinden öğrendiklerini, hayatın normal akışı içinde kavrar, doğruyu ve yanlış deneme yanılma yoluyla öğrenir²⁸⁵. Bu yönüyle aile, birlikte yaşayan ve işbölümü sonucunda birbirine bağlı kimselerden oluşan bir birlik olarak, daima bütün dinsel törenlerin yapıldığı doğal bir çevredir²⁸⁶.

Günümüz toplumlarında, her alanda görülen değişim ve dönüşüm aile kurumunu da etkisi altına almıştır. Aile, toplumsal yaşam için gerekli olan sosyalleşmeyi gerçekleştirmektedir. Bugün aile yapısı yakın bir zaman öncesine göre bir hayli değişmiştir. Toplumların çok kültürlü hale gelmesi, kadınların çalışma hayatına katılması, boşanma oranların artması ailenin geleneksel yapısını dönüştürmüştür²⁸⁷. Modern Batı medeniyetinde dini fonksiyonla geleneksel toplumsal bünye arasında bir kopma yaratan sürekli dünyevileşme süreci, aileyi büyük bir bölümüyle ibadet birliği olmaktan çıkarmıştır²⁸⁸. Ailenin yapısındaki bu dönüşüm, onun koruyucu

²⁸² Dönmezer, *a.g.e.*, s.202.

²⁸³ Köse, *a.g.e.*, s.23-24.

²⁸⁴ Müslim, Kader, 22.

²⁸⁵ Güngör, *a.g.e.*, s.215.

²⁸⁶ Freyer, *a.g.e.*, s.68.

²⁸⁷ Anthony Giddens, Philip W. Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, Çev: Ali Esgin, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014, s.54.

²⁸⁸ Wach, *a.g.e.*, s.106

fonksiyonunda azalmaya yol açmış, özellikle ailenin çocuğu koruyup kollama, suça sürüklenmesinin önlenmesinde kendisinden beklenen fonksiyonların etkinliğini yitirmesine sebep olmuştur.

Aile ortamında hayata gözünü açan insan, etrafında güvenli ve rahat bir dünyanın mevcut olduğu hissini yaşadığı ölçüde ruhen gelişip olgunlaşmaya doğru ilerler. Anne ile çocuk arasındaki hissi ilişkilerin canlılığı, fıtrî bir duygu olan anne sevgisi ve şefkati, çocuğun ruhî melekelerinin sağlıklı gelişmesinde temel etkindir. Modern araştırmalar, bu sevgiden mahrum olarak büyüyen çocuklarda sağlam ve güçlü bir kişilik yapısının gelişmesinin ve temel güven duygusunun yerleşmesinin hemen hemen imkânsız olduğunu ortaya koymuştur²⁸⁹. Aile içindeki sevgi ve şefkat ortamından uzak kalan çocukta, kişilik tam gelişmeyecek, sosyal problemler baş gösterecektir. Sağlam aile yapısı çocuğun suça sürüklenmesinin önlenmesinde en temel yapı taşlarından birisidir.

Kentleşme ve sanayileşme ile birlikte aileler küçülmüştür. Üç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aile biçimi yerini ana baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye bırakmış ve bu kaçınılmaz değişme, eşler arası ilişkileri ve çocuk yetiştirmede önemli sonuçları doğurmuştur²⁹⁰. Durkheim, modernleşme süreciyle birlikte aile yapısının değiştiğini, eski etkinliğini yitirdiğini, modernleşme öncesinde üyelerinin çoğunu doğumundan ölümüne kadar takip ettiği, bütünleşmiş, sürekli bir birliktelik olan ailenin artık dağılmaya başladığını ve çocukların yetişkinliğe adım atar atmaz aile dışına çıktığını belirtmektedir²⁹¹. Böylece modern toplum içinde çocuğun temel varlık alanı olan ailenin yapısı da dönüşüme uğramıştır. Çekirdek aile düzeni içinde çalışmaya başlayan modern anne figürü çocuğun modernitenin sonuçlarıyla ilk karşılaşması²⁹² olmuştur. Geleneksel aile yapısının çocuk için sunduğu kuşatıcılığı çekirdek aile sunamamaktadır.

Kentleşme ile birlikte bireyselliğin arttığı ve yabancılaşma problemlerinin görüldüğü, aile ve akrabalık gibi geleneksel dayanışma ve aidiyet bağlarının çözüldüğü, devasa kurumların ve bürokrasinin mekanik düzeni, aşırı uzmanlaşmanın ve

²⁸⁹ Hayati Hökelekli, *Çocuk* mad., DİA, c.8, İstanbul, 1993, s.356.

²⁹⁰ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.131.

²⁹¹ Emile Durkheimi, *İntihar*, Çev: Özer Ozankaya, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s.368.

²⁹² Akçalı, *a.g.e.*, s.2-3.

rasyonalizasyonun getirdiği psikolojik gerilimler, kuşaklar arası iletişimin zayıflaması, güvensiz bir ortam ve suç gibi sorunları ortaya çıkarmıştır. Bu dönüşümle birlikte kent ailesi, geleneksel geniş ailenin eğitim, dayanışma gibi işlevlerini kaybettiği ve bu görevleri kurumlara devrettiği için çocukların sosyalleşmesinde dini bilgi kaynakları ve ortamları değişmiştir²⁹³. Geleneksel kurumların ve Geniş ailenin yerini arkadaş çevresi, okul ve diğer kurumlar almıştır. Artık çocuk dini bilgilerini aileden ziyade bu ortamlardan almaya başlamıştır.

Toplumsal değişme, sosyoekonomik gelişmeler, göç, kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal değişmeye yol açan yapısal etmenlerle ailelerin durumu ve özelliklerinin etkileşimini²⁹⁴ çocuk suçluluğunun kaynağı olarak görmek mümkündür. Çocuğun sosyalleşmesi ve toplumsal statü kazanmasında aile efektif bir unsur olarak karşımıza çıkar. Çocuk aileden gelen sosyal sermaye ile hayatında kendisine uygun bir statü kazanma gayretinde olacaktır. Çocuğun kendine ve topluma faydalı bir birey olması, ihmal edilmemesine bağlıdır. Bunu ilk ve en güzel şekilde yapılacağı zemin de aile kurumudur.

2.8. ŞİDDET VE ÇOCUK SUÇLULUĞU

Şiddet içeren davranışların ortaya çıkmasında ve artmasında insanın kendisinden çok, etkileşim ağının ve bu ağın kazandırdıklarının rolü vardır²⁹⁵. Şiddetin ilk kaynağı ailedir. Aile fertleri arasındaki ilişkiler, ailenin otorite anlayışı, terbiye yöntemleri aile içi şiddeti şekillendirir. Koca, çoğunlukla aile içi şiddetin baş aktörü konumundadır²⁹⁶. Çocukların suça sürüklenmesinde birçok etken söz konusudur. Bunların kökenine inmeye çalıştığımızda karşımıza çıkacak olan aile içi şiddettir.

Anne babanın anlaşamamaları, sık sık kavga etmeleri, babanın bazen anneyi çocuklarının gözü önünde dövmesi, çocukta korku ve endişe doğurur. Huzursuz bir aile ortamında çocuklar muhtaç oldukları sevgi, şefkat ve bakımı bulamayacaklarından, anne ve babalarına karşı güvensizlik hatta nefret duyarlar. Bu onları evden kaçmaya, suç işlemeye iter. Aynı şekilde düzensiz aile yapılarında anne baba ilişkileri bozulursa,

²⁹³ Çelik, *a.g.e.*, s.140.

²⁹⁴ Yolcuoğlu, *a.g.m.*,s.45.

²⁹⁵ Ersanlı, *a.g.e.*, s.217.

²⁹⁶ Vecdi Bilgin, *Sosyal Çözülme ve Din*, Etüd Yayınları, Samsun, 1997, s.121.

ailede otorite boşluğu oluşur. Bu da çocuğun geçimsizliğine ve çevresiyle uyumsuzluğuna yol açar. Neticede, aile kutsal bir yuva olmaktan çıkıp topluma suçlu ve problemli çocuklar üreten birer bataklık haline gelir²⁹⁷. Çocuğun saldırgan tepkiler göstermesi, maruz kaldığı baskı ve kısıtlamalarla doğru orantılı ve gösterdiği dirençte o ölçüde şiddetlidir. Kendini ana baba karşısında güçsüz bulan çocuk, tepkisini başkalarına yöneltir. Evde kardeşlerine, çevrede ve okulda arkadaşlarına saldırır²⁹⁸. Davranışları en bozuk olan çocukların, öğüdün ve dayanın en bol olduğu evlerden çıkması²⁹⁹ bir tesadüf değildir.

Ailedeki şiddet, çocuğu saldırganlığa sürükler. Saldırgan çocuk, dürtülerini dizginlemeyi öğrenme olanağı bulamayan çocuktur. Ana baba tutumu çok sert ve hoşgörüsüz olduğu için, çocuk biriken öfkesini ev dışında açığa vurur. Ya da evdeki eğitim çok tutarsızdır. Çocuk neyin doğru, neyin yanlış olduğunu öğrenmekte güçlük çeker. Bu nedenle toplumsal kuralları benimseyemez. Yine saldırgan çocuk, ailedeki dengesizliğe ve ayartıcı çevre koşullarına bağlı olarak suça yatkınlık kazanır. Sevgi yetersizliğine, katı cezalar ve sürekli anlayışsızlık da eklenince suça itilme olasılığı artar³⁰⁰. Sonuçta aile içi şiddet çocuğu şiddet içeren davranışlara, daha ileri aşamalarda da suça yönelmesine sebep olur.

Aile, suçluluğa toplumsal nedenlerle yol açar ya da engel olur. Bunun kalıtımla fazla ilgisi olduğu söylenemez. Son araştırmalar, soyaçekimin suçluluğa etkisinin pek az olduğunu ortaya koymaktadır. Ailenin psikolojik, kültürel ve sosyal etkileri ile soyaçekim karıştırılmaktadır. Tek yumurta ikizleri birbirlerinden ayrı çevrelerde yetiştikleri takdirde, davranış benzerliklerinin az olduğu ortaya çıkmıştır³⁰¹. Bu durum suçlulukta kalıttan ziyade çocuğun yetiştiği sosyal sermayenin etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu açıdan suç, sosyal yönü ağır basan bir kavram olarak gözükmektedir.

Aile içi şiddete sadece çocuklar maruz kalmamaktadır. Bu şiddetin bir mağduru da kadınlardır. Özellikle Türkiye’de kadınlar aile içi şiddeti çoğunlukla, başta korku ve

²⁹⁷ Cemaleddin Atamanalp, *Ailede-Okulda Pratik Çocuk Terbiyesi ve Eğitimi Rehberi*, Ekev Yayınları, Erzurum, 1999, s.47.

²⁹⁸ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.346.

²⁹⁹ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.228.

³⁰⁰ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.236-347.

³⁰¹ Sokullu, *a.g.e.*, s.163-167.

çaresizlik nedeniyle kabullenmektedirler. Kadınlar, aile içi şiddetin sosyal yapının doğal bir parçası olduğu inancıyla ve yine sık sık 'kadercilik', 'alın yazısı' olarak adlandırılabilcek bir tutumla şiddeti normalize etmek eğilimindedirler³⁰². Bu anlayış sağlıklı aile ortamı ve ilişkisini doğurmakta, bu ortamda yetişen çocuğun suça yönelmesine sebep olmaktadır.

Evde ana babasıyla çatışması olan bir gencin, arkadaşlarına kendini tümünden kaptırma olasılığı yüksektir. Kendini bulma çabasında olan güvensiz ve yetersiz genç, daha atılgan ve becerikli yaşıtlarının egemenliği altına girebilir. Bu nedenle ana babasından yeterli destek bulamayan genç, olumsuz arkadaşlıklara yönelir³⁰³. Çocuklar, gerek aile içi, gerek medya organları tarafından maruz kaldıkları şiddet karşısında psikolojik olarak, büyüklere nazaran çok daha hazırlıksızdırlar³⁰⁴ bu ise çocuklar üzerinde daha yıkıcı etkiler meydana getirir.

³⁰² Bilgin, *a.g.e.*, s.122.

³⁰³ Yörükoğlu, *a.g.e.*, s.379.

³⁰⁴ Bilgin, *a.g.e.*, s.124.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER

Elde edilen verilerin analizi SPSS 22 programı kullanılarak yapılmıştır. Katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları incelenmiştir. Katılımcıların cinsiyetlerine, hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yerine ve mahkûmiyetleri veya tutuklanmalarına neden olan suçlara göre bazı anket sorularının karşılaştırılması için ise çapraz tablolardan yararlanılarak Ki-Kare analizi kullanılmıştır. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar ise araştırmacı tarafından tek tek okunarak incelenmiştir. Sorulara verilen yanıtlardan tekrarlayan yanıtlar (diğer katılımcıların yanıtlarına benzer yanıtlar) bulunmaktadır. Bu yanıtlardan en kapsamlı olanları alınarak bulgular bölümünde gösterilmiştir. Güvenlik ve özel hayatın gizliliği göz önünde bulundurularak katılımcıların mülakat esnasında verdiği yanıtlar (K-1, K-2, ...) şeklinde numaralandırılarak işlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Bireysel Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Değişkenler	Alt değişkenler	F	%
Cinsiyet	Erkek	296	95,5
	Kadın	14	4,5
Yaş grupları	14-15 yaş	33	10,6
	16-17 yaş	247	79,7
	17+ yaş	30	9,7
Medeni durum	Evli	11	3,5
	Bekâr	294	94,8
	Dul	4	1,3
	Boşanmış	1	0,3
Eğitim durumu	Okuryazar değil	27	8,7
	Okuryazar	22	7,1
	İlkokul	43	13,9
	Ortaokul	156	50,3
	Lise	62	20,0

Katılımcıların %95,5'i erkek, %4,5'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %10,6'sı 14-15 yaş grubunda, %79,7'si 16-17 yaşında, %9,7'si ise 17+ yaşındadır. Katılımcıların %3,5'i evli, %94,8'i bekâr, %1,3'ü dul ve %0,3'ü boşanmıştır. Araştırmaya katılanların %8,7'si okuryazar değil, %7,1'i okuryazar, %13,9'u ilkokul mezunu, %50,3'ü ortaokul mezunu, %20'si ise lise mezunudur.

Geleneksel toplumsal yapımız, ataerkil özellik arz ettiğinden erkeklerin toplumdaki görünürlükleri daha fazladır. Bunun bir yansıması olarak erkeklerin suça karışma oranları kadınlara göre daha fazla istatistiklere yansımaktadır. Katılımcıların %95,5'ini erkekler oluşturmaktadır. Kadınların toplumsal tahayyülde ve toplum tarafından daha fazla korunmaya, kollanmaya muhtaç bireyler olarak görülmesi onların suça karışma oranlarına etki etmektedir.

Genç insanların suça sürüklenmelerinin yetişkinlere oranla yüksek olması kabul edilebilir bir durumdur ve hemen hemen evrensel bir realitedir. Katılımcıların yaş ortalamasına baktığımızda, 16-17 yaş arasında temerküz etmektedir. Özellikle örgün eğitimin dışında kalan çocukların suça daha fazla meyilli oldukları gözlenmektedir. Bu yaşlarda çocuk bir boşluğa düşmekte, kendisini koruyacak yapılardan uzaklaşmakta ve çevresindeki olumsuz koşulların etkisine maruz kalmaktadır. Bu durumda ailenin koruyucu etkisi yetersiz kalmaktadır. Çünkü suça sürüklenen çocukların çoğunluk olarak aile yapıları ya zayıf veya tamamen kopuk olduğu müşahade edilmektedir. Ailenin, suça karşı çocuğu ihata ve koruculuğu olmayınca, çocuk korumasız kalmakta, donanım olarak ta kendisini koruyacak bir olgunluğa ulaşamadığından suça sürüklenmesi kolaylaşmaktadır.

Birçok toplumsal sorunda olduğu gibi suç olgusunun bir diğer sebebi de eğitimsizlik veya yetersiz eğitim durumudur. Suç istatistikleri incelendiğinde eğitim düzeyinin düşüklüğü ön plana çıkmaktadır³⁰⁵. Türk Ceza Kanunu'na göre ceza ehliyeti on iki yaşında başlamaktadır. Bu yaş açısından baktığımızda on iki ile on beş yaş arası çocuklar için okul, arkadaşlarıyla vakit geçirebildikleri bir sosyal alandır. Okul kendilerine bir mekânsallık sunmaktadır. On beş ile on sekiz yaş arası çocuklarda otorite ile olan ilişki farklılaştığından ve okul dışı sosyalleşme olanağı arttığından artık

³⁰⁵ Vahap Özpolat – Adem Solak, *Türkiye'nin Çocuk Mağduriyeti Haritası*, Hegem Yayınları, Ankara, 2011, s.27-28.

okula olumlu bakmamaktadırlar. Bu dönemdeki çocuklar okulun getirdiği kurallar ile barışık değillerdir³⁰⁶.

Suçta sürüklenen çocukların eğitim durumuna baktığımızda, %50,3'nün ancak ortaokul mezunu olduğunu görmekteyiz. İlkokul mezunu olmayanların oranı da %15,8'dir. Dolayısıyla suçta sürüklenen çocukların eğitim düzeyi toplumun eğitim düzeyi baz alındığında oldukça düşük olduğu görülmektedir. Çocukların okul sisteminin dışında kalmasının farklı sebepleri vardır. Bunların başında ekonomik yoksunluk, parçalanmış aile yapısı vb. etkenler gelmektedir.

Örneğin K-11 ve K-15 yapmış olduğumuz görüşmelerde; “maddi imkansızlıklardan dolayı okuyamadım” demektedirler. Çocukların olumsuz koşullarda bulunmasında maddi yoksunluğun önemli bir etken olduğu görülmektedir.

K-18 ise; “Okuldaki çocuklar fakirdik diye kınıyorlardı. Ayakkabım yırtıktı, arkadaşlar kınıyorlardı, ben de okulu bıraktım.”

K-19; “Annem çalışıyordu. Babam hapisteydi. Ben de annemin çalışmasını istemezdim. Çalışmak için okulu bıraktım.”

K-25 ifadesinde; “Babam vefat etmişti. Annem de hastaydı. Abilerim okumamı söylediler ama ben okumadım. Abilerim vefat ettikten sonra ben dışarıda yalnız kalırken, birisi bana torbacılığı teklif etti. Bana bir ev tuttu. Günlük 30-40 lira veriyordu. Ben de onun esrarını satıyordum.”

Savaş, terör ve bunun zorunlu kıldığı göçün de bu tür olumsuzlukları tetiklediği ifade edilebilir. K-4 ve K-67, Suriye'den Türkiye'ye gelince okulu bıraktıklarını ifade etmektedirler. K-2 ise Diyarbakır Sur'daki (Hendek) olayları sebebiyle eğitiminin yarım kaldığını beyan etmektedir.

Çocuklarda görülen ortak özellik ise genelde okulu sevememelerini ifade etmeleri olmuştur. K-57 “Hayatta en gıcık olduğum şey okuldu” ifadesi manidardır. Ceza infaz kurumunda bulunmak da çocukların eğitiminin kesintiye uğramasında en

³⁰⁶ Semerci ve arkadaşları, *a.g.e.*, s.152.

büyük etkenlerden birisidir. Neticede suça sürüklenen çocukların eğitim düzeyi açısından oldukça düşük seviyede olduklarını belirtmek gerekir.

Medeni durumlarını incelediğimizde yaş itibarıyla çoğunluğu (%94,8) bekardır. Evli olanlar ise çoğunlukla kadın katılımcılardır. Katılımcıların bulundukları yaş itibarıyla böyle bir verinin ortaya çıkması makuldür.

Tablo 2. Katılımcıların Aileleriyle İlgili Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Değişkenler	Alt değişkenler	F	%
Ailenin gelir düzeyi	500-1000 TL	161	51,9
	1001-2000 TL	83	26,8
	2001-3000 TL	40	12,9
	3001-4000 TL	12	3,9
	4001 TL ve üzeri	14	4,5
Kardeş sayısı	Kardeşim yok	12	3,9
	2 kardeş	42	13,5
	3 kardeş	76	24,5
	4 kardeş	56	18,1
	5 kardeş	41	13,2
	5+ kardeş	83	26,8
Anne babanın birlikte yaşıyor mu?	Evet	190	61,3
	Hayır	120	38,7
Anne baba ayrı ise nedeni	Hayatta olmadığı için	31	10,0
	Boşandıkları için	65	21,0
	Başka	24	7,7

Katılımcıların %51,9'unun ailesi 500-1000 TL arasında gelire sahip iken, %26,8'i 1001-2000 TL, %12,9'u 2001-3000 TL, %3,9'u 3001-4000 TL, ve %4,5'i 4001 TL ve üzerinde gelire sahiptir.

Ailelerin gelir düzeyi açısından katılımcıların çoğunlukla alt gelir düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Araştırma esnasında görüşülen katılımcılardan bazılarının hiç gelirlerinin olmadığını ifade etmeleri, suça sürüklenme ile gelir düzeyi arasında önemli bir korelasyonun olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yarıdan fazlası da (%51,9) şıklarda belirtilen en alt gelir düzeyini işaretlemişlerdir.

Ailenin ve dolayısıyla çocuğun maddi yoksulluğu arttıkça, tüm alanlardaki iyi olma hali göstergeleri de kötü gitmektedir. Çocuk yoksullaştıkça ulaştığı toplumsal kaynaklar kısıtlanmakta, ev ve çevre koşulları kötüleşmekte, eğitim, sağlık alanındaki göstergeler gerilemektedir³⁰⁷.

Katılımcıların %3,9'u ailenin tek çocuğu iken, %13,5'inin 2 kardeş, %24,5'i 3 kardeş, %18,1'i 4 kardeş, %13,2'si 5 kardeş ve %26,8'inin ise 5 den fazla kardeş sahibi olduğu görülmektedir.

Ailenin demografik yapısı açısından da suça sürüklenen çocukların kardeş sayısı açısından çoğunlukla beş ve daha fazla kişiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Kardeş sayısı arttıkça ailenin çocuklar üzerindeki özeni, onları koruma ve kollama yükümlülüğünün azaldığını ifade edebiliriz.

Katılımcıların %61,3'ünün anne ve babası birlikte yaşarken, %38,7'sinin anne ve babası ayrı yaşamaktadır. Anne babası ayrı yaşayan katılımcıların %10'u eşi hayatta olmadığı için birlikte yaşamamakta, %21'i boşandığı için ayrı yaşamakta ve %7,7'si diğer nedenlerden dolayı ayrı yaşamaktadır. Ayrıca suça sürüklenen çocukların ailelerinde boşanma oranlarının toplumdaki boşanma oranlarından açık ara yüksek olduğu görülmektedir (%21).

K-1 ilk dini bilgilerini annesinden ve anne tarafından olan akrabalarından aldığını belirterek, “Babam ve annem ben küçükken ayrılmışlar. Annem ve üvey babam birlikte yaşıyoruz. Öz babamın ibadetini hiç bilmem. Uzun süredir görüşmüyorum” demektedir.

K-9 suça sürüklenmesinde babasının etkili olduğunu söyleyerek, “babam... turizm firmasının sahibi. Buna rağmen babam beni bırakıyor, annemi bırakıp başka kadınla evleniyor. Okulda herkesin annesi babası gelirken, benim babam gelmezdi. Annem bana sahip çıkamıyordu. Babam beni arayıp sormadı. O öyle yapınca hiç kimseye güvenim kalmadı. Hep babam yüzünden böyle oldu” diyerek parçalanmış aile yapısının suça sürüklenmedeki etkisine işaret etmektedir.

³⁰⁷ Semerci ve arkadaşları, *a.g.e.*, s.180.

K-10 cezaevinde olmasına sebep olan en önemli şeyin ailesi olduğunu, anne babasına kızgın olduğunu ifade ederek, babasının annesine, kendisine ve kardeşlerine şiddet uyguladığını, anne babasının şu an ayrı olduğunu belirtmektedir.

K-15 anne babasının ayrı olduğunu, annesini hiç hatırlamadığını, ailesinden çok şiddet gördüğünü belirtmektedir. “Babam, amcam, dedem üçü birden beni dövdüklerini hatırlıyorum” demektedir. Tutuklanmasına neden olan en önemli sebep olarak da ailesini göstermektedir. “Ailem ayrılmasaydı, bir olsaydılar, ben şu an okulda olurdum. Babamdan harçlık isteseydim, annem kahvaltı hazırlasaydı, evde olsaydık, sobanın başında otursaydık daha güzel olurdu. Bunlar hep annem babamdan kaynaklanıyor. Babam o zamanlar içki içerdi, annemi döverdi. Ayırmaya çalıştığım zaman bizi de döverdi. Beni odunluğa kilitlerdi. Bir hafta su vermediğini bilirim” diyerek parçalanmış aile yapısının ve aile içindeki şiddetin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisine işaret etmektedir.

K-18 “Annem eroin bağımlısı. Her gece ağlıyorum. Bize nenem bakıyor. Kardeşlerim yurttta. Ben evlendim boşandım. Şu an hapisteyim” diyerek dağılmış ailenin sonuçlarına dikkat çekmektedir. Kendisinin cezaevinde olmasının tek sebebi olarak da ailesini göstermektedir: “Yanımda annem babam uyuşturucu madde kullanırlardı. Ben de o yüzden içtim. Ailemin suçu, aileden sevgi görseydim bu hale düşmezdim. Benim bir suçum yok, hepsi anamın babamın suçu” ifadesi ile suça sürüklenmede ailenin ve özellikle suça meyilli anne baba profilinin etkisini dile getirmektedir.

Aynı şekilde Suriye’deki iç savaştan dolayı Türkiye’ye sığınmış olan K-67 cezaevinde olmasının en önemli sebebi sorulduğunda; “Babam, çünkü babam olsaydı biraz babamdan korkum olurdu. Şimdi herkese saygım var ama kimseden korkum yok. Babamın cezasını vermek istiyorum. Bayram geliyor babam hiç sormuyor. Aklımdan adam öldürmek geçiyor. Cinayet işlemek istiyorum. Babamı öldürmek istiyorum” diyerek, babasına olan öfkesini dile getirmektedir.

Bayan olan K-112 iki yaşından beri babasının kendilerinden ayrı olduğunu ve uzun süredir babası ile görüşmediğini, annesinin ise şehir dışında çalıştığını ifade ederek cezaevine girmesine en büyük sebep olarak ailesini görmektedir. Annesinin

kendisinden ayrı kalmasının açığını para ile kapatmaya çalıştığını belirterek “ama ben ondan para istemiyordum. Benim yanımda olsaydı belki ben böyle olmazdım” demektedir.

Bayan olan K-117, “Hiç evden kaçtın mı?” sorusuna; “On bir yaşından beri kaçıp duruyorum. Babamla annemin kavgasından kaçardım. Çok kavga ederlerdi. Babam daha sonra bizden üç dört yıl ayrıldı. O zaman kendimi boşlukta hissederdim. Eve gitmek istemezdim” demekte; cezaevinde olmasına en büyük sebep olarak ta babasını göstererek, “babam bizi bırakmasaydı kendimi o boşluğa atmazdım” demektedir.

Yine bayan olan K-118 ise; anne babasının ayrı olduğunu, evde üvey babası olduğu için yurdu tercih ettiğini, bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya da ailevi sebeplerden dolayı başladığını ifade etmiştir. Cezaevine girmesine sebep olarak da babasını göstererek; “babam adam akıllı olsaydı bunlar olmazdı. Baba şefkati olmayınca başka yerlerde aradım. Babam hırsızlıktan, cinayetten, uyuşturucudan içeriye girmiş çıkmış birisi. Babamdan görmediğim sevgiyi başkalarında aradım. Aslı sebep bu” diyerek suça sürüklenmesinin ardındaki gerçekleri ortaya koymaktadır.

K-122 ise tutuklanmasına neden olarak “Aileye bağlıyım. Dağılmış bir aile, Aile sevgisi yok. Yalnızlık çaresizlik” diyerek suça sürüklenmesindeki sebepleri ortaya koymaktadır.

Çocuk ceza infaz kurumunda görev yaptığımız esnada bir çocuğun dini konuları kastederek, “*Hocam, bu anlattıklarınızı daha önce annem babam dahil hiç kimseden duymadım. Duysaydım belki böyle olmazdı*” ifadesi çocukların içinde bulundukları dini evreni yansıtmaları açısından önemlidir.

Park’ın batılı toplumlar için, modern koşullar altında şekillenmiş Batı dünyasında yakın döneme kadar çocuk suçları üzerine yapılan çalışmalara göre, suç işleyenlerin yüzde ellisinin, dağılmış ailelerden geldiği³⁰⁸ tespiti, oranlar değişmekle birlikte bizim toplumumuz için de geçerli olduğu söylenebilir. Odacının dile getirdiği gibi suça sürüklenmiş çocukların profilini incelediğimizde, genellikle parçalanmış ve/ya

³⁰⁸ Park, Burges, *a.g.e.*, s.150.

sosyo-ekonomik düzeyi düşük, kalabalık ailelerin çocukları olduklarını görürüz³⁰⁹. Çalışmamızda, parçalanmış aile yapısının çocukların suça sürüklenmesinde en büyük etkenlerden birisi olduğunu görmekteyiz. Park'ın sunduğu veriler ile karşılaştırıldığında Batılı toplumlar ile kendi toplumumuz arasındakî bu farkın, referans değerlerimiz aile ve toplumsal yapımızdan kaynaklandığını ifade edebiliriz. Dolayısıyla parçalanmış aile yapısı ile çocuğun suça sürüklenmesinde bir illiyet bağından söz etmek pekâlâ mümkündür.

Tablo 3. Katılımcıların Doğdukları ve Yaşamlarını Geçirdikleri Yerleşim Yerleriyle İlgili Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Değişkenler	Alt değişkenler	F	%
Doğduğunuz yerleşim yeri	Köy	40	12,9
	Belde	5	1,6
	İlçe	103	33,2
	İl	28	9,0
	Büyükşehir	134	43,2
Hayatın çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri	Köy	42	13,5
	Belde	2	0,6
	İlçe	90	29,0
	İl	21	6,8
	Büyükşehir	155	50,0
Hayatın çoğunluğunun geçtiği yerleşim yerinin sosyo-ekonomik durumu	Gelir düzeyi düşük mahalle	122	39,4
	Orta düzey mahalle	174	56,1
	Zengin mahalle	14	4,5

Araştırmaya katılanların %12,9'u köyde, %1,6'sı beldede, %33,2'si ilçede, %9'u ilde ve %43,2'si büyükşehirde doğmuştur. Katılımcıların %13,5'inin hayatının büyük çoğunluğu köyde geçerken, %0,6'sının beldede, %29'unun ilçede, %6,8'inin ilde ve %50'sinin büyükşehirde geçmiştir. Katılımcıların %39,4'ünün hayatının büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri gelir düzeyi düşük mahalle, %56,1'inin orta düzey mahalle ve %4,5'inin zengin mahalledir.

Katılımcıları doğdukları ve hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri açısından incelediğimizde, büyükşehir statüsündeki şehirlerin yoğun olduğunu görüyoruz. Doğum yeri oranı (%43,2) ve hayatının çoğunluğunu geçtiği yer olarak ilk sırada (%50) büyükşehir gelmektedir. Dolayısıyla çocuk suçluluğunda artık şehir

³⁰⁹ Odacı, a.g.e., s.4-5.

suçluluğu ile karşı karşıya kaldığımızı ifade edebiliriz. Şehirdeki gündelik ilişkiler ağı kişilerdeki sosyal sermayeyi azaltmaktadır. Bu yönüyle çocuk suçluluğu bir nevi kent suçluluğudur.

Çocuk suçluluğundaki artışın sanayileşmenin katalizör görevi yaptığı şehirleşme ile birlikte değerlendirilmesi, daha sağlıklı analizler sunacaktır. Sanayileşmenin tetiklediği hızlı ve düzensiz kentleşme, geleneksel toplumsal bağların zayıflaması, kentleşmenin beraberinde getirdiği mutlak yoksulluk, işsizlik ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler çocuğun suça sürüklenmesindeki başlıca etkenler olarak görülebilir.

Park'a göre göç, göç eden kişilere ekonomik, kültürel vb. fırsatlar sunmakla beraber, katıldıkları toplumun huzurunu bozucu etkiye de sahip olur, toplumun düzenini bozar. En büyük etkiyi ise göç eden insanların, özellikle genç kuşağın ahlakını bozmasında gösterir³¹⁰. Çelik'in de belirttiği gibi bir nevi şehir hayatı, kişilere ummadıkları ölçüde bir özgürlük alanı sunmakta, bu da bir yandan değerler, normlar alanında şehre özgü ihlal ve suç yönelimlerine kapı aralamaktadır³¹¹. Şehirlerin mekânsal sınırlarının genişlemesi, insanların bu mekânlarda kaybolmasını getirmektedir. Suça sürüklenen çocukların çoğunlukla kırsal kesimlerden büyükşehirlerde göç eden ailelere mensup olduğunu, göçün ve şehir hayatının çocuk suçluluğunda bir faktör olduğunu ifade edebiliriz.

Şehir üzerine yapılan çalışmalar metropol şehirlerdeki mobilitenin çocuk suçluluğu, yoksulluk, boşanma, ahlaki zafiyet vb. sıkıntıları beraberinde getirdiğini göstermektedir³¹². Geleneksel yerleşim yerlerinde insan meşguliyetlerinin şehirlerde olmaması özellikle çocuk ve gençleri bir boşluğa sürüklemektedir. Gölcüklü ve Okumuş'un da³¹³ dikkat çektikleri gibi özellikle kentsel yaşamın verisi olan boş vakit, çocukların suça sürüklenmesinde etkili olmaktadır. Bu boş vakitlerin uygun faaliyetlerle doldurulması, çocuk suçluluğunun önlenmesinde önemli bir katkı sunabilir.

Suça sürüklenmiş çocukların büyük çoğunluğu (%95,5) hayatlarının çoğunun geçmiş olduğu yerleşim yerini sosyo-ekonomik açıdan gelir düzeyi düşük ve orta düzey

³¹⁰ Park, *a.g.e.*, s.154.

³¹¹ Celaleddin Çelik, *a.g.e.*, s.158.

³¹² Park-Burgess, *a.g.e.*, s.101.

³¹³ Gölcüklü, *a.g.e.*, 67; Okumuş, "Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve İslam", *İslâmiyât Dergisi*, C:8, Yıl: 2005, Sy:2, ss.93.

mahalle olarak tanımlamaktadır. Yaşamış olduğu yerleşim yerini zengin mahalle olarak tanımlayanların oranı (%4,5) gayet düşüktür. Yüz yüze yapılan görüşmelerde ise çocukların yaşamış oldukları muhitlerin büyük şehirlerin suç ile anılan yerler olması dikkat çekicidir. Bu bölgeler genellikle şehrin merkezinde kalan, fiziki olarak artık terk edilen yerler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çocuğun suça sürüklenmesinde sosyal çevre, ekonomik düzey vb. etkenler oldukça önemlidir.

Tablo 4. Katılımcıların Beraber Kaldıkları Aile Bireylerine İlişkin Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Değişkenler	Alt değişkenler	f	%
Cezaevine girmeden önce yanında kalınan aile bireyi	Anne babamla birlikte kalmaktaydım	41	13,2
	Anne-babam ve kardeşimle birlikte kalmaktaydım	157	50,6
	Sadece annemle kalmaktaydım	25	8,1
	Sadece babamla kalmaktaydım	12	3,9
	Diğer	75	24,2

Araştırmaya katılanların önemli bir bölümü (%50,6) cezaevine girmeden önce anne-baba ve kardeşleriyle kalırken, %13,2’lik bir bölümü anne ve babasıyla birlikte kalmaktadır. Katılımcıların aile yapılarına baktığımızda %64,4’ünün anne baba ve kardeşleri ile birlikte kaldığı anlaşılmaktadır. Sadece annesi ile kalanların oranı %8,1 iken, sadece babası ile kalanların oranı %3,9’dur. “Diğer” şikkını işaretleyenlerin oranı ise %24,2 ile önemli bir dilimi göstermektedir. Ebeveynlerden sadece birini ve diğer şikkını belirtenlerin toplam oranı %36,2’yi bulmaktadır. Bu ise suça sürüklenen çocukların yaklaşık üçte birinin ailelerinin parçalanmış olduğunu göstermektedir. Bu, üzerinde önemle durulması gereken bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kişinin en samimi ilişki içinde bulunduğu ortam aile ortamıdır. Aile, çocuğun toplumsallaştığı hayatın en önemli kurumlarından birisidir. Bununla birlikte aile modern koşullar altında daha önce sahip olduğu yüksek değerinde bir aşınma yaşamıştır. Batı toplumlarında yapılan bazı çalışmalar, suç işleyenlerin yüzde ellisinin dağılmış ailelerden geldiğini göstermektedir³¹⁴.

Bizim çalışmamızda da suça sürüklenen çocuklarda parçalanmış aile yapısının çok yüksek oranlarda olduğunu göstermektedir. Özellikle aile bireyleri dışında,

³¹⁴ Park-Burgess, *a.g.e.*, s.149-150.

arkadaşlarla birlikte kalma, tek başına yaşama veya evsiz olma durumunu ifade eden “diğer” şikkını belirtenlerin oranı %24,2’yi bulmaktadır. Aile bütünlüğünden uzak çocukları düşündüğümüzde bu oran çok yüksektir. Bu husus sosyolojik manada ailenin dönüşümünü ifade etmektedir.

K-5; “Ailemi bilmiyorum, yurttta kalıyor, babamı ara sıra görüyorum, annemi hiç görmedim” diye ifade etmektedir. Aile bağları çözülmüş çocuklar için her ne kadar yapılan sosyal projeler olsa da bunların hiçbirisi ailenin koruyuculuğu kadar fonksiyonel olamamaktadır.

K-35 yapılan görüşmede ilk dini bilgilerinizi kimden aldınız sorusuna; “Babaannem anlatırdı. Küçüklüğümde beri annem babam ayrı, Annem babamla birlikte hiç kalmadım. Beni babaannem büyüttü” ifadelerini kullanmıştır.

K-38 ise yapılan görüşmede, “annem babam yok. Beni bebekken terk etmişler. Beni babaannem büyüttü” diyerek parçalanmış aile yapısının çocuklar üzerindeki yıpratıcı etkisine işaret etmiştir.

K-107 “Annem bizi küçükken terk etti. Nerde olduğunu bilmiyorum. Annemi hatırlamıyorum. Babam çok cezaevinde kaldı. Sahipsizlik vardı. Evde bir düzen yoktu. Yemekleri kendimiz yapardık. Temizliği, çamaşırı hep kendimiz yapardık. Komşular hiç bizimle konuşmazdı. Düzgün bir yaşantımız yok. Düzgün bir yaşantımız olsaydı burada olmazdık. Koğuşdaki arkadaşların anneleri babaları var hayatta. Düzenleri var. Benim düzenim olsaydı burada olmazdım. Babam başımda olsaydı burada olmazdım” diyerek bu konuda duymuş olduğu yoksunluğu dile getirmektedir.

Bayan olan K-115 ise; “Annem ve babam ayrılar. 18 yıldır ayrılar. 14 yıldır babamı görmüyorum. Annemi ise son bir yıldır görmüyorum. Anneannemle yaşıyorum. İlk dini bilgileri ondan aldım. Annem alkol babam uyuşturucu bağımlısı” demektedir. Böylece araştırmaya katılan çocukların büyük kısmının ailesinin parçalanmış olduğunu, yaklaşık olarak dörtte birinin ailesi dışında başkaları ile birlikte yaşadıklarını görmekteyiz ki böyle bir durum suça sürüklenen çocukların içinde bulunmuş oldukları durumu ortaya koyması açısından önemli bir durum arz etmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Tutuklanmalarına İlişkin Demografik Bilgilerinin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Değişkenler	Alt değişkenler	f	%
Tutuklanma sayısı	1	207	66,8
	2	45	14,5
	3	29	9,4
	4	15	4,8
	4+	14	4,5
Mahkûmiyete neden olan suçlar	Cinayet	38	12,3
	Hırsızlık	106	34,2
	Uyuşturucu	48	15,5
	Yaralama	20	6,5
	Yağma ve gasp	41	13,2
	Cinsel suçlar	38	12,3
	Siyasi suçlar	11	3,5
	Diğer	8	2,6

Katılımcıların %66,8'i 1 kez tutuklanmış, %14,5'i 2 kez tutuklanmış, %9,4'ü 3 kez tutuklanmış, %4,8'i 4 kez tutuklanmış, %4,5'i ise 4+ kez tutuklanmıştır. Katılımcıların önemli bir bölümü (%34,2) hırsızlık suçundan dolayı mahkûm olurken, cinayet, uyuşturucu, cinsel suçlar, yağma ve gasp suçlarından mahkûm olanların sayısı da oldukça fazladır.

Araştırmaya katılanların önemli bir bölümü (%66,8) ilk defa tutuklanmıştır. Tutuklanma sayısı arttıkça bu oran düşmektedir. Bu ise çocuk suçluluğunun tipik yapısıdır. Çünkü çocuk suçluluğu çoğunlukla toplum normlarını henüz öğrenmemeden kaynaklanan küçük çaplı suçlardır. Bu suçlarda genellikle akran etkisi fazladır. Bir defalık heyecan yaşama isteği ağır basmaktadır.

Mahkûmiyete neden olan suçlara baktığımızda, araştırmaya katılanların çoğunun (%34,2) hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde olduklarını görmekteyiz. İkinci sırada ise (%15,5) ile uyuşturucu suçları gelmektedir. Üçüncü sırada ise (%13,2) yağma ve gasp suçları gelmektedir. Özellikle yaşanan çevre, aile ve akran etkisi bu suçta etkili olmaktadır. Hırsızlık tipik çocuk suçluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle uyuşturucu madde bulmak için çocuklar çoğunlukla hırsızlığa yönelmektedir. Buraya kadar çocukların demografik bilgileri hakkındaki verileri inceledik. Şimdi çocukların inanç konusundaki yaklaşımlarını ele alabiliriz.

Tablo 6. Katılımcıların İman Konusundaki Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Tanımlayıcı istatistik	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Allah gerçekten vardır ve tektir cümlesine katılıyor musunuz?	f	274	35	-	1	-
	%	88,4	11,3	-	0,3	-
Kıyamet günü ve ölümden sonra ahiret hayatı vardır cümlesine katılıyor musunuz?	f	247	43	11	7	2
	%	79,7	13,9	3,5	2,3	0,6
Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır cümlesine katılıyor musunuz?	f	265	41	2	2	-
	%	85,5	13,2	0,6	0,6	-
Peygamberler Allah'ın kulu ve elçileridir cümlesine katılıyor musunuz?	f	266	41	2	-	1
	%	85,8	13,2	0,6	-	0,3
Allah Kutsal Kitapları insanlar doğru yolu bulsunlar diye indirmiştir cümlesine katılıyor musunuz?	f	267	39	1	2	1
	%	86,1	12,6	0,3	0,6	0,3
İyiler Cennete kötüler Cehenneme gidecektir cümlesine katılıyor musunuz?	f	230	49	24	6	1
	%	74,2	15,8	7,7	1,9	0,3
Kişi ahirette yaptıklarının hesabını verecektir cümlesine katılıyor musunuz?	F	254	43	7	4	2
	%	81,9	13,9	2,3	1,3	0,6

İman konusunda, “Allah gerçekten vardır ve tektir cümlesine katılıyor musunuz”, “Kıyamet günü ve ölümden sonra ahiret hayatı vardır cümlesine katılıyor musunuz”, “Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır cümlesine katılıyor musunuz”, “Peygamberler Allah'ın kulu ve elçileridir cümlesine katılıyor musunuz”, “Allah Kutsal Kitapları insanlar doğru yolu bulsunlar diye indirmiştir cümlesine katılıyor musunuz”, “İyiler Cennete kötüler Cehenneme gidecektir cümlesine katılıyor musunuz”, “Kişi ahirette yaptıklarının hesabını verecektir cümlesine katılıyor musunuz” sorularına katılımcıların büyük çoğunluğu kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir. Bu sorulara katılmayan katılımcı sayısı oldukça azdır.

Wach, dinî tecrübenin, nazari/teorik, ameli/ibadet ve sosyolojik olmak üzere üç boyutunun olduğunu ifade eder³¹⁵. İman, dinî hayatın, diğer bütün unsur ve boyutlarına hayat veren, varlık sebebi olan ilk ve en önemli unsurdur. İmanın olmadığı yerde dinî hayatın varlığından bahsedilemez. İman denilince de akla ilk önce Allah inancı gelir. Allah inancı o kadar önemli ve önceliklidir ki, neredeyse “din Allah'a inanmaktır” denilse yeridir. O olmadan, ne diğer inanç esasları olabilir, ne ibadet hayatı teşekkül eder, ne de dinî hayatın duygu, düşünce, tasavvur, tutum, davranış vb. diğer unsurları

³¹⁵ Wach, *a.g.e.*, s.43-61.

hayat bulabilir³¹⁶. Dini tecrübenin teorik boyutuna dâhil olan Allah’a iman, bütün ilâhi dinlerin temelini oluşturur. Semavî dinlerin hepsinde inanılması gereken ilk esas, Allah’ın varlığı ve birliğidir. Allah’ın varlığı ve birliğine inanmadan diğer iman esaslarını kabule imkân yoktur. Allah inancı, insanlığa sonradan aşılarmış bir şey olmayıp, insanın kendisiyle birlikte doğan, insan ruhunun fitrî bir özelliğidir. Allah’ın varlığı ve birliği konularında Kur’an-ı Kerim’in taşıdığı üslup ve kullandığı delillere bakınca, bu inanç esasının, yaratılışı bozulmamış insanlar tarafından tabîi olarak bilinip, benimseneceği esasına dayanır³¹⁷.

Katılımcılardan, Allah’ın varlığına ve tekliğine “kesinlikle katılanlar”ın oranı %88,4 ve “katılanlar”ın oranı %11,3 ile inananların oranı toplamda %99,7’ye ulaşmaktadır. Bu yargıya katılmayan sadece bir kişidir (%0,3). Daha önce Certel tarafından yetişkin mahkûmlar üzerine yapılmış olan çalışmada, inanç boyutunda ortaya çıkan veriler, bizim çalışmamızda elde edilen veriler ile uygunluk göstermektedir. Mahkûmlar, inanç esaslarına çok yüksek düzeyde inanmaktadırlar. Özellikle Allah’ın varlığına olan inanç, diğer inanç düzeyleri karşısında en yüksek düzeydedir.³¹⁸. Türkiye’de Dini Hayat Araştırması³¹⁹ da, Allah’ın varlığına olan inanç %98,7 ile bizim çalışmamızı desteklemektedir. İman konusunda katılımcıların yüksek oranlarda olumlu cevaplar verdikleri görülmüştür. Özellikle Allah’ın varlığına ve tek oluşuna dair inanç en yüksek düzeyde ortaya çıkmıştır. Allah’a inanç konusunda çocuklarda önemli bir problem görülmemektedir.

“Kıyamet günü ve ölümden sonra hayat vardır,” cümlesine “kesinlikle katılanların” oranı %79,7 iken katılanların oranı %13,9’dur. Her iki grubu beraber ele aldığımızda, Kıyamet gününe ve ölümden sonraki hayata inananların oranı, toplamda %93,6’ya ulaşmaktadır. Kararsız olanların oranı %3,5 iken, bu cümleye kesinlikle katılmayan ve katılmayanların toplam oranı sadece %2,9’da kalmaktadır. TDHA %96,2 ve Certel’in %95,2 bu konudaki bulguları³²⁰, bizim bulgularımıza yakındır. Araştırmamıza katılanların suça sürüklenmiş olan çocuklar olması, onların henüz eğitim

³¹⁶ Certel, *a.g.e.*, s.16.

³¹⁷ Şerafettin Gölcük, Süleyman Toprak, *Kelam*, Tekin Kitabevi, 4. baskı, Konya, 1998, s.147; Bekir Topaloğlu, *Allah md.*, DİA, c.2, İstanbul, 1989, s.471-473.

³¹⁸ Certel, *a.g.e.*, s.147.

³¹⁹ *Türkiye’de Dini Hayat Araştırması*, DİB Yayınları, Ankara, 2014, s.13.

³²⁰ TDHA, s.26; Certel, *a.g.e.*, s.54.

süreçlerini tamamlayamamış olmaları, hem de dezavantajlı grupta olmaları hasebiyle Türkiye ortalamasının birkaç puan altında çıkmaları anlaşılabilir bir durumdur. Dolayısıyla bu grubun inanç problemi olmadığı, ancak Özdemir'in çalışmasında da belirttiği gibi, çocukların ölümden sonraki hayat hakkında bilgiye ihtiyaç duydukları³²¹ ifade edilebilir.

Melekler latîf, görülmeyen ve duyularla hissedilemeyen varlıklardır. Onların cismanî vücutları yoktur, onlar tabiat ötesi âlemin varlıkları olup, onların hakikatlerini ancak Allah bilir. Melekler nuranî ve ruhanî varlıklar olup, Kur'an'ın pek çok ayetinde (Tahrim 60/6; Nahl 16/50) ve tevâtür derecesine ulaşan hadislerde, inanç esaslarından sayılır³²². Katılımcılar "Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır" cümlesine %85,5 ile "kesinlikle katılırken", %13,2 oranı ile "katılmaktadır". Toplamda ise %98,7 ile meleklerin varlığına inanmaktadırlar. TDHA'ya göre bu oran %95,3, Certele'e göre %94,8 çıkmıştır³²³. Bu oranlar, araştırmanın yapıldığı, zaman, mekân ve kişi boyutları ile sınırlı olduğu için, aralarında görülen birkaç puanlık fark olmakla birlikte birbirlerini desteklemektedirler.

"Peygamberler Allah'ın kulu ve elçileridir" cümlesine "kesinlikle" katılanların oranı %85,8 iken, "katılanların" oranı %13,2'dir. Peygambere inananların oranı toplamda ise %99 oranına ulaşmaktadır. İnanç esasları noktasında Allah'a inançtan sonra, en yüksek düzeyde peygambere inanç gelmektedir.

"Allah kutsal kitapları insanlar doğru yolu bulsunlar diye indirmiştir" cümlesine kesinlikle katılanların oranı %86,1, katılanların oranı %12,6'dır. Kutsal kitaplara inananların oranı toplamda %98,7'ye ulaşmaktadır. Kararsız olanların ve katılmayanların toplam oranı ise %1,2'de kalmaktadır.

Diğer iman esasları yanında, cennet ve cehennem varlığı ve kişinin yaptıklarının karşılığı ahirette göreceğine dair inanç ta önemli ölçüde pozitif çıkmıştır. "Kişi ahirette yaptıklarının cezasını verecektir" düşüncesine katılma oranı da yine Türkiye ortalamasına %96,2³²⁴ yakın çıkmıştır %95,8. Bu tablo suça sürüklenen

³²¹ Özdemir, *a.g.e.*, s.109.

³²² Gölcük, Toprak, *a.g.e.*, s.382-383; M. Sait Özervarlı, *Melek* md., DİA, c.29, İstanbul, 2004, s.40.

³²³ TDHA, s.16; Certel, *a.g.e.*, 55.

³²⁴ TDHA, s.26.

çocukların iman açısından önemli bir problem göstermediklerini, inançlı olduklarını göstermektedir.

Buraya kadar, katılımcıların inanç esaslarına dair vermiş oldukları cevapları incelediğimiz zaman, suça sürüklenmiş çocukların inanç esasları açısından, birkaç puan düşük olmakla birlikte toplumun genel yapısı ile uyumlu oldukları görülmektedir. Birkaç puan düşük olmalarının da bu şartlar altındaki çocuklar için makul açıklamaları olabilir. Dolayısıyla suça sürüklenmiş çocuklar inanç açısından problemlili bir durum değil, sadece eksikliklerinin tespit ve tekmil edilmesi gereken bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özdemir'in, çocuklar üzerine yapmış olduğu çalışmada belirttiği gibi, gençlerin kader konusunda bilgi eksiklikleri vardır. Bu bilgi eksikliği ise yanlış inanmaya, olayları yanlış değerlendirmeye neden olmaktadır. Kaza ve kader hakkındaki yanlış bilgi ve düşünceler, onların kadere düşman olmalarına, kaderi suçlamalarına sebep olmakta, yaşamış oldukları tüm olumsuzlukları *kader*'e bağlamaktadırlar³²⁵. Bizim çalışmamızda da yakın sonuçlar elde edilmiştir.

K-1; “Kadere inanırım. Kader biz doğduğumuzda yazılmış, belli olan ve ilerde gerçekleşecek olan şeylerdir. Gerçekleşen şeylere kaza denir. Bunları ortaokulda iken din kültürü dersinde öğrenmiştim.

K-7; “ Kader bizim geçmişteki ve ilerdeki yaşayacağımız ve göreceğimiz şeylerin yazıldığı defter gibi bir şeydir. Kadere inanırım. İnanıyorum. Allah inancım sonsuzdur. Ara sıra kızınca Allah’a küfrettiğim oluyor. Ama bazen aklıma bunların olup olmadığı, bunları gören olup olmadığı geliyor. Sonra yine Allah’a ümidimi kesmiyorum. Ve devam ediyorum.”

K-14; “ Kader anlımıza yazılmış yazıdır. Kaderde ne yazılmışsa odur. Bir Allah'ın yazdığı kader var, mesela ne zaman doğacağın, ne zaman öleceğin gibi. Bir de insanların kendi çizdiği kaderi vardır. Meselâ hırsızlık yapmak gibi. Çalışacağın işi seçmek gibi.”

³²⁵ Özdemir, *a.g.e.*, s.100-101.

K-23 kader hakkındaki soruya; “ Kader Allah’ın takdiri. Kadere inanırım. İnsan dünyaya gelmeden kaderi yazılmıştır” demektedir. “Ölümünden sonra hayat var mıdır?” sorusuna ise; “Öteki dünyaya inanırım. Çok da korkarım. Ufakken çok kedi öldürdüm. Yedi sekiz tane vardır. Çok kavga yapardım. Bu dünyada kötülük yapanlar öte dünyada cezasını çekeceklerdir. Her kötülük yapan cezasını çekecek. Ama her kötülük yapan cehenneme gidecek diye bir şey yok. Cennet deyince aklıma iyiler geliyor. Her şeyin güzel olacağı yer geliyor. Cehennem deyince çok sıkıntı aklıma geliyor.”

K-33 ahiret hayatı ve cennet cehennem hakkında ne düşündüğü sorusuna; “O konuda şüphelerim var. Bazen ölümünden sonra hayatın olmadığı aklıma geliyor, bazen de ölümünden sonra diriltilmeye inanıyorum. Yeniden diriltirme konusunda şüphelerim var, ama cennet ve cehennem konusunda şüphem yok. Ona inanıyorum” demektedir.

K-41 ahiret hayatı hakkındaki soruya; “Dedemin anlattıklarına göre öyle bir şey varmış. Öldükten sonra bir daha diriliyorlarmış. Bunlara inanıyorum” diye cevap vermiştir.

K-45 ise ahiret hayatı hakkında; “Onlara inanmıyorum. Onları Allah bilir. Cennet cehennemi duydum ama inanmıyorum. Allah bilir. İnsanlar sırat köprüsünden geçeceklermiş ama sonra ne olacağını bilmiyorum. Bazı insanlar cehennemde yanacakmış diyorlar ama inanmıyorum.”

K-49 ise ahiret hayatı hakkında “kararsızım” demekle iktifa etmiştir.

K-51 ise; “Yaşadıklarımız, yaşayacaklarımız bir kaderimiz. Kadere inanırım. Sanki biraz bizim elimizde. Allah bize kötülük yaptırmıyor. Bize seçenekler sunmuş, onları çizmiş. Bizim yaşadıklarımızda bir kader.”

K-60 ise kader hakkındaki soruya; “Kaderin ne olduğunu bilmiyorum ki inanayım” diyerek suça sürüklenen çocukların dini bilgi düzeylerini açıklıklı dile getirmektedir.

K-72 kader konusunda; “Kaderimiz Allah tarafından önceden belirlenmiştir. Kadere inanırım. Allah kaderimizi kurmuştur. Biz başak şeyi seçmek istesek bile belki Allah ona engel olur” demektedir.

K-86 ise “Kader nedir hiç duymadım” demektedir.”

K-101 ise ahiret hayatı hakkında “Allah günah yazmasın ama belki cennet cehennem yoktur, kafam çok karışık” demektedir.

Yüz yüze yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunluğu inanç konularında detaya girmeden sadece inanıyorum demekle iktifa etmişlerdir. Kadere iman hususunda katılımcılar arasında inanç yüksek gözükmeyle birlikte kader anlayışı noktasında bir bütünlükten söz etmek güçleşmektedir. Bir kısmı her şeyin tamamen Allah’ın elinde olduğunu ifade ederken, diğer kısmı her şeyin insanın kendi elinde olduğunu belirtmektedir. Suça sürüklenen çocuklar arasında ahiret, cennet ve cehennem inancı güçlü bir şekilde görülmektedir. Sorulara derinlikli cevap verme noktasında yetersiz kalışları, içinde bulundukları yaş ve eğitim düzeyleri ile açıklanabilir. Suça sürüklenmiş çocukların iman esaslarına inançları olmakla birlikte, bu inançlar hakkında temel bilgilerden yoksun oldukları, sahip oldukları bilgileri açıklamakta zorlandıkları anlaşılmaktadır. Özellikle kader ve ahiret inancı konusunda bazı katılımcıların vermiş oldukları cevaplarda görülen ve zihin karışıklığını gösteren cevapların bu yetersizlikten kaynaklanmış olduğu düşünülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların İbadet Konusundaki Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Tanımlayıcı istatistik	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
Namaz kılıyorsanız namaz kılma sıklığınız ne düzeydedir?	f	57	71	123	16	43
	%	18,4	22,9	39,7	5,2	13,9
Ceza infaz kurumuna girmeden önce camiye gitme alışkanlığınız hangi düzeydeydi?	f	42	98	133	18	19
	%	13,5	31,6	42,9	5,8	6,1
Ceza infaz kurumuna girmeden önce Cuma ve Bayram namazlarına gider miydiniz?	f	45	48	80	30	107
	%	14,5	15,5	25,8	9,7	34,5

Katılımcılardan her zaman namaz kıldıklarını belirtenlerin oranı %13,9 iken, sık sık namaz kılanların oranı %5,2’dir. Katılımcıların önemli bir bölümü bazen (%39,7) ya da nadiren (%22,9) namaz kılmaktadır. Katılımcıların %18,4’ü ise hiçbir zaman namaz kılmadıklarını ifade etmişlerdir. Namaz kılma sıklığı hususunda katılımcıların vermiş oldukları cevaplar, ülke genelinde yapılan araştırma sonuçları ile farklılık arz

etmektedir. TDHA göre, yaş ilerledikçe namaz kılma oranı artmaktadır. Genel ortalama %42,5 olmakla birlikte, 18-24 yaş aralığındaki katılımcılar arasında her zaman namaz kıldıklarını belirtenlerin oranı %26,2 iken bizim araştırmamızda %13,9 da kalmıştır.

Çocuklar ile yapılan görüşmelerde, namaz kılanların çoğunluğu namazı tam olarak kılmayı bilmedikleri, genelde yapılan hareketleri taklit ettikleri görülmüştür. Namazı tam olarak kılan çocuk sayısı son derece azdır. Bu ise, çocukların namaz ibadetinin nasıl kılındığı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Özdemir, yapmış olduğu çalışmada, gençlerin namazla ilgili bilgileri öğrenmeye ihtiyaçlarının olduğunu tespit etmiş ve bu bilgileri öğrenmek istediklerini ortaya koymuştur³²⁶.

Cezaevine girmeden önce, bazen ya da nadiren camiye gitmekte olan bireylerdir. Katılımcıların ceza infaz kurumunu girmeden önce camiye gitme oranları, namaz kılma oranları ile paralellik göstermektedir. Hiçbir zaman camiye gitmeyenlerin oranı (%13,5) olarak Türkiye ortalamasının üstünde çıkmıştır. Katılımcıların %34,5'i ceza infaz kurumuna girmeden önce Cuma ve Bayram namazlarına her zaman giderken, %25,8'i bazen gitmiştir. Cuma ve bayram namazlarına gidenlerin oranı vakit namazlarını kılanların oranlarına göre daha yüksektir. Cuma namazı kılma sıklığı Türkiye genelinde yapılan araştırmada 18-24 yaş grubunda (%92,8) iken bizim araştırmamızda (%34,5) olarak ölçülmüştür. Bu oran Türkiye genelinde yapılan araştırmadan yaklaşık üçte bir oranında düşük çıkmıştır. Suça sürüklenmiş çocuklarda namaz kılma oranı ve Cuma ve bayram namazlarına katılım oranı düşük çıkmıştır.

“Cezaevine girmeden önce namaz kılar mıydın?” sorusuna;

Kasten adam öldürmeden cezaevinde bulunan K-1 “Beş vakit namaz kılmazdım. Cumalara, bayram namazına, teravih namazlarına giderdim. Kandil geceleri camiye giderdim” demektedir.

Hırsızlık suçundan cezaevinde bulunan K-5 “Hiç namaz kılmadım. Cuma ve bayramlara da gitmedim.”

³²⁶ Özdemir, *a.g.e.*, s.166.

Hırsızlık suçundan cezaevinde bulunan K-10 “Bir iki kere kıldım. Cuma namazına beş altı kere gitmişimdir. Bayram namazlarına giderdim. Annem bizi kaldırırdı abimle birlikte bayram namazına giderdik. Babamı namaz kılarken hiç görmedim.”

Silahlı terör örgütüne üyelik suçu ile cezaevinde bulunan K-12 “Dışarda iken vakit namazları kılmazdım. Çünkü nasıl kılındığını bilmiyordum. Camiye gittiğimde hareketleri taklit ederdim. Ara sıra Cuma namazına giderdim. Bayram namazlarına hiç gitmedim. Teravih namazlarında ve kandillerde camiye gidiyorduk ancak sadece namazın hareketlerini yapıyorduk.”

K-15 “Dışarıda iken bazen Cuma namazlarına giderdim. Caminin önünden geçerken eğer ezan okunuyorsa ayaklarım adeta beni camiye sürüklerdi ve camiye giderdim.”

Uyuşturucu suçundan tutuklu bulunan K-17 “Namaz kılmazdım. Bir Cuma namazı ile bir de bayram namazlarını kılardım. Cumalara da iki haftada bir üç haftada bir giderdim.”

Cinsel istismar suçundan tutuklu bulunan K-22 “Sabah namazı hariç diğer namazlarımı kılardım. Cuma namazlarına, bayram namazlarına, teravih namazlarına giderdim.”

Kasten öldürme suçundan hüküm almış olan K-30 “Namazlarımı ara sıra da olsa kılardım. Üç hafta cumaya gitmezsen büyük günahmış onun için dışarda iken cumaya Cuma’ya iki üç haftada bir giderdim. Ramazanda teravih namazlarına giderdim. Bazen annemle beraber giderdim. Bayram namazlarına babamla birlikte hiç kaçırmadan giderdik. Kandil geceleri de camiye giderdim.”

Uyuşturucudan tutuklu bulunan K-57 “Kılmıyordum. Ne namaz kılıyordum, ne de Kur’an okuyordum.”

Cinsel istismar suçundan tutuklu bulunan K-61 “Günlük namazlarımı kılmazdım. Bayram ve Cuma namazlarına giderdim. Ramazan geceleri ve kandillerde de camiye giderdim. Bağımlı olmama rağmen Ramazan ayında bir ay boyunca hiçbir

şey kullanmadım. Ramazan dışında Cuma günleri de asla uyuşturucu kullanmazdım” diyerek dini gün ve gecelere karşı olan saygısını ifade etmektedir.

Hırsızlıktan tutuklu bulunan K-70 ise “Dışarıda ara sırada olsa camiye gider namaz kılardım. Uyuşturucu kullanmış olsam bile ara sıra camiye gider namaz kılardım. Bütün cumalara giderdim. Bayram namazlarına giderdim. Teravih namazlarına giderdim.” demektedir.

Kasten öldürmeden hükümlü bulunan K-71 “Dışarda iken de cezaevinde iken de hiç vakit namazı kılmadım. Cumaya çok sık gitmezdim. Nadiren giderdim. Bayram namazlarına babam zorla götürürdü. Teravih namazına bir defa gittim. Baktım yarım saat sürüyor, bana göre değilmiş bir daha da gitmedim. Kandillerde de namaz kılmazdım.”

Suriyeli olan ve hırsızlıktan hükümlü olan K-74 “Beş vakit namazımı devamlı kılarım. Çok küçük yaştan beri kılarım. Ne zaman kılmaya başladığımı hatırlamıyorum. Cuma ve bayram namazlarına devamlı giderdim. Ramazanda teravihlere giderdim. Kandil geceleri mescide giderdim. Sohbet yapılırdı sonra namaz kılınırdı.” demektedir.

Silahlı terör örgütünü üyelikten cezaevinde bulunan K-84 “cezaevine girmeden önce namaz hiç namaz kılar mıydın?” sorusuna “Hiç kılmadım. Namazın nasıl kılınacağını cezaevinde öğrendim. Ne Cuma, ne bayram, ne kandil hiçbir zaman namaz kılmadım.” demektedir.

Hırsızlıktan tutuklu bulunan K-99’da aynı şekilde cezaevinde namaz kılmayı öğrendiğini, dışarıda iken vakit namazı kılmadığını cumalara gittiğini belirterek, “Dışarda namaz kılmayı bilmiyordum. Burda öğrendim. Arkadaşlar namaz kılmayı öğretti” demektedir.

Yağma suçundan tutuklu bulunan K-104 “etrafımızda dindar insan olmadığı için sonumuz burası işte. Ben çok hırsızlık yaptım. Çok can yaktım. Ama kalbimin temiz olduğunu düşünüyorum. Dışarda irademe sahip çıkmayı namaz kılmayı çok istedim. Bir Cuma namaza gittim. Dışarda namaz aklımıza gelmezdi. Ama burada yapacak bir şey yok, beş vakit namaz kılmaya çalışıyorum. Abdest almayı, namaz kılmayı arkadaşlar öğretti” demektedir.

Bayan olan K-113 hiç namaz kılmadığını, namaz kılmasını bilmediğini ifade etmiştir. Aynı şekilde bayan olan K-116 “Hayatımda sadece bir defa namaz kıldım. O da anneannem benim yaptığım hareketleri tekrarlar dedi. Onu yaptım. Sadece fatihayı biliyordum. Onu okudum. Şu an onu da unuttum.” Yapılan görüşmelerde namaz ibadeti hakkında kadın katılımcıların erkek katılımcılar ile arasında belirgin bir fark olmadığı anlaşılmıştır.

Katılımcılar ile yapılan mülakatta “cezaevine girmeden önce vakit namazları kılar mıydın?” sorusuna birçok katılımcı “Hayır, hiç kılmadım” diye cevap verirken bir kısmı ise cevap vermemiştir. Birçoğu ise sadece Cuma ve bayram namazı gibi özel gün ve gecelerde namaz kıldıklarını ifade etmektedirler. Özel gün ve gecelerde camiye namaz kılmaya giden katılımcıların birçoğu ise namaz kılmayı bilmediklerini sadece namaz kılanların hareketlerini taklit ettiklerini belirtmişlerdir. Cezaevinde ise namaz kılma oranlarında nispi bir artıştan söz etmek mümkündür. Bunu içinde bulunulan koşullar ile açıklamak pekâlâ mümkündür. Namaz kılma düzeyleri açısından erkek katılımcılar ile kadın katılımcılar arasında fark gözükmemektedir. Katılımcıların yaş ve ekonomik düzeyleri göz önünde bulundurulduğu için hac ve zekât ibadeti ile alakalı herhangi bir soru yöneltilmemiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Kur'an Okuma ve Dua Konusundaki Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Tanımlayıcı istatistik	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
Ne sıklıkta Kur'an okursunuz?	f	169	29	58	10	13
	%	60,6	10,4	20,8	3,6	4,7
Ceza infaz kurumuna girmeden önce dini içerikli sohbet, konferans, etkinliklere katılır mıydınız?	f	84	74	110	18	24
	%	27,1	23,9	35,5	5,8	7,7
Dini gün ve gecelerde yapılan programlara katılır mıydınız?	f	78	68	117	15	32
	%	25,2	21,9	37,7	4,8	10,3
Ne sıklıkta dua edersiniz?	f	5	19	78	57	151
	%	1,6	6,1	25,2	18,4	48,7

Katılımcıların büyük çoğunluğu hiçbir zaman Kur'an okumamaktadır. Hiçbir zaman Kur'an okumayanların oranı %60,6 ile yüksek çıkmıştır. Nadiren Kur'an okuyanların oranı %10,4, Bazen okuyanların oranı %20,8, sık sık okuyanların oranı %3,6, her zaman okuyanların oranı ise %4,7 olarak çıkmıştır.

Katılımcıların %27,1'i ceza infaz kurumuna girmeden önce dini içerikli sohbet, konferans ve etkinliklere hiçbir zaman katılmazken, %23,9'u nadiren katılmakta iken %35,5'i bazen katılmıştır. Katılımcıların %5,8'i sık sık dini içerikli sohbet, konferans ve etkinliklere katıldığını, %7,7'si ise her zaman bu tür etkinliklere katıldığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %25,2'si ceza infaz kurumuna girmeden önce dini gün ve gecelerde yapılan programlara hiçbir zaman katılmazken, %21,9'u nadiren katılmakta ve %37,7'si ise bazen katılmıştır. %4,8'i sık sık, %10,3 ise her zaman katıldığını belirtmektedir. Ceza infaz kurumuna girmeden önce dini içerikli sohbet, konferans vb. etkinliklere katılma ile dini gün ve gecelerdeki programlara katılma konusundaki verileri birlikte değerlendirdiğimiz zaman, suça sürüklenen çocukların genellikle dini içerikli programlara katılmadıkları anlaşılmaktadır.

Dua, ruhun Allah'a doğru yükselişi, hayat mucizesini yaratan Allah'a ilticadır. İnsanın, tüm varlıkların görünmeyen yaratıcısına, küllî akıl, mutlak güç ve mutlak hayır sahibi, hepimizin kurtarıcısı, koruyucusu olan Allah ile ilişkiye geçme ve O'na yönelme halidir³²⁷. İnsan içinde bulunduğu zor ve sıkıntılı durumlardan kurtulmak, kötü durumlara maruz kalmamak için Allah'ı hatırlar, aczini, güçsüzlüğünü ve kusurlarını samimiyetle itiraf ederek O'ndan yardım ister. Kötü durumdan kurtulma isteği, onu işlediği günah ve kusurlar sebebiyle pişmanlık duymaya ve kalbini temizlemeye, Allah'ı övüp yüceltmeye, af dilemeye sevk eder. Bazen sıkıntıdan kurtulduğu, nimet ve rahata kavuştuğu için memnuniyetini dile getirir. Dua bazen tabiattaki nizam ve estetiği derinden müşahade eden, mutlak kemal, güzellik ve gerçekliği sezen kişinin içinde meydana gelen hayranlık duygularının ifadesi olur³²⁸.

Katılımcıların %48,7'si her zaman dua ederken, %18,4'ü sık sık dua etmekte, %25,2'si ise bazen dua etmektedir. Nadiren dua edenler %6,1 iken hiçbir zaman dua etmeyenlerin oranı ise ancak (%1,6) da kalmaktadır. TDHA göre ise her zaman dua

³²⁷ Alexis Carrel, *Dua*, Çev: Ali Erçetin, Birleşik Yayıncılık, 2. basım, İstanbul, 1999, s.32.

³²⁸ Selahattin Parlador, *Dua*, DİA, c.9, İstanbul, 1994, s.531.

ettiğini belirten kişi oranı (%92,5), hiçbir zaman dua etmeyenlerin oranı (%0,2) olarak göz önünü alındığında suça sürüklenen çocukların dua etme sıklığı Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Din ve Günlük Hayatla İlgili Bazı Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Tanımlayıcı istatistik	Kesinlikle evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır
Sizce dini yaşantı insanı mutlu eder mi?	f	223	77	8	1	1
	%	71,9	24,8	2,6	0,3	0,3
Sizce insan hayatında ibadet gerekli midir?	f	248	52	6	4	-
	%	80,0	16,8	1,9	1,3	-
İnsan dürüst bir hayat yaşadığı sürece dindar olması önemli değildir cümlesine katılıyor musunuz?	f	68	40	45	81	76
	%	21,9	12,9	14,5	26,1	24,5
Muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruduğuna inanır mısınız?	f	75	85	82	35	33
	%	24,2	27,4	26,5	11,3	10,6
Türbe ve yatır ziyaretinin dileklerin kabul edilmesine vesile olduğunu düşünüyor musunuz?	f	50	73	120	37	30
	%	16,1	23,5	38,7	11,9	9,7
Toplumsal huzurun sağlanması ve korunmasında dinin önemli bir rol oynadığını düşünüyor musunuz?	f	136	115	47	6	6
	%	43,9	37,1	15,2	1,9	1,9
Din insanın doğru ve yanlış bulmasına yardım eder cümlesine katılıyor musunuz?	f	211	76	18	4	1
	%	68,1	24,5	5,8	1,3	0,3
Evlilik dışı cinsel ilişkiyi dini açıdan normal karşılar mısınız?	f	22	40	44	109	95
	%	7,1	12,9	14,2	35,2	30,6
Arkadaşınızı seçerken dindar olmasına önem verir misiniz?	f	53	87	62	92	16
	%	17,1	28,1	20,0	29,7	5,2
Ceza İnfaz Kurumuna gelen din görevlilerinin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?	f	150	118	26	11	5
	%	48,4	38,1	8,4	3,5	1,6
Şans oyunları oynamak sizce dini açıdan sakıncalı mıdır?	f	108	86	68	32	16
	%	34,8	27,7	21,9	10,3	5,2

Dini tecrübenin boyutları farklı kategorize edilmiştir. Wach, bunu teorik (doktrin), pratik (ibadet) ve sosyolojik anlatım olarak üç boyutta ele alırken, Glock, dini tecrübe, ayin (ibadet), ideoloji (inanç), bilgi ve dini kanaatleri etkileme olarak beş boyut halinde ele almaktadır. İbadet boyut ile bir dinin özel dini pratikleri kastedilir³²⁹. Kutsalın tecrübesi olarak ta tarif edilebilen dini tecrübe belli tutumlara ve kendi aralarında farklı ifade şekillerine bürünmektedir. Dini inanç ve amel arasında en kabul edilebilir yorum, nazari olanla ameli olanın birbirinden ayrılmaz bir biçimde düşünmektir. İlahi herhangi bir fikir olmaksızın hiçbir ibadet fiili mevcut olamayacağı

³²⁹ Charles Y. Glock; *Dindarlığın Boyutları Üzerin*, Çev: M. Emin Köktaş, *Din Sosyolojisi*, Der. Yasin Aktay, M. Emin Köktaş, Vadi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1998, s.254.

gibi, ibadetle ilgili hiç değilse cüz'î bir anlatımın olmadığı din de neredeyse yok gibidir. Daha dar anlamda dindar insanın fiil ve eylemlerine ibadet denmektedir³³⁰.

Morice Goguel, ibadetin son derece değerli üç fonksiyonunun bulunduğunu ifade etmektedir; Birinci olarak dinin ifadesi olmak bakımından ibadetin sembolik bir fonksiyonu bulunmaktadır. İkinci olarak ibadet, onu ifa edenlerde dini duyguları besleyip geliştirmeye yaraması itibariyle didaktik bir fonksiyon görür. Üçüncü olarak ibadetin, kutsalla bağ kurulmasını, onunla teması sağlaması bakımından mistik bir fonksiyonu vardır. Dini ayin, tören veya uygulamaya temel teşkil eden inançlar zamanla şuurdaki eski canlılığını kaybettiği halde, ibadetler ve merasimleri onların birleştirici etkisini arttırmaktadır. Bu manada ibadet, dini inancın canlılığını korumada, devam ve arttırılmasında önemli bir rol oynamaktadır³³¹.

“Sizce dini yaşantı insanı mutlu eder mi?” cümlesine araştırmaya katılanların %71,9'u kesinlikle evet, %24,8'i evet demiştir. Kesinlikle eve ve evet diyenlerin toplamı %96,7'dir. Dolayısıyla dini yaşantının insanı mutlu edeceğini düşünenlerin oranı oldukça yüksektir. Dini yaşantının insanı mutlu etmeyeceğini düşünenlerin oranı ise toplamda (0,6)'da kalmıştır. Dolayısıyla katılımcıların büyük çoğunluğu dini yaşantının insanı mutlu edeceğini düşünmektedirler.

“Sizce insan hayatında ibadet gerekli midir?” cümlesine katılanların %80,0'i kesinlikle evet derken, %16,8'i evet demiştir. Katılımcıların %96,8'i insan hayatında ibadeti gerekli görmektedir. İbadetin gerekli olduğu hususunda kararsız olanlar (%1,9) iken, ibadetleri gerekli görmeyenler ise (%1,3)'tür. Dolayısıyla katılımcılar büyük oranda ibadetin insan hayatında gerekli olduğunu kabul etmektedirler.

“İnsan dürüst bir hayat yaşadığı sürece dindar olması önemli değildir” cümlesine araştırmaya katılanların %21,9'u kesinlikle evet yanıtı verirken, %12,9'u evet yanıtı vermiş, %26,1'i hayır yanıtı vermiş, %24,5'i kesinlikle hayır yanıtı vermiş ve %14,5'i kararsızım yanıtı vermiştir. Hayır diyen katılımcıların oranı evet diyen katılımcıların oranından yüksek çıkmakla katılımcıların çoğunluğu (%50,6) sadece insanın dürüst bir hayat yaşamasını dindarlık açısından yeterli görmektedirler. Katılımcıların yarısından

³³⁰ Wach, *a.g.e.*, s.44-51.

³³¹ Günay, *a.g.e.*, s.225-227.

fazlası insanın dürüst bir hayat yaşadığı sürece dindar olması önemli değildir görüşündedir.

“Muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruduğuna inanır mısınız?” cümlesine araştırmaya katılanların %24,2’si kesinlikle evet derken, %27,4 evet demiştir. Katılımcıların %21,9’u muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruduğuna inanmamaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası (%51,69) muska ve nazarlığın insanı kötülükten koruduğunu düşünmektedir. Bu konuda kararsız olanlar (%26,5)’te kalmıştır.

Katılımcıların %16,1’i “türbe ve yatır ziyaretinin dileklerin kabul edilmesine vesile olacağını düşünüyor musunuz” sorusuna kesinlikle evet yanıtı verirken, %23,5’i evet yanıtı vermiş, %11,9’u hayır yanıtı vermiş, %9,7’si kesinlikle hayır yanıtı vermiş ve %38,7’si kararsızım yanıtı vermiştir. Türbe ve yatır ziyaretinin dileklerin kabul edilmesi hususunda katılımcıların büyük bir çoğunluğu kararsızdır (%38,7). TDHA göre toplumda türbe ve yatırdan bir ihtiyacını dilemeyi yanlış bulanların oranı %85,2 iken, bizim araştırmamızda türbe ve yatır ziyaretinin dileklerin kabul edilmesine vesile olduğunu düşünmeyenlerin toplam oranı %21,6 çıkmıştır. Suça sürüklenen çocukların bu hususta zihinlerinin berrak olmadığı düşünülmektedir.³³²

Katılımcıların büyük çoğunluğu toplumun huzurunun sağlanmasında dinin önemli bir rol oynadığını düşünmektedir. Bu konuda kesinlikle evet diyenlerin oranı (43,9), evet diyenlerin oranı (37,1)’dir. Kararsız olduklarını belirteler (%15,2), hayır ve kesinlikle hayır diyenlerin toplam oranı (3,8)’de kalmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%81)’i toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin önemli bir rol oynadığı görüşündedir.

Bir önceki paragraf ile yakın manada katılımcıların büyük bir kısmı, insanın doğru ve yanlış bulmasında dinin kendisine yardımcı olacağını kabul etmektedirler. Bu görüşe kesinlikle katılanların oranı (%68,1), katılanların oranı (%24,5)’dir. Kararsız olanları (%5,8)’dir. Bu görüşe katılmayan ve kesinlikle katılmayanların oranı toplamda (%1,6)’da kalmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar, dinin, insanın doğru ve yanlış bulmasında yardımcı olacağını kesinlikle evet ve evet diyenlerin beraber düşündüğümüz

³³² TDHA, s.168.

zaman büyük oranda (92,6) kabul etmektedirler. Son iki veriyi birlikte değerlendirdiğimizde gerek toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında, gerekse kişinin doğruyu bulmasında dine atfedilen önem yüksek gözükmektedir.

“Evlilik dışı cinsel ilişkiyi dini açıdan normal karşılar mısınız?” sorusuna katılımcıların %7,1’i kesinlikle evet derken, %12,9’u eve yanıtını vermiştir. Kararsız olanların %14,2’dir. %35,2’si böyle bir ilişkiye hayır derken, %30,6’sı kesinlikle hayır cevabını vermiştir. Evlilik dışı cinsel ilişkiyi dini açıdan normal karşılayanların oranı toplamda %20’yi bulurken, bunu normal karşılamayanların oranı (%65,8)’dir. Katılımcıların büyük çoğunluğu evlilik dışı cinsel ilişkiyi dini açıdan normal karşılamamaktadır.

“Arkadaşınızı seçerken dindar olmasına önem verir misiniz?” sorusuna katılımcıların %17,1’i kesinlikle evet cevabını verirken, %28,1’i evet cevabını vermiştir. %20’si kararsız olduğunu ifade etmiştir. %29,7’si hayır derken, %5,2’si kesinlikle hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların arkadaş seçiminde en büyük oranın dindar olmasına önem vermeyen grup olduğu, diğer önemli bir oranın da dindar olmasına önem verme hususunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır. Arkadaş seçiminden dindar olmasına önem verenlerin oranı toplamda %45,2’yi bulmuştur.

Katılımcıların toplam %86,5’i ceza infaz kurumuna gelen din görevlilerinin faydalı olduğunu düşünmektedir. Bu konuda kararsız olanlar %8,4, faydalı bulmayanlar %3,5, kesinlikle faydalı bulmayanlar ise %1,6’dır. Ceza infaz kurumunda din dersine giren görevlilerin bütün koşullara giremediğini, bazı tutuklu ve hükümlülerin derslere katılamadıklarını beraber düşündüğümüz zaman, olumsuz düşünen çocukların aslında din görevlisi ile karşılaşmadıklarını, bu imkândan faydalanamayan kişiler olduklarını ifade edebiliriz. Şans oyunları oynamanın dini açıdan sakıncalı olduğun düşünenlerin oranı ise toplamda % 62,5’i bulmaktadır. Kararsız olanlar %21,9, sakıncalı görmeyenler %10,3, kesinlikle sakıncalı görmeyenler ise %5,2’dir. TDHA göre ise hiçbir zaman şans oyunu oynamayanların oranı ise %82,5 çıkmıştır. Şans oyunlarının dini açıdan sakıncalı olduğunu düşünme durumu suça sürüklenen çocuklarda toplumun genelini göz önüne aldığımızda daha düşük çıktığını görmekteyiz. Şans oyunlarının dini açıdan sakıncalı olmadığına dair görüşün nispeten yüksek olduğunu ifade edebiliriz.

Netice olarak katılımcıların büyük çoğunluğu dini yaşantının insanı mutlu edeceğini, insan hayatında ibadetin gerekli olduğunu ve dinin insanın doğruyu ve yanlış bulmasına yardım edeceğini düşünmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun toplumun huzurunun sağlanmasında dinin önemli bir rol oynadığını, ceza infaz kurumuna gelen din görevlilerinin faydalı olduğunu, şans oyunları oynamanın dini açıdan sakıncalı olduğunu düşünmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Oruç İbadetine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Yanıtlar	F	%
Ramazan ayında oruç tutar mısınız?	Tamamını tutarım	55	17,7
	Çoğunu tutarım	31	10,0
	Yarısını tutarım	40	12,9
	Bir kısmını tutarım	122	39,4
	Hiç tutmam	62	20,0

Katılımcıların sadece %17,7'si Ramazan ayında orucun tamamını tutarken, %10'u Ramazan ayının çoğunu, %12,9'u Ramazan ayının yarısını, %39,4'ü Ramazan ayının bir kısmını tutmakta ve %20'si hiç oruç tutmamaktadır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde suça sürüklenen çocuklardan çoğunluğu ramazan ayında birkaç gün oruç tutuklarını belirtmişlerdir. Oruç ibadetini yerine getirme noktasında kadın ve erkek katılımcılar arasında herhangi bir fark görülmemiştir. Mahkûmiyete neden olan suçlar açısından baktığımızda cinayet suçundan tutuklu ve hükümlü olan çocukların diğer suç sebebiyle cezaevinde olanlardan daha fazla oruç ibadetini ifa ettikleri görülmüştür.

Oruç ibadetini yerine getirme açısından araştırmamızın sonuçları ile TDHA'nın sonuçları arasında belirgin bir fark gözükmemektedir. TDHA göre sağlıklı elverdiği sürece Ramazan ayında oruç tutanların oranı %83,4 iken, bizim araştırmamızda %17,7 olarak çıkmıştır. Hiç oruç tutmadığını belirtenler arasında da bu fark gözükmemektedir. TDHA göre hiç oruç tutmam diyenlerin oranı %2,5 iken, bizim araştırmamızda %20 olarak gerçekleşmiştir. Oruç ibadetini yerine getirme açısından suça sürüklenen çocukların toplumun genelinden belirgin şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Uyuşturucudan tutuklu bulunan K-28 “Fırsat buldukça oruç tutardım. Ama yaş büyüdükçe ailemden kopmaya başladım ve ibadetlerden uzaklaştım” demektedir.

Kasten adam öldürme suçundan hükümlü bulunan K-30 “Ramazanı hiç kaçırmadan ailecek tutardık” demektedir.

Kasten adam öldürme suçundan tutuklu olan K-53 “ramazan orucunu tutardım. Bütün ramazanı tutardım. Tutamadığım iki üç günü de kaza ederdim” demektedir.

Cinsel istismar suçundan tutuklu bulunan K-61 ise “Ramazanda madde kullanmazdım ama oruç ta tutmazdım. Hiç oruç tutmadım” demektedir.

Kasten adam öldürme suçundan tutuklu olan Suriyeli K-66 “Ramazan ayını tam tutarım. Ramazanın dışında şevval orucunu, nafile oruç tuttuğum olur” diyerek, ramazan ayı dışında nafile oruç tuttuğunu belirten tek kişi olmuştur.

Hırsızlıktan hükümlü bulunan ve Suriyeli olan K-74 “Ramazan ayını full tutarım. Çünkü farzdır. Küçük yaştan beri oruç tutarım” demektedir.

Yaralamadan tutuklu bulunan K-85 ise “Ramazan ayında çoğunlukla orucumu tutardım. Dedem oruca alıştırmıştı. Namaza gitmezdik ama orucumuzu tutardık” demektedir.

Taksirle ölüme neden olma suçundan hükümlü bulunan K-108 oruç ibadeti hakkında “Ramazanlarımı tam tutarım. İlk zamanlar küçükken yarım gün tutardım. Sonraları alışınca tüm gün tutmaya başladım. Sekizinci sınıftan beri tam tutuyorum. Ergenliğe girince hocalarımız tam tutmamız gerektiğini söylerdi. Bizde tutardık.” demektedir. Kişilere karşı suç işlemiş olan tutuklu ve hükümlülerin diğer suçlar işleyenlere nazaran daha fazla ibadetleri yerine getirdikleri görülmektedir.

Tablo11. Katılımcıların Dini Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Yanıtlar	F	%
İlk dini bilgilerinizi nereden aldınız?	Ailemden	216	69,7
	Okulda din kültürü ve ahlak bilgisi dersinden	46	14,8
	Yaz Kur'an kursundan	27	8,7
	Arkadaş çevremden	8	2,6
	Diğer	13	4,2
Kur'an okumayı biliyor musunuz?	Evet	93	30,0
	Hayır	217	70,0
Kur'an okumayı nasıl öğrendiniz?	Yaz Kur'an kursundan öğrendim	34	36,6
	Ailem öğretti	23	24,7
	Cezaevinde kendi kendime öğrendim	11	11,8
	Cezaevinde görevli olan din görevlisinden öğrendim	15	16,1
	Cezaevinde arkadaşlarımdan öğrendim	10	10,8

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%69,7) ilk dini bilgileri ailesinden öğrenmiştir. Daha sonra sırası ile okuldan (%14,8) ve yaz Kur'an kursundan (%8,7) öğrenmişlerdir.

Okumuş'un yapmış olduğu çalışmaya göre birçok genç, sokak çocuğu iken ve sokakta suç işler iken Kur'an öğrendikten sonra sokak çocuğu olmaktan ve kötü davranışlardan kurtulduğunu ve artık çalışmak için iş aradıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışma ile çocukların, Kur'an ve dini öğrenmeye başladıktan sonra, din adına tehlikeli oluşumların içinde yer almadıkları tespit edilmiştir.

Yapılan çalışma dinin insan, özellikle de çocuk ve gençler üzerindeki olumlu etkisini ve kontrol gücünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu, insanların, yoksul ve işsiz olduklarında suç işlemeyebileceklerinin bir göstergesidir. Bunu söyleyerek sorunun çözüm yollarının önüne dini koymak amacı taşınmamakta, bilakis dindar bir toplumda ters giden bir şeye çözüm bulmada toplumun dindarlığından yardım almanın mümkün olduğu söylenmeye çalışılmaktadır³³³.

İlk dini bilgilerin öğrenilmesinde anne önemli bir figürdür. Parçalanmış ailelerde anne, eğer anne yoksa ilk dini bilgileri verenin, genellikle annenin yerine geçenin büyük çoğunluğu anneanne veya babaanne olduğu görülmektedir.

³³³ Ejder Okumuş, "Sokak Çocukları'nın Sosyolojisi -Diyarbakır Örneği-", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX (2009), Sayı:1, s.32.

“İlk dini bilgilerinizi nereden aldınız? sorusuna K-13 “ailemden duyduğlarım. En çok annem yardımcı olurdu. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu söylerdi” demektedir.

K-52 ise aynı soruya “annemden. Bir şey söylemedi. Ama her gün ben onu görüyordum. Nasıl namaz kılıyor, abdest alıyor. Ben de o şekilde öğrendim” diyerek ilk dini bilgilerin öğrenilmesinde anne faktörünün önemini ortaya koymaktadır.

Cuman namazı ve öncesinde yapılan vaazların da Dini bilgilerin öğrenilmesinde etkisi olduğu görülmektedir. K-65 bu soruya “Cuma namazlarına gidiyordum. Camiden aldım. Her hafta Cuma namazına giderdim. Annem babam dini hiçbir şey anlatmazlardı. Namaz kılmazlardı” diyerek aileden alamadığı dini bilgilerin camiden aldığı ifade etmektedir.

Suriyeli olan ve hırsızlıktan hükümlü bulunan K-74 ise “annemden. Dine ait her şeyi annem öğretti. Namaz kılmayı, Kur’an okumayı hep annem öğretti.” diyerek ilk dini bilgilerinin şekillenmesinde annenin önemini belirtmektedir.

Kadın olan K-121 ise “Annem babam alkol alan insanlardı. Dini bilgi vermediler. Annem birahane çalışıyordu. Meraklı idim, internetten araştırdım. Daha çok ilk dini bilgilerimi okuldan aldım” demektedir.

İlk dini bilgilerin öğrenilmesinde, aile ve özellikle anne öncelikli sırayı almıştır. Annenin dini kişiliğin yetişmesindeki önemi yadsınamaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı suça sürüklenmede aile hem olumlu hem de olumsuz açılardan en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Özellikle parçalanmış aile yapısı çocuklar açısından örseleyici olmaktadır.

Katılımcıların %30’u Kur’an okumayı bilmektedir. Kur’an okumayı bilenlerin %36,6’sı yaz Kur’an kursundan, %24,7’si ailesinden, %11,8’i cezaevinde kendi kendine, %16,1’i cezaevinde görevli olan din görevlisinden ve %10,8’i cezaevinde arkadaşlarından Kur’an okumayı öğrenmiştir. Suça sürüklenen çocuklarda Kur’an-ı Kerim’i Arapçasından okuyabilme durumda yine TDHA göre ülke ortalamasının (%57,0) altında seyretmektedir.

Hiç Kur'an kursuna gitmediğini, Kur'an'ı mahalledeki yaşlı bir teyzeden öğrendiğini daha sonra evde cüz okuduğunu ve Kur'an'ı beş defa bitirdiğini söyleyen K-2, "Bazen Kur'an okurum. Kur'an okuduğum zaman içim ferahlıyor. Kendimi Allah'ın karşısındaymışım gibi hissediyorum" demektedir.

K-43 ise "hiç Kur'an kursuna gittin mi?" sorusuna, "Üç yıl yaz Kur'an kursuna gittim. Orada namaz kılmayı öğrendim. Sureleri öğrendim, Fatiha'yı öğrendim, bazı dini bilgileri öğrendim" demektedir.

Suriyeli olan ve hırsızlıktan hükümlü bulunan K-74 ise "Kur'an okur musun?" sorusuna "Evet biliyorum. İlk önce annemden öğrendim. Sonra mescitte öğrendim. Parça parça yerlerden olmak üzere Kur'an'dan bazı yerleri ezbere biliyorum. Kur'an okuduğum zaman güzel şeyler hissediyorum, çok rahat hissediyorum. Çünkü Allah'tan gelen şeyler" diye cevaplamıştır.

Cinsel istismar suçundan tutuklu bulunan ve üç yıl kadar farklı Kur'an kurslarında kaldığını belirten K-81 "Kur'an okumayı biliyorum. Dışarda iken her gün Kur'an okurdum. Kur'an okumadığım günler birkaç günü geçmezdi. Cemiyetlerde ezbere Kur'an okurdum. Bazen evde yemekten sonra babam "oğlum bir Kur'an oku derdi", ben de okurdum kardeşim de yemek duası yapardı. Kur'an okuduğumda ya da namaz kıldığımda içime mutluluk gelirdi. Her Perşembe akşamları koğuştta Yasin vb. okurum" demektedir.

Araştırmada suça sürüklenen çocukların genelde Kur'an-ı Kerim'i Arapçasından okumayı bilmedikleri, sadece bir kısmının Türkçe mealinden ara sıra Kur'an-ı Kerim'i okudukları görülmüştür. Birçok çocuğun ise namaz ibadetini eda edebilecek kadar dahi Kur'an-ı Kerimi bilmedikleri anlaşılmaktadır. Kur'anı-Kerim'i okuduklarını ifade edenler ise, bunun kendilerini dini duygular açısından ferahlattığını beyan etmişlerdir. Çocukların Kur'an öğrenmesinde özellikle Yaz Kur'an Kursları'nın önemli etken olduğu ifade edilebilir. Çocukların Kur'an-ı Kerimi öğrenemeseler dahi birçoğunun Yaz Kur'an Kursuna gittiğini belirtmesi Yaz Kur'an kursları'nın dini bilgilerinin oluşmasında etkili olduğunu belirtebiliriz. Suça sürüklenen çocukların önemli bir kısmı Yaz Kur'an kurslarında ilk defa öğrenmiş oldukları bilgilerin üzerine cezaevinde Kur'an-ı Kerim'i öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 12. Katılımcıların Kendileri ve Ailelerine Yönelik Dindarlık Algıları ve Dini Hassasiyet ve Evliliğe İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Yanıtlar	F	%
Topluma göre kendinizi dini yaşantı açısından nasıl tanımlarsınız?	Oldukça dindarım	67	21,6
	Dindarım	156	50,3
	Ne dindarım ne değilim	73	23,5
	Dindar değilim	12	3,9
	Hiç dindar değilim	2	,6
Topluma göre ailenizi dini yaşantı açısından nasıl tanımlarsınız?	Ailem oldukça dindardır	134	43,2
	Ailem dindardır	127	41,0
	Ailem ne dindardır ne dindar değildir	36	11,6
	Ailem dindar değildir	7	2,3
	Ailem hiç dindar değildir	6	1,9
Yapacağın bir işin dinen sakıncalı olup olmamasına dikkat eder misiniz?	Kesinlikle dikkat ederim	106	34,2
	Dikkat ederim	73	23,5
	Bazen dikkat ederim	108	34,8
	Dikkat etmem	13	4,2
	Hiç dikkat etmem	10	3,2
Evlilikte eşinizin dindar olması sizin için önemli midir?	Kesinlikle önemlidir	151	48,7
	Önemlidir	110	35,5
	Kararsızım	28	9,0
	Hayır, önemli değildir	14	4,5
	Hiç önemli değildir	7	2,3

Katılımcıların büyük çoğunluğu kendini topluma göre oldukça dindar veya dindar olarak görüyorken (%71,9), %23,5'i ne dindar ne değil olarak görmekte ve oldukça az bir bölümü (%3,9) kendisini dindar olarak görmemektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu ailesini oldukça dindar veya dindar olarak görmektedir (%84,2). %11,6'sı ailesini ne dindar ne de dindar olmayan olarak görürken, %2,3 dindar olmadığını, %1,9'u ise ailesinin hiç dindar olmadığını belirtmektedir.

Dindarlık tek tek bireyler söz konusu olduğunda başta eğitim olmak üzere, cinsiyet, yaş, medeni durum, sosyo-ekonomik statü, meslek, modernlik deneyimi (geleneksel/modern, kentsel/kırsal ayrışmalar) ve bireysel talepler vs. gibi çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilebilir boyutları vardır. Dindarlık kuşkusuz görece bir kavramdır. Hatta din kavramının tanımında ortaya çıkan çeşitlilik ve bundan kaynaklanan belirsizlik çok kere dindarlık kavramı için de geçerlidir. Dindarlık, dinselliğin öznel dünyasında kullanılan bir kavramdır. Kuşkusuz her din, olgusal düzeyde bir yaşantı örgütlenmesine sahiptir. Bir kişinin dindar olduğuna vurgu

yapıldığında, bir şekilde onun kendi inanç alanı içindeki bireysel gerçeklik durumuna işaret edilmektedir³³⁴.

Dindarlığı çocukların bazıları camiye gitmekle, kimileri Kur'an okumakla, kimileri namaz kılmakla, kimileri ise sadece Cuma ve bayram namazlarına gitmekle ilişkilendiriyor. Birçoğu aynı dindarlık düzeyine sahip olmakla birlikte katılımcıların bir kısmı kendisini dindar olarak görürken, bazıları pek dindar olmadıklarını ifade etmektedir. Bu ise kişilere göre dindarlık algısının rölatifliğinden kaynaklanmaktadır. Katılımcıların kendileri ve ailelerini konumlandıkları bu veriler rölatif olmakla birlikte katılımcıların kendilerini ve ailelerini bu şekilde algılamaları önemlidir. Eylemlerine istenilen düzeyde yansımaya da kişiler kendilerini dindar olarak tanımlamayı tercih etmektedirler.

Katılımcıların %34,2'si yapacağı bir işin dinen sakıncalı olup olmamasına kesinlikle dikkat ederken, %23,5'i dikkat etmekte, %34,8'i de bazen dikkat ederken %4,2'si dikkat etmemekte ve %3,2'si ise hiç dikkat etmemektedir.

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu toplamda %84,2 ile evlilikte eşinin dindar olmasının kendisi için önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu iki veri suça sürüklenen çocukların hayatlarında önemli karar alma süreçlerinde dini dikkate aldıklarını göstermektedir.

³³⁴ Subaşı, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*", s.95-97.

Tablo 13. Katılımcıların ve Ailelerinin Zararlı Madde Kullanımı ve Katılımcıların Bu Maddelerin Kullanımının Dini Boyutu Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Yanıtlar	f	%
Sizce alkol için aşağıdaki cümlelerden hangisi doğrudur?	Alkol almak haramdır	256	82,6
	Kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir	11	3,5
	Düğün ve benzeri özel günlerde alkol alınabilir	29	9,4
	Alkol almak günah değildir	2	0,6
	Günah olduğunu kabul etmekle birlikte alkol alınabilir	12	3,9
Alkol alıyorsanız ne sıklıkta alırsınız?	Hiçbir zaman	90	29,0
	Nadiren	84	27,1
	Bazen	97	31,3
	Sık sık	15	4,8
	Her zaman	24	7,7
Ailenizde alkol alan var mı? (Varsa birden fazla işaretleyebilirsiniz.)	Baba	75	20,1
	Anne	12	3,2
	Abi-kardeş	57	15,2
	Akraba	81	21,7
	Yok	149	39,8
Uyuşturucu madde kullanmanın dini açıdan sakıncalı olduğunu düşünüyor musunuz?	Kesinlikle evet	144	46,5
	Evet	109	35,2
	Kararsızım	37	11,9
	Hayır	13	4,2
	Kesinlikle hayır	7	2,3
Uyuşturucu madde kullandınız mı?	Hiçbir zaman	88	28,4
	Nadiren	25	8,1
	Bazen	49	15,8
	Sık sık	45	14,5
	Her zaman	103	33,2
Uyuşturucu madde kullandı iseniz hangi uyuşturucu maddeleri kullandınız?	Bally-tiner	46	20,7
	Esrar	97	43,7
	Bonzai	5	2,3
	Sentetik hap	14	6,3
	Eroin-kokain	3	1,4
	Hepsi	57	25,7
Ailenizde uyuşturucu madde kullanan var mı? (Varsa birden fazla işaretleyebilirsiniz.)	Baba	25	7,4
	Anne	2	0,6
	Abi-kardeş	47	13,8
	Akraba	56	16,5
	Yok	210	61,8

Katılımcıların büyük çoğunluğu alkol almanın haram olduğunu ifade etmektedir (%82,6). Kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir diyenler (%3,5), özel günlerde alkol alınabilir diyenler (%9,4)'tür. Alkol almanın günah olmadığını ifade edenler ise (%0,6)'dır.

Katılımcıların %29'u hiçbir zaman alkol almazken, %27,1'i nadiren alkol almakta, %31,3'ü bazen alkol almakta, %4,8'i sık sık alkol almakta, %7,7'si ise her zaman alkol almaktadır. Bir önceki paragrafta katılımcıların büyük çoğunluğunun alkol almanın haram olduğu kabul etmekle birlikte, farklı düzeylerde de olsa alkol alanların oranı toplamda (%70,9)'u bulmaktadır. Dini açıdan bir eylemin haramlığını kabul etmek ile davranışa dönüştürme arasında oldukça fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %39,8'inin ailesinde alkol alan bulunmazken, %20,1'inin babası, %3,2'sinin annesi, %15,2sinin abi-kardeşi, %21,7'sinin ise akrabası alkol almaktadır. Dolayısıyla suça sürüklenmiş olan çocukların aile ve yakın çevrelerinde alkol tüketiminin yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle aile fertlerinin alkol kullanımı, çocuğun alkol kullanımına erken yaşlarda başlamasına ve suç ortamına sürüklenmesine etki etmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu uyuşturucu madde kullanımının dini açıdan sakıncalı olduğunu ifade etmektedir. "Uyuşturucu madde kullanmanın dini açıdan sakıncalı olduğunu düşünüyor musunuz?" cümlesine, kesinlikle evet diyenler (%46,5), evet diyenler (%35,2)'dir. Kararsız olanlar (%11,9)'dur. Hayır diyenler (%4,2), kesinlikle hayır diyenler ise (%2,3)'tür.

"Uyuşturucu madde kullandınız mı?" sorusuna, araştırmaya katılanların (%28,4) hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Nadiren kullandıklarını belirtenler (%8,1), bazen kullananlar (%15,8), sık sık kullananlar (%14,5), her zaman kullananlar ise (%33,2)'dir. Suça sürüklenen çocukların en çok kullanmış oldukları zararlı maddeler ise sırası ile bally-tiner (%20,7), esrar (%43,7), bonzai (%2,3), sentetik hap (%6,3), eroin-kokain (%1,4)'tür. Hepsini kullandığını ifade edenlerin oranı ise (%25,7)'yi bulmaktadır. Suça sürüklenen çocukların özellikle bally-tiner ve esrar ile zararlı maddeleri kullanmaya başladıkları görülmektedir.

Johnson ve arkadaşları bireysel dindarlığın, fakir bölgelerde yaşayan risk grubundaki gençlere uyuşturucu kullanımı ve diğer illegal faaliyetlerden kaçınmada yardımcı olduğunu tespit etmişlerdir. Din ve suç arasındaki ilişkiye odaklanan kırk

çalışma üzerine yapılan bir meta-analizde, suç ve dindarlık oranları arasında ters bir orantı olduğu ortaya konmuştur³³⁵.

Kanada’da yapılan bir araştırmaya göre ise üniversite öğrencileri arasında sık sık alkol kullanma ile gerek fiziksel ve gerekse de duygusal anlamda kendilerini şiddete iten arkadaşlara sahip olması durumunda bu kimselerin alkol kullanmayan ve kendilerini şiddete iten arkadaşları olmayan bireylere göre kız arkadaşlarına karşı cinsel şiddet uygulama oranlarının on kat daha fazla olduğunu ortaya koymuştur³³⁶. Özbek’in daha önce yapmış olduğu çalışmada, mahkûm olmuş kişilerin %73,7’sinin bağımlılık yapan herhangi bir madde kullandığı, ailesinden herhangi birisinin bağımlılık yapan madde kullanım oranının ise %84,2 olduğu tespit edilmiştir³³⁷. Bizim araştırmamızda da katılımcıların %61,8’inin ailesinde uyuşturucu kullanan bulunmazken, %7,4’ünün babası, %0,6’sının annesi, %13,8’inin abi-kardeşi, %16,5’inin akrabası uyuşturucu kullanmaktadır. Suça sürüklenen çocukların aile ve yakın çevresinin, uyuşturucu madde kullanımı konusunda çok yüksek bir düzeyde oldukları görülmektedir. Sosyal sermayesi yakın çevresi olan bu çocukların uyuşturucu maddeye ulaşımı ve kullanımı kolaylaşmaktadır. Bu veri bizlere suç işleme olasılığı ile çevre özellikle yakın çevre arasında sıkı bir korelasyon olduğunu göstermektedir.

Neticede, suça sürüklenen çocuklarda uyuşturucu madde kullanımını ile alkol almanın haramlığını kabul edenlerin oranı yüksek düzeyde çıkmaktadır. Bununla birlikte bu teorik bilginin eyleme dönüşmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Suça sürüklenen çocuklarda, bir defa dahi kullanmış olsa bile toplamda uyuşturucu madde kullanım oranı (%71,6), alkol kullananların oranı (%70,9) ile yüksek seviyededir. Suça sürüklenen çocukların alkol kullanımı ve uyuşturucu madde kullanımının dini açıdan sakıncalı olduğunu kabul etmekle birlikte, kendilerini bu zararlı alışkanlıktan alıkoyamadıkları görülmektedir. Bunda içinde bulundukları yakın çevre, ekonomik sıkıntılar, parçalanmış aile yapısı vb. birçok faktörün etkisi olduğu ifade edilebilir. Zararlı madde kullanımının önlenmesi veya azaltılmasında dinin olumlu katkısından istifade edilebilir.

³³⁵ Byron R. Johnson, *Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü*, Çev: Halide Aslan, *Din Sosyolojisi* içinde, Der: Peter L. Clarke, Çev. Ed.: İhsan Çapcıoğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s.404.

³³⁶ Dolu, *a.g.e.*, s.135.

³³⁷ Belgizar Özbek, *a.g.t.*, s.170.

Tablo 14. Katılımcıların Hırsızlık, Arkadaş Çevresinin Suç İşlemeye Etkisi Konusundaki Görüşleri, Ailelerinde Cezaevine Giren Olması Durumu, Evden Kaçma Durumları ve Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sorular	Yanıtlar	f	%
Sizce hırsızlık hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?	Hırsızlık yapmak günahtır	262	84,5
	Kişi ancak zorunlu ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	37	11,9
	Kişi normal ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	3	1,0
	Zenginlerin malını çalmak günah değildir	7	2,3
	Hırsızlık günah değildir	1	0,3
Arkadaş grubunun suç işlemeye etkili olduğunu düşünüyor musun?	Kesinlikle evet	112	36,1
	Evet	90	29,0
	Kararsızım	45	14,5
	Hayır	35	11,3
	Kesinlikle hayır	28	9,0
Ailenizde cezaevine giren var mı? (Varsa birden fazla işaretleyebilirsiniz.)	Baba	106	24,5
	Anne	23	5,3
	Abi-kardeş	82	18,9
	Akraba	130	30,0
	Yok	92	21,2
Hiç evden kaçtınız mı/sokakta kaldınız mı?	Evet	215	69,4
	Hayır	95	30,6
Niçin evden kaçtınız?	Gezmek için	76	35,3
	Ailemden şiddet gördüğüm için	18	8,4
	Arkadaşlarımla beraber olmak için	85	39,5
	Çalışmak için	12	5,6
	Annem babam sık sık kavga ettiği için	24	11,2

Araştırmaya katılanların %84,5'i hırsızlık yapmanın günah olduğunu ifade etmektedir. %11,9'u zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için, %1'i ise normal ihtiyaçları için kişinin hırsızlık yapılabileceği görüşündedir. %2,3'ü zenginlerin malını çalmanın günah olmadığını, %0,3'ü ise hırsızlığın günah olmadığını ifade etmişlerdir.

Çocuklarda görülen hırsızlıkların büyük bir bölümü, aile çevresinin çocuğa mülkiyet ve mülkiyetle ilgili haklara saygı göstermesi konusunda gerekli kavram ve alışkanlıkları aşılamakta başarı gösterememesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü çocukta doğuştan mülkiyet kavramı yoktur. Çevresinde gördüğü, hoşuna giden ya da gereksinim duyduğu eşyayı kendine mal etmeye ya da düşünmeden kullanma eğilimindedir³³⁸.

Başkasına ait olan bir malı gizlice alma, çalma olarak tarif edilen hırsızlık, insanlık tarihi kadar eskidir ve bütün toplumlarda ve dinlerde yasaklanan bir eylemdir. Hırsızlık hakkında, suça sürüklenen çocukların önemli bir kısmı (%15,5) farklı gerekçelerle de olsa, hırsızlık yapılabileceğini belirtmişlerdir. Bu oranın yüksek olduğu

³³⁸ Yavuzer, a.g.e., s.170.

ifade edilebilir. Çocukların ekonomik yoksunluk içinde bulunmaları, özellikle bazı çocuklarda bu suçun, aileden gelen bir meslek olarak görülmesi, çocukların ekonomik açıdan bağımsız olamamaları ve özellikle zararlı madde temininde paraya ihtiyaç duymaları sebebiyle hırsızlığa yöneldiklerini ifade edebiliriz. Ayrıca çocuklarda mülkiyet kavramının tam gelişmemiş olmasının da bunda etkili olduğu söylenebilir. Çocuklarda vicdan duygusunu geliştirecek değerler eğitimi, bu suçun en azından belirli bir orana çekilmesinde etkili olacağını söyleyebiliriz. Hırsızlık çocuk suçluluğunun en tipik örneğidir, ancak bunu suç kariyerinin başlangıcı olarak görmek doğru değildir. Ekonomik yoksunluk, yaşadığı dönemin heyecanları ve belki de arkadaş çevresinin bunda etkili olduğu söylenebilir. Oysa bu çocukların sağlıklı tretmanlarından sonra bir daha böyle bir eyleme yönelmeyeceklerin düşünülmektedir.

Katılımcıların %36,1'i arkadaş grubunun suç işlemede kesinlikle etkili olduğunu, %29'u etkili olduğunu, %11,3'ü etkili olmadığını, %9'u kesinlikle etkili olmadığını ifade ederken, %14,5'i arkadaş grubunun suç işlemede etkili olduğu konusunda kararsızdır.

Katılımcıların %21,2'sinin ailesinde cezaevine giren kimse bulunmazken, %24,5'inin babası, %5,3'ünün annesi, %18,9'unun abi-kardeşi, %30'unun akrabası cezaevine girmiştir. Ailesi ve yakın çevresinden cezaevine giren çocukların toplam oranı %78,7'dir. Bu ise suç dediğimiz olgunun sosyal veçhesi ağır basan bir olgu olduğunu göstermektedir. Özellikle sosyal öğrenme teorisinin çocuk suçluluğunu izah etmekte önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılanların %69,4'ü evden kaçmış ya da sokakta kalmıştır. Evden kaçan katılımcıların %35,3'ü gezmek için, %8,4'ü ailesinden şiddet gördüğü için, %39,5'i arkadaşlarıyla beraber olmak için, %5,6'sı çalışmak için, %11,2'si ise anne ve babası sık kavga ettiği için evden kaçmıştır. Evden kaçma ise, sebepleri farklı olmakla birlikte, suça sürüklenen çocuklarda yüksek oranda görülen bir durumdur.

3.2. CİNSİYETE GÖRE KARŞILAŞTIRMALAR

Tablo 15. Katılımcıların Mahkûmiyetlerine Neden Olan Suçların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Suçlar		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Cinayet	F	35	3	38
	% satır	92,1	7,9	100,0
	% sütun	11,8	21,4	12,3
Hırsızlık	F	102	4	106
	% satır	96,2	3,8	100,0
	% sütun	34,5	28,6	34,2
Uyuşturucu	F	44	4	48
	% satır	91,7	8,3	100,0
	% sütun	14,9	28,6	15,5
Yaralama	F	19	1	20
	% satır	95,0	5,0	100,0
	% sütun	6,4	7,1	6,5
Yağma ve gasp	F	41	0	41
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	13,9	0,0	13,2
Cinsel suçlar	F	37	1	38
	% satır	97,4	2,6	100,0
	% sütun	12,5	7,1	12,3
Siyasal suçlar	F	11	0	11
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	3,7	0,0	3,5
Diğer	F	7	1	8
	% satır	87,5	12,5	100,0
	% sütun	2,4	7,1	2,6
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=6,729$; df = 7; p = ,458

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre mahkûmiyetlerine neden olan suçların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=6,729$; p>0,05).

Tablo 16. Katılımcıların “Allah Gerçekten Vardır ve Tekdir” Cümlesine Katılma Durumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Katılma durumu		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kesinlikle katılıyorum	F	261	13	274
	% satır	95,3	4,7	100,0
	% sütun	88,2	92,9	88,4
Katılıyorum	F	34	1	35
	% satır	97,1	2,9	100,0
	% sütun	11,5	7,1	11,3
Katılmıyorum	F	1	0	1
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,3	0,0	0,3
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=,304$; df = 2; p = ,859

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre “Allah gerçekten vardır ve tekdir” cümlesine katılma durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=,304$; $p>0,05$).

6. tablo katılımcıların Allah’ın varlığı ve birliğine olan inanç bakımından yüksek düzeyde olduklarını göstermekle birlikte, tablo 16 bu inanç düzeyinin cinsiyet açısından farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 17. Katılımcıların Kur’an Okumayı Bilme Durumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Kur’an okumayı bilme durumu		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Evet	F	90	3	93
	% satır	96,8	3,2	100,0
	% sütun	30,4	21,4	30,0
Hayır	F	206	11	217
	% satır	94,9	5,1	100,0
	% sütun	69,6	78,6	70,0
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=,513$; df = 1; p = ,474

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre Kur'an okumayı bilme durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=,513$; $p>0,05$).

Tablo 18. Katılımcıların Dua Etme Sıklıklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Dua etme sıklığı		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Hiçbir zaman	F	5	0	5
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	1,7	0,0	1,6
Nadiren	F	18	1	19
	% satır	94,7	5,3	100,0
	% sütun	6,1	7,1	6,1
Bazen	F	77	1	78
	% satır	98,7	1,3	100,0
	% sütun	26,0	7,1	25,2
Sık sık	F	53	4	57
	% satır	93,0	7,0	100,0
	% sütun	17,9	28,6	18,4
Her zaman	F	143	8	151
	% satır	94,7	5,3	100,0
	% sütun	48,3	57,1	48,7
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=3,194$; $df = 4$; $p = ,526$

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre dua etme sıklıklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=3,194$; $p>0,05$).

18. tabloyu 8. tablo ile birlikte ele aldığımız zaman katılımcıların büyük çoğunluğunun her zaman, sık sık veya bazen dua etmekle birlikte, dua etme eyleminin cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 19. Katılımcıların Topluma Göre Kendilerini Dini Yaşantı Açısından Nasıl Tanımladıklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Dindarlık tanımlaması		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Oldukça dindarım	F	66	1	67
	% satır	98,5	1,5	100,0
	% sütun	22,3	7,1	21,6
Dindarım	F	150	6	156
	% satır	96,2	3,8	100,0
	% sütun	50,7	42,9	50,3
Ne dindarım ne değilim	F	67	6	73
	% satır	91,8	8,2	100,0
	% sütun	22,6	42,9	23,5
Dindar değilim	F	11	1	12
	% satır	91,7	8,3	100,0
	% sütun	3,7	7,1	3,9
Hiç dindar değilim	F	2	0	2
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,7	0,0	0,6
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=4,404$; df = 4; p = ,354

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre topluma göre kendilerini dini yaşantı açısından ne şekilde tanımladıklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=4,404$; $p>0,05$).

Tablo 19'a baktığımızda katılımcıların %21,6'sı kendisini oldukça dindar, %50,3'ü dindar olarak kabul ettiği görülmekle birlikte, kişilerin kendilerini bu şekilde tanımlamalarının cinsiyet açısından farklılaşmadığını görmekteyiz.

Tablo 20. Katılımcıların Dini Yaşantının İnsanı Mutlu Edip Etmeyeceği Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların düşünceleri		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kesinlikle evet	F	215	8	223
	% satır	96,4	3,6	100,0
	% sütun	72,6	57,1	71,9
Evet	F	73	4	77
	% satır	94,8	5,2	100,0
	% sütun	24,7	28,6	24,8
Kararsızım	F	6	2	8
	% satır	75,0	25,0	100,0
	% sütun	2,0	14,3	2,6
Hayır	F	1	0	1
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,3	0,0	0,3
Kesinlikle hayır	F	1	0	1
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,3	0,0	0,3
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=8,407$; df = 4; p = ,078

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre dini yaşantının insanı mutlu edip etmeyeceği konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=8,407$; $p>0,05$).

Tablo 20'yi tablo 9'un verileri ile birlikte ele aldığımızda, katılımcıların çoğunluğu dini yaşantının insanı mutlu edeceğini kabul ederken, bunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık arz etmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 21. Katılımcıların İnsan Hayatında İbadetin Gerekli Olup Olmadığı Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların düşünceleri		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kesinlikle katılıyorum	F	238	10	248
	% satır	96,0	4,0	100,0
	% sütun	80,4	71,4	80,0
Katılıyorum	F	48	4	52
	% satır	92,3	7,7	100,0
	% sütun	16,2	28,6	16,8
Kararsızım	F	6	0	6
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	2,0	0,0	1,9
Katılmıyorum	F	4	0	4
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	1,4	0,0	1,3
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=1,824$; df = 3; p = ,610

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre insan hayatında ibadetin gerekli olup olmadığı konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=1,824$; $p>0,05$).

Bu tablodaki verileri daha önce geçen tablo 9 ile birlikte değerlendirdiğimizde, katılımcıların neredeyse tamamına yakını ibadetin insan hayatında gerekli olduğunu beyan etmeleriyle birlikte, bu düşüncenin cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 22. Katılımcıların Muska ve Nazarlığın İnsanları Kötülükten Koruyup Korumadığına Dair İnançlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların inançları		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kesinlikle evet	F	71	4	75
	% satır	94,7	5,3	100,0
	% sütun	24,0	28,6	24,2
Evet	F	80	5	85
	% satır	94,1	5,9	100,0
	% sütun	27,0	35,7	27,4
Kararsızım	F	80	2	82
	% satır	97,6	2,4	100,0
	% sütun	27,0	14,3	26,5
Hayır	F	34	1	35
	% satır	97,1	2,9	100,0
	% sütun	11,5	7,1	11,3
Kesinlikle hayır	F	31	2	33
	% satır	93,9	6,1	100,0
	% sütun	10,5	14,3	10,6
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=1,710$; df = 4; p = ,789

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruma konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=1,710$; $p>0,05$).

Bu tabloyu 9. tablo ile birlikte değerlendirdiğimizde, katılımcıların yarısından fazlası (%51,69) muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruduğuna inanmakla birlikte bunun cinsiyet açısından farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Tablo 23. Katılımcıların Eşinin Dindar Olup Olmamasının Öneminin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Önem verme durumu		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kesinlikle önemlidir	F	146	5	151
	% satır	96,7	3,3	100,0
	% sütun	49,3	35,7	48,7
Önemlidir	F	104	6	110
	% satır	94,5	5,5	100,0
	% sütun	35,1	42,9	35,5
Kararsızım	F	25	3	28
	% satır	89,3	10,7	100,0
	% sütun	8,4	21,4	9,0
Hayır, önemli değildir	F	14	0	14
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	4,7	0,0	4,5
Hiç önemli değildir	F	7	0	7
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	2,4	0,0	2,3
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=4,221$; df = 4; p = ,377

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre eşinin dindar olup olmaması konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=4,221$; $p>0,05$).

Bu tabloyu 12. tablo ile beraber ele aldığımızda, katılımcılar toplamda %84,2 oranında evlilikte eşinin dindar olmasına önem verirken, bu veriyi cinsiyet açısından karşılaştırdığımızda anlamlı bir farklılaşmanın ortaya çıkmadığını görmekteyiz. Gerek kadın olsun gerek erkek olsun katılımcıların evlilikte eşinin dindar olmasına önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 24. Katılımcıların Arkadaşlarını Seçerken Dindar Olup Olmamasına Verdikleri Önem Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Önem verme durumu		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kesinlikle önemlidir	F	52	1	53
	% satır	98,1	1,9	100,0
	% sütun	17,6	7,1	17,1
Önemlidir	F	84	3	87
	% satır	96,6	3,4	100,0
	% sütun	28,4	21,4	28,1
Kararsızım	F	60	2	62
	% satır	96,8	3,2	100,0
	% sütun	20,3	14,3	20,0
Hayır, önemli değildir	F	84	8	92
	% satır	91,3	8,7	100,0
	% sütun	28,4	57,1	29,7
Hiç önemli değildir	F	16	0	16
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	5,4	0,0	5,2
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=5,803$; df = 4; p = ,214

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre arkadaş seçiminde arkadaşın dindar olup olmaması konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=5,803$; $p>0,05$).

Tablo 9 ile bu tabloyu beraber analiz ettiğimizde, katılımcıların arkadaş seçiminde en büyük oranın dindar olmasına önem vermeyen grup olduğu, arkadaşının dindar olmasına önem verme hususunda kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu verinin cinsiyet açısından farklılaşmadığı, dolayısıyla gerek kadın olsun gerek erkek olsun arkadaş seçiminde dindar olma kriterini göz önünde bulundurmadıkları, evlilikte eşinin dindar olmasında gösterdikleri hassasiyeti arkadaş seçiminde göstermedikleri anlaşılmaktadır. Bu aynı zamanda katılımcıların evlilik kurumuna önem verdikleri, ailenin kurulmasında dini referansı göz önüne aldıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 25. Katılımcıların “Sizce Alkol İçin Aşağıdaki Cümlelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların yanıtları		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Alkol almak haramdır	F	246	10	256
	% satır	96,1	3,9	100,0
	% sütun	83,1	71,4	82,6
Kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir	F	10	1	11
	% satır	90,9	9,1	100,0
	% sütun	3,4	7,1	3,5
Düğün ve benzeri özel günlerde alkol alınabilir	F	27	2	29
	% satır	93,1	6,9	100,0
	% sütun	9,1	14,3	9,4
Alkol almak günah değildir	F	2	0	2
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,7	0,0	0,6
Günah olduğunu kabul etmekle birlikte alkol alınabilir	F	11	1	12
	% satır	91,7	8,3	100,0
	% sütun	3,7	7,1	3,9
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=1,636$; df = 4; p = ,802

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre alkol alımı konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=1,636$; $p>0,05$).

Tablo 25’i tablo 13’teki verilerle birlikte ele aldığımızda, katılımcıların %82,6’sı alkol almanın haramlığını kabul etmekle ve alkol alanların kullanım sıklıkları farklılaşmakla beraber, alkol kullanımı konusunda katılımcıların vermiş oldukları, alkol almak haramdır, kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir, özel günlerde alkol alınabilir, alkol almak günah değildir ve günah olduğunu kabul etmekle birlikte alkol alınabilir gibi cevapların cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 26. Katılımcıların “Sizce Hırsızlık İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların yanıtları		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Hırsızlık yapmak günahtır	F	251	11	262
	% satır	95,8	4,2	100,0
	% sütun	84,8	78,6	84,5
Kişi ancak zorunlu ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	F	34	3	37
	% satır	91,9	8,1	100,0
	% sütun	11,5	21,4	11,9
Kişi normal ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	F	3	0	3
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	1,0	0,0	1,0
Zenginlerin malını çalmak günah değildir	F	7	0	7
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	2,4	0,0	2,3
Hırsızlık günah değildir	F	1	0	1
	% satır	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,3	0,0	0,3
Toplam	F	296	14	310
	% satır	95,5	4,5	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=1,689$; df = 4; p = ,793

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre hırsızlık konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=1,689$; $p>0,05$).

26. tablo incelendiğinde katılımcıların inanç esasları, ibadetler, dini anlayış ve yaklaşımlarında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını görmekteyiz.

3.3. HAYATIN ÇOĞUNLUĞUNUN GEÇTİĞİ YERLEŞİM YERİ TÜRÜNE GÖRE KARŞILAŞTIRMALAR

Tablo 27. Katılımcıların Mahkûmiyetlerine Neden Olan Suçların Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Suçlar		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Cinayet	f	11	1	11	3	12	38
	% satır	28,9	2,6	28,9	7,9	31,6	100,0
	% sütun	26,2	50,0	12,2	14,3	7,7	12,3
Hırsızlık	f	14	0	30	7	55	106
	% satır	13,2	0,0	28,3	6,6	51,9	100,0
	% sütun	33,3	0,0	33,3	33,3	35,5	34,2
Uyuşturucu	f	3	0	10	2	33	48
	% satır	6,3	0,0	20,8	4,2	68,8	100,0
	% sütun	7,1	0,0	11,1	9,5	21,3	15,5
Yaralama	f	2	1	6	1	10	20
	% satır	10,0	5,0	30,0	5,0	50,0	100,0
	% sütun	4,8	50,0	6,7	4,8	6,5	6,5
Yağma ve gasp	f	3	0	9	4	25	41
	% satır	7,3	0,0	22,0	9,8	61,0	100,0
	% sütun	7,1	0,0	10,0	19,0	16,1	13,2
Cinsel suçlar	f	7	0	16	2	13	38
	% satır	18,4	0,0	42,1	5,3	34,2	100,0
	% sütun	16,7	0,0	17,8	9,5	8,4	12,3
Siyasal suçlar	f	0	0	5	2	4	11
	% satır	0,0	0,0	45,5	18,2	36,4	100,0
	% sütun	0,0	0,0	5,6	9,5	2,6	3,5
Diğer	f	2	0	3	0	3	8
	% satır	25,0	0,0	37,5	0,0	37,5	100,0
	% sütun	4,8	0,0	3,3	0,0	1,9	2,6
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=41,512$; df = 28; p = ,048

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre mahkûmiyetlerine neden olan suçların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2=41,512$; $p<0,05$). Hayatının çoğunluğu köyde geçenlerin mahkûmiyetine neden olan suçların çoğunluğu cinayet, hırsızlık ve cinsel suçlar, hayatının çoğunluğu beldede geçenlerin mahkûmiyetine neden olan suçlar cinayet ve yaralama, hayatının çoğunluğu ilçede geçenlerin mahkûmiyetine neden olan

suçların çoğunluğu hırsızlık ve cinsel suçlar, hayatının çoğunluğu ilde geçenlerin mahkûmiyetine neden olan suçların çoğunluğu hırsızlık, yağma ve gasp, hayatının çoğunluğu büyükşehirde geçenlerin mahkûmiyetine neden olan suçların çoğunluğu hırsızlık ve uyuşturucudur. Yerleşim yeri küçüldükçe şahsa karşı işlenen suçların arttığı, şehirler büyüdükçe mala karşı işlenen suçların arttığı görülmektedir.

Tablo 28. Katılımcıların “Allah Gerçekten Vardır ve Tekdir” Cümlesine Katılma Durumlarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Katılma durumu		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Kesinlikle katılıyorum	F	37	2	81	20	134	274
	% satır	13,5	0,7	29,6	7,3	48,9	100,0
	% sütun	88,1	100,0	90,0	95,2	86,5	88,4
Katılıyorum	F	4	0	9	1	21	35
	% satır	11,4	0,0	25,7	2,9	60,0	100,0
	% sütun	9,5	0,0	10,0	4,8	13,5	11,3
Katılmıyorum	F	1	0	0	0	0	1
	% satır	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Toplam	F	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2=8,583; df = 8; p = ,379$$

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre “Allah gerçekten vardır ve tekdir” cümlesine katılma durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=8,583; p>0,05$).

Tablo 29. Katılımcıların Kur’an Okumayı Bilme Durumlarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Kur’an okumayı bilme durumu		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Evet	f	19	0	25	9	40	93
	% satır	20,4	0,0	26,9	9,7	43,0	100,0
	% sütun	45,2	0,0	27,8	42,9	25,8	30,0
Hayır	f	23	2	65	12	115	217
	% satır	10,6	0,9	30,0	5,5	53,0	100,0
	% sütun	54,8	100,0	72,2	57,1	74,2	70,0
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2=8,664; df = 4; p = ,070$$

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre Kur'an okumayı bilme durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=8,664$; $p>0,05$).

Tablo 30. Katılımcıların Dua Etme Sıklıklarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yeriine Göre Karşılaştırılması

Dua etme sıklığı		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Hiçbir zaman	f	1	0	0	0	4	5
	% satır	20,0	0,0	0,0	0,0	80,0	100,0
	% sütun	2,4	0,0	0,0	0,0	2,6	1,6
Nadiren	f	2	0	4	2	11	19
	% satır	10,5	0,0	21,1	10,5	57,9	100,0
	% sütun	4,8	0,0	4,4	9,5	7,1	6,1
Bazen	f	7	0	26	2	43	78
	% satır	9,0	0,0	33,3	2,6	55,1	100,0
	% sütun	16,7	0,0	28,9	9,5	27,7	25,2
Sık sık	f	10	0	12	1	34	57
	% satır	17,5	0,0	21,1	1,8	59,6	100,0
	% sütun	23,8	0,0	13,3	4,8	21,9	18,4
Her zaman	f	22	2	48	16	63	151
	% satır	14,6	1,3	31,8	10,6	41,7	100,0
	% sütun	52,4	100,0	53,3	76,2	40,6	48,7
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=21,219$; $df = 16$; $p = ,170$

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre dua etme sıklıklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=21,219$; $p>0,05$).

Tablo 31. Katılımcıların Topluma Göre Kendilerini Dini Yaşantı Açısından Nasıl Tanımladıklarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Dindarlık tanımlaması		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Oldukça dindarım	f	12	0	19	4	32	67
	% satır	17,9	0,0	28,4	6,0	47,8	100,0
	% sütun	28,6	0,0	21,1	19,0	20,6	21,6
Dindarım	f	21	2	48	14	71	156
	% satır	13,5	1,3	30,8	9,0	45,5	100,0
	% sütun	50,0	100,0	53,3	66,7	45,8	50,3
Ne dindarım ne değilim	f	8	0	19	3	43	73
	% satır	11,0	0,0	26,0	4,1	58,9	100,0
	% sütun	19,0	0,0	21,1	14,3	27,7	23,5
Dindar değilim	f	1	0	4	0	7	12
	% satır	8,3	0,0	33,3	0,0	58,3	100,0
	% sütun	2,4	0,0	4,4	0,0	4,5	3,9
Hiç dindar değilim	f	0	0	0	0	2	2
	% satır	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	0,6
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=10,758$; df = 16; p = ,824

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre topluma göre kendilerini dini yaşantı açısından ne şekilde tanımladıklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=10,758$; p>0,05).

Tablo 32. Katılımcıların Dini Yaşantının İnsanı Mutlu Edip Etmeyeceği Konusundaki Düşüncelerinin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların düşünceleri		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Kesinlikle evet	f	29	2	64	15	113	223
	% satır	13,0	0,9	28,7	6,7	50,7	100,0
	% sütun	69,0	100,0	71,1	71,4	72,9	71,9
Evet	f	13	0	25	4	35	77
	% satır	16,9	0,0	32,5	5,2	45,5	100,0
	% sütun	31,0	0,0	27,8	19,0	22,6	24,8
Kararsızım	f	0	0	1	2	5	8
	% satır	0,0	0,0	12,5	25,0	62,5	100,0
	% sütun	0,0	0,0	1,1	9,5	3,2	2,6
Hayır	f	0	0	0	0	1	1
	% satır	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,3
Kesinlikle hayır	f	0	0	0	0	1	1
	% satır	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,3
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=10,402$; df = 16; p = ,845

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre dini yaşantının insanı mutlu edip etmeyeceği konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=10,402$; $p>0,05$).

Tablo 33. Katılımcıların İnsan Hayatında İbadetin Gerekli Olup Olmadığı Konusundaki Düşüncelerinin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların düşünceleri		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Kesinlikle katılıyorum	F	33	2	72	16	125	248
	% satır	13,3	0,8	29,0	6,5	50,4	100,0
	% sütun	78,6	100,0	80,0	76,2	80,6	80,0
Katılıyorum	F	8	0	14	3	27	52
	% satır	15,4	0,0	26,9	5,8	51,9	100,0
	% sütun	19,0	0,0	15,6	14,3	17,4	16,8
Kararsızım	F	0	0	4	1	1	6
	% satır	0,0	0,0	66,7	16,7	16,7	100,0
	% sütun	0,0	0,0	4,4	4,8	0,6	1,9
Katılmıyorum	F	1	0	0	1	2	4
	% satır	25,0	0,0	0,0	25,0	50,0	100,0
	% sütun	2,4	0,0	0,0	4,8	1,3	1,3
Toplam	F	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=10,332$; df = 12; p = ,587

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre insan hayatında ibadetin gerekli olup olmadığı konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=10,332$; p>0,05).

Tablo 34. Katılımcıların Muska ve Nazarlığın İnsanları Kötülükten Koruyup Korumadığına Dair İnançlarının Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların inançları		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Kesinlikle evet	f	10	1	18	1	45	75
	% satır	13,3	1,3	24,0	1,3	60,0	100,0
	% sütun	23,8	50,0	20,0	4,8	29,0	24,2
Evet	f	9	1	30	5	40	85
	% satır	10,6	1,2	35,3	5,9	47,1	100,0
	% sütun	21,4	50,0	33,3	23,8	25,8	27,4
Kararsızım	f	11	0	21	9	41	82
	% satır	13,4	0,0	25,6	11,0	50,0	100,0
	% sütun	26,2	0,0	23,3	42,9	26,5	26,5
Hayır	f	6	0	10	4	15	35
	% satır	17,1	0,0	28,6	11,4	42,9	100,0
	% sütun	14,3	0,0	11,1	19,0	9,7	11,3
Kesinlikle hayır	f	6	0	11	2	14	33
	% satır	18,2	0,0	33,3	6,1	42,4	100,0
	% sütun	14,3	0,0	12,2	9,5	9,0	10,6
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=14,687$; df = 16; p = ,548

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruma konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=14,678$; p>0,05).

Tablo 35. Katılımcıların Eşinin Dindar Olup Olmamasının Öneminin Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Önem verme durumu		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Kesinlikle önemlidir	f	21	0	39	11	80	151
	% satır	13,9	0,0	25,8	7,3	53,0	100,0
	% sütun	50,0	0,0	43,3	52,4	51,6	48,7
Önemlidir	f	16	2	36	7	49	110
	% satır	14,5	1,8	32,7	6,4	44,5	100,0
	% sütun	38,1	100,0	40,0	33,3	31,6	35,5
Kararsızım	f	3	0	11	1	13	28
	% satır	10,7	0,0	39,3	3,6	46,4	100,0
	% sütun	7,1	0,0	12,2	4,8	8,4	9,0
Hayır, önemli değildir	f	1	0	3	2	8	14
	% satır	7,1	0,0	21,4	14,3	57,1	100,0
	% sütun	2,4	0,0	3,3	9,5	5,2	4,5
Hiç önemli değildir	f	1	0	1	0	5	7
	% satır	14,3	0,0	14,3	0,0	71,4	100,0
	% sütun	2,4	0,0	1,1	0,0	3,2	2,3
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=11,122$; df = 16; p = ,802

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre eşinin dindar olup olmaması konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=11,122$; $p>0,05$).

Tablo 36. Katılımcıların Arkadaşlarını Seçerken Dindar Olup Olmamasına Verdikleri Önemın Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Önem verme durumu		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Kesinlikle önemlidir	f	11	0	9	1	32	53
	% satır	20,8	0,0	17,0	1,9	60,4	100,0
	% sütun	26,2	0,0	10,0	4,8	20,6	17,1
Önemlidir	f	11	0	34	10	32	87
	% satır	12,6	0,0	39,1	11,5	36,8	100,0
	% sütun	26,2	0,0	37,8	47,6	20,6	28,1
Kararsızım	f	11	1	19	3	28	62
	% satır	17,7	1,6	30,6	4,8	45,2	100,0
	% sütun	26,2	50,0	21,1	14,3	18,1	20,0
Hayır, önemli değildir	f	6	1	24	7	54	92
	% satır	6,5	1,1	26,1	7,6	58,7	100,0
	% sütun	14,3	50,0	26,7	33,3	34,8	29,7
Hiç önemli değildir	f	3	0	4	0	9	16
	% satır	18,8	0,0	25,0	0,0	56,3	100,0
	% sütun	7,1	0,0	4,4	0,0	5,8	5,2
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=27,083$; df = 16; p = ,041

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre arkadaş seçiminde arkadaşın dindar olup olmaması konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=27,083$; $p>0,05$).

Tablo 37. Katılımcıların “Sizce Alkol İçin Aşağıdaki Cümlelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların yanıtları		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Alkol almak haramdır	F	34	2	75	16	129	256
	% satır	13,3	0,8	29,3	6,3	50,4	100,0
	% sütun	81,0	100,0	83,3	76,2	83,2	82,6
Kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir	F	0	0	4	2	5	11
	% satır	0,0	0,0	36,4	18,2	45,5	100,0
	% sütun	0,0	0,0	4,4	9,5	3,2	3,5
Düğün ve benzeri özel günlerde alkol alınabilir	F	5	0	7	1	16	29
	% satır	17,2	0,0	24,1	3,4	55,2	100,0
	% sütun	11,9	0,0	7,8	4,8	10,3	9,4
Alkol almak günah değildir	F	0	0	0	1	1	2
	% satır	0,0	0,0	0,0	50,0	50,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	4,8	0,6	0,6
Günah olduğunu kabul etmekle birlikte alkol alınabilir	F	3	0	4	1	4	12
	% satır	25,0	0,0	33,3	8,3	33,3	100,0
	% sütun	7,1	0,0	4,4	4,8	2,6	3,9
Toplam	F	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=13,881$; df = 16; p = ,608

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre alkol alımı konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=13,881$; $p>0,05$).

Tablo 38. Katılımcıların “Sizce Hırsızlık İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların yanıtları		Yerleşim yeri					Toplam
		Köy	Belde	İlçe	İl	Büyükşehir	
Hırsızlık yapmak günahtır	f	36	1	74	17	134	262
	% satır	13,7	0,4	28,2	6,5	51,1	100,0
	% sütun	85,7	50,0	82,2	81,0	86,5	84,5
Kişi ancak zorunlu ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	f	6	1	14	3	13	37
	% satır	16,2	2,7	37,8	8,1	35,1	100,0
	% sütun	14,3	50,0	15,6	14,3	8,4	11,9
Kişi normal ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	f	0	0	0	0	3	3
	% satır	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	1,0
Zenginlerin malını çalmak günah değildir	f	0	0	2	1	4	7
	% satır	0,0	0,0	28,6	14,3	57,1	100,0
	% sütun	0,0	0,0	2,2	4,8	2,6	2,3
Hırsızlık günah değildir	f	0	0	0	0	1	1
	% satır	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,3
Toplam	f	42	2	90	21	155	310
	% satır	13,5	0,6	29,0	6,8	50,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=11,437$; df = 16; p = ,782

Tablo incelendiğinde, katılımcıların hayatlarının çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre hırsızlık konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=11,437$; p>0,05).

3.4. MAHKÛMİYETE VEYA TUTUKLANMAYA SEBEP OLAN SUÇLARA GÖRE KARŞILAŞTIRMALAR

Tablo 39. Katılımcıların “Allah Gerçekten Vardır ve Tekdir” Cümlesine Katılma Durumlarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Katılma durumu		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Kesinlikle katılıyorum	f	35	92	39	19	37	36	8	8	274
	% satır	12,8	33,6	14,2	6,9	13,5	13,1	2,9	2,9	100,0
	% sütun	92,1	86,8	81,3	95,0	90,2	94,7	72,7	100,0	88,4
Katılıyorum	f	3	13	9	1	4	2	3	0	35
	% satır	8,6	37,1	25,7	2,9	11,4	5,7	8,6	0,0	100,0
	% sütun	7,9	12,3	18,8	5,0	9,8	5,3	27,3	0,0	11,3
Katılmıyorum	f	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	% satır	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=11,250$; df = 14; p = ,666

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre “Allah gerçekten vardır ve tekdir” cümlesine katılma durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=11,250$; $p>0,05$).

Tablo 40. Katılımcıların Kur’an Okumayı Bilme Durumlarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Kur’an okumayı bilme durumu		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Evet	f	13	30	12	1	9	20	5	3	93
	% satır	14,0	32,3	12,9	1,1	9,7	21,5	5,4	3,2	100,0
	% sütun	34,2	28,3	25,0	5,0	22,0	52,6	45,5	37,5	30,0
Hayır	f	25	76	36	19	32	18	6	5	217
	% satır	11,5	35,0	16,6	8,8	14,7	8,3	2,8	2,3	100,0
	% sütun	65,8	71,7	75,0	95,0	78,0	47,4	54,5	62,5	70,0
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=18,989$; df = 7; p = ,008

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre Kur'an okumayı bilme durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2=18,989$; $p<0,05$). Cinsel suçlar ve siyasi suçlardan dolayı mahkûm olan veya tutuklanan katılımcılar diğerlerine göre daha yüksek oranda Kur'an okumayı bilmektedir. Bu iki suçu işleyenlerin Kur'an okumayı bilme oranını cinayet, hırsızlık ve uyuşturucu suçundan mahkûm olan veya tutuklananların Kur'an okumayı bilme oranı takip etmektedir. Kur'an okumayı en az bilenler ise yaralama suçundan mahkûm olan katılımcılardır.

Tablo 41. Katılımcıların Dua Etme Sıklıklarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Dua etme sıklığı		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Hiçbir zaman	f	1	2	1	0	0	0	1	0	5
	% satır	20,0	40,0	20,0	0,0	0,0	0,0	20,0	0,0	100,0
	% sütun	2,6	1,9	2,1	0,0	0,0	0,0	9,1	0,0	1,6
Nadiren	f	3	7	3	0	5	1	0	0	19
	% satır	15,8	36,8	15,8	0,0	26,3	5,3	0,0	0,0	100,0
	% sütun	7,9	6,6	6,3	0,0	12,2	2,6	0,0	0,0	6,1
Bazen	f	9	31	10	1	11	6	7	3	78
	% satır	11,5	39,7	12,8	1,3	14,1	7,7	9,0	3,8	100,0
	% sütun	23,7	29,2	20,8	5,0	26,8	15,8	63,6	37,5	25,2
Sık sık	f	5	16	11	7	7	8	0	3	57
	% satır	8,8	28,1	19,3	12,3	12,3	14,0	0,0	5,3	100,0
	% sütun	13,2	15,1	22,9	35,0	17,1	21,1	0,0	37,5	18,4
Her zaman	f	20	50	23	12	18	23	3	2	151
	% satır	13,2	33,1	15,2	7,9	11,9	15,2	2,0	1,3	100,0
	% sütun	52,6	47,2	47,9	60,0	43,9	60,5	27,3	25,0	48,7
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=36,866$; $df = 28$; $p = ,122$

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre dua etme sıklıklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=36,866$; $p>0,05$).

Tablo 42. Katılımcıların Topluma Göre Kendilerini Dini Yaşantı Açısından Nasıl Tanımladıklarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Dindarlık tanımlaması		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Oldukça dindarım	f	10	24	9	7	7	7	0	3	67
	% satır	14,9	35,8	13,4	10,4	10,4	10,4	0,0	4,5	100,0
	% sütun	26,3	22,6	18,8	35,0	17,1	18,4	0,0	37,5	21,6
Dindarım	f	20	41	25	8	23	29	8	2	156
	% satır	12,8	26,3	16,0	5,1	14,7	18,6	5,1	1,3	100,0
	% sütun	52,6	38,7	52,1	40,0	56,1	76,3	72,7	25,0	50,3
Ne dindarım ne değilim	f	8	29	13	5	11	2	3	2	73
	% satır	11,0	39,7	17,8	6,8	15,1	2,7	4,1	2,7	100,0
	% sütun	21,1	27,4	27,1	25,0	26,8	5,3	27,3	25,0	23,5
Dindar değilim	f	0	10	1	0	0	0	0	1	12
	% satır	0,0	83,3	8,3	0,0	0,0	0,0	0,0	8,3	100,0
	% sütun	0,0	9,4	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	3,9
Hiç dindar değilim	f	0	2	0	0	0	0	0	0	2
	% satır	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=43,671$; df = 28; p = ,030

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmasına sebep olan suçlara göre topluma nazaran kendilerini dini yaşantı açısından ne şekilde tanımladıklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2=43,671$; $p<0,05$). Siyasal suçlardan mahkûm olan veya tutuklanan katılımcılardan kendisini oldukça dindar olarak tanımlayan yoktur. Cinayet suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %26,3'ü, hırsızlık suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %22,6'sı, uyuşturucu suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %18,8'i, yaralama suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %35'i, yağma ve gasp suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %17,1'i, cinsel suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların ise %18,4'ü kendisini oldukça dindar olarak tanımlamaktadır.

Cinsel suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların %76,3'ü, siyasal suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların ise %72,7'si kendisini dindar olarak tanımlarken, cinayet suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %52,6'sı, hırsızlık suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %38,7'si, uyuşturucu suçundan mahkûm olan veya

tutuklananların %52,1'i, yaralama suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %5,1'i, yağma ve gasp suçundan mahkûm olan veya tutuklananların ise %14,7'si kendisini dindar olarak tanımlamaktadır.

Cinsel suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların %5,3'ü, cinayet, hırsızlık, uyuşturucu, yaralama, yağma ve gasp ve siyasal suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların ise %20'sinden fazlası kendisini ne dindar ne de dindar değil olarak tanımlamaktadır.

Bu tabloyu değerlendirdiğimizde, katılımcıların çoğunluğu kendilerini “dindar” (%50,3) ve “oldukça dindar” (%21,6) olarak görmektedir. %23,5'i kendilerin “ne dindar ne değil” kategorisinde görmektedir. Toplamda katılımcıların %71,9'u kendisini dindar olarak tanımlamaktadır. Mahkûmiyete neden olan suçlar açısından baktığımızda, cinsel istismar suçundan mahkûm veya tutuklu olanlar (%76,3) ve siyasi suçlardan mahkûm olanlar (%72,7) kendilerin diğer katılımcılardan daha çok “dindar” olarak tanımlamaktadırlar.

Şahsa karşı suç işleyenler kendilerini topluma göre “oldukça dindar” ve “dindar” olarak görmektedir. “Dindar olmadığını” veya “hiç dindar olmadığını” belirtenler sadece hırsızlık suçundan tutuklu veya hükümlü bulunanlardır. Dolayısıyla hırsızlık suçundan tutuklu ve hükümlü olanların dindarlık düzeylerinin düşük olduğu ve kendilerini bu kategoride gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 43. Katılımcıların Dini Yaşantının İnsanı Mutlu Edip Etmeyeceği Konusundaki Düşüncelerinin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların düşünceleri		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Kesinlikle evet	f	28	71	34	14	35	28	7	6	223
	% satır	12,6	31,8	15,2	6,3	15,7	12,6	3,1	2,7	100,0
	% sütun	73,7	67,0	70,8	70,0	85,4	73,7	63,6	75,0	71,9
Evet	f	8	33	12	6	4	10	2	2	77
	% satır	10,4	42,9	15,6	7,8	5,2	13,0	2,6	2,6	100,0
	% sütun	21,1	31,1	25,0	30,0	9,8	26,3	18,2	25,0	24,8
Kararsızım	f	2	2	1	0	2	0	1	0	8
	% satır	25,0	25,0	12,5	0,0	25,0	0,0	12,5	0,0	100,0
	% sütun	5,3	1,9	2,1	0,0	4,9	0,0	9,1	0,0	2,6
Hayır	f	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	% satır	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9,1	0,0	0,3
Kesinlikle hayır	f	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	% satır	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=45,957$; df = 28; p = ,018

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre dini yaşantının insanı mutlu edip etmeyeceği konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2=49,957$; $p<0,05$). Yağma ve gasp suçlarından mahkûm olan veya tutuklanan katılımcıların %85,4'ü, cinayet ve cinsel suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların %73,7'si, uyuşturucu suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %70,8'i, yaralama suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %70'i, hırsızlık suçundan mahkûm olan veya tutuklananların %67'si, siyasi suçlardan mahkûm olan veya tutuklananların ise %63,6'sı dini yaşantının insanı kesinlikle mutlu edeceğini düşünmektedir. Aynı şekilde şahsa karşı suç işleyen kişiler, diğer suç kategorisinde bulunan kişilere nazaran dini yaşantının insanı mutlu edeceğini düşünmektedirler.

Tablo 44. Katılımcıların İnsan Hayatında İbadetin Gerekli Olup Olmadığı Konusundaki Düşüncelerinin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların düşünceleri		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Kesinlikle katılıyorum	f	32	81	42	15	33	32	8	5	248
	% satır	12,9	32,7	16,9	6,0	13,3	12,9	3,2	2,0	100,0
	% sütun	84,2	76,4	87,5	75,0	80,5	84,2	72,7	62,5	80,0
Katılıyorum	f	5	19	5	5	7	6	3	2	52
	% satır	9,6	36,5	9,6	9,6	13,5	11,5	5,8	3,8	100,0
	% sütun	13,2	17,9	10,4	25,0	17,1	15,8	27,3	25,0	16,8
Kararsızım	f	0	4	1	0	0	0	0	1	6
	% satır	0,0	66,7	16,7	0,0	0,0	0,0	0,0	16,7	100,0
	% sütun	0,0	3,8	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	1,9
Katılmıyorum	f	1	2	0	0	1	0	0	0	4
	% satır	25,0	50,0	0,0	0,0	25,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	2,6	1,9	0,0	0,0	2,4	0,0	0,0	0,0	1,3
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=16,719$; df = 21; p = ,728

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre insan hayatında ibadetin gerekli olup olmadığı konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=16,719$; p>0,05).

Tablo 45. Katılımcıların Muska ve Nazarlığın İnsanları Kötülükten Koruyup Korumadığına Dair İnançlarının Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların inançları		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Kesinlikle evet	f	3	30	12	3	13	10	0	4	75
	% satır	4,0	40,0	16,0	4,0	17,3	13,3	0,0	5,3	100,0
	% sütun	7,9	28,3	25,0	15,0	31,7	26,3	0,0	50,0	24,2
Evet	f	7	30	12	9	10	13	3	1	85
	% satır	8,2	35,3	14,1	10,6	11,8	15,3	3,5	1,2	100,0
	% sütun	18,4	28,3	25,0	45,0	24,4	34,2	27,3	12,5	27,4
Kararsızım	f	14	21	13	4	10	10	8	2	82
	% satır	17,1	25,6	15,9	4,9	12,2	12,2	9,8	2,4	100,0
	% sütun	36,8	19,8	27,1	20,0	24,4	26,3	72,7	25,0	26,5
Hayır	f	7	13	5	3	4	3	0	0	35
	% satır	20,0	37,1	14,3	8,6	11,4	8,6	0,0	0,0	100,0
	% sütun	18,4	12,3	10,4	15,0	9,8	7,9	0,0	0,0	11,3
Kesinlikle hayır	f	7	12	6	1	4	2	0	1	33
	% satır	21,2	36,4	18,2	3,0	12,1	6,1	0,0	3,0	100,0
	% sütun	18,4	11,3	12,5	5,0	9,8	5,3	0,0	12,5	10,6
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=38,982$; df = 28; p = ,081

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruma konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=38,982$; $p>0,05$).

Bu tablo, tablo 9 ile birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların yarısından fazlasının (%51,69) muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruduğuna inanmakla birlikte, bu tutumun farklı suç türlerini işleyen kişilere göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 46. Katılımcıların Eşinin Dindar Olup Olmamasının Öneminin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Önem verme durumu		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Kesinlikle önemlidir	f	20	52	30	9	16	18	4	2	151
	% satır	13,2	34,4	19,9	6,0	10,6	11,9	2,6	1,3	100,0
	% sütun	52,6	49,1	62,5	45,0	39,0	47,4	36,4	25,0	48,7
Önemlidir	f	15	39	10	6	18	15	3	4	110
	% satır	13,6	35,5	9,1	5,5	16,4	13,6	2,7	3,6	100,0
	% sütun	39,5	36,8	20,8	30,0	43,9	39,5	27,3	50,0	35,5
Kararsızım	f	2	9	4	4	2	4	1	2	28
	% satır	7,1	32,1	14,3	14,3	7,1	14,3	3,6	7,1	100,0
	% sütun	5,3	8,5	8,3	20,0	4,9	10,5	9,1	25,0	9,0
Hayır, önemli değildir	f	0	2	3	1	5	1	2	0	14
	% satır	0,0	14,3	21,4	7,1	35,7	7,1	14,3	0,0	100,0
	% sütun	0,0	1,9	6,3	5,0	12,2	2,6	18,2	0,0	4,5
Hiç önemli değildir	f	1	4	1	0	0	0	1	0	7
	% satır	14,3	57,1	14,3	0,0	0,0	0,0	14,3	0,0	100,0
	% sütun	2,6	3,8	2,1	0,0	0,0	0,0	9,1	0,0	2,3
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=35,579$; df = 28; p = ,154

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre eşinin dindar olup olmaması konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=35,579$; $p>0,05$).

Bu tabloyu, tablo 12 ile birlikte ele aldığımızda, suça sürüklenen çocukların önemli bir kısmı (%84,2) evlilikte eş seçiminde dindarlık kriterine önem verirken, bu tutumun kişilerin karışmış oldukları suç türüne göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla hangi suça karışmış olursa olsun, kişi evleneceği zaman eşinin dindar olmasını önemsemektedir.

Tablo 47. Katılımcıların Arkadaşlarını Seçerken Dindar Olup Olmamasına Verdikleri Önemin Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Önem verme durumu		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Kesinlikle önemlidir	f	7	22	11	0	7	3	1	2	53
	% satır	13,2	41,5	20,8	0,0	13,2	5,7	1,9	3,8	100,0
	% sütun	18,4	20,8	22,9	0,0	17,1	7,9	9,1	25,0	17,1
Önemlidir	f	13	20	11	7	13	18	4	1	87
	% satır	14,9	23,0	12,6	8,0	14,9	20,7	4,6	1,1	100,0
	% sütun	34,2	18,9	22,9	35,0	31,7	47,4	36,4	12,5	28,1
Kararsızım	f	4	26	11	7	6	6	0	2	62
	% satır	6,5	41,9	17,7	11,3	9,7	9,7	0,0	3,2	100,0
	% sütun	10,5	24,5	22,9	35,0	14,6	15,8	0,0	25,0	20,0
Hayır, önemli değildir	f	12	30	13	6	14	9	5	3	92
	% satır	13,0	32,6	14,1	6,5	15,2	9,8	5,4	3,3	100,0
	% sütun	31,6	28,3	27,1	30,0	34,1	23,7	45,5	37,5	29,7
Hiç önemli değildir	f	2	8	2	0	1	2	1	0	16
	% satır	12,5	50,0	12,5	0,0	6,3	12,5	6,3	0,0	100,0
	% sütun	5,3	7,5	4,2	0,0	2,4	5,3	9,1	0,0	5,2
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=32,673$; df = 28; p = ,248

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre arkadaş seçiminde arkadaşın dindar olup olmaması konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=32,673$; p>0,05).

Bu tabloyu tablo 9 ile birlikte değerlendirdiğimiz zaman, katılımcıların arkadaş seçiminde dindarlık kriterini göz önünde bulundurmadıklarını, aynı şekilde suç türlerine göre aralarında anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmaktadır. Arkadaş seçiminde yaşanılan çevre, aile, mekân, okul vb. birçok faktörün etkin olduğu ama dindarlığın seçicilik noktasında etkin olmadığını ifade edebiliriz.

Tablo 48. Katılımcıların “Sizce Alkol İçin Aşağıdaki Cümlelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların yanıtları		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Alkol almak haramdır	f	34	86	37	17	37	32	9	4	256
	% satır	13,3	33,6	14,5	6,6	14,5	12,5	3,5	1,6	100,0
	% sütun	89,5	81,1	77,1	85,0	90,2	84,2	81,8	50,0	82,6
Kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir	f	1	2	4	1	2	1	0	0	11
	% satır	9,1	18,2	36,4	9,1	18,2	9,1	0,0	0,0	100,0
	% sütun	2,6	1,9	8,3	5,0	4,9	2,6	0,0	0,0	3,5
Düğün ve benzeri özel günlerde alkol alınabilir	f	1	11	7	2	2	3	0	3	29
	% satır	3,4	37,9	24,1	6,9	6,9	10,3	0,0	10,3	100,0
	% sütun	2,6	10,4	14,6	10,0	4,9	7,9	0,0	37,5	9,4
Alkol almak günah değildir	f	0	2	0	0	0	0	0	0	2
	% satır	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Günah olduğunu kabul etmekle birlikte alkol alınabilir	f	2	5	0	0	0	2	2	1	12
	% satır	16,7	41,7	0,0	0,0	0,0	16,7	16,7	8,3	100,0
	% sütun	5,3	4,7	0,0	0,0	0,0	5,3	18,2	12,5	3,9
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=35,005$; $df = 28$; $p = ,170$

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre alkol alımı konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=35,005$; $p>0,05$).

Bu tabloyu 13. tablo ile birlikte değerlendirdiğimizde katılımcıların %82,6’sı alkol almanın haramlığını kabul etmekle birlikte, bu veri mahkûmiyete veya tutuklanmaya sebep olan suç açısından farklılaşmamaktadır.

Tablo 49. Katılımcıların “Sizce Hırsızlık İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Mahkûmiyete veya Tutuklanmaya Sebep Olan Suçlara Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların yanıtları		Mahkûmiyete veya tutuklanmaya neden olan suç								Toplam
		Cinayet	Hırsızlık	Uyuşturucu	Yaralama	Yağma ve gasp	Cinsel suçlar	Siyasi suçlar	Diğer	
Hırsızlık yapmak günahtır	f	36	79	39	16	38	35	11	8	262
	% satır	13,7	30,2	14,9	6,1	14,5	13,4	4,2	3,1	100,0
	% sütun	94,7	74,5	81,3	80,0	92,7	92,1	100,0	100,0	84,5
Kişi ancak zorunlu ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	f	1	20	6	4	3	3	0	0	37
	% satır	2,7	54,1	16,2	10,8	8,1	8,1	0,0	0,0	100,0
	% sütun	2,6	18,9	12,5	20,0	7,3	7,9	0,0	0,0	11,9
Kişi normal ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir	f	0	3	0	0	0	0	0	0	3
	% satır	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Zenginlerin malını çalmak günah değildir	f	1	4	2	0	0	0	0	0	7
	% satır	14,3	57,1	28,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	2,6	3,8	4,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3
Hırsızlık günah değildir	f	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	% satır	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	% sütun	0,0	0,0	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Toplam	f	38	106	48	20	41	38	11	8	310
	% satır	12,3	34,2	15,5	6,5	13,2	12,3	3,5	2,6	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=30,371$; df = 28; p = ,346

Tablo incelendiğinde, katılımcıların mahkûmiyetine veya tutuklanmaya sebep olan suçlara göre hırsızlık konusundaki görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2=30,371$; $p>0,05$).

Bu tabloyu 14. tablo ile birlikte ele aldığımızda, katılımcıların %84,5'i hırsızlığın günah olduğunu kabul etmekle beraber bunun suç türlerine göre farklılaşmadığını görmekteyiz.

SONUÇ

Bu çalışmada, din ile çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir bağın olup olmadığı, suça sürüklenmiş çocukların iman konusundaki bilgi düzeyleri, dine yaklaşımları, ibadetler konusundaki tutumları ve yerine getirme sıklıkları, bazı değişkenlere göre dindarlık düzeylerinde herhangi bir değişme olup olmadığı hususları üzerinde durulmuş, hipotezler ve varsayımlar değerlendirilmiştir.

Suçta sürüklenen çocukların inanç esaslarına yüksek bir düzeyde inandıkları görülmektedir. Özellikle Allah'ın varlığına ve peygambere olan inanç, diğer inanç noktalarına nazaran yüksek düzeyde çıkmıştır. Diğer inanç esaslarına inanmada nispi bir düşüşün gözleendiği, suça sürüklenen çocuklar açısından problemlı alanın kadere inanç noktasında olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan yüz yüze görüşmelerde suça sürüklenmiş çocukların, peygamber'e karşı sevgi ve saygıda ihtimam gösterdikleri müşahade edilmiştir. Peygamber, yapılması ve/ya yapılmaması gerekenleri, öncelikle kendi hayatında yaşayarak tebliğ etmiş, dindarlığı bizzat eyleme dökmüş olması açısından, O'nun hayatını öğrenmeleri, çocukların suça sürüklenmesinin engellenmesinde faydalı olacağı mülahaza edilmektedir.

Suçta sürüklenen çocuklarda inanma düzeyinin yüksek olmasına karşın, toplumun inanç düzeyi ile karşılaştırıldığında belli oranda düşüş gözlenmektedir. Bu da çocukların dini eğitim açısından toplumsal düzeyin altında olmasının, bu konuda eksikliklerinin olduğunu göstermektedir. Bu oransal farklılık, çocukların henüz eğitim süreçlerini tamamlayamamış olmalarından, özellikle dinî eğitimlerinin eksikliğinden kaynaklandığı gibi, benliklerinin teşekkül ettiğı toplumsal bağlantıların, ailevi ve çevresel faktörlerinin, sosyal sermaye açısından yetersiz oluşundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Suça sürüklenen çocukların dini bilgi düzeylerinin toplum ortalamasının altında seyretmesi, bu çocukların suç kabul edilen davranışlara sürüklenmelerinde payının olduğunu ifade etmek gerekir. Suça sürüklenen çocukların eğitim düzeyi ile suç arasında pozitif bir korelasyon bulunmaktadır. Eğitim seviyesi ve dini bilgi düzeyi yükseldikçe çocukların suça sürüklenmelerinin de azalacağı düşünülmektedir. Ceza infaz kurumlarında, suça sürüklenen çocukların dini tutum ve

davranış olarak rehabilite edildikleri, bu çocukların yeterli ve kaliteli bir din eğitiminden sonra tekrar suça sürüklenmelerinin önemli oranda azalacağı belirtilmelidir.

Çocukların ilk dini bilgilerinin şekillenmesinde ailelerinin önemli bir fonksiyonu vardır. Özellikle anne, yokluğunda annenin yerine geçen kişinin, çocuğun dini şahsiyetinin şekillenmesinde etkin olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların önemli bir bölümünün Yaz Kur'an Kursuna gittikleri ve ilk dini bilgilerini çoğunlukla buradan aldıkları tespit edilmiştir. Ailenin yanında çocukların ilk dini bilgilerini aldıkları diğer bir kaynak olarak, yaz Kur'an kursları ve okuldaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersidir. Yaz Kur'an Kurslarına katılım oranı açısından İzmir İli, Türkiye ortalamasında en düşük düzeydedir. Bunun aksine çocuk suçluluğu açısından da TÜİK verilerine göre Türkiye'de ilk sırada bulunmaktadır. Bu iki veriyi birlikte düşündüğümüzde Yaz Kur'an Kurslarının çocuk suçluluğunun önlenmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Çocuk sosyalleştikçe toplumsal normları benimseyecek, toplumun neyi suç kabul ettiği, neyi tolere ettiğini daha iyi kavrayacaktır. Çocuğun sosyalleşme sürecinde ise dini referansların fonksiyonel olacağı ve bunun çocuklarda hak ve adalet duygusunun gelişmesine katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Suça sürüklenen çocuklarda inanç ve dindarlık düzeyleri ile dinin sosyal tezahürleri yönünden bakıldığında, cinsiyet, hayatlarının çoğunluğu geçirmiş oldukları yerleşim yeri ve tutuklanmalarına veya mahkûmiyetlerine sebep olan suç değişkenleri açısından belirgin bir farklılığın ortaya çıkmadığı, ancak kendilerini tanımladıkları dindarlık açısından bir farklılık görülmüştür. Din söz konusu olduğunda suça sürüklenmiş çocuklar kendilerini yeterli düzeyde ifade edememektedirler. Yarı yapılandırılmış mülakatın uygulanması esnasında dini konularda çocukların kendilerini ifade etmekte zorlandıkları görülmüştür. Bu durum çocukların yeterli ve nitelikli bir dini bilgiye sahip olmadıkları ve gündelik hayatlarında dinin anlamlı bir düzeyde yer almamasından kaynaklanmaktadır. Suça sürüklenen çocukların göstermiş oldukları dini davranışların yüzeysel ve dindarlıklarını destekleyen teorik boyutun yetersiz olduğu ifade edilebilir.

Suça sürüklenmiş ve korunmaya muhtaç çocukların topluma yeniden kazandırılmasında dinin rehabilite edici fonksiyonlarından istifade edilebilir. Ceza infaz kurumlarında kalan çocuklara verilen din dersi, çocukların dini bilgi eksikliklerinin

giderilmesinde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ancak din dersinin bir müfredat çerçevesinde ve tüm çocukları kapsayacak şekilde sunulması gerekir. Mesela ceza infaz kurumlarında verilen din dersine dair herhangi bir öğrenci ders kitabı ve öğretici kılavuz kitabı bulunmamaktadır. Öğreticiler konuları kendi belirledikleri bir plan dâhilinde sunmaktadırlar.

Daha önce yapılan bir çalışmaya göre çocuklar, yaşları ilerledikçe ve öğrenim düzeyleri yükseldikçe, dinî bilgilere olan ihtiyaç istek düzeyleri azalmaktadır³³⁹. Gençlik döneminde çocukların ilgileri değişmekte, gelecek kaygıları başlamakta, toplumsal ilişkilerin ortaya çıkardığı sorunlarla baş edebilme mücadelesine girmektedirler. Dolayısıyla, gençlik döneminde verilecek dini bilgi ve kültür için geç kalınmış olacağı ifade edilebilir. Okul döneminden önce, aile ortamında ve okul öncesi eğitim döneminde, gerekli değerler eğitiminin verilmesinin önemi ortadadır. Özellikle Diyanet İşleri Başkanlığının 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının bu konuda etkin olacağı söylenebilir.

Çocukların işlediği suçların çoğunlukla mala karşı işlenen suçlar olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların çoğunluğu kendilerini ve ailelerini “dindar” ve “oldukça dindar” olarak tanımlamaktadır. Şahsa karşı suç işlemiş olan tutuklu ve hükümlülerin mala karşı suç işleyenlere nazaran daha fazla ibadetleri yerine getirdikleri görülmektedir. Şahsa karşı işlenen suçlar, cinsel istismar suçu ve siyasi suçlardan mahkûm veya tutuklu olanlar kendilerin diğer katılımcılardan daha çok “dindar” olarak tanımlamaktadırlar. Hırsızlık gibi mala karşı işlenen suçlardan tutuklu ve hükümlü bulunanlar büyük oranda kendilerini dindar olarak görmemektedir. Kişilerin kendilerini dindar olarak tanımlamaları kendilerinin ait olduğu evreni tanımlamaları açısından önemlidir.

Suçta sürüklenen çocukların önemli bir kısmı farklı gerekçelerle de olsa, hırsızlık yapılabileceğini belirtmişlerdir. Çocukların ekonomik yoksunluk içinde bulunmaları, özellikle bazı çocuklarda bu suçun, aileden gelen bir meslek olarak görülmesi, çocukların ekonomik açıdan bağımsız olamamaları ve özellikle zararlı madde teminine ihtiyaç duymaları sebebiyle hırsızlığa yöneldiklerini ifade edebiliriz. Çocuklarda

³³⁹ Özdemir, *a.g.e.*, s.170-190.

mülkiyet kavramının tam gelişmemiş olmasının da bunda etkili olduğu söylenebilir. Çocuklarda vicdan duygusunu geliştirecek değerler eğitimi, bu suçun en azından belirli bir orana indirilmesinde etkili olacağını söyleyebiliriz.

Çocuğun sağlıklı bir şekilde sosyalleşmesi, sosyal norm ve kuralları benimsemesi, suçluluğun engellenmesinde önemli bir yer tutar. Gelişimsel açıdan çocukluğun erken devrelerinde mülkiyet kavramı gelişmediği için, çocuk genellikle kendisine ait olmayan nesneleri sahiplenir. Bu durum, elbette suçluluk kavramı içinde değerlendirilemez. Çocuk sosyalleştikçe, mülkiyet kavramı kendisinde neşvü nema bulacak, hukuk nosyonu geliştikçe, suç olarak görülen eylemlere karşı mesafeli duracaktır. Çocukta bu nosyon gelişmediği sürece toplumun suç kabul ettiği edimleri işlemeye devam edecektir. Özellikle hırsızlık suçu işleyen çocuklarda belirgin olan durum bu şekilde tezahür etmektedir. Bu yüzden çocuklarda vicdan duygusunun geliştirilmesi için değerler eğitimi yaygınlaştırılmalıdır.

Çocuk suçluluğunun önlenmesinde, toplumdaki gelir dağılımının adil olması önemlidir. Bunu modern dünyanın bakış açısı ile gelişen perspektif sağlayamaz. Kapitalist toplumsal düzen, sokak çocuğu/sokakta yaşayan çocuk olgusunu doğurmuştur. Bu çocuklar denetimden uzak, risklere açık, suçluluğa elverişli bir pozisyonudadır. Oysa çocuk başarılı bir süreç dâhilinde toplumsallaşıp, normlara uyum sağladığı sürece suçtan uzak duracaktır. Toplumsallaşma sürecinde değerler sisteminin göz ardı edilmesi düşünülemez. Bu değerler sisteminin oluşturulması ve çocuğun toplumsallaşmasına katkıda bulunmasında İslam'ın getirmiş olduğu prensiplerin önemli katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Eğitim düzeyi arttıkça ve bu eğitim dinî desenlerle örüldüğü ölçüde suç oranlarında azalma gözlemlenecektir.

İlk dini bilgilerin öğrenilmesinde, aile önceliklidir. Annenin çocuğun dini kişiliğinin oluşmasında önemi yadsınamaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan suça sürüklenmede aile hem olumlu hem de olumsuz açılardan en önemli etkidir. Özellikle parçalanmış aile yapısı çocuklar için örseleyici olmaktadır. Modernliğin dayatmalarından olan geleneksel aile yapısından çekirdek aileye, hatta tek ebeveynli aileye doğru dönüşüm, çocuğun sosyalleşmesinde, geleneksel değerlerin benimsemesinde olumsuz tavır almasına sebebiyet vermektedir. Ailenin denetiminden uzaklaşan çocuk, olumsuz şartlarla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle ebeveynlerin

çalışması, boşanmadan kaynaklanan ayrılık, ilgisizlik vb. sebeplerle yalnızlaşan çocuk, sokağın, akran gruplarının olumsuz etkilerine karşı korumasız kalmakta ve suça sürüklenmektedir.

Ailenin bu dönüşümünün yanında, özellikle metropol şehirlerde suçun yaygınlığı buralara göç ile gelen bireylerin yeni ortamlarına alışamamalarından kaynaklanmaktadır. Bunun için metropol şehirlere yeni gelen fertler, özellikle şehrin olumsuzluklarına karşı savunmasız olan çocuklar için şehre entegre olma süreçlerini sağlayacak imkanlar geliştirilmelidir. Geleneksel toplumsal yapıların öngördüğü birincil ve samimi ilişkiler, şehirleşme ile ortadan kalktığı için ahlaki yapı gevşemeye başlamış, bu yapıdan bağımsız olan çocukların suça sürüklenmesi kolaylaşmıştır. Sosyal dokuyu bozan yoğun ve plansız kentleşme bu zemini hazırlamaktadır. Çocukların suça sürüklenmesinde yoğun kentleşme ve sanayileşmenin etkilerinden bahsetmek pekala mümkündür. Sosyal dokuyu güçlendirici yapıların işlevsel hale getirilmesi, şehirlerde görülen suç oranlarında azalmayı beraberinde getirecektir. Çalışmanın yapıldığı il yoğun göç alan illerin başında gelmektedir. Kentleşme ile birlikte geleneksel toplumlarda görülen ahlaki yapı dejenere olmakta, çocuklar için suç yönelimlerine kapı aralanmaktadır.

İlgili kurumlar çocuk ve gençlere yönelik daha aktif politikalar ortaya koymalı, gençlerin moral ve manevi gelişimlerini destekleyici sosyal projeler geliştirmelidirler. Bu kapsamda son dönemlerde ilgili kurumlar tarafından dezavantajlı gruplara yönelik atılan adımlar olumlu olarak karşılanmalıdır.

Çocuk suçluluğunun sebeplerine ilişkin doyurucu açıklamaların yapılabilmesi için, bu konuda yapılan çalışmaların kemiyet ve keyfiyet açısından daha ileri noktalara taşınması gerekmektedir. Diğer etkenler göz önünde bulundurulmaksızın, dini başlı başına suç için engelleyici bir unsur olarak görmek, suçu analiz etmekte yetersiz kalacaktır. Bununla birlikte suç ile mücadelede, özellikle toplumsallaşma sürecini henüz tamamlamakta olan çocukların suça sürüklenmesinin engellenmesinde dinin yapıcı, olumlu ve inşa edici karakteri göz ardı edilmemelidir. Suça sürüklenmiş çocuk ve gençlerin benliklerinde dini tutumların tam oturmamış olması kendilerinde bir değer boşluğu oluşturmakta ve dikotomik tarzda bu değer boşluğu genci suç karşısında koruyamamaktadır.

Suça sürüklenen çocuklarda alkol almanın dini açıdan sakıncalı olduğu büyük oranda kabul edilmekle birlikte, gerek kendilerinde gerekse aile ve yakın çevrelerinde alkol kullanımının yüksek olduğu görülmektedir. Suça sürüklenen çocukların aile ve yakın çevresinin, uyuşturucu madde kullanımı konusunda da çok yüksek bir düzeyde oldukları görülmektedir. Sosyal sermayesi yetersiz olan bu çocukların alkol ve uyuşturucu maddeye ulaşımı ve kullanımı kolaylaşmaktadır. Bağımlılık yapan maddeler ve alkol kullanımı, çocukların suça sürüklenmesinde çok büyük bir faktör olarak gözükmektedir. Dolayısıyla çocukların bunlara ulaşımının engellenmesi koruyucu tedbir açısından önem arz etmektedir.

Gençlerin batıl inanç ve hurafe konusunda hiçbir bilgiye sahip olmadıkları, hurafe kavramının ne anlama geldiğini dahi bilmedikleri görülmüştür. Bu da, dini bilgi düzeylerinin oldukça yetersiz olduğunu göstermektedir. Suça sürüklenen çocuklar arkadaş seçiminden dini referansların belirleyiciliğini önemsemez iken, evlilikte eş seçiminden dinin belirleyiciliğini önemsediklerini ifade etmektedirler.

Çocuklar suç davranışını maruz kaldıkları yoksunluk, kötü koşullar, mağduriyetler, karşılaştıkları şiddet vb. durumlara bir tepki olarak ortaya koymaktadırlar. Aynı zamanda baba ve/ya anne yoksunluğuna karşı kendilerini ifade biçimi olarak ta suça yönelmektedirler. Adeta çocuk suça yönelmekle intikam almaktadır. Çocuklar çoğunlukla arkadaş çevresinin etkisi ile evden kaçmakta ve ilk defa suça karışmaktadır. Dolayısıyla suç öğrenilen bir süreçtir ve sosyal yönü ağır basmaktadır.

Ceza infaz kurumlarından tahliye olan çocukların rehabilitelerinde, bundan sonraki süreçte gerekli desteği görmeleri gerekir. Çünkü suça sürüklenmiş çocuk, çoğunlukla sahipsiz, korumasız olan ve bundan dolayı suça sürüklenmiş olan kişilerdir. Ceza infaz kurumundan tahliye olduktan sonra çoğunlukla bu sahipsizlik aynen devam etmekte, çocuk belki çaresizlik, belki başka sebeplerden dolayı yeniden suça sürüklenmektedir. Bunun için suça sürüklenmiş çocukların ceza infaz kurumundan tahliye olduktan sonra korunup kollanmaları önem arz etmektedir. Bu süreçte resmi kurumların yanında, devletin kontrol ve denetiminde sivil toplum kuruluşlarının katkıları da değerlendirilmelidir. Özellikle ceza infaz kurumundan tahliye sonrasında,

sokağa sürüklenmek zorunda kalan çocukların barınma, rehabilite ve meslek kazandırılarak topluma yeniden kazandırılmasında STK'ların desteği alınabilir.

Çocuk suçluluğu ile ahlaki yapının zayıflaması arasında bir irtibat bulunduğunu söylemek mümkündür. Modernliğin, bilim ve kültür ve teknolojiye artışı suçluluğun azalmasında etkin rol oynadığını söylememize yetecek kadar elimizde kanıtın mevcut olmadığını ifade edebiliriz. Çocuk suçluluğundaki artış, toplumdaki marazi koşullar altında meydana gelmektedir. Modernleşme, toplumsal dönüşümü destekleyecek ve aynı düzeyde ilerleyecek moral dönüşüm ve gelişimin olmaması, değer yargılarında boşluk meydana getirmektedir. Bu manevi boşluk özellikle çocukların yeni arayışlara yönelmesine kapı aralamakta, kaotik ortama sürüklemektedir. Çocuğun ahlaki karakterini dirençli hale getirmek, suça sürüklenmesinin önlenmesinde yardımcı unsur olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKARSLAN Mediha, *Anahatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998
- AKÇALI Selda İçin, *Çocuk ve Medya*, Ed: Selda İçin Akçalı, Ebabil Yayınları, Ankara, 2007.
- AKSU Şener, “Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri”, *Hapishane Kitabı* içinde, Ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005.
- AKTAY Yasin, *Postmodern Kavşakta Din ve Sivil Toplum*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- ARON Raymond, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Çev: Korkmaz Alemdar, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2010.
- ATAMANALP Cemaleddin, *Ailede-Okulda Pratik Çocuk Terbiyesi ve Eğitimi Rehberi*, Ekev Yayınları, Erzurum, 1999.
- AYAN Sezer, *Suçlu Kim, Türkiye’de Çocuk Suçluluğu*, Ütopya Yayınları, Ankara, 2011.
- BAHADIR Abdülkerim, “Ergenlik Döneminde Din ve Ahlak Gelişimi”, *Mehir Aile Dergisi*, Yıl:2001, Sayı:1, ss. 45-54.
- BAHAR Halil İbrahim, “Hapishaneler, Sorunlar ve Çözüm Arayışları”, *Hapishane Kitabı* içinde, Ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005.
- BALCI Hakan, “Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2011.
- BAUMAN Zygmunt, *Sosyolojik Düşünmek*, Çev: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 11. Basım, İstanbul, 2015.
- BECCARIA Cesare, *On Crimes and Punishments and Other Writings*, Ed: Richard Bellamy, Cambridge University Press, 1995.
- BERGER L. Peter, *Kutsal Şemsiye -Dinin Sosyolojik Teorisinin Ana Unsurları-*, Çev: Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2000.
- BİLGİN Vecdi, *Sosyal Çözülme ve Din*, Etüd Yayınları, Samsun, 1997.
- BOYNUKALIN Mehmet, DİA, *Suç maddesi*, c.37, İstanbul, 2009.
- BUMİN Kürşat, *Batı’da Devlet ve Çocuk*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013.
- CANATAN Kadir, YILDIRIM Ergün, *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitap, İstanbul, 2013.
- CARREL Alexis, *Dua*, Çev: Ali Erçetin, Birleşik Yayıncılık, 2. basım, İstanbul, 1999.
- CERTEL Hüseyin, *Suçlularda Dine Dönüş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009.
- CEVHER Murat, “Suça Sürüklenen Çocuklar –Çocuk Suçluluğuna Genel Bir Bakış-”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed: Adem Solak, Hegem Yayınları, Ankara, 2007, ss. 19-35.

- Ceza İnfaz Kurumlarında Değerler Eğitimi*, Haz. Komisyon, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Yetişkin Eğitimi Bürosu, Ankara, 2013.
- ÇELİK Celaleddin, *Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2013.
- ÇELİK Ercan, “Dinin Toplumsal Fonksiyonları”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2003.
- ÇINAR İkrâm, “Okullarda Şiddet -Dağın İki Yamacını Görebilmek-” *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed: Adem Solak, Hegem Yayınları, Ankara, 2007, ss. 1-18.
- DOĞAN İsmail, “Aile Kavramının Alanı”, *Türk Aile Ansiklopedisi* içinde, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991, C.:1, ss. 22-23.
- DOLU Osman, *Suç Teorileri, Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.
- DÖNMEZER Sulhi, “25/02/1943 Tarihli Konferans Notları”.
- DÖNMEZER Sulhi, *Toplumbilim*, Beta Basım Yayım Dağıtım, 12. Baskı, İstanbul, 1999.
- DURKHEIM Emile, *İntihar*, Çev.: Z. Zühre İlkelen, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2013.
- DURKHEIM Emile, *İntihar*, Çev: Özer Ozankaya, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986.
- DURKHEIM Emile, *The Rules of Sociological Method*, Ed: Steven Lukes, Tarns: W. D. Halls, The Free Press, New York, 1982.
- DURKHEIM Emile, *Toplumsal İş Bölümü*, Çev: Özer Ozankaya, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006.
- DURKHEİM Emile, *Toplum Bilimsel Yöntemin Kuralları*, Çev: Cemal Bali Akal, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1995.
- DUVERGER Maurice, *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*, Çev: Ünsal Oskay, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, Ankara, 1990.
- DÜZGÜN Şaban Ali, *Din Birey ve Toplum*, Akçağ Yayınları, 3. basım, Ankara, 2013.
- EFE Adem, *Dinî Gruplar Sosyolojisi*, Dönem Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- ERSANLI Kurtman, “Şiddet ve Yıkım İçgüdüsünün Beslemesinin ve Yaşam İçgüdüsünün İhmalinin Sonucudur”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* içinde, Ed: Adem Solak, Hegem Yayınları, Ankara, 2007, ss. 217-221.
- EVANS-PITCHARD Edward, *Theories of Primitive Religion*, Oxford University Press, London, 1965.
- FICHTER Joseph, *Sosyoloji Nedir?*, Çev.: Nilgün ÇELEBİ, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009.
- FOUCAULT Michel, *Hapishanenin Doğuşu –Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak*, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, 6. baskı, Ankara, 2015.

- FRAGER Robert, “Yabancılaşma ve Anomi –Anlam ve Cemaate Karşı Zihinsel Sıkıntı ve Potansiyel Çözümlerdeki Bazı Temel Sosyal Unsurlara Bakış-”, Habitat II, Kent Zirvesi, 3-12 Haziran 1996, İstanbul, İBB Kültür İşleri Dairesi Bşk. Yay., C.II, İstanbul, 1997.
- FREYER Hans, *Din Sosyolojisi*, Çev: Turgut Kalpsüz, Yay. Haz. M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, 2. baskı, Ankara, 2016.
- GARAUDY Roger, *Endülüste İslam –Düşüncenin Başkenti Kurtuba-*, Çev: Cemal Aydın, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2. baskı, İstanbul.
- GEMALMAZ Mehmet Semih, “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi İçin Birleşmiş Milletler Rehber Kuralları –Riyad Rehber Kuralları-”, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- GIDDENS Anthony, *Sosyoloji*, Yay. Haz.: Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000
- GIDDENS Anthony, SUTTON Philip W.; *Sosyolojide Temel Kavramlar*, Çev: Ali Esgin, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014.
- GLOCK Charles Y., “Dindarlığın Boyutları Üzerine”, Çev: M. Emin Köktaş, *Din Sosyolojisi* içinde, Der. Yasin Aktay, M. Emin Köktaş, Vadi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1998, ss.252-274.
- GOFFMAN Erving, *Stigma – Notes on the Management of Spoiled Identity-*, Penguin Books, London, 1963.
- GÖLCÜK Şerafettin, TOPRAK Süleyman, *Kelam*, Tekin Kitabevi, 4. baskı, Konya, 1998.
- GÖLCÜKLÜ Feyyaz, *Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1962.
- GÜNAY Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1998.
- GÜNGÖR Erol, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1998.
- GÜRLER Adem, “Din ve Suç”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi), Isparta, 2010.
- GÜVEN Selahattin, *Medyada Çocuk ve Toplumsal Dönüşüm*, Orient Yayınları, Ankara, 2015.
- HEINZ Wolfgang, “Çocuk ve Genç Suçluluğu –Ceza Yasa Koyucusunun Harekete Geçmesini mi Bekliyor-”, Çev: Mustafa Ruhan Erdem, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- HEINZ Wolfgang, “Shakespear’dan Bir Konu Üzerine Kriminolojik Versiyonlar”, Çev: Osman İsfen, İlker Tepe, *Çocuklar Suç ve Ceza*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- HÖKELEKLİ Hayati, *Çocuk* maddesi, c.8, DİA, İstanbul, 1993.
- İŞIKTAÇ Yasemin, KOLOŞ Umut, *Hukuk Sosyolojisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2017.

- İNAL Kemal, *Türkiye’de Çocukluk:Nereye?, Çocuk ve Medya*, Ed:Selda İçin Akçalı, Ebabil Yayınları, Ankara, 2007.
- JOHNSON Byron R., “Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü”, Çev: Halide Aslan, *Din Sosyolojisi –Çağdaş Gelişmeler-* içinde, Der: Peter L. Clarke, Çev. Editörü: İhsan Çapcıoğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, ss. 401-424.
- KIZILÇELİK Sezgin, ERJEM Yaşar, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Göksun Matbaası, Konya, 1992.
- KORKMAZ Abdullah, KOCADAŞ Bekir, *Toplumsal Sapma –Sapmanın Teorik Temelleri-* Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2015.
- KÖKTAŞ M. Emin, *Türkiye’de Dini Hayat –İzmir Örneği-*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1993.
- KÖSE Saffet, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yay., 7. baskı, Konya, 2017.
- LUTZ Paul, *Çocuk Suçluluğu*, Çev: N. Franko, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Seri, Sayı:5, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1965.
- MALINOWSKI Bronislaw, *Crime and Custom in Savage Society*, Harcourt, Brace &Company, inc., New York, 1926.
- MARSHALL Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.
- ODACI Hatice, *Çocuk Suçları ve Şiddet Olayları, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Ed: Adem Solak, Hegem Yayınları, Ankara, 2007.
- OKUMUŞ Ejder, “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve İslam”, *İslâmiyât*, C:8, Yıl: 2005, Sayı:2, ss.91-110.
- OKUMUŞ Ejder, “Sokak Çocukları’nın Sosyolojisi –Diyarbakır Örneği-”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX, 2009, Sayı:1, ss.9-37.
- OKUMUŞ Ejder, *Kur’an’da Toplumsal Çöküş*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
- OTHMANİ Ahmed, *Hapishaneden Çıkış –Dünyadaki Cezaevi Sistemlerinde Reform Mücadelesi-*, Haz.: Sophie Bessis, Çev.: Işık Ergüden, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.
- ÖZBEK Belgizar, “Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı -Ankara Kadın Kapalı Cezaevi Örneği-”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011.
- ÖZDEMİR Saadettin, *Korunmaya Muhtaç Gençlerin Din Öğretimi İhtiyaçları*, Tuğra Ofset, Isparta, 2002.
- ÖZERVARLI M. Sait, *Melek md.*, DİA, c.29, İstanbul, 2004.
- ÖZPOLAT Vahap – SOLAK Adem, *Türkiye’nin Çocuk Mağduriyeti Haritası*, Hegem Yayınları, Ankara, 2011.

- PARK Robert Ezra, BURGESS Ernest W., *Şehir –Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler-* Çev: Pınar Karababa Kayalığıl, Heretik Yayınları, Ankara, 2015.
- PARLADIR Selahattin, *Dua*, DİA, c.9, İstanbul, 1994.
- PERMIEN Hana, ZINK Gabriela, “Sokakta Günlük Yaşam ve Suç”, Çev: Hakan Hakeri, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- SAYAR Kemal, *Biraz Yağmur Kimseyi İncitmez*, Timaş Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2012.
- SAYIN Önal, *Sosyolojiye Giriş*, Üniversite Kitapları, İzmir, 1994.
- SCHWIND Hans-Dieter, “Yaş ve Cinsiyete Göre Suçluluk”, Çev: Özlem Yener Çakmut, *Çocuklar Suç ve Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- SEMERÇİ Pınar Uyan vd., *Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk: Çocuğun “İyi Olma Hali”ni Anlamak –İstanbul Örneği-*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- SEYHAN Derya, ZİNCİR Handan, “Tutuklu-Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Ekim-Aralık 2009, Yıl:11, C.:5, Sayı:19.
- SEZER Baykan, *Sosyoloji’de Yöntem Tartışmaları*, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1993.
- SHELDEN Randall G., “Radikal Müdahale Etmezlik Politikasını Yeniden Canlandırmak: Çocuklara Karşı Savaşmayı Bırakın”, Çev: Esra Demir, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- SOKULLU R. Füsun, *Kriminoloji*, Beta Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 2011.
- SOLAK Adem, *Toplum Yolunda*, Hegem-Bilimadamı Yayınları, Ankara, 2004.
- SUBAŞI Necdet, “Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları”, *Türkiye Günlüğü*, Sayı:69, Yıl: 2002, ss. 94-104.
- SUBAŞI Necdet, *Dini Sosyallikler*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- SUBAŞI Necdet, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- SWINGEWOOD Alan, *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Çev: Osman Akınhay, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998.
- TAŞ Kemalettin, “Dindarlık Ölçeği: Dini Tutumlar Üzerine Bir Araştırma”, *Tabula Rasa Dergisi*, Yıl:3, Sayı:8, Mayıs-Ağustos 2003, Isparta, ss. 239-247.
- TAŞKIN Ahmet, “Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personelinin Eğitimi”, *Hapishane Kitabı* içinde, Ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005.
- TEKİN Uğur, “Çocuk Yargılanmasında Avrupa’daki Yeni Uygulamalar”, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- TOPALOĞLU Bekir, *Allah md.*, DİA, c.2, İstanbul, 1989.

Türk Ceza Kanunu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

Türkiye’de Dinî Hayat Araştırması (TDHA), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014.

WACH Joachim, *Din Sosyolojisi*, Çev: Ünver Günay, İFAV Yayınları, İstanbul, 1995.

WALLACE Ruth A., WOLF Alison, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev.: Leyla Elburuz, Mehmet Rami Ayas, İzmir, 2004.

YAPICI Asım, *Ruh Sağlığı ve Din*, Karahan Kitabevi, Adana, 2007.

YAVUZER Haluk, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 15. Basım, 2013.

YELKEN Ramazan, “Çocuk Suçluluğunu Önlemenin Temeli Olarak Uluslararası Çocuk Sözleşmeleri ve Aileye Verilen Önem”, *Aile Sosyolojisi* içinde, Kadir CANATAN-Ergün YILDIRIM, Açılım Kitap yayınları, İstanbul, 2013, ss. 183-195.

YENİSEY Feridun, “Genç Ceza Hukukunun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Bazı Düşünceler”, *Çocuklar ve Suç-Ceza* içinde, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.

YOLCUOĞLU İsmet Galip, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Temmuz-Eylül 2009, Yıl:11, Cilt:5, Sayı:18, ss 43-57.

YÖRÜKOĞLU Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı –Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*, Özgür Yayınları, 26. Baskı, İstanbul, 2003.

ZULLIGER Hans, *Çocuk Vicdanı ve Biz*, Çev: Kâmuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996.

ZULLIGER Hans, *Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri*, Çev: Kâmuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996.

İNTERNET:

Pekin Kuralları,

http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararasi/dsm_tavsiyekararlari/15.pdf, (4.6.2014).

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu,

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, (27/05/2015).

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, istatistikler, <http://www.cte.adalet.gov.tr>, (24.01.2019).

Adalet İstatistikleri, <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (24.01.2019).

Türk Medeni Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (24.01.2019).

EKLER

ANKET FORMU

Bu anket formu **Suçta Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü (İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve İzmir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği)** adlı doktora çalışması için düzenlenmiştir. Anket sorularının cevaplanmasında göstereceğiniz dikkat ve samimiyet elde edeceğimiz sonuçların doğru ve sıhhatli olması açısından son derece önemlidir. Bunun için soruları dikkatli okuyup sizin için en doğru cevabın karşısına (X) işareti koyunuz. Bu ankette vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup başka hiçbir kurum ve kuruluşla paylaşılmayacaktır. Anket formuna isminizi ve kimliğinizi ifade edecek hiçbir şey yazmayınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

A-Demografik bilgiler

1. Cinsiyetiniz?
a-Erkek () b-Kadın ()
2. Kaç yaşındasınız?
Belirtiniz (.....)
3. Medeni durumunuz nedir?
a-Evli () b-Bekar () c-Dul () d-Boşanmış ()
4. Eğitim durumunuz nedir?
a-Okur yazar değil () b-Okur yazar () c-İlkokul ()
d-Ortaokul () e-Lise ()
5. Ailenizin aylık gelir düzeyi yaklaşık olarak ne kadardır?
a-500-1000 Tl () b-1000-2000 Tl () c-2000-3000 Tl ()
d-3000-4000 Tl () e-4000 Tl ve üzeri ()
6. Kaç kardeşsiniz?
a-Kardeşim yok () b-İki kardeşiz () c-Üç kardeşiz ()
d-Dört kardeşiz () e-Beş kardeşiz () f-Altı ve daha fazla kardeşiz ()
7. Cezaevine girmeden önce kiminle kalmaktaydınız?
a-Anne babamla birlikte kalmaktayım ()
b-anne-babam ve kardeşimle birlikte kalmaktayım ()
c-Sadece annemle kalmaktayım ()
d-Sadece babamla kalmaktayım ()
e-Diğer (Lütfen belirtiniz:.....)
8. Doğduğunuz yerleşim birimi aşağıdakilerden hangisidir?
a-Köy () b-Belde () c-İlçe () d-İl () e-Büyükşehir ()
9. Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz bölge aşağıdakilerden hangisidir?
a-Köy () b-Belde () c-İlçe () d-İl () e-Büyükşehir ()

10. Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz bölgeyi gelir düzeyi açısından nasıl değerlendiriyor sunuz?
a-Gelir düzeyi düşük mahalle () b-Orta düzey mahalle ()
c-Zengin mahalle ()
11. Bu kaçınıcı tutuklanmanız?
a-İlk () b-İkinci () c-Üçüncü ()
d-Dördüncü () e-Beş ve daha fazla ()
12. Anne ve babanız birlikte mi yaşıyorlar?
a-Evet () b-Hayır ()
13. Cevabınız hayır ise anne babanız niçin birlikte yaşamıyorlar?
a-Hayatta olmadığı için ()
b-Boşandıkları için ()
c-Başka (belirtiniz.....)
14. Mahkumiyetinize veya tutuklanmanıza sebep olan suç nedir?
a-Cinayet () b-Hırsızlık () c-Uyuşturucu ()
d-Yaralama () e-Yağma ve gasp () f-Cinsel suçlar ()
g-Siyasi suçlar () h-Diğer ()

B-İman

15. Allah gerçekten vardır ve tektir cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
16. Kıyamet günü ve ölümden sonra ahiret hayatı vardır cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
17. Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
18. Peygamberler Allah'ın kulu ve elçileridir cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
19. Allah Kutsal Kitapları insanlar doğru yolu bulsunlar diye indirmiştir cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
20. İyiler Cennete kötüler Cehenneme gidecektir cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()

21. Kişi ahirette yaptıklarının hesabını verecektir cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()

C-İbadet

22. Namaz kılıyorsanız namaz kılma sıklığınız ne düzeydedir?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
23. Ceza infaz kurumuna girmeden önce camiye gitme alışkanlığınız hangi düzeydeydi?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
24. Ramazan ayında oruç tutar mısınız?
a-Tamamını tutarım () b-Çoğunu tutarım () c-Yarısını tutarım ()
d-Bir kısmını tutarım () d-Hiç tutmam ()
25. İlk dini bilgilerinizi nereden aldınız?
a-Ailemden ()
b-Okulda din kültürü ve ahlak bilgisi dersinden ()
c-Yaz Kur'an Kursundan ()
d-Arkadaş çevremden ()
e-Diğer ()
26. Kur'an okumayı biliyor musunuz?
a-Evet () b-Hayır ()
27. Cevabınız evet ise Kur'an okumayı nasıl öğrendiniz?
a-Yaz Kur'an kursunda öğrendim ()
b-Ailem öğretti ()
c-Cezaevinde kendi kendime öğrendim ()
d-Cezaevinde görevli olan din görevlisinden öğrendim ()
e-Cezaevinde arkadaşlarımdan öğrendim ()
28. Ne sıklıkta Kur'an okursunuz?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
29. Ceza infaz kurumuna girmeden önce dini içerikli sohbet, konferans, etkinliklere katılır mıydınız?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
30. Dini gün ve gecelerde yapılan programlara katılır mıydınız?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()

31. Ceza infaz kurumuna girmeden önce Cuma ve Bayram namazlarına gider miydiniz?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
32. Ne sıklıkta dua edersiniz?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
33. Topluma göre kendinizi dini yaşantı açısından nasıl tanımlarsınız?
a-Oldukça dindarım () b-Dindarım () c-Ne dindarım ne değilim ()
d-Dindar değilim () e-Hiç dindar değilim ()
34. Topluma göre ailenizi dini yaşantı açısından nasıl tanımlarsınız?
a-Ailem oldukça dindardır ()
b-Ailem dindardır ()
c-Ailem ne dindardır, ne dindar değildir ()
d-Ailem dindar değildir ()
e-Ailem hiç dindar değildir ()
35. Sizce dini yaşantı insanı mutlu eder mi?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
36. Sizce insan hayatında ibadet gerekli midir?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
37. İnsan dürüst bir hayat yaşadığı sürece dindar olması önemli değildir cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
38. Muska ve nazarlığın insanları kötülükten koruduğuna inanır mısınız?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
39. Türbe ve yatır ziyaretinin dileklerin kabul edilmesine vesile olduğunu düşünüyor musunuz?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
40. Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin önemli bir rol oynadığını düşünüyor musunuz?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()

41. Din insanın doğru ve yanlış bulmasına yardım eder cümlesine katılıyor musunuz?
a-Kesinlikle katılıyorum () b-Katılıyorum () c-Kararsızım ()
d-Katılmıyorum () e-Kesinlikle katılmıyorum ()
42. Yapacağın bir işin dinen sakıncalı olup olmamasına dikkat eder misiniz?
a-Kesinlikle dikkat ederim () b-Dikkat ederim () c-Bazen dikkat ederim ()
d-Dikkat etmem () e-Hiç dikkat etmem ()
43. Evlilikte eşinizin dindar olması sizin için önemli midir?
a-Kesinlikle önemlidir () b-Önemlidir () c-Kararsızım ()
d-Hayır önemli değildir () e-Hiç önemli değildir ()
44. Evlilik dışı cinsel ilişkiyi dini açıdan normal karşılar mısınız?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
45. Arkadaşınızı seçerken dindar olmasına önem verir misiniz?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
46. Ceza İnfaz Kurumuna gelen din görevlilerinin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
47. Şans oyunları oynamak sizce dini açıdan sakıncalı mıdır?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
48. Sizce alkol için aşağıdaki cümlelerden hangisi doğrudur?
a-Alkol almak günahtır ()
b-Kişi sarhoş olmadığı sürece alkol alabilir ()
c-Düğün ve benzeri özel günlerde alkol alınabilir ()
d-Alkol almak günah değildir ()
e-Günah olduğunu kabul etmekle birlikte alkol alınabilir ()
49. Alkol alıyorsanız ne sıklıkta alırsınız?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
50. Ailenizde alkol alan var mı? (Varsa birden fazla işaretleyebilirsiniz.)
a-Baba () b-Anne () c-Abi-kardeş () d-Akraba () f-Yok ()
51. Uyuşturucu madde kullanmanın dini açıdan sakıncalı olduğunu düşünüyor musunuz?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()

52. Uyuşturucu madde kullandınız mı?
a-Hiçbir zaman () b-Nadiren () c-Bazen ()
d-Sık sık () e-Her zaman ()
53. Uyuşturucu madde kullandı iseniz hangi uyuşturucu maddeleri kullandınız?
a-Bally-tiner () b-Esrar () c-Bonzai ()
d-Sentetik hap () e-Eroin-kokain () f-Hepsi ()
54. Ailenizde uyuşturucu madde kullanan var mı? (Varsa birden fazla işaretleyebilirsiniz.)
a-Baba () b-Anne () c-Abi-kardeş () d-Akraba () f-Yok ()
55. Sizce hırsızlık hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?
a-Hırsızlık yapmak günahtır ()
b-Kişi ancak zorunlu ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir ()
c-Kişi normal ihtiyaçları için hırsızlık yapabilir ()
d-Zenginlerin malını çalmak günah değildir ()
e-Hırsızlık günah değildir ()
56. Arkadaş grubunun suç işlemende etkili olduğunu düşünüyor musun?
a-Kesinlikle evet () b-Evet () c-Kararsızım ()
d-Hayır () e-Kesinlikle hayır ()
57. Ailenizde cezaevine giren var mı? (Varsa birden fazla işaretleyebilirsiniz.)
a-Baba () b-Anne () c-Abi-kardeş () d-Akrabalar () e- Yok ()
58. Hiç evden kaçtınız mı/sokakta kaldınız mı?
a-Evet () b-Hayır ()
59. Niçin evden kaçtınız?
a-Gezmek için ()
b-Ailemden şiddet gördüğüm için ()
c-Arkadaşlarımla beraber olmak için ()
d-Çalışmak için ()
e-Annem babam sık sık kavga ettiği için ()

YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

1. İlk Dini Bilgileri kimden aldınız, nasıl aldınız, dini bilgilerinizin oluşmasında en çok kimin etkisi vardır.
2. Sizce din nedir, dindar kişi tarifi nasıldır. Kendinizi dindar hissediyor musunuz? Kendinizi dindar hissediyorsanız hangi ibadetleri yerine getirir siniz?
3. Aileniz dindar sayılır mı? Mesela annen baban ibadetlerini yerine getirirler mi?
4. Kur'an okur musunuz, ne sıklıkta okursunuz, Kur'anı sana kim öğretti, Kur'an okuduğunuz zaman neler hissedersiniz. Hiç Kur'an Kursuna gittin mi, gitti isen orada neler yaşadın.
5. Dua eder misin, ne sıklıkta dua edersin?
6. Daha önce dini içerikli sohbetlere katılır mıydın?
7. Ceza evine girmeden önce vakit namazları kılar mıydın, bayram ve Cuma namazlarına gider miydin?
8. Ramazan orucu gibi günlük yaşantında diğer ibadetleri yerine getirir miydin?
9. Kader nedir, kadere inanır mısın?
10. Ahiret hayatına inanır mısın, Ölümünden sonra hayat var mıdır? İnsanlar yaptıklarının cezasını çekecekler midir? Cennet, Cehennem kavramları size ne ifade ediyor.
11. Allah kullarını bağışlayacak mı, azap mı edecek?
12. Sizce büyük günahlar nelerdir? Sayabilir misin?
13. Büyüye inanır mısın? Neden? Büyü ve sihir yaptırmak günah mıdır?
14. Hurafelere inanır mısın, yaptığın veya inandığın herhangi bir hurafe var mıdır?
15. Cezaevindeki din derslerinin sana katkısı oldu mu?
16. Bağımlılık yapan herhangi bir madde kullandın mı, bunu günah olduğunu düşünüyor musun?
17. Alkol alır mısın, alkolün dinen sakıncalı olduğunu düşünüyor musun?
18. Okula gitti mi, kaç kere gittin? Neden okula devam etmek istemedin?
19. Arkadaş grubuyla neler yaptın?
20. Suç işlemende veya cezaevine girmende arkadaş grubunun etkili olduğunu düşünüyor musun?
21. Hiç evden kaçtın mı? Kaçtıysan sebebi neydi?
22. Sizce hüküm giymenize ve tutuklanmanıza neden olan en önemli şey nedir.
23. Cezaevinden çıktıktan sonra ne yapmayı planlıyorsun?
24. İslamın şartları kaçtır, sayabilir misin?
25. İmanın şartları kaçtır sayabilir misin?

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 85138863.203.02.E/895/123650
Konu : Görüş Talebi

31/10/2016

İZMİR CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : a) Süleyman Demirel Üniversitesi'nin 10.05.2016 tarihli ve 93389805.300/186 sayılı yazısı.
b) 29/06/2016 tarihli ve 85138863-203.02-E.569/81296 sayılı yazımız,
c) 21/09/2016 tarihli ve B.M. 2016 /19838 sayılı yazınız.

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Ercan ÇELİK tarafından ilgi (a) sayılı yazı ile talep edilen ve ilgi (b) yazımız ile onay verilen "Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmalarında Dinin Rolü" konulu tez çalışmasının İzmir Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumunda bulunan çocuklara uygulanmasının, 15/07/2016 tarihinde yaşanan menfur silahlı darbe teşebbüsü sonrası yaşanan hassasiyetten dolayı tekrar değerlendirilmesine ilişkin ilgi (c) sayılı yazı incelendi.

Söz konusu talebiniz değerlendirilmiş olup; çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bilgi ve gereği ile çalışmayı yapacak kişiye gerekli kolaylığın sağlanmasını rica ederim.

Cengiz ÖNER
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

EKİ : İlgi Yazılar

Konya Yolu No:70 06330 Beşevler / ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 57 - 204 16 38 Faks:223 43 91

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Elçin Ç. TERZİOĞLU Şb.Md.
e-posta: cte.adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

İm Sisteminde yer alan bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden tvxDqkM - 0Yfuwck - D3tSgRX - q9HQVg= kodu ile erişebilirsiniz.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 85138863-203.02-E.569/81296
Konu : Araştırma izin talebi

29/06/2016

İZMİR CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : Süleyman Demirel Üniversitesi'nin 10.05.2016 tarihli ve 93389805.300/1861 sayılı yazısı.

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Programına kayıtlı öğrenci Ercan ÇELİK'in "Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmalarında Dinin Rolü" konulu tez çalışması ile ilgili İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve İzmir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları'nda bulunan 12-21 yaş arasındaki hükümlü, tutuklu çocuk ve gençlerle 01 Temmuz 2016-30 Aralık 2016 tarihleri arasında anket uygulaması ve mülakat çalışması yapılmasına izin verilmesi talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu çalışma talebi; çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilmesi, çocukların rızalarının alınması, kurum işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürlükleri ile çalışma günleri belirlenerek, kurum idareleri, eğitim ve psiko-sosyal yardım servisi uzmanları refakatinde gerçekleştirilmesi, anket bölümünde yer alan demografik bilgiler başlığı altındaki soruların yanıtlarının psiko-sosyal yardım servisi uzmanları tarafından verilmesi, çalışmaya ilişkin sonuçların bir rapor halinde Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ile anılan kurumlarda ilgi yazı ekinde belirtilen araştırmacı tarafından yapılması koşullarıyla uygun görülmüştür.

Bununla birlikte; kurum içinde çalışmalara başlamadan önce kurum idaresi tarafından " Çalışma raporunu Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü izni alınmadan yayınlamayacağımı ve yazılı-görsel basın organları ile paylaşmayacağımı tebliğ aldım" ibaresinin de bulunduğu tebliğ ve tebellüğ belgesinin çalışmayı yürütecek kişi veya kişilere imzalatırılarak Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgi ve gereği ile söz konusu etkinliği yapacak kişilere gerekli kolaylığın sağlanmasını rica ederim.

Ali YILDIZ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

EK:
Anket Çalışması

Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Şb.Md. Telefon: (0312) 204 13 57 – 204 16 38 Faks:223 43 91

Ayrıntılı bilgi için iritibat: Elçin Ç. TERZİOĞLU
e-posta: cte.adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

16.9

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 93389805.300/ 1861
Konu : Ercan ÇELİK'in Anket Çalışması

10/05/2016

CEZA VE TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
ANKARA

Enstitümüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı doktora öğrencisi Ercan ÇELİK'in "Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmalarında Dinin Rolü" konulu tez çalışması ile ilgili İzmir Çocuk ve Gençlik Kapatı Ceza İnfaz Kurumu ve İzmir Kadın Kapatı Ceza İnfaz Kurumu'nda 12-21 yaş arasındaki hükümlü, tutuklu çocuk ve gençlerle 15 Haziran -15 Aralık 2016 tarihleri arasında 6 (altı) ay çalışma yapmak istediğinden öğrencimize gerekli izin verilmesi hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Doç.Dr. Muharrem ÇURKAYNAK
Enstitü Müdürü

EKLER:

1-E.Y.K.Karar Sureti	(1 Sayfa)
2-Dilekçe Sureti	(2 Sayfa)
3-Anket Formu	(6 Sayfa)
4-Mülakat Soruları	(1 Sayfa)
5-Etik Kurulu Kararı	(1 Sayfa)

Doğu Yerleşkesi Orman Fakültesi Binası Tel: 0(246) 2113850 Faks : 0(246) 2370060
posta: sosyal@adu.edu.tr Elektronik Ağ: www.adu.edu.tr Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat :

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 87432956/050.99/33-2224
Konu : Etik Kurulu Onayı.

13 Nisan 2016

Sayın ,Ercan ÇELİK
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
Karşıyaka İlçe Müftülüğü
Hükümet Konağı 3.Kat
Karşıyaka/İZMİR

Yürütücüsü olduğunuz “Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü- İzmir Aliğa Örneği-” başlıklı tez çalışmanız Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 13.04.2016 tarihli ve 24/2 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur.

Kararın bir sureti yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi başvuruza cevaben bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr.Murat Ali DULUPÇU
Rektör Yardımcısı
Etik Kurulu Başkanı

EKLER:

1- Zarf

Batı Yerleşkesi Rektörlük Binası 32260 İSPARTA
Telefon Nu.: (246) 211 14 05 Faks: (246) 237 04 31
e-Posta: zuhalbardak@sdu.edu.tr İnternet Adresi: www.sdu.edu.tr

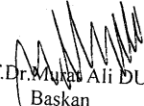
Bilgi İçin : Zuhal BARDAK
Şef
Telefon Nu.: (246) 211 10 67

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler
Etik Kurulu Kararları

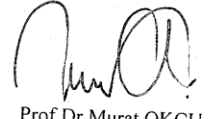
TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
13.04.2016	24	2

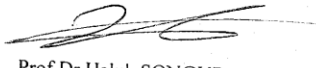
1- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim dalı doktora öğrencisi Ercan ÇELİK'in "Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü- İzmir Aliğa Örneği" başlıklı çalışması hk.
Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim dalı doktora öğrencisi Ercan ÇELİK'in "Suça Sürüklenen Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü- İzmir Aliğa Örneği" başlıklı çalışmasının kapsam ve uygulama açısından etik ilkelere ve insan haklarına uygun olduğuna,

Mevcudun oybirliği ile karar verildi.

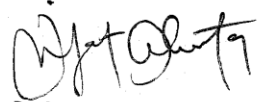

Prof. Dr. Murat Ali DULUPÇU
Başkan

(GÖREVLİ)
Prof. Dr. Faruk TURHAN
Üye

Prof. Dr. Murat OKCU
Üye

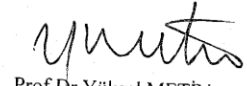

Prof. Dr. Haluk SONGUR
Üye

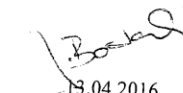

Prof. Dr. Talat SAKALLI
Üye

Prof. Dr. Rifat OKUDAN
Üye

(GÖREVLİ)
Prof. Dr. Nejla Serpil ALTUNTEK
Üye

Prof. Dr. Nerve KARABELA
Üye

Prof. Dr. Yüksel METİN
Üye

13.04.2016
Zühal BARDAK
Raportör

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Ercan ÇELİK
Doğum Yeri : Erzurum-Hınıs
Doğum Yılı : 09/05/1973
Medeni Hali : Evli-İki Çocuk

Eğitim Durum:

Lise : 1989-1993 Aydın Merkez İmam Hatip Lisesi
Lisans : 1994-1999 Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans : 2000-2003 Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim
Dalı

Yabancı Dil:

Arapça-İngilizce

İş Deneyimi:

2001-2014 : Vaiz (Diyanet İşleri Başkanlığı)
2014-2019 : Şube Müdürü (Diyanet İşleri Başkanlığı)